HISTORIA PASSIONIS B. CAECILIAE VIRGINIS, VALERIANI, TIBVRTII, ET MAXIMI MARTYRVM.

NECNON

VRBANI, ET LVCII PONTIFICVM, ET MART.

VITAE.

ATQVE PASCHALIS PAPAE I. LITERAE de eorumdem Sanctorum corporum inuentione, & in Vrbem translatione.

OMNIA EX ANTIQVISSIMIS NOBILIVM VRBIS Bibliothecarum manuscriptis exemplaribus ab ANTONIO BOSIO I. V. D. fideliter, accuratèque deprompta, notisque illustrata, & nunc primùm in lucem edita.

ACCEDIT RELATIO EORVMDEM SANCTORVM Corporum nouæ inuentionis, & repositionis sub CLEMENTE VIII. P. M. Paulo Sfondrato S.R.E. tt. S. Cæciliæ Presb. Card.

ROMAE, *Apud Stephanum Paulinum*, MDC.
Superiorum permissu.

NOs Paulus tituli S. Cæciliæ S.R.E. Presbyter Cardinalis Sfondratus, has Sanctissimæ Virginis Cæciliæ, eiusque Sociorum vitas ex quamplurimis, ijsque vetustissimis codicibus integras ab Antonio Bosio exceptas fuisse, necnon quæ de inuentione Corporum eorumdem Sanctorum ab ipso referuntur, omnia fideliter, sincere, atque ad veritatem conscripta esse testamur.

Paulus Card. Sfondratus.

ILLVSTRISSIMO PRINCIPI

PAVLO SFONDRATO

S. R. E. TITVLI

SANCTAE CAECILIAE

PRESBYTERO CARDINALI AMPLISSIMO.

ANTONIVS BOSIVS S. P. D.

CVM multa felicia, atque optata in omni vita (PAVLE CARDINALIS AMPLISSIME) diuino ſis beneficio conſecutus, quæ opinione Hominum magni æſtimantur, tum nihil ad præclari animi tui ſenſum felicius tibi, aut optabilius accidiſſe vnquam exiſtimo, quam BEATAE CAECILIAE VIRGINIS, Sociorumque Martyrum, quæ in antiquiſſima tui Tituli Eccleſia ſuperiore anno contigit, inuentionem. Nam profectò ſacrum hunc Theſaurum

tuo tempore ex abdito terræ sinu in lucem, conspectumque cæli reuocatum, regijs omnibus à te opibus, amplissimisque dignitatibus anteferri non obscuris indicijs declarasti. Quis enim quanto sacra illa Pignora videndi desiderio semper flagraueris, quanto cum gaudio oculis oblata susceperis, quanta religione sis veneratus vlla satis oratione queat explicare? Et verò non modò diebus illis recentis lætitiæ cum Virginei Corporis árca splenderet in publico, totiusque Ciuitatis concursu maximo celebraretur, nihil omisisti, quo incredibilis pietas, religioque tua declararetur; sed posteaquam Sacro adstante Senatu Optimi Pontificis manibus eadem arca locupletius ornata pristinæ Aræ complexui reddita est, non destitisti alia, atque alia tuæ in Sanctam Virginem, Sociosque Martyres edere piæ deuotionis argumenta. Itaque præter illam, quam iam antea fueras aggressus totius Ecclesiæ senio penè confectæ instaurationem, quam ceu nouis quibusdam stimulis incitatus illicò approperasti, ad finemque perduxisti; ipsum venerabile Martyrium, in quo gloriosa Christi Pugilum corpora requiescunt, tantis vndique ornamentis a te breui tempore est illustratum, vt vix aliud extet tota Vrbe Religionis monumentum visendum magis. Atque illic quidem, quæ patent oculis, & nos summa cum voluptate respicimus, & Posteritas sera mirabitur, seu discolorem pretiosorum lapidum varietatem, seu floridæ picturæ elegantiam, seu auri flauentis nitorem, seu statuas Pario marmore, vel ære Corinthio coruscantes, seu candelabra affabrè exculpta, pendulasque ex argento lampades, seu magnificos paratus Altaris, pretiosamque, & abundantem sacrorum omnium supellectilem. Verumtamen sunt alia in te laude, & admiratione digniora, ad quæ cogitationem altius referre cogimur quicunque externa illa religionis, liberalitatisque tuæ dona intuemur: Te enim esse meminimus, qui GREGORIO Quartodecimo Sanctissimo Patruo tuo, Petri Sedem tenente, cum maximam Christianæ Reipublicæ partem tuis humeris susti-

sustineres, nihil summæ potestatis, imperijque magnitudine elatus, cum singulari rerum gerendarum prudentia, admirabilem coniungeres humanitatem. Cuius quidem temporis strepitu, curisque, Deo altiora merentem Pontificem ad se breui vocante, celerius quam nos optaremus perfunctus, ita te deinceps ad rerum diuinarum studia contulisti, vt ceu Marthæ remisso nuncio, cuius sollicitudo placidæ mentis quietem perturbat, Mariæ diuino amore languenti adhæsisse, partemque optimam complexus esse videaris. Protinus enim quasi onerosa quadam sarcina diuitiarum multitudine reiecta, eisque in Pauperes liberali dextera erogatis, nobilem tibi omni genere, sacrorum in primis monumentorum refertam Bibliothecam comparasti, quam tu quidem non sordere in puluere, aut cum blattis, & tineis rixari sinis, sed assiduè reuisens, nocturnaque, & diurna manu excutiens, ad honestam oblectationem, ad vitæ institutionem, ad perennem fructum salutis vsurpas. Animaduerti autem, & si omnem viro Principe, & Christiano homine dignam doctrinam amplecteris, summo tamen te, ac præcipuo Ecclesiasticæ Historiæ studio teneri, credo quod ad benè, beatèque viuendum non tam verbis eruditis, quam illustribus exemplis animum moueri sentias, tibique non maiori curæ sit nosse, quæ alij docuerint, quam quæ fecerint imitari. Quare cum ego quoque ad idem studium rerum Ecclesiasticarum, seu naturæ propensione quadam, seu quod id maximè hac tempestate clarissimorum Scriptorum laboribus excultum videam, non mediocriter sim incitatus, cumque ex ea reuelatione, quæ in Transtyberina tua Ecclesia temporibus nostris facta est Sanctorum Martyrum, quorum loculos, sacrosque cineres pristino sepulchro patefacto oculis nostris aspeximus, occasionem sumpserim, non contentus ijs, quæ impressa habentur, manuscripta de eorum passione, aliaque sub Paschale Primo Pontifice inuentione, & vetustiora monumenta perquirendi. Ea perquisita, atque in ipsa tui Tituli Ecclesia, ac tribus præterea nobilissimis Vrbis Biblio-

the-

thecis, Pontificia, Basilicæ S. Petri, & Columnensi reperta, diligentique collatione in vnum exemplar non meo tantum, sed aliorum doctiorum iudicio perpurgatum, redacta, notisque breuibus illustrata publicare institui. Tibi autem vni Sfondrate Amplissime deberi meritò, tuique clarissimi nominis inscriptione ornanda, & patrocinio munienda existimaui. Quod eo lubentius adducor, vt faciam (& quidem aliter sine graui crimine facere non possem) quia hoc quidquid est mei operis, etsi sentio quam in eo mei exiguum sit, tu tamen cum ad aures peruenisset tuas me accersito benignè inspicere, accuratèque euoluere non es dedignatus, cumque quoad antiqua ex nuda illa, minimèque fucata Maiorum in scribendo simplicitate, pluriumque rerum ad vulgatam, quæ de iisdem Sanctis extat, historiam accessione non paruam voluptatem, & animi fructum percipi posse iudicares; quantùm verò ad hæc recentia, quæ nos vidimus pertinet, pluribus humanissimè indicatis, quibus te non adfuisse tantùm, sed præfuisse constat huic scriptioni magnum adieceris pondus auctoritatis tuæ, meam in hoc genere industriam qualiscumque sit acuens, & inflammans, vt opus ederem es adhortatus. Quo sane nomine tantum me tibi debere profiteor, quantum & si omni officio, & obseruantia coner ostendere, conabor autem quoad viuam, numquam tamen mihi ipsi satisfaciam. Vtinam quidem in hiis saltem, quæ postremò describenda suscepi, præstanti, & singulari iudicio tuo satisfacere aliqua ex parte potuerim: subuereri enim cogor ne effusam dexteræ tuæ liberalitatem, pietatemque in Sanctos Christi Martyres referre coactus, pudentissimas aures tuas nonnihil offenderim, vtpotè refugientes ea laudum audire preconia, quæ mihi salua veritate, nullo modo fas fuit silentio præterire; Non enim latent illa sub modio, sed in conspicuo, atque vt Euangelicis verbis prosequar, super candelabrum posita elucent: quæ sanè vt aspectu Romanis iucundissima sunt, ita Exteris quòque cognitu optabilia fore speraui, quinimmo vtrisque vtilia, & salutaria;

quando

quando id in te (absit omnis assentationis suspicio) perfectum cernitur, quod Dominus ait: Vt sic luceat lux tua coram hominibus, vt videntes, quæ à te profecta sunt opera bona non possint non glorificare Patrem, qui in cælis est. Quod reliquum est editionem hanc meæ in te studiosæ voluntatis tenue pignus, annum iam inchoatam, & maxima ex parte perfectam; quæ causæ ad hunc vsque diem retardauerint ipse omnium optimè nosti. Certè si tamdiu differendam credidissem, nec decurso ferè totius curriculi spatio propè ipsam metam hæsisset, quamquam nihil quouis tempore eximium de me audeam polliceri, poterat tamen, vel minus rudi stylo composita, vel plenioribus notis aucta prodire. Nunc hoc quidquid sit à studio sanè veritatis, & integra mente profectum sub Sanctæ Matris Ecclesiæ censuram subiectum esse volo. Tibi autem præcipuè, Sfondrate Amplissime, gratum, commendatumque esse cupio (ac nisi me animus fallit erit) vt qui inuictæ Martyris Cæciliæ, fortiumque Commilitonum, & Sociorum tumulo maximis sumptibus ornamenta, quæ cunctæ Gentes mirentur addidisti; eorum laudum, victoriarumque monumenta, quæ non minus ex antiquis Bibliothecis in lucem prodeunt, quàm sacri eorum cineres è veteri sepulchro nuper extiterant, iisdem Gentibus quasi de manu in manum tradas, & ad eorum honorem, ac Dei Optimi Maximi gloriam legenda communices. Vale.

INDEX EORVM,
quæ præcipuè in hoc volumine continentur.

HISTO-

HISTORIA PASSIONIS
SS. MARTYRVM

CÆCILIÆ VIRGINIS VALERIANI, TIBVRTII ET MAXIMI.

Ex antiquis manuscriptis Exemplaribus integrè, & fideliter deprompta.

In [1] Paß. S. Cæciliæ Virginis cuius [2] natale celebratur decimo Chal. Decemb.

PROLOGVS.

HVMANAS laudes, & Mortalium infulas videmus, aut ære inciso cōscriptas, aut auro radiantibus litteris ad posteritatis memoriam commendatas: & ista attendentes miror quare non erubescimus Militum Christi victorias silentio tegere, & non ad laudem Imperatoris eorum, qualiter pugnauerunt contra hostes, & vicerunt, schedulis saltem vilibus tradere, & ad incitandos animos Bellatorū diligentius explicare. Multa bona talium narrationum scripta conuectant, laus Dei est cum ista leguntur, memoria Sancto- Hist. Martyrum vtilitas.

 rum

rum excolitur, ædificatio mentibus traditur, honor Martyribus exhibetur; hinc Infidelibus naſcitur mœror, Incredulis liuor, Indiſciplinatis anguſtia; & Sanctis omnibus cum Chriſto gaudentibus, ſolus Diabolus ingemiſcit, qui videt pugnam ſuam eouſque armis cæleſtibus debellatam; vt ex ipſa pugna ille melius victor exiſteret, qui putatus eſt victus: Denique putabat ſe tunc Hoſtis Sanctos Dei occidendo vincere, illi autem melius occiſi vincebant; interrogati illico confitebantur; damnati gratias referebant. Sic denique legimus antiquas Domini victorias celebratas, quando dixit Inimicus † perſequēs, comprehendam, partibor ſpolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea; ſed extendit Deus dexteram ſuam, & deuorauit eos terra, & Populū ſuum ſanguinis ſui pretio liberauit. Denique iacet nunc ſub Sanctorum pedibus Inimicus, & dans mugitus per lunaticos, & † erguminos clamat, & ³ pęnas incēdij, quas patitur indicat, atque ſe flammarum atrocitate aduri commemorat; approbat quod omnes Sancti, quos pro Chriſti nomine perſecutus eſt regnant: In tantum denique non ſunt mortui, vt mortuis vitam donent, triſtibus gaudium exhibeant, languentibus præbeant medicinam, atque ipſum humani generis Inimicum ex obſeſſis corporibus proferentes, in ipſum reuocant tormenta, quæ paſſi ſunt; & illi quidem momentaneum perpeſſi laborem æternam Gloriam tenent; illum vero numquam finiendis ardentem incendijs vident perpetuæ ignominię mancipatum. Clamat ſe ardere Diabolus, vt tu intelligas, quia bene refrigerat Sanctus; clamat ſe ſaluatum infirmus, vt tu intelligas Sancto Saluatori coniunctos; ſic enim ad Patrem dixiſſe legimus ipſum Dominum Saluatorem: Pater volo vt vbi ego ſum, & iſti ſint mecum: Excitatur ergo per hæc animus ad medelam, quando ſuæ

Diabolus a Martyribus ſuperatus, atq; deuictus.

Exod. 15.

† vulg. edi. *perſequar.*

† id eſt energumenos.

Sanctorū etiam poſt mortē vis atque poteſtas.

Ioann. 17.

do ſuæ reſtaurationis attendit indicia; patulum enim ſui pectoris præbet auditum, dum ſuæ ſalutis probam enta eos, qui vere ſunt ſaluati, eſſe cognoſcit. Hanc fidem tenuerunt Apoſtoli, quos è veſtigio Exercitus Martyrum proſecuti victorias ſuas ad Regem victorioſiſſimũ reportarunt: [4] Ipſe enim triumphalis Crucis ſuæ labaro vſque hodie antecedit omnium in ſe credentium mentes; Hunc ſequuti ſunt priores Apoſtoli; poſt Apoſtolos, Martyres; poſt Martyres, Confeſſores; poſt Confeſſores, Sacerdotes; poſt Sacerdotes, Virgines; poſt Virgines, Viduæ; poſt Viduas, Continentes: Omnibus patent Chriſti veſtigia; ideo denique omnibus clamat: * Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego vos requieſcere faciam.

Sanctorũ agmina, & acies ordinata.

Matt. 11.

* In codice S. Cæc. *Venite benedicti Patris &c. ex Matt.* 25.

INCIPIT PASSIO.

HVIVS vocem audiens Cæcilia virgo clariſſima, [5] abſconditum ſemper Euangelium Chriſti gerebat in pectore, & nõ diebus, non noctibus à colloquijs diuinis & oratione ceſſabat. Hæc Valerianũ quendam iuuenem habebat ſponſum, qui Iuuenis in amore Virginis perurgẽs animum, diem conſtituit nuptiarum. Cæcilia vero [6] ſubtus ad carnem cilicio induta, deſuper * auro textis veſtibus tegebatur: Parentum enim tanta vis, & Sponſi circa illam erat exæſtuans, vt non poſſet amorem ſui cordis oſtendere, & quod * Chriſtum diligeret indicijs euidẽtibus aperire. Quid multa? Venit dies, in quo thalamus collocatus eſt [7] & cantantibus organis, illa in corde ſuo ſoli Domino decan-

S. Cæcilia Chriſti Euágelium gerebat in pectore.

Valerian⁹ ſponſus S. Cæciliæ.

Ciliciũ S. Cæciliæ.

* *auratis.*

* *ſolũ Chriſtum.*

Ps. 118. decantabat dicens: Fiat cor meum, & corpus meum immaculatum, vt non cõfundar, & [8] biduanis, ac triduanis ieiunijs orans commendabat Domino quod timebat, inuitabat Angelos precibus, lachrymis interpellabat Apostolos, & Sancta Agmina omnia Christo famulantia exorabat, vt suis eam deprecationibus adiuuarent, suã Domino pudicitiam * commendantem.

Biduana, & triduana S. Cęc. ieiunia, cũ precib', & SS. inuocatione coniuncta.

* *cõmendantes.*

Sed cum hęc agerentur venit nox, in qua suscepit vnà cum Sponso suo cubiculi secreta silentia, & ita eum alloquitur. O dulcissime, atque amantissime Iuuenis est mysterium, quod tibi confitear, si modo tu iuratus asseras tota te illud obseruantia custodire: Iurat Valerianus sponsus se illud omnino nulla prodere ratione, nulla necessitate detegere. Tunc illa ait: Angelum Dei habeo amatorem, qui nimio zelo corpus meum custodit; hic si vel leuiter senserit, quod tu me polluto amore cõtingas, statim circa te suum furorẽ † exagitat, & amittis florem tuæ gratissimæ iuuentutis; si autem cognouerit, quod me sincero corde, & immaculato amore diligas, & virginitatem meam integram, illibatamq. custodias, ita te quoque diligit, sicut me, & ostendit tibi gratiam suam.

† Tempus præsens p̃ futuro iuxta antiquum loquẽdi morem sæpe hic inuenies vsitatum.

Tunc Valerianus nutu Dei timore correptus, ait: Si vis, vt credam sermonibus tuis, ostende mihi ipsum Angelum, & si approbauero, quod vere Angelus Dei sit, faciam quod hortaris; si autem Virum alterum diligis, & te, & illum gladio feriã. Tunc B. Cæcilia dicit ei; Si con silijs meis acquiescas, & permittas te purificari fonte perenni, & credas vnum Deum esse in cælis viuum, & verum, poteris eum videre. Dicit ei Valerianus: Et quis * erit, qui me purificet, vt ego Angelum videam? Respondit ei Cæcilia: Est Senior, qui nouit purificare Homines, vt mereantur videre Angelum Dei. Dicit ei Valerianus: Et ego vbi hunc Senem requiram? Cæcilia dixit:

S. Cęcilia Valerianũ sponsũ, vt baptizetur hortatur.

* *est.*

dixit: Vade [9] in tertiũ milliariũ ab Vrbe,[10] via, quæ Appia nuncupatur, illic inuenies Pauperes a transeuntibus alimoniæ petentes auxilium; de his enim mihi semper cura fuit, & optime huius mei secreti sunt conscij: hos tu dum videris,[11] dabis eis benedictionẽ meam, dicens: Cæcilia me misit ad vos, vt ostendatis mihi [12] Sanctum Senem Vrbanum; quoniam ad ipsum habeo eius secreta mandata, quæ perferam: hunc tu dum videris, indica ei omnia verba mea, & dum te purificauerit, induet te vestimentis nouis, & candidis, cum quibus mox vt ingressus fueris istud cubiculum, videbis Angelum Sanctum etiam tui amatorem effectum, & omnia, quę ab eo poposceris, impetrabis.

Via Appia

S. Cæcilię erga pauperes cura

Candida vestiméta nouiter baptizatorum.

Tunc Valerianus perrexit, & secundum ea signa, quę acceperat, inuenit S. Vrbanum Episcopũ, qui iam [13] bis Confessor factus, [14]inter sepulcra Martyrũ latitabat; cui cum dixisset omnia verba Cæciliæ, gauisus est gaudio magno, & [15] ponens genua sua in terra, [16]expandit manus suas ad cælum, & cum lachrymis dixit: Domine Iesu Christe seminator casti consilij, suscipe seminum fructus, quos in Cæcilia seminasti: Domine Iesu Christe [17] Pastor bone, Cæcilia famula tua, quasi [18] ouis argumentosa tibi deseruit; nam Sponsum, quẽ quasi Leonẽ ferocem accepit, ad te Domine, quasi agnum mansuetissimum destinauit; Iste huc nisi crederet, non venisset; Aperi ergo Domine cordis eius ianuam sermonibus tuis, vt te Creatorem suum esse cognoscens, [19] renũtiet Diabolo, & pompis eius, & Idolis eius.

S. Vrb. PP. bis confessor effect᷒ via Appia inter sepulcra Martyrum latitabat.

Orat Vrb. PP. genuflexus, & manibus expansis.

Hæc, & his similia orante Sancto Vrbano Episcopo, subito ante faciem ipsorum apparuit Senior indutus niueis vestibus, tenens titulum in manibus aureis literis scriptum, quem videns Valerianus, nimio terrore correptus, cadens in terram factus est quasi mortuus: tunc Senior eleuauit eum dicens, lege huius libri textum, & cre-

Seniorem hunc, qui Valer. apparuit S. Paulũ Ap. fuisse, ex scriptura ipsa, q̃ in manib᷒ tenebat, Curiosus aliquis elicere posset.

crede, vt purificari merearis, & videre Angelum, cuius tibi aspectum Cæcilia Virgo deuotissima repromisit; Tunc Valerianus respiciens cœpit intra se legere; scri-
Ephes. 4. ptura autem Tituli hæc erat. VNVS DOMINVS, VNA FIDES, VNVM BAPTISMA, VNVS DEVS, ET PATER OMNIVM, QVI SVPER OMNIA, ET IN OMNIBVS NOBIS EST. Cumque hoc infra se legisset, dicit ei Senior,[20] credis ita esse, an adhuc dubitas? tunc Valerianus voce magna clamauit dicens: Non est aliud, quod verius posset credi sub cælo; cumq; hæc dixisset Valerianus, ille Senior ab oculis eorum * elapsus est. Tunc Sanctus Vrbanus baptizauit eum, & edocens eum omnem Fidei regulam, remisit eum ad Cæciliam diligenter instructum.

* eleuatus.

Valerian' baptizatur ab Vrbano Papa

Veniens igitur Valerianus[21] indutus candidis vestimentis, Cæciliam intra cubiculum orantem inuenit, & stantem iuxta eam Angelum Domini pennis fulgentibus, alas habentem, & flammeo aspectu radiantem, duas coronas * habentem in manibus coruscantes rosis, & lilijs albescentes; quique vnam dedit Cæciliæ, alteram Valeriano dicens:[22] Istas coronas immaculato corde, & mundo corpore custodite, quia de Paradiso Dei eas ad vos attuli, & hoc vobis signum erit, numquam marcidum aspectus sui adhibent florem, numquā sui minuunt suauitatem odoris, nec ab alio videri poterunt, nisi ab eis, quibus ita castitas placuerit, sicut vobis probata est placuisse: Et quia tu Valeriane consensisti consilio castitatis, misit me Christus Filius Dei ad te, vt quam volueris petitionem insinues. At ille audiens adorauit, & dixit: Nihil mihi in ista vita dulcius extitit, quam vnicus mei Fratris affectus, & impiū mihi est, vt me liberato, Germanum meum in periculo perditionis aspiciā; hoc solum omnibus petitionibus meis antepono, & deprecor, vt fratrem meum Tiburtium, sicut me liberare dignetur,

* ferētem

Coronæ duæ ex rosis, & lilijs ab Angelo Cęcilię. & Valeriano donantur.

Iusta Valeriani petitio.

gnetur, & faciat nos ambos in ſui Nominis confeſſione
perfectos. Audiẽs hæc Angelus lætiſſimo vultu dixit ad
eum: Quoniam hoc petiſti, quod melius quàm te Chri-
ſtum implere delectat, ſicut te per famulam ſuam Cæci-
liam lucratus eſt Chriſtus; ita per te quoque tuum lucra
bitur Fratrẽ, & cũ eodem ad martyrij palmã *peruenies. *attinges.*
His itaque finitis ſermonibus aſpectus Angelici * lu- *numinis.*
minis migrauit ad cælos, & illis epulantibus in Chriſto, *nominis.*
atque in ædificatione ſancta ſermocinãtibus, Tiburtius
Valeriani frater aduenit, & ingreſſus eſt quaſi ad Cogna Tiburtius
tam ſuã, oſculatus eſt caput S. Cæciliæ, & ait: Miror hoc Valeriani
tempore roſeus hic odor, & liliorum vnde reſpiret; nam frater.
ſi tenerem ipſas roſas, aut ipſa lilia in manibns meis, nec
ſic poterant odoramenta mihi tantæ ſuauitatis infunde-
re; confiteor vobis ita ſum refectus, vt putem me totũ ſu-
bito renouatũ. Dicit ei Valerianus: Odorẽ * quidem me- **iam.*
ruiſti me interpellante ſuſcipere, modo te credẽte pro-
mereberis etiã ipſo roſeo aſpectu gaudere, & intelligere
cuius in roſis ſanguis floreſcit, & in lilijs cuius corpus al
beſcit; Coronas enim habemus, quas tui oculi videre nõ
præualent, * floreo * rubore, & niueo candore vernantes. **roſeo.*
Dicit ei Tiburtius: In ſomnis hæc audio, aut in veritate **colore.*
iſta tu loqueris Valeriane? Reſpõdit Valerianus: In ſom
nis nunc vſque viximus; nam modo in veritate ſumus,
& fallacia in nobis nulla eſt; Dij enim quos coluimus ad
omnem fidem Dæmonia comprobantur. Dicit ei Tibur-
tius: Vnde hoc noſti? Reſpondit ei Valerianus: An-
gelus Dei docuit me, quem & tu videre poteris, ſi
purificatus fueris ab omni ſorde Idolorum. Dicit ei Ti-
burtius: Et ſi poteſt fieri, vt videam Angelum Dei, quæ
mora eſt purificationis? Reſpondit Valerianus: Nulla,
tãtum hoc mihi tu ſponde, quod omnia Idola deneges,
& credas vnum Deum eſſe in cælis. Tiburtius reſpon-
dit: Non intelligo, qua intentione iſta proſequeris.

Cæcilia

Idolorum vanitas. Cæcilia dixit: Miror, vt non intelligas figuras fictiles, gypseas, ligneas, æreas, atque lapideas, vel cuiusque metalli Deos esse non posse,[23] quas Araneæ texunt & Aues stercorant, in quorũ capitibus solent sibi Ciconiæ nidos instruere,[24] quos Damnaticij faciunt;[25] nam ad omne metallum pro criminibus Damnati mittuntur; ergo a * Damnatis initium accipiẽtes, quomodo possunt Dij, vel æstimari, vel credi? Inter mortuum * denique, & simulacrum nulla distantia est; sicut enim mortuus omnia membra habet, flatum tamen, nec vocem habere nõ potest, nec sensum; sic & ista vana Numina omnia quidẽ membra habent, sed omnia fatua, & caduca noscuntur,[26] & deteriora magis, quam Homines mortui comprobantur; quia Hominum membra dum viuerent, & oculis viderunt, & auribus audierunt, ambulauerunt pedibus, ore loquuti sunt, manibus palpauerunt, & odorem naribus assumpserunt: Isti autem à morte cœperunt, & in morte perdurant, quia nũquam nec vixisse, nec posse viuere cõprobantur: Tunc cum omni alacritate Tiburtius ait: Qui ita nõ credit pecus est. Hæc dicente Tiburtio S. Cęcilia osculata est pectus eius, & dixit: Hodie meum te fateor vere esse cognatum; sicut enim mihi amor Domini Fratrem tuum coniugem fecit, ita te mihi cognatum contemptus faciet Idolorum: Vnde quia paratus es ad credẽdum, vade cum Fratre tuo, vt purificationem accipias, per quam merearis Angelicos vultus aspicere, & omnium tuarum veniam inuenire culparum.

Damnati ad metallum.

*damnaticijs.

*quoque.

Tunc dicit Fratri suo Tiburtius: Obsecro Frater, vt dicas mihi ad quem me ducturus es. Respondit Valerianus: Ad magnum virum Vrbanum nomine, in quo est aspectus Angelicus, & veneranda canities, sermo verus & sapientia conditus. Dicit ei Tiburtius: Tu illum Vrbanum dicis, quem Papam suum Christiani nominant? hunc ego audiui iam secundo damnatum, & iterum

pro

pro ipsa re, qua damnatus est [27] latebram sui *præcauere fouendo; Iste si inuentus fuerit, sine dubio atrocibus dabitur flammis, & vt dici solet centenas exoluet, & nos simul cremabimur, si ad illum fuerimus inuenti, & dum quærimus diuinitatem in cælis latentem, incurrimus furorem exurentem in terris. Dicit ei Cæcilia: Si ista vna esset vita, & non esset alia; iuste istam perdere timeremus; si autem est vita satis ista melior, & quæ numquam finiri potest, vt quid istam perdere timeamus, quando per eius perditionem, ad illius acquisitionem attingimus? Respondit Tiburtius: Adhuc hoc numquam audiui, ergo est alia vita preter istam? Dicit ei Cæcilia: Et hoc, quod in isto mundo viuitur, vita est? quam humores tumidant, dolores extenuant, ardores exsiccant, aeres morbidant, escæ inflant, ieiunia macerant, ioci soluunt, tristitiæ consumunt, sollicitudo coartat, securitas hebetat, diuitiæ iactant, paupertas deicit, iuuentus extollit, senectus incuruat, frangit infirmitas, mœror consumit; & his omnibus mors furibunda succedit, & ita vniuersis gaudijs carnalibus finem imponit, vt cum esse desierit, nec fuisse putetur; pro nihilo enim computatur iam omne quod non est: illa autem vita, quæ isti vitæ succedit, *aut perpetuis tribulationibus dat Iniustos, aut æterna gaudia Iustis offert. Respondens ad hæc Tiburtius dixit: Et quis ibi fuit, & inde huc veniens vobis potuit indicare, vt merito possimus ista asserentibus credere? Tunc Beata Cæcilia erigens se stetit, & cum magna constantia dixit: Cæli, terræq; maris, & *omnium volucrum, repentium, pecudumque Creator [28] ex se ipso antequam ista omnia faceret genuit Filium, & protulit ex virtute sua Spiritum Sanctum; Filiũ vt crearet omnia, Spiritum vt viuificaret vniuersa; omnia autem, quæ sunt Filius ex Patre genitus condidit, vniuersa autem, quæ condita sunt [29] ex Patre procedens Spiritus sanctus animauit. Dicit ei Tiburtius: Certe

**prædicare*

Centenas exoluere prouerbiũ

**aut perpetuis tribulationibus datur Iniustis, aut æternis gaudijs Iustis offertur.*

** hominũ.*

Vide Notas nostras infra.

Cæcilia instruit in fide Tiburtium.

vnum Deum esse in cælis credendum asseris, quomodo nunc tres esse testaris? Cęcilia dixit: Vnus est Deus in Maiestate sua, quē ita in Sancta Trinitate diuidimus, vt in vno Homine dicimus esse sapientiam, quam sapientiā dicimus habere ingenium, memoriam, & intellectū; nam ingenio adinuenimus, quod non didicimus; memoria tenemus, quod docemur; intellectu aduertimus quicquid vel videre nobis contigerit, vel audire; quid modo faciemus? numquid non ista tria vna sapientia in Homine possidet? si ergo Homo in vna sapientia trium possidet * numerum, quomodo non Deus omnipotens in vna Deitate suæ Trinitatis obtinet Maiestatem? Tunc Tiburtius prostratus in terra cœpit clamare dicens; Non mihi videtur humana lingua de hoc rationem reddere, sed puto, quod Angelus Dei per os tuum loquatur, & cum multas gratias ageret, quod breuiter vnum Deum esse in tribus Personis euidentius ostendisset, conuersus ad Fratrem suum dixit: De Deo vno satis mihi esse factum confiteor; nunc superest vt ad inquisitionem meam, vt cœperat, sermo percurrat. Cæcilia dixit: De his mecum loquere, quia 30 tyrocinij tempus Fratrem tuum tibi prohibet dare responsum; me autem, quam ab ipsis cunabulis Christi sapientia docuit, ad quamcumque causam quęrere volueris, imparatam habere non poteris: Dicit ei Tiburtius, hoc inquisiui, quis inde huc veniens aliam vobis, quam prædicatis vitam ostendit? Cæcilia dixit: Vnigenitum Filium suum de cælis Pater per Virginem misit ad Terras, qui stans super Montem sanctum clamauit voce magna dicens: Venite ad me omnes Populi, cucurritque ad eum omnis sexus, omnis ætas, omnisq; conditio; tunc omnibus dixit; Pænitentiam agite pro ignorantia vestra, quia appropinquauit Regnum Dei, * quod auferat Regnum Hominum; Regnum autem suum Deus vult participare credētibus, in quo eo fit excelsior quisque,

* *Nomen.*

Cæcilia ab incunabulis Christi fide, & sapientia instructa.

Matth. 4.

* *Vt auferatur.*

quo

quo fuerit sanctior; ibi peccatores æternis cruciatibus, & sempiternis incendijs consumuntur; Iusti vero perpetuæ Gloriæ splendorem accipiunt, & gaudijs, quæ nullo fine poterunt concludi succedunt: Nolite itaque o Filij Hominum istius vitæ gaudia fugitiua quærere, vt illius Vitæ gaudia æterna teneatis, quæ isti vitæ *succedunt; in ista enim vita paruo tempore viuitur, in illa autem * viuitur in æternum. Audientes hæc increduli Populi, omnes vna voce dixerunt, & quis ibi fuit, qui inde veniens poterit docere vera esse quæ asseris? tunc Filius Dei dixit eis, si ostendam vobis mortuos, qui surrexerunt non ignorantes, quod mortui fuerint, non credetis veritati? clamauitque omnibus dicens, si verbis non creditis vel virtutibus credite; denique ne vel occasionis vestigium dubietati remaneret cum populis [31] ad sepulcra pergebat, & triduanis, & quatriduanis, atque fœtentibus mortuis vitam, quam amiserant reuocabat; transmeabat maria, super vndas * ambulabat pedibus siccis, imperabat ventis, tempestates arcebat, atque sæuientes procellas, ac turbines compescebat, restituebat cæcis visum, mancis reddebat dextras, claudicantibus gressum, mutis vocem dabat, & surdis auditum, paralyticos verbo * saluabat, leprosos mundabat, Infirmos curabat, lunaticos restaurabat, & Dæmones effugabat: sed quia hunc Impij * zelati sunt, eo quod ipsos Populi relinquentes eius vestigia sequerentur, sternentes vestimenta sua ante pedes eius, & clamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini; * inflati aduersus eum Pharisæi cuidam Pilato eum Præsidi tradiderunt, magum eum esse, & sceleratissimum asserentes, atque tumultuosa seditione egerunt, vt eum crucifigerent, quod ille præuidens Mundo proficere ad salutem, permisit se teneri, & illudi, & verberari pariter, & occidi; sciuit enim non nisi per passionem suam Diabolo

Præmium Iustorum; & Impiorũ pœna.

* *Succedit.*

* *Viuetur.*

Christi miracula.

* *Ambulãs*

* *Sanabat.*

* *Iudæi zelati.*

Matt. 21.

* *Inflammati.*

captiuitatem inferri, & immundis Spiritibus ardua irrogari ſupplicia: Ideo denique ille tentus eſt, qui peccatum nō fecit, vt dimitteretur Genus humanum, quod tenebatur vinctum in nodo peccati; Benedictus maledicitur, vt nos a maledictionibus tolleret; Illudi ſe paſſus eſt, vt nos ab illuſione Dæmonum, quæ in hoc Mundo verſatur auferret; ſpineam in capite coronam accepit, vt ſentētiam capitalem, quæ ex * pœnis peccatorum nobis debebatur eriperet; Fel in eſcam ſuſcepit, vt dulcem guſtum primi Hominis, vnde mors Mundum inuaſerat commutaret; aceto potatus eſt, vt acredinem, quam ſanguis noſter efferuerat in ſe ſuſciperet, & ipſe biberet paſſionis calicem, qui noſtris paſſionibus debebatur; expoliatus eſt, vt nuditatem Parentum noſtrorum, quam ſerpentis conſilio factam doluerat, niueo veſtimentorum tegmine operiret: in ligno ſuſpenſus eſt, vt ligni præuaricationem ligno ſuæ tolleret paſſionis; mortem quoque ad ſe venire permiſit, vt eam aduerſus ſe colluctantem proſterneret, & quæ per ſerpentem regnum inuenerat, cum ipſo ſerpente proſtrata fieret captiua per Chriſtum. Denique cum vniuerſa elementa Creatorem ſuum in Cruce eleuatum aſpicerent, horrore nimio tremuerunt; nam ex vno latere terra mouebatur, ex alio templa findebantur, & ſaxa; fugit dies, Sol expauit, & fuſcatus eſt, & lugubrem totum præbuit Mundum, Luna pallidos ſui luminis vultus ſanguinea nube contexit, Stellæ ſidereo radiantes aſpectu omnes pariter migrauerunt: * dat mugitum terra, & quaſi parturiens cœpit multos Sanctos * parere de ſepulcris, qui darent teſtimonium hoc, quod deſcenſus Saluatoris ad Inferos Diabolo regnum eripuit, & moriendo mortem tenuit, edomuit, & ligauit, & ſuorum ſubdidit pedibus Famulorum: Inde eſt quod pro nomine eius * verberari gaudemus, & in perſecutionibus gloriamur, quia vitæ noſtræ iſti caducæ, & miſeræ, æterna vita ſuccedit, il-

Marginalia: * *ſpinis.* — Signa, quę apparuerūt in Paſſione Chriſti. — * *dedit.* — * *reddere.* — * *verberari.*

la quam

la quam Dei Filius ſurgens a mortuis, ſuis Apoſtolis demonſtrauit, quibus videntibus aſcendit in cælos: Hoc ſi trium teſtimoniorum doceret aſſertio, ſapientiũ mentes dubitare non poterant; at vero cum non ſolum duodecim Diſcipulis, ſed pluſquam quingentis ſimul ſe demonſtrare dignatus eſt, ambiguitatis nulla penitus veſtigia dereliquit. Hi autẽ, qui hæc in vniuerſum mundum prædicare miſſi ſunt, ſignis, & virtutibus magnis ſua dicta firmabant; nam & omnes ægritudines in eius nomine curauerunt, effugauerunt Dæmonia, & vitam Mortuis reddiderunt. Nihil puto tibi remanſiſſe quod quæras; niſi vt iſtam vitam animo, & corde deſpicias, & illam * vehementer, & fortiter quæras; Qui enim Filium Dei crediderit, & præceptis eius adhęſerit, dum depoſuerit corpus, a morte non tangitur; ſed a Sanctis Angelis in gremio ſuſcipitur; & ad Paradiſi perducitur regionem. Inde eſt quod ipſa mors cum Diabolo agit, vt diuerſis * occupationibus Hominum obliget mentes, & varijs incautos neceſsitatibus occupet, & nunc de damno timidat, nunc de lucro incitat; nunc de pulchro illicit, nunc de gula * excitat, & diuerſo genere ſuaſionis de iſta ſola vita facit homines miſeros cogitare, vt eos exeuntes de corpore inueniat nudos, nihil ſecum pręter peccata portantes. Hæc tibi breuiter explicaui, ſi quid tibi deeſſe conſideras, quęre. Tunc Tiburtius pedibus eius proſtratus cum ingenti fletu, & lachrymis dixit: Si de iſta vita vlterius, vel mente tractauero, vel cogitatione quęſiero, in illa vita non inueniar; habeant ſtulti lucrum labentis temporis, ego qui vſque hodie ſine cauſa vixi, iam non ſit ſine cauſa quod viuo. Et his dictis conuerſus ad Fratrem ſuum dixit: Miſerere mei Frater chariſsime, & rumpe moras, quarum nexus * patior, dilationes timeo pondus ferre non poſſum: obſecro te perduc me ad Hominem Dei, vt me * purificans illius vitæ participem faciat.

Apoſtolorum miracula.

* *vehementius, & fortius.*

* *obligationibus.*

* *exagitat.*

Tiburtius, ad Christi fidem conuertitur.

* *non patior.*

* *vt me purificet, & illius.*

Tunc

Tunc Valerianus perduxit Fratrem ſuum ad Papam Vrbanum, cui cum narraſſet vniuerſa, quæ fuerant dicta, vel facta, gratias referens Deo ſuſcepit Tiburtium cum omni gaudio, & baptizans eum, ſecum eſſe præcepit [32] quoadvſque Albas deponeret, quem perfectum doctrina ſua per ſeptem dies [33] Christo militem conſecrauit: Tantam deinceps gratiam conſequutus eſt Domini, vt & Angelos Domini videret quotidie, & omniũ quæ popoſciſſet a Domino protinus eueniret effectus. Verum quia multum eſt, vt omnia per ordinem proſequentes, quæ & quanta per eos Dominus mirabilia fecerit conſcribamus, ad glorioſas paſſiones eorum articulum reuocemus.

Tiburtius ab Vrbano Papa baptizatur.

* *Turgius Turbidus.*

* Turcius Almachius Vrbis Præfect. Christianos cruciat.

* *Precati bus.*

* Turcius [34] Almachius [35] Vrbis Præfectus Sãctos Domini fortiter laniabat, & [36] inhumata iubebat eorum corpora derelinqui. Tiburtius vero, & Valerianus ad hoc vacabant quotidie, [37] vt precioſas Martyrum facerent ſepulturas, & eleemoſynis, & * pietatibus inſiſtentes. Interea, vt ſolitum bonos odiunt mali, & indicant vniuerſa Almachio, quæ per eos Dominus circa egentes ageret, vel quam ſtudioſe, quos ille occidi iuſſerat ſepelirent, tenti ab Apparitoribus Almachio præſentantur, quos Almachius his protinus aggreſſus eſt verbis: Cum vos nobilitatis titulus clariſſimos fecerit naſci, cur per neſcio quam ſuperſtitioſam ſectam infelices vos, & degeneres exhibetis? Nam facultates veſtras vos audio in neſcio quas viles Perſonas expendendo conſumere, ac pro ſceleribus ſuis punitos cum omni gloria tradere ſepulturæ; vnde datur intelligi, quod conſcij veſtri ſint, quibus pro * coniuratione honeſtam traditis ſepulturam: Reſpondens Tiburtius dixit, vtinam dignentur nos, vt ſeruos ſuos computare, quorum tu nos æſtimas eſſe collegas, qui contempſerunt, quod videtur quid eſſe, & quod non eſt, & inuenerũt illud, quod non videtur eſſe, & eſt, quorũ nos ſaltem † gerimus imitari

Valerian. & Tiburtius nobiles & clariſſimi.

* *Conſummatione.*

† *Fortaſſe geſtimus.*

tari

tari sanctissimam vitam, eorumq; sequi vestigia. Almachius Præfectus dixit, dic mihi quis vestrum est senior? Tiburtius Sanctus dixit: Nec hic maior, nec ego minor, quia vnus est Deus Sanctus æternus, qui nos sua gratia coęquauit. Almachius Præfectus dixit: Dicite mihi quid est, quod videtur esse, & nō est? Tiburtius Sanctus dixit: Omnia quæ in isto Mundo sunt, quæ inuitant * animas *Homines* ad mortem perpetuam, per quā finitur lætitia temporalis: Almachius Præfectus dixit: Et hoc mihi edicito, quid est, quod non videtur esse, & est? Sanctus Tiburtius dixit: Vita quæ futura est Iustis, & pœna, quæ debetur Iniustis; ex vtroque latere verum nouimus esse, quod veniat, & infelici dissimulatione oculis cordis nostri subducimus videre futura; oculis enim corporis videmus temporalia, vt contra cōscientiam nostram, quæ bona sunt malis sermonibus obumbremus, & quæ mala sunt bonis sermonibus adornemus: Almachius Præfectus dixit: Puto quia non mente tua loqueris: Sanctus Tiburtius dixit: Verum dicis, quia non mente mea loquor, quam in sæculo habebam, sed eius quem in visceribus meæ mentis accepi, hoc est, Dominum Iesum Christum: Almachius Præfectus dixit: Numquid tu ipse scis quæ loqueris? Sanctus Tiburtius respondit: Numquid tu scis quæ interrogas? Almachius Præfectus dixit: Vides quia elationem mentis pateris: Tiburtius Sanctus respondit: Ego & noui, & didici, & credo vniuersa, quæ a me dicta sunt * permanebunt. * *Ita vt dicta sūt permanebunt.* Almachius Præfectus dixit: Et ego quare non intelligo, nec aduerto quo ordine ista prosequaris? Sanctus Tiburtius respondit: Quia animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei; spiritalis autem iudicat omnia, ipse autem a nemine iudicatur. *1. Cor. 2.* Tunc ridens Præfectus iussit amoueri Tiburtium, & applicari Valerianum, cui Præfectus dixit: Valeriane quoniam non est sani capitis Frater tuus saltem credo, *Præfectus alloquitur Valerianum.*

quod

quod tu mihi poteris dare ſapienter reſponſum. Vale-
rianus dixit: Vnus eſt Medicus, qui Fratris mei caput,
& meum ſua ſapientia fouet, qui eſt Chriſtus Filius Dei
viui. Præfectus dixit, ſapienter mihi reſponde: Vale-
rianus dixit: Auditus tuus errorem patitur, quia viam
** intueri.* ſermonis noſtri non poteris* inuenire: Præfectus dixit:
Nullus ſic errat, ſicut vos erratis, qui relictis rebus ne-
** vtilibus.* ceſſarijs, & * vtilitatibus, inepta ſectamini, reſpuentes
gaudia, atque execrantes lætitiam, & contemnentes
omne, quod vitæ blandimento conceſſum eſt; illud to-
** auiditate.* ta mentis * ſuauitate ſuſcipitis, quod ſaluti contrariũ
inueniri poteſt, & gaudijs inimicum. Sanctus Valeria-
** vanis.* nus ad hæc reſpondit: Iocantes, & ridentes, & * varijs
Valeriani comparatio, & ſimilitudo futuræ vitæ. delicijs affluentes vidi glaciali tempore trãſire per cam-
pos, in quibus campis ſtabant Ruſtici paſtinantes, &
cum omni ſtudio ſarmenta pangentes, atque ſpinoſa
ſurcula roſarum animoſe, & cautiſsime componentes;
** paleas.* Alij quoque * taleas inſerebant, alij * radicibus noxia
** radicitus.* quęque truncabant, cunctaque ruris opera, labore ni-
** & epulabantur cœperunt.* mio excolentes: Tunc illi qui deliciabantur * cœperunt
laborantibus irridere, ac dicere, infelices, & miſeri
iſtum ſuperfluum laborem abijcite, & nobiſcum gauden
tes, delicijs vos, & voluptatibus exhibete; quare ſicut
inſani duro labore deficitis? & vitæ veſtræ tempora tri-
ſtiſsimis occupationibus fatigatis? & hæc dicentes ſol-
** manu.* uebantur ſuper eos riſu, & dabant plauſus* manuum
** dicẽtibus* multis increpationibus inſultantes. Hæc illis * agenti-
bus imbriferis, atque algidis menſibus ſerena tempora
ſucceſſerunt; & ecce floribus roſeis vernantes campi
nemoreis pampinis ornabantur, & criſpas botrorum
ſertas ſuo partu ſarmenta, & vario genere taleæ arborũ
melliflua poma gignebant, in quibus videmus vſque ho
die abundare gratiam, & fructum pariter, & decorem:
Tunc gaudentibus illis, qui putabantur vani, cœpe-
** ſapiẽtes.* runt flere qui videbantur * vrbani, & qui in ſua fuerant

ſapientia

ſapientia gloriati, in nimia peſtilentia * peruenerunt, *periērūt.
& ſera pœnitudine mugitum ſui otij, gemitumq; reddentes ſibi inuicem loquebantur: Iſti ſunt quos habebamus in riſu, labores eorum putabamus opprobrium, vitam eorum execrabamur vt miſeram, perſonas eorũ *Sap. 5.*
iudicabamus indignas, & conuentum eorum ſine honore; iſti autem inuenti ſunt ſapientes, & nos probamur miſeri tunc fuiſſe, & inſipientes, & vani, quando nec ipſi laborauimus, nec laborantibus auxilium pro labore præſtitimus, quinimmo eos in delicijs poſiti irriſimus, & credidimus dementes, quos nunc aſpicimus florentes, & fulgentes.

Ad hæc Præfectus dixit: Sapiēter quidem te video eſſe proſecutum, ſed non ad interrogationem meam videris dediſſe reſponſum. Valerianus dixit: Stultos nos, & inſipientes eſſe dixiſti, quod facultates noſtras Egentibus damus, Aduenas ſuſcipimus, Viduis opem ferimus, Orphanis ſubuenimus, inhumata corpora tegimus, & honeſtas Dei Martyribus tradimus ſepulturas; Inſipientes nos eſſe, & inſaniſſimos iudicas, quia non cum lætantibus lætamur, neque cum voluptuoſis delicijs reſoluimur, vt ignobilis vulgi oculis nos illuſtres, & nobiles oſtentemus; veniet tempus in quo fructum huius noſtræ triſtitiæ colligamus, & nobis gaudentibus lugeant ij, qui in ſuis gaudijs nunc extolluntur; tempus enim ſeminandi modo eſt, qui in iſta vita modo ſeminauerint gaudia, in illa vita luctum, & gemitum metent; 38 qui autem nunc ſeminant lachrymas temporales, in illa vita gaudia ſunt ſempiterna meſſuri.

Præfectus dixit: Ergo & nos, & 39 Inuictiſſimi Principes æternum habebimus luctum, vos vero perpetuum poſſidebitis gaudium? Sanctus Valerianus dixit: Quid enim vos eſtis? aut quid Principes veſtri? homunciones eſtis, tempore veſtro nati, tempore veſtro expleto morituri; tantam Deo reddituri rationem, quantũ ſum-

mę vobis tradidit poteſtatis. Almachius Pręfectus dixit: Quid verborum circuitu immoramur? offerte Dijs libamina, & abſcedite illęſi: Reſponderunt ambo Sanctus Valerianus, & Tiburtius: nos non Dijs, ſed Deo quotidie ſacrificium exhibemus. Almachius Præfectus dixit: Quis eſt Deus, cui veſtrum vos dicitis tradere famulatum? Reſponderunt ambo, & quis eſt Deus alius, vt de *Deo nos interroges? eſt alius præter vnum? Almachius dixit: Ipſum vnum quem *dicitis, nomen eius edicite. Valerianus Sanctus dixit: Nomen Dei non inuenies etiamſi pennis volare poſſis. Almachius dixit: Ergo Iouis Dei nomen non eſt? Valerianus dixit: Erras Præfecte, Iouis nomen non eſt hominis corruptoris, atque ſtupratoris? homicidam illum veſtri Auctores commemorant, & criminoſum illum literæ veſtræ demonſtrant; hunc tu Deum dicis? miror qua fronte loquutus ſis, cum Deus dici non poſſit, niſi vnus qui eſt ab omni peccato alienus, & omnibus virtutibus plenus. Almachius dixit: Ergo omnis Mundus errat, & tu cum Fratre tuo verum Deum noſtis? Sãctus Valerianus dixit: Innumerabilis multitudo Chriſtianitatis eſt, quæ ſanctitatem ſuſcepit, ſed magis vos pauci eſtis, qui ſicut aſtulæ de naufragio remanſiſtis ad nihil aliud, niſi vt *igni tradamini.

*eo

*dicis nomen ipſius edicito.

*in ignem miramini.

Valerian' fuſtibus cæditur.

Tunc Almachius iratus 40 iuſſit eum fuſtibus cædi; Ille autem ſtatim vt exutus eſt cœpit gaudere dicens: Ecce hora, quam *ſitienter optaui; ecce dies omni mihi feſtiuitate iocundior; Cumque cæderent eum 41 vox præconia ſuper eum clamabat dicens: DEOS, DEASQVE BLASPHEMARE NOLI: Ille autem clamabat Populo Romano dicens: Ciues Romani, videte ne vos a veritate iſta mea tormenta reuocent, ſed ſtate viriliter credentes in Sancto Domino, & Deos, quos colit Almachius lapideos, & ligneos in calcem conuertite, hoc ſcientes, quia in æterna tribulatione erunt omnes, qui colunt eos.

*ſemper.

Vox Præconia.

Valeriani verba ad populũ dũ cęderetur

Tunc

Tunc [42] Affessor Præfecti Tarquinius * clam dixit Præfecto, inuenisti occasionem tolle eos, nam si moram feceris, & de die in diem protraxeris, omnes facultates suas pauperibus erogabunt, & punitis eis tu nihil inuenies; Tunc iussit Carnificibus, vt ab eis ducerentur ad ad agrum [43] Pagum, vbi erat statua Iouis, & iussit, vt si noluissent sacrificare, ambo Fratres pariter sententiam capitalem exciperent. Tunc gloriosi Martyres excepta sententia a Maximo [44] Corniculario Præfecti ducebantur ad Pagum, qui Maximus cœpit flere super eos dicēs: O Iuuentutis flos purpureus, o germanus fraternitatis affectus, quem vos impia definitione volentes amittere, ad interitum vestrum quasi ad epulas festinatis. Tunc Sanctus Tiburtius dixit: Nos nisi pro certo didicissemus alteram vitam esse perpetuam, quæ isti vitæ præsenti succedit, numquam nos istam amittere gauderemus. Dicit ei Maximus: Et quæ potest esse altera vita? Respondit Sanctus Tiburtius: Sicut vestitur vestimentis corpus, ita vestitur anima corpore, & sicut spoliatur vestimentis corpus, ita spoliatur anima corpore; corpus quidem, quod terrenum semen per libidinem dedit, terreno ventri reddetur, vt in puluerem redactum, sicut Phœnix futuri luminis aspectu resurget; anima vero ad Paradisi delicias, si sancta sit, perferetur, vt in delicijs affluens tempus suæ * resurrectionis expectet.

Lacca. Tarquinius assessor Præfecti. Maximus Cornicularius Præfecti. *restaurationis.*

Dicit ei Maximus optarem, & ego contemnere vitam istam si * posteram certam apud me haberem, quam loqueris. Dicit ei Beatus Valerianus: Quia nihil tibi superesse dicis, nisi vt probes vera esse, quæ diximus, in hora, qua nos faciet Dominus istam corporis tunicam in gloriosa nominis sui confessione [45] deponere, aperiet Dominus oculos tuos, vt faciat te videre cum quanta gloria illa vita * suscipimur; si tamen promittas nobis, quod ex animo ad pęnitentiam erroris tui venias: Tunc Maximus deuotabat se dicens, fulmineis ignibus

post eam. *suscipitur.*

D 2 consu-

consumar si ex hac hora non illum solum Deum confitear, qui alteram vitam * fecit isti vitæ succedere; hoc tantum vos, quod promisistis ostendite. Dicunt ei ambo Fratres, impetra à Carnificibus, vt ad domum tuam nos ducant, & hodierni diei inducias explica, ita vt * custodiant nos in domo tua, & * illic ad te venire faciemus Purificatorem, qui te ista noctu statim vt purificauerit, faciet te videre hoc, quod promisimus; Quod cum impetrasset Maximus duxit eos ad domũ suam, ad quorum prædicationem, & ipse Maximus cum omni sua domo, & ipsi Carnifices crediderunt; Tunc Sancta Cæcilia venit ad eos nocte cum Sacerdotibus, & vniuersi baptizati sunt. Igitur cum aurora noctis finem daret, facto magno silentio Sancta Cæcilia dixit eis: Eia Milites Christi abijcite opera tenebrarum, & induimini arma lucis, certamen bonum certastis, cursum consummastis, fidem seruastis; Ite ad coronam vitæ, quam dabit vobis * iustus Iudex; non solum autem vobis, sed & omnibus, qui diligunt aduentum eius.

** facit.* ** custodias* ** illuc.*

Maximus cum omni sua domo baptizatur.

Rom. 13. *2. Tim. 4.*

** Deus iustus.*

Locus igitur, qui vocabatur Pagus, quarto milliario ab Vrbe situs erat, in quo per Templi ianuam transitus erat, vt omnis, qui ingrederetur, 46 si Ioui thura non poneret, puniretur: Veniẽtibus ergo Sanctis offeruntur thura, & recusant; recusantes ponunt genua, feriuntur gladio, proijciunt corpus mortale, & † gaudium suscipiunt sempiternum. Tunc Maximus * iuratus asserebat, dicens: Vidi Angelos Dei fulgentes, sicut sol in hora, qua verberati sunt gladio, & egredientes animas eorum de corporibus, quasi virgines de thalamo, quas in gremio suo suscipientes Angeli, remigio alarum suarum ferebant ad cælos; Ista cum lachrymis * enarranti Maximo plurimi crediderunt, & ab errore Idolorum conuersi, suo se Creatori reddiderunt. Igitur dum hæc omnia peruenissent ad Almachium Præfectum, eo quod Maximus Cornicularius cum suis omnibus factus fuisset

Valerian⁹ & Tiburtius decollantur.

† in aliquibus codicibus non gaudium, sed martyrium legebatur; reposuimus aũt verbũ gaudiũ ex codice Vaticano.

** iurando.* ** enarrãte.*

ſet Chriſtianus, iuſſit eum tandiu [47] plumbatis * cædi, quandiu ſpiritum redderet; quem Sancta Cæcilia iuxta Valerianum, & Tiburtium ſepelijt in nouo ſarcophago, & iuſſit vt [48] in ſarcophago eius ſculperetur Phœnix ad indicium fidei eius, qui reſurrectionem ſe inuenturum, Phœnicis exemplo, ex toto corde ſuſcepit.

* *tundi.*

Maximus plumbatis cæſus ſpiritum reddit.

Phœnix reſurrectionis ſymbolum.

Factum eſt autem poſt hæc, cœpit Almachius Præfectus [49] querere facultates amborum; Pro qua re facta inquiſitione, Sanctam Cæciliam quaſi Valeriani coniugem præcepit arctari, quæ cum vniuerſa, quæ remanſerant ex eorum facultatibus fideliter tradidiſſet Pauperibus, ipſa quoque vt thura poneret cœpit impelli; tūc dixit [50] Apparitoribus, qui eam hoc facere compellebant: Audite me Ciues, & Fratres, vos Miniſtri eſtis Iudicis veſtri, & videtur vobis, quod ab eius impietate alieni eſſe mereamini; mihi quidem glorioſum eſt, & valde optabile omnia, pro Chriſti * confeſſione perferre tormenta, quia cum hac vita numquam dignata ſum habere amicitias; ſed de veſtra ſatis doleo iuuentute, quam ſine ſollicitudine gerentes, facitis quicquid vobis fuerit ab iniuſto Iudice imperatum; tunc illi dabant voces, & fletus, quod tam elegans Puella, & tam ſapiens, & nobilis * libenter optaret occidi, & rogabant eam, dicentes ne tale decus amitteret, ne tantam pulchritudinem verſaret in mortem; Quibus flentibus atque animum eius reuocare cupientibus ita reſpondit Beata Cæcilia: Hoc non eſt iuuentutem perdere, ſed mutare; hoc eſt, dare lutum, & accipere aurum; dare habitaculum vile, & paruum, & accipere palatium magnum, & ampliſſimum ex lapidibus pretioſis, & auro conſtructum; dare angulum breuem, & obſcurum, accipere forum lucidum, margaritis cæleſtibus coruſcans; dare rem perituram, & accipere rem, quæ finem neſcit, & mortē ignorat; dare lapidem vilem, qui pedibus conculcatur, & accipere lapidem pretioſum, qui in diademate regio vibranti

S. Cæciliā inquiri & arctari iubet Almachius.

S. Cæciliæ verba ad Apparitores.

* *nomine.*

* *etiam.*

branti resplendet aspectu: Hodie si vobis aliquis offer-ret solidos, ita vt parem summam nummorum à vobis gratanter ferret oblatam; numquid non & vos curreretis gaudentes ad tale mercatum? & omnes parentes, & notos, & affines, & propinquos, & caros, & amicos faceretis vobiscum currere propter lucra temporalia; quicunque autem vos * vellet lachrymis reuocare, eo quod omnes nummos vestros daretis intrepidi, vt acciperetis solidos, numquid non irrideretis eos, vt ignaros, & nescios? vos autem tota auiditate festinantes curreretis, exultantes, quòd daretis ad commutationem auri pretiosi æramentum vile, & nullius summæ iacturam, & tamen pondus ad pondus vos accipere gratularemini: Deus autem noster Iesus Christus non dat pondus ad pondus, sed quod simplum acceperit, centuplum reddit insuper, & vitam æternam. Et his dictis ascendit super lapidem, qui erat iuxta pedes eius, & dixit omnibus: Creditis hæc, quæ dixi? At illi * dixerunt: Credimus Christum Filium Dei verum Deum esse, qui talem possidet Famulam. Dixit eis Beata Cæcilia; Ite ergo & dicite infelici Almachio, quod ego inducias petam, vt nō vrgeat passionem meam, & * hic intra domum meam faciam venire, qui vos omnes faciat vitæ æternæ participes; Et ita Domino procurante completur.

* *lachrymis reuocaret.*

* *omnes vna voce dixerunt.*

* *huc.*

Vrbanus Papa à S. Cæcilia ad fidem conuersos baptizat.

Tunc veniens Papa Sanctus Vrbanus baptizauit intra domum eius amplius quam quadringentos promiscui sexus, conditionis, ætatis, inter quos vnus clarissimus vir erat nomine Gordianus, hic sub * defensione sui nominis domum Sanctæ Cæciliæ suo nomine titulauit, vt in occulto ex illa die, ex qua baptisma Christi ibi celebratum est, * Ecclesia Dominica fieret; ita vt etiam Papa Vrbanus illic moraretur, & licet occulte, quotidie tamen redemptionis Christi ibi crescerent lucra, & Ecclesiæ innumerabiles talentorum thesauri, Diabolo vero perpetua detrimenta.

* *vmbratione.*

* *Ecclesia dominica.*

Vrbani Missæ in domo S. Cæciliæ.

Sed

Sed cum hæc agerentur Almachius Præfectus Sanctā Cæciliam sibi præsentari iubet, quam interrogans ait; Quod tibi nomen est Puella? Respondit, Cæcilia, sed apud homines; [52] quod autem illustrius est Christiana sum. Almachius dixit: Cuius conditionis es? [53] Cæcilia respōdit: Ciuis Romana, * illustris, ac nobilis. Almachius dixit: Ego te de Religione interrogo; nam natiuitate scimus te nobilem. Sancta Cæcilia dixit: Interrogatio tua stultum sumpsit exordium, quæ duas responsiones vna putat inquisitione concludi. Almachius Prçfectus dixit: Vnde tibi tanta præsumptio respondendi? Cæcilia Sancta dixit: De conscientia bona, & fide non ficta. Almachius dixit: Ignoras cuius potestatis sim ego? Beata Cæcilia dixit: Et tu ignoras cuius sponsa sim ego? Almachius dixit: Cuius? Sancta Cæcilia dixit: Domini Iesu Christi. Almachius dixit: Ego te coniugem Valeriani scio. Cæcilia Sancta dixit: Tu Præfecte te ipsum ignoras cuius sis potestatis; nam si me interroges de tua potestate verissimis tibi assertionibus manifesto. Almachius Præfectus dixit: Si nosti dic, delector ex ore tuo audire sermonem. Sancta Cæcilia dixit: Qualiter delectaris, taliter iudicaris, tamen audi; Potestas hominis sic est quasi vter vento repletus, quem si vna acus pupugerit, omnis rigor ceruicis eius * follescit, & quicquid rigidum in se habere cernitur incuruatur. Almachius dixit: Ab iniurijs cœpisti, & iniurijs perseueras? Cæcilia dixit: Iniuria non dicitur, nisi quod verbis fallentibus irrogatur, * aut iniuriam doce, si * false loquuta sum, aut te ipsum corripe calumniam inferentem. Almachius dixit: Ignoras quia Domini nostri Inuictissimi Principes iusserunt, vt qui se non negauerint esse Christianos puniantur, qui vero negauerint dimittantur? Sancta Cæcilia dixit: Sic Imperatores vestri errant, sicut & [54] Nobilitas vestra; senten-

tia

ingenua nobilis, clarißima.

S. Cæcilia ciuis Romana illustris, ac nobilis.

1. *Tim.* 1.

**mollescit.*

**vnde aut.*

**falsa.*

tia enim, quam ab eis prolatam esse testaris vos sæuientes, & nos innocentes ostendit; si enim malum esset hoc nomen nos negaremus, vos vero ad confitendum supplicijs vrgeretis. Almachius dixit: Pro pietate sua hoc voluerunt statuere, vt commodo vitæ * vestræ possit esse consultum. Cæcilia Sancta dixit: Nihil tam impium, nihilq; tam innocentiæ inimicum, quam vt reis omnibus tormenta adhibeatis, & ad confitendum qualitatẽ sceleris, locum, tempus, conscios, socios omni examinatione perquiritis; nobis vero, quos innocentes scitis nominis tantum crimen impingitis: Sed nos scientes sanctum nomen, omnino negare non possumus; melius est enim felicius mori, quam infeliciter viuere; Nos enim vera dicentes vos * torquemus, qui mendacium elaboratis audire. Almachius dixit: Elige tibi vnum è duobus, aut sacrifica, aut nega te Christianam esse, vt copiam euadendi suscipias. Tunc ridens Beata Cæcilia dixit: " O Iudicem necessitate confusum, vult vt negem me innocentem, vt * ipse faciat nocentem; parcit, & sæuit, dissimulat, & aduertit; si vis damnare cur hortaris negare? si vis absoluere quare non vis inquirere? Almachius dixit Accusatores præsto sunt, qui te Christianam esse testantur, si negaueris compendiosum dabis Accusantibus finem; si negare nolueris dementiæ tuæ * reputabis, quando sententiæ subiacebis. Cæcilia Sancta dixit: Horum mihi accusatio votiua est, & tua pœna victoria; noli me vt dementem arguere, sed te ipsum increpa, quia Christum me æstimas denegare. Almachius dixit: Infelix ignoras, quia & viuificandi, & mortificandi mihi ab Inuictissimis Principibus potestas est data? vt quid cum tanta superbia loqueris? Sancta Cæcilia dixit: Aliud est esse superbum, & aliud esse constantem, ego constanter loquuta sum, & non superbè, quia superbiam, & nos fortiter execramur; tu autem si verum audire non times, iterum te docebo falsissimè, &

*noſtra.

Christianis solum nominis crimẽ impingebat.

*torquetis

*ipsa me faciam nocentem.

*deputabitur.

nunc

nunc esse loquutum. Almachius dixit: Quæ sum falsissime prosequutus? Sancta Cæcilia dixit: Hoc falsissime loquutus, quod Principes tuos viuificandi, & mortificandi tibi tradidisse asseris potestatem. Almachius dixit: Ergo mentitus sum? Cæcilia Sancta dixit: Contra veritatem publicam, si iubes, probabo te esse mentitum. Almachius Præfectus dixit doce. Sancta Cæcilia dixit: Dixisti Principes tuos, & viuificandi, & mortificandi copiam tribuisse licentiæ, cum solum mortificandi scias tibi traditam potestatem; vitam enim viuentibus tollere potes, mortuis * dare non potes: dic ergo, quia Imperatores tui, mortis ministrum te esse voluerunt; nam si quid plus dixeris, videberis frustra mentitus. Almachius dixit: Depone iam audaciã tuam, & sacrifica Dijs. Sancta Cæcilia dixit: Nescio vbi tu oculos amiseris, nam quos tu Deos dicis, ego, & omnes, qui oculos sanos habemus saxa videmus esse, & æramentum, & plumbum. Almachius dixit meas iniurias philosophando contempsi, sed Deorum ferre non possum. Cæcilia Sancta dixit: Ex eo, quod os aperuisti nõ fuit sermo, quem non probarem iniustum, stultum, & vanum; sed ne quid deesset, puto etiam exterioribus oculis te cęcũ ostendis, vt quod omnes lapidem videmus esse, saxum inutile, hoc tu Deũ esse testaris; do si iubes consilium, mitte manum tuam, & tangendo disce saxum hoc esse, si videndo non nosti nefas est enim, vt totus Populus de te risum * habeat, cũ omnes sciant Deum in cælis esse; * istas autem figuras saxeas per ignem melius in calcem posse conuerti, quæ modo sui otio pereunt, & neque tibi pereunti, neque sibi, si in ignem mittantur, poterunt subuenire; solus Christus eripit de morte, & de igne ipse valet liberare.

** vitam dare.*

** faciat.*

** maleficos autem ac Idolarios ignis consumet; istas autem.*

Tunc iratus vehementer Almachius Præfectus iussit eam in domum suam reduci, [56] & in sua ibi domo flãmis balnearibus cõcremari; cumque fuisset in calore balnei inclusa, & subter incendia nimia lignorũ * pabula mini-

S. Cæc. in feruẽtibus balneis inclusa.

** pabulo.*

 strarent

*in frigida rio.

ſtrarent die integra, & nocte tota quaſi * in frigido loco illibata perſtitit ſanitate, ita vt nec vna pars membrorum eius ſaltim ſudoris ſigno laſſaretur: Hoc cum audiſſet Almachius miſit, qui eam in ipſo Balneo decollaret; quam cum ſpiculator tertio ictu percuſſiſſet, caput eius amputare non potuit; ſic autem ſeminecem eam cruentus carnifex dereliquit; (nam apud veteres lex erat eis impoſita, vt ſi in tribus percuſſionibus non decollaretur amplius percutere non audebat) Cuius 57 ſanguinem omnes bibulis linteaminibus Populi, qui per eam crediderant extergebant; Per triduum autem, quod ſuperuixit, non ceſſauit omnes, quos nutrierat, & quos docuerat in fide Domini confortare; quibus, & diuiſit vniuerſa, quæ habuit, & Sancto Vrbano Papæ tradidit cōmendatos, cui & dixit: Adhuc triduanas mihi popoſci inducias, vt & iſtos 58 tuæ Beatitudini traderem, quos nutriui, & hanc 59 domum meam in æternum Eccleſiæ nomini * conſecrares.

S. Cæcilia tertio percutitur, & eius caput amputari nō poteſt.

S. Cæciliç ſāguis à Fidelib' colligitur.

*conſecratem.

Tunc Sanctus 60 Vrbanus Papa corpus eius auferens cum Diaconibus nocte ſepeliuit eam 61 inter Collegas ſuos Epiſcopos, & Martyres, vbi Sancti Confeſſores ſunt collocati; Domum autem eius in æternum 62 Sanctam Eccleſiam ſuo nomine conſecrauit, in qua beneficia Domini exuberāt ad memoriam Beatæ Cæciliæ, vſque in hodiernam diem, per eum, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

Vrbanus Papa corpus S. Cęciliæ ſepelit.

S. Cęciliæ domus Eccleſia conſecratur.

Explicit Paſſio S. Cæciliæ, & Sociorum eius.

VITA

VITA
S. VRBANI PAPÆ ET MARTYRIS,

QVAE IN TRIBVS ANTIQVIS EGREGIIS Manuſcriptis Exemplaribus Bibliothecæ Vaticanæ habetur.

Incipit [1] Paſsio S. Vrbani Papæ, & Martyris, & Sociorum.

VRBANVS Epiſcopus, natione Romanus ex nobiliſſima proſapia ortus, cuius Pater Pontianus dictus eſt, à Beato Petro Apoſtolo octauus decimus Vicarius extitit. Præfuit autẽ temporibus Alexandri, qui cũ commonitus à [2] Mammea Matre, clemens in Chriſtianos eſſet, [3] Almachius Vrbis Præfectus in eos tyrannidem exercebat. Hic Apparitoribus ſuis præfecit quendam crudelem Virum Carpaſium nomine, eique præcepit, vt cum omni ſollicitudine quæreret ſi forte reperiret Chriſtianos abſconditos. Quod cũ diligenter faceret, Beatum Vrbanum [4] cum tribus Diaconibus, & duobus Presbyteris in quodam reperit antro: Et currens, anxiando, hæc Præfecto ſubfeſtinantia renuntiauit. At ille, qui Chriſtianorum genus delere cupiebat è terra; iuſſit vt eoſdem Chriſti Famulos ſuo conſpectu celeriter præſentaret. Veniens itaque Carpaſius

B. Vrbani progenies nobiliſsima.

Alexãder Imper. clemens in Chriſtianos.

Almachi. Vrbis Præfectus.

B. Vrban. in quodã antro cum Socijs repertus coram Præfecto adducitur.

Palatium Vespasiani.

Beatum Vrbanum, & eius Clericos ad [5] Palatium Vespasiani deduxit, in quo Almachius morabatur: Quos Præfectus intuens vt leo infremuit, & proloquens ait: Nonne istę est Vrbanus seductor, qui iam semel, & iterũ damnatus est, quem Christiani sibi Papam fecerunt? Cui Beatus Vrbanus respondit: Ego seduco Homines, vt viã iniquitatis relinquant, & ad viam veritatis deueniant. Præfectus dixit: O via veritatis, quæ nec Deos colit, nec Principes obtemperat. Beatus Vrbanus respondit: Nec Deos tuos colo, nec Principes tuos timeo; fac quod facturus es. Carpasius autem ait ad Almachium, & ad Populum circumstantem: Quid vobis videtur de sacrilegis istis? Almachius dixit: Vt ducantur ad Pagum iuxta Templum Iouis, & ibidem custodię mancipentur. Quod cum à Carpasio fuisset impletum: Audientes hoc Christiani venerunt nocte vsque ad Carcerem, & [6] dantes munera Carcerario nomine Anolino intrauerũt ad Sanctos: quos cum vidissent cęperunt altius gemere, & prostrati humo [7] benedictionem à Summo Præsule deposcebant; qua suscepta vnà cum Sanctis tota nocte in Dei laudibus vacauerunt: Et cum iam dilucesceret, [8] dantes inuicem pacis osculum, Beati Papæ se orationibus commendauerunt.

B. Vrbanus semel, & iterũ damnatus.

Anolinus Carcerarius.

Pacis osculum.

Post hæc misit Almachius Præfectus [9] ad Carpasium Vicarium, vt Vrbanum sacrilegum suo conspectui præsentaret; qui vnà cum Clero suo eiectus de carcere, Turcio Almachio præsentatur. Quos ille intuens ait: Deponite pertinaciã vestram, & sacrificate Dijs, quos adorãt Imperatores, & recedite ab insania, qua estis infecti; Iam enim per fallaciam vestram ferè quinque millia Hominum decepti perierunt; de quorum miserabili interitu vos rei estis. Beatus Vrbanus respondit: Non perierũt, vt tu miser existimas, sed ad Regna cælestia feliciter migrauerunt. Almachius dixit: Hac vana spe inducta Cæcilia cum Sponso suo, & Cognato omnem gloriam perdiderunt,

Magna Martyrũ multitudo.

diderunt,& immenſum tibi dimiſerunt Theſaurum,quē te nunc exhibere opportet. Beatus Vrbanus reſpondit: Stulte agnoſce Creatorem, pro quo illi ſua omnia Pauperibus erogantes, mori exoptauerunt. Almachius dixit: Deponite contumaciam,vt poſſitis viuere;alioquin male perire habebitis.Beatus Vrbanus dixit:Nō pereūt, niſi qui vel fide, vel opere ſuo diſplicent Creatori. Almachius autem conuerſus ad Sanctos Presbyteros Ioannem, & Mamilianum dixit: Numquid & vos eadem ſentitis? At illi reſponderunt: Patris noſtri monita per omnia ſunt ſalubria, ſed in maleuolam animam non intrat ſapientia. Almachius dixit: Vt video deteriores effecti eſtis,quam delirus Senex Magiſter veſter; ſed miſeri nō erubeſcitis, qui totiens damnati proſcriptionibus in impudentia perduratis? & iratus iuſſit eos plumbatis cædi. Qui cum cæderentur clamabant: Gratias tibi agimus Domine. Porrò Almachius cum furore vociferabat dicens: Iſti ita arte magica imbuti ſunt, vt nullo modo valeant noſtris iusſionibus obedire. Beatus Vrbanus dixit ei: Immo tu miſer Dijs tuis ſimilis es effectus, aures habens, & non audiens; oculos, & non videns.

B. Cęcilię theſaurū à B.Vrbano petit Almachius.

Ioannes, & Mamilian⁹ Preſbyteri.

Sap. 1.

Sācti plūbatis ceduntur.

Ad hæc iratus Almachius ait: In iniuriam Deorum os non timuiſti procaciter aperire? Teſtor Deos, Deaſque, quia dignus es capitis ſubire ſententiam. Sanctus Vrbanus dixit: Quam reuerendi ſunt Dij tui, ſi geſta eorum recolas, facile deprehendes; Porrò Deus noſter creauit omnia, & nos ſuos famulos corroborauit dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. Almachius dixit nequaquam; ſed cum ſis ſenex mortem reputas requiem; & ideo, quaſi inuidens Iuuenibus, facis vt alij amittant, quod te ſenectus cogit amittere. Ad hæc Ioannes Presbyter reſpondit: Manifeſte mentiris; Patri enim noſtro, & in iuuentute

Matth. 10.

Philip. 1. tute Christus viuere fuit, & mori lucrum; multotiens quippe pro eo confessor effectus, animam suam pro eius ouibus posuit. Tunc Almachius iussit venire ad se Carpasium, & dixit ei: Audi Carpasi, Vrbanum sacrilegum vnà cum Clero suo, in priuata claude custodia, donec nostris obtemperet iussionibus: Quos Carpasius comprehendẽs duxit ad Carcerem iuxta Pagum; ac vbi ingressi sunt Sancti psallebant dicentes: Domine refugium factus es nobis à generatione, & progenie. Et quidam Christiani hoc cognito venerunt ad eos nocte, inter quos erant [10] tres Tribuni Fauianus, Callistus, & Ammonius, & duo Presbyteri Fortunatus, & Iustinus, qui dum venissent ad ianuam pulsantes steterunt; Vt autem audiuit Marcialis Diaconus, curauit nuntiare B. Vrbano, quod ille audiens rogauit Anolinum Carcerariũ, vt eos ad se intrare permitteret; Mox vt ingresi sunt, [11] corruentes ad pedes S. Vrbani cum fletu dixerũt: Ora pro nobis Sanctissime Pater, quia tempus persecutionis imminet; quibus ipse respondit: Nolite ex hoc flere, sed magis gaudete; per multas enim tribulationes oportet nos introire in Regnum Dei. Totam itaque noctem in hymnis, & canticis transigentes Dei misericordiam implorabant. Videns autem Anolinus cuncta, quæ gerebãtur, [12] misit se ad pedes Beati Vrbani cum lachrymis rogans, vt baptizaretur ab eo; quem Beatus Vrbanus iussit surgere, & ait ei: Vide Fili, si ex toto corde credis, vt remissionem percipias peccatorum? Respondit Anolinus cum fletu dicens, credo Domine; Et baptizauit eum, [13] ac chrismate consignauit. Et cum dies factus esset Missarum solennia celebrantes Pane cælesti refecti sunt.

Marginalia: Vrbanus multotiẽs confessor effectus. — *Psal.* 89. — Marcialis vnus de Diaconis B. Vrbani. — *Act.* 14. — Sãcti pernoctant in oratione. — Anolinus Carcerarius baptizatur.

Audiens hæc Almachius iussit iterum Beatum Vrbanum cum Clero suo suis Tribunalibus præsentari, cui & dixit: Sic adhuc in vesania tua perduras, vt non solum te ipsum ab errore non reuoces; sed etiam alios errore

studeas

ſtudeas implicare? Nam & [14] Anolinum Commentarienſem noſtrum tuis te audiuimus contagijs infeciſſe. Ad hæc Anolinus ait: Infelix ego, qui præterito vitæ meæ tempore non agnoui Creatorem meum; veruntamen gratias ago ei, quia ſaltem in extremo dierũ meorum, ſui mihi cognitionem miſericorditer tribuit. Almachius dixit: Huius loquacitas ſi repreſſa non fuerit multis erit cauſa damnationis; & data ſententia iuſſit, vt capite puniretur. Qui ductus ad Templum Dianæ cum ſacrificare renueret iuxta Templum decollatus eſt xv. Calendas Iunij.

Commentarienſis.

Anolinus decollat.

Poſt hæc Turcius Præfectus iuſſit ſibi Tribunal parari, vt nocte Chriſti famulos examinans opus ageret tenebroſum; Itaque aggrediẽs eos ait: Dicite miſeri, quæ eſt inſania veſtra, vt mortem magis optetis, quam vitam? Cui Reſpondens Præſul dixit: Non moriuntur, qui patiuntur pro Chriſto, ſed magis vitam percipiunt ſempiternam. Præfectus dixit nulla ratione poſſum aduertere, quomodo poſſit hoc fieri. Beatus Vrbanus reſpondit: quia carnalis Homo non percipit, quæ Dei ſunt. Almachius dixit præſto eſt ſuperbæ veſtræ reſponſionis remuneratio, quia in noſtram, & Deorum iniuriam debacchamini; & præcepit Carpaſio dicens: Ducite eos ad Templum iuxta Pagum, & vel ſacrificent Deo magno Ioui, vel multiplicibus macerentur ſupplicijs. Venientes igitur ad Templum Iouis [15] iuxta Pagum, vbi dicebatur locus Trucidatorum, compellebantur ab Apparitoribus, vt libamina Dijs imponerent. Illi autem irridentes, & expuentes in Simulacrum dicebant: Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Iratus autem Carpaſius dixit ad Sanctos: Infelices diſcedite ab hoc peruerſo dogmate, & adorate Deos, & eſtote amici Principum. Beatus Vrbanus reſpondit: Inſenſate Canis, quaſi ſepulchrum patens guttur tuum fetorem emanat, nobis enim nullo modo perſuadere po

1. *Cor.* 2.

Sancti ducuntur ad Pagum ad Templum Iouis.

Loc. Trucidatorũ.

Pſal. 134.

Pſal. 5.

teris

teris, vt a charitate Christi aliquatenus separemur. Cõuersus Carpasius ad Satellites dixit: Quidnam esse dicitis, quod Sacrilegi isti audaciores sunt pro maleficijs suis, quam aliquis Miles pro defensione Reipublicæ? Sancti autem responderunt: Si vos pro reuerentia lapidum sic nitimini, vt etiam vestris consanguineis non parcatis; quid nobis est agendum pro Deo viuo, & vero, à quo conditi sumus? Carpasius ait: Præceptum Principum exequi nos oportet, vt videlicet, nisi sacrificetis, diuersis macerati supplicijs capite puniamini. Respondentes Sancti dixerunt: Hoc est, quod optamus. Carpasius dixit ad Clerum eius: Princeps vester pro senectute hebes effectus mori desiderat; Vos autem vt prudentes iuuentuti vestræ conuenit prouidere. Sancti responderunt dicentes: A Patris nostri vestigijs nullatenus exorbitabimus.

Tunc Carpasius pertractans secum de Sanctorum cõstantia, reduxit eos ad Almachium Vrbis Præfectum, referens, quod nec minis, nec precibus eos posset à primo reuocare proposito. Tunc Præfectus agitans caput ait: Video eos ad hoc tendere, vt magis mori eligant, quam ab his superstitionibus suum animum reuocare. Nunc ergo reducantur ad Templum, & si statim non sacrificauerint, non iam cum eis multiplicitate verborũ, sed ensium ictibus disputetur. Ad hæc quidã [16] Tarquinius cognomento Taurinus dixit ad Præfectum, si tu cũ eis ò Princeps ires ad Templum, posses forsitan eorum sensus ad meliora conuertere. Credit Præfectus huius assertionibus, & præmittens cum satellitibus Sanctos, ipse Militum ambitione stipatus subsequitur. Pergentes autem Sancti psallebant in via: Testimoniorum tuorum Domine delectati sumus, sicut in omnibus diuitijs. Et cum venissent ad Pagum compellebantur à Militibus sacrificare Dæmonijs. Qui cum orassent, & in cordibus suis clamassent ad Dominum; eleuans Beatus Vrbanus

Præfectus vnà cũ Sãctis pergit ad Pagũ.

Psal. 118.

bantis vocem, & Statuunculam Iouis intuens dixit: Destruat te virtus Dei nostri, & repente cecidit Simulachrum; sed & Sacerdotes, qui ministrabant ignem sacrificij mortui corruerunt. Tunc inuasit timor Præfectũ, & fugiens cum residuis, recepit se in Palatio Vespasiani sęuiens contra Sanctos, & facta de eis inquisitione iussit eos suis Tribunalibus applicari; quibus cum indignatione locutus ait: Quousque artem magicam sectamini? an putatis, quod de manibus meis eripi valeatis? Respondentes Sancti dixerunt: Potens est Dominus eripere nos de manibus tuis. Tunc Almachius iussit eos [17] extensos in terra fustibus diutissime cædi, & cum cæderentur, & Deo gratias agerent [18] vnus de Diaconibus erectis ad Cælum oculis emisit spiritum. Sanctus vero Vrbanus hortabatur cæteros, ne tormenta pauescerent momentanea. Almachius autem Satellitibus suis ait: Plumbatis, & [19] scorpionibus eum cædite, quia fustes deridet. Et cum hoc ageretur, Ministri Diaboli iactauerunt corpus Sancti Luciani de Tribunali ante conspectum Sanctorum; quod quidem nemo Christianorum propter Tyrannorum Edictum palam ausus est sepelire. Veniẽs igitur noctu Fortunatus Presbyter tulit corpus, & [20] sepeliuit in Crypta in Cœmeterio Prætextati xij. Calendas Iunij.

Iouis simulachrũ ruit & Sacerdotes pereunt.

Dan. 3.

SS. fustib. cęduntur.

Vnus de Diaconibus emittit spiritũ.

S. Vrban. plũbatis, & scorpionibus cæditur.

S. Lucian. sepelitur ĩ Cœmeterio Prætextati.

Post diem autem tertium iussit Almachius Apparitoribus suis, vt Beatum Vrbanũ cum Clero suo ad [21] Templum Dianæ ducerent, & si sacrificare renuerent, tunc sine dilatione capite plecterentur; Cumque ducerentur; B. Pontifex exhortabatur eos dicens: Ecce nos Dominus vocat inquiens: Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos; Hactenus eum vidimus, quasi per speculum, & in ænigmate, præsto autem est, vt videamus eum facie ad faciem. His, & alijs verbis cum eos sollicite commoneret, deuenerunt

Matt. 11.

1. Cor. 13.

ad Templum, & dixerunt Carnificibus Sancti: Facite quod facturi estis, quasi & nunc spreuissemus, quod mul totiens nos spreuisse cognoscitis. Cum ergo, & illi ad sacrificia hos impellerent, & isti omnimodo recusarent, ducti extra Templum decollati sunt. Venientes autem supranominati Tribuni Fauianus, Callistus, & Ammonius cum quibusdam alijs Christianis,[22] fleuerunt fletu magno super Pastore suo, qui pro eis animam suam posuerat; sed & vasa sacra argentea ad ministerium Altaris fecerat plurima, & patenas argenteas vigintiquinque. Fecerat, & ordinationes quinque per Mensem Decembrium, Presbyteros nouem, Diaconos quinque, Episcopos per diuersa loca octo. Sepelierunt autem eum cũ suis Socijs in Cœmeterio Prætextati Via Appia octauo Calendas Iunias; & cessauit Episcopatus eius diebus triginta, cum gubernasset Ecclesiam annis octo, mensibus vndecim, diebus duodecim, ad laudem Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre, & Spiritu sancto viuit, & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

S. Vrban' cum socijs decollat.

Vrbanus cum socijs sepelitur ĩ Cœmeterio Prętextati.

Explicit Paßio S. Vrbani Papæ, & Sociorum.

EIVS-

EIVSDEM

S. VRBANI PAPÆ PASSIO,

EX DVOBVS ANTIQVIS LECTIONARIIS Manuſcriptis Baſilicæ Sancti Petri deprompta,

Quam licet imperfectam eſſe animaduerterimus, ſunt enim nouem lectiones ex integris eiuſdem Vrbani Actis deſumptæ, quæ in matutinali officio antiquitus in Eccleſia legebantur; eam tamen edendam quoque cenſuimus, quia multa ex ipſa Eccleſiaſticarum antiquitatum ſtudioſi colligent obſeruanda.

Paſſ. Sancti Vrbani Papæ, & Martyris.

LECTIO PRIMA.

VRBANVS Epiſcopus, natione Romanus ex nobiliſſima proſapia ortus, cuius pater Pontianus dictus eſt. Qui Vrbanus à Beato Petro Apoſtolo octauus decimus Vicarius extitit. Poſtquã Beatiſſimus Calliſtus Epiſcopus tempore † Alexandri Imperatoris per triumphum Martyrij migrauit ad Chriſtum, Sanctiſſimus Vrbanus iam ſenex Cathedram Romanæ Vrbis ſuſcepit, qui eiuſdem dignitatis faſtigio ſublimatus, multas calamitates; ac tribulationes huius mundi adeptus, nulla conſecutus eſt proſpera, ſed aduerſa omnia ob Chriſti portauit amorem. Hic ante Epiſcopatum

† *repoſuimus Alexandri cũ perperam Macrini nomen irrepſiſſet.*

probabilis fuit confeſſor, & poſt Epiſcopatum nihilominus ſemel, & iterum vſque ſepties pro nomine Saluatoris examinatus eſt, atque diiudicatus.

Quæ hic deſunt de anteactis coram Almachio ſuppleri poſſunt ex vita ſuperius poſita Bibliothecæ Vaticanæ.

LECTIO SECVNDA.

RESpiciens Almachius in B. Vrbanum, & in Clerum eius, & mox declinans faciem ad terram, [23] virgam quam manu tenebat agitãs, ac demum caput ſuum cum furore erexit, & talia dixit: Iam deponite perfidiam magicæ artis, quia tẽpus vos præſtolatur, & ſacrificate Dijs, quos Imperatores, & omnes adorant, & recedite ab his inſanijs, quibus inuoluti eſtis. Iam enim pęnè vſque ad quinque millia Hominum perierũt veſtro dogmate obligati, de quorum omnium miſerabili interitu etiam vos homicidij rei eſtis. Beatus Vrbanus reſpondit: Non enim vt tu miſer putas perierunt, ſed ad cæleſtia Regna feliciter migrauerunt, & nos pro tanto labore duplicatum præmium à Domino reſeruatum ſperamus.

LECTIO TERTIA.

AD hæc Almachius Præfectus dixit ira repletus: Et vnde hoc credendum eſt ad cęleſtia Regna migraſſe, qui tam dira examinatione iugulati ſunt, vt etiã corpora eorum Beſtiarum in poteſtate derelicta eſſent, & inhumata nihilominus permanerent? ſed quia per aniles fabulas, quas inepte profers te æſtimas à me relaxari poſſe; dum & illud retineam in corde, quod Cæciliam illam ſacrilegam tuis magicis irretiſti incantationibus, ſimulque illuſtriſſimos viros ideſt Tiburtium, & Valerianum, & quos male illexiſti, male & perire feciſti, ideo de mea præſentia non egredieris, donec iuſſionem meam in omnibus adimpleas.

Cæcilia, Valerian' & Tiburtius.

LE-

LECTIO QVARTA.

BEatus Vrbanus Papa respondit: Quidquid tibi videtur fac; Ego enim nullatenus tua præcepta obseruo; sed pro certo sciàs, quod antequam exeas de Mundo hoc, vltionem in te exercet Deus de sanguine Sanctorum, quem iniuste fudisti. Tunc Almachius zelo diabolico excitatus, & amarissima ira repletus dixit: Fac quod dico; ostende mihi thesauros Cæciliæ, quos apud te scimus esse reconditos. Tu enim eam Dijs abnegare persuasisti vnà cum viro suo, & nescio quibus deliramentis eos sic instruxisti, vt quod rectum est omnino non valentes cognoscere crude, & male interierunt. Thesauros Cæciliæ quęrit Almachi⁹

LECTIO QVINTA.

BEatus Vrbanus Papa respondit: Stulte, & omni fallacia plene fili Diaboli, nòn agnoscis Creatorem tuum? pro cuius nomine illi, quos tu dicis male interijsse, sanguinem suum fuderunt, cum quo regnant sine fine, quia æquales Angelis facti sunt, & merito. Nàm ita eos decet, qui dum viuerent in Terra non quasi terreni, sed quasi cælestes quodammodo conciues lætabantur. Respondit Almachius, & dixit depone iam perfidiam magicæ artis, & consule tibi ipsi, & Clero tuo, vt viuere possitis, & noli temerario ore in iniuriam mei proferre sermonem: Acquiesce itaque consilijs meis, & manifesta thesauros Cæciliæ, antequam crucieris, & sacrifica ne mala morte moriaris, & esto amicus Imperatoris, & noster.

LECTIO SEXTA.

AD hæc B. Papa Vrbanus respondit: Nec tuam, nec Imperatoris tui amicitiam optabo, quia corruptibilis est; æterno quippe Regi famulari totis viribus in quantum illi placuerit omni auiditate exopto. Quod autem à me requiris pecuniam supradictam nequaquam negabo, quia in gazophylacium Christi per manus Pauperum recondita est. Ergo dum pecuniam requiris, tota intentione non ob venerationem Deorum vestrorum Christianos sacrificare compellis, sed cupiditatis malo deuictus; Id te facinus detegere, & publicare alterum facit.

Hic deest iußio Præfecti de Idolis sacrificando, & in renuentes sententia condemnationis, quæ supplentur ex vita superiori.

LECTIO SEPTIMA.

TVnc Beatissimus Vrbanus extensis manibus, & erectis ad cælum oculis talia dixit: Rex Angelorum Deus, omniumque Sanctorum suscipe hac hora Animas nostras, & ne confundamur, dum ad te properamus, sed annumera nos inter Sanctorum Animas tibi placētium in vitam æternam. Et cum hæc dixisset respondentibus cunctis Amen, & dicentibus: Fiat Domine secundum verba Patris nostri Vrbani, vt laudemus nomen tuum in sæcula sæculorum: Tunc sancti 24 inuicem se osculantes osculo pacis, & munientes frontes suas vexillo Crucis Christi, flectentes genua gratias Deo referentes dicebant ad Carnifices quid agitis? sursum extendite manus, opus perficite cęptum. Et dixerunt suscipe Domine nos secundum verbum tuum, & viuamus.

Osculũ pacis.

Sancti muniunt frõtes signo Crucis.

LE-

LECTIO OCTAVA.

HAec vbi dicta dederunt Sancti decollati ſunt pro nomine Domini Noſtri Ieſu Chriſti viij. Calendas Iunias, quorum corpora iacuerunt ante Templum Dianæ diebus quinque. At vbi cognouerunt quidam Chriſtiani orthodoxæ fidei, quod Sancti fortiter agonizantes teſtimonium Chriſti ſuſcipere meruerunt, venerunt nocte, & cum eis Tribuni, ideſt Fabianus, Calliſtus, Ammonius, & tulerunt corpora Sanctorum, & humauerũt in Cœmeterio Prætextati [25] Corpus denique Sancti Vrbani Papę ibi in ſuperiori cœnaculo condiderunt [26] cantantes, & funeri exequias pſallentes Domino perſoluebant.

Sancti decollantur.

Vrbanus in cœmeterio Prętextati in cœnaculo ſuperiori ſepelitur, cum exequiis, & canticis.

LECTIO NONA.

HIs ita pęractis [27] abijt Carpaſius Vicarius, vt thura Dijs imponeret, qui ſtatim à Diabolo arreptus eſt. Hoc dum nuntiatum fuiſſet Almachio fortuitu, tremor inuaſit eum, & iuſſit Carpaſium Vicarium ſibi quantocius preſentari, cum autem à Militibus introductus fuiſſet ante Almachium, cœpit Dæmon acriter vexare eum, & quoſcumque attingere valebat rabidis dentibus laniabat, nihilominus confitens pœnas, quas à Sanctis perferebat. *

Carpaſius Vicarius à Dæmone arripitur.

* *Exitum vitæ Carpaſii, qui hic deficit habes infra in notis noſtris ex alijs Auctoribus collectum.*

EIVS-

EIVSDEM

S. VRBANI PAPÆ VITA,

EX LIBRO DE ROMANIS PONTIFICIBVS, qui nomine Damaſi circumfertur.

VRBANVS natione Romanus ex patre Pōtiano,[28] ſedit annos octo, mēſes xj. dies xij.[29] Hic fecit miniſteria ſacrata omnia argentea, & patenas argenteas vigintiquinque appoſuit. Hic verus Confeſſor extitit [30] temporibus Maximini, & Aphricani Coſs. Hic ſua traditione multos conuertit ad baptiſmum, & credulitatem, Tiburtium etiam, & Valerianum nobiliſſimum virū Sponſum Sanctæ Cæciliæ, quos etiam vſque ad Martyrij palmam perduxit: Et per eius monita, & doctrinam multi Martyrio coronati ſunt. Hic fecit ordinationes quinque per menſem Decembris, Presbyteros nouem, Diaconos quinque, & Epiſcopos per diuerſa loca octo. Qui etiam ſepultus eſt in Cœmeterio Prætextati, via Appia, octauo Cal. Iunias, & ceſſauit Epiſcopatus dies triginta.

VITA LVCII PAPÆ ET MARTYRIS

EX EODEM LIBRO DE ROMANIS Pontificibus.

LVCIVS [1] natione Romanus, ex Patre Porphyrio, [2] sedit annos tres, menses tres, dies tres, martyrio coronatur. Fuit autē temporibus Galli, & Volusiani, [3] vsque ad Valerianum * tertium, & Gallienum Coss. *secundum
[4] Hic in exilio fuit relegatus, postea nutu Dei incolumis ad Ecclesiam reuersus est: Hic præcepit vt duo Presbyteri, & tres Diacones in omni loco Episcopum non desererent propter testimonium Ecclesiasticum; Qui etiam à Valeriano capite truncatus est quarto nonas Martij. Hic omnem potestatem Ecclesiæ dedit [5] Archidiacono suo Stephano. Hic fecit ordinationes * duas per mensem Decembris Presbyteros *tres
quatuor, Diaconos quatuor, Episcopos per diuersa loca numero septem. Qui etiam sepultus est in Cœmeterio Callisti via Appia, & cessauit Episcopatus dies 35.

LITERÆ PASCHALIS PRIMI PAPAE

DE REVELATIONE, ET INVENTIONE Corporis Beatæ Cæciliæ Virg. & Martyris, ac Sociorum eius, & eorundem intra Vrbem translatione.

[1] *Reuelatio Domni [2] Paschalis Papæ in Basilica B. Petri, De inuentione corporis Beatæ Cæciliæ.*

CVM summæ Apostolicæ dignitatis apex in hoc diuino prospectus nitore dignoscitur præfulgere, in exercendis Dei laudibus sui impēsius studebit laboris exhibere certamen. * Ad hoc debita nos eiusdem Apostolicæ pastoralis cōpulit sollicitudinis cura, quæque ad stabilitatem piorum pertinere dignoscitur locorum vbertim promulgare, & Apostolicæ institutionis censura confirmare. Et quia conuenit, nostro Apostolico * moderamine [3] diuersa corpora Sanctorum, quæ diu incultè iacuerant, cum summa vigilantia ob honorem omnipotentis Dei infra huius Almæ Vrbis claustra honeste congregare; inter quos etiam corpus B. Cæciliæ Martyris peruigiles omnino inquirere deberemus; & quia iam dudū fama inter quosdam vulgauerat, quod eiusdem Beatiss.

** C. V. Ab hoc de iniuncta nos eiusdem Apostolica Pastoralis sollicitudinis cura, quæ ad stabilitatem, &c.*

** C. V. moderamini.*

Cæ-

Cæciliæ corpus ab [4] * Astulpho Langobardorum Rege furtim fuisset ablatum: Idcirco pęnè obliuionis obtentu postponere credebamus. Vnde tamen, Domini * annuente clementia, quadam die dum ante [5] Confessionem Beati Petri Apostoli psallentium matutinali lucescente Dominica, residentes obseruaremus harmoniam, sopore in aliquo corporis fragilitatem aggrauante, astitit nobis Puella pulcherrima virginali aspectu, vel habitu decorata, taliaque nobis, intuens, ait: Multas tibi gratias referimus, certamen quod in me diu apposueras, frustatorijs relationibus peruulgatis, sine causa reliquisti? [6] * qui tanto penes me fuisti, quod ore proprio loqui cōmuniter valebamus. Et dum à nobis diligenter interrogata fuisset: Tu quis es? vel quod est nomen tuum, qui talia me pręsumendo conaris?* Si ex nomine quæris, Cęcilia, inquit, famula Christi vocor. Cui subiungens dixi: Quomodo hoc credere possumus, * quia olim fama relata est, quod eiusdem sacratissimæ Martyris corpus à Langobardis inde fuisset ablatum? Quæ ita respondens dixit: Veritas est, quod multum me desideranter quæsierunt, sed gratia Dominæ meæ, semperque Virginis Dei Genitricis affuit, * quod qualiter quotidie præsto sum, nullatenus me longius abire permisit; sed sicut cępisti perage, & sicut operaris indesinenter operare, quia omnipotens Deus tibi me placuit reuelare, * & hæc dicens abscessit. Tūc etenim pro huius reuelationis manifestatione omni postposita difficultate incunctanter, & absque ambiguitate ipsius venerabilis Virginis cor-

** C. V. Aystulpho*

** C. V. innuente.*

** C. V. Quæ tanto penes me appropinquauit, quod ore proprio &c.*

** C V. Respondit si ex nomine, &c.*

** C. V. Quod olim.*

** C. V. Quod nec me inuenire, nec me deportare sicut voluerāt hinc longius potuerunt; sed sicut cœpisti &c.*

** C. V. Et corpus meum cum alijs corporibus sanctis, quæ sunt iuxta me, recondtis in titulo, quē nuper reparari mandasti recōdere stude infra muros vrbis. Et hæc dicens, &c.*

pus inquirendum decreuimus, qui etiam annuẽte Deo, eiusque solito iuuamine properantes, in [7] Cœmeterio Sancti * Sixti situm foris portam Appiam, sicut in sacratissima illius passione manifestè narratur inter collegas Episcopos in aureis indumentis cum venerabili Sponso reperimus, vbi etiam [8] linteamina, cum quibus sacratissimus sanguis eius abstersus est de plagis, quas spiculator trina percussione crudeliter ingesserat ad pedes Beatissimæ Virginis, in vnum reuoluta, plenaque cruore inuenimus; quæ omnia nostris manibus pertractãtes cum venerabili corpore honestè infra muros huius Romanæ Vrbis induximus. Pro cuius desiderabili dilectione [9] Titulus, * quem suo sancto nomine christiana deuotione dicauerat, & pęnè ruinis confractus diu antiquitatis laceratus manebat, Dei annuente clementia, in meliorem statũ à nobis à fundamentis [10] est restauratus; & ad honorẽ Omnipotentis Dei, eiusdem Virginis corpus cum charissimo Sponso, atque Tiburtio, & Maximo Martyribus, necnon Vrbano, & * [11] Lucio Pontificibus vtrisque [12] sub sacro Altare, dedicantes, collocauimus; ibique ad laudem Creatoris * Monasterium in honorem B. Gregorij, atque Sanctarum Virginum, seu Martyrum Agathæ, & Cæciliæ * iuxta ipsius Ecclesiam in loco, qui dicitur colles iacentes, constituentes construximus; in quo Monachorum Deo seruientium Congregationem pro cotidianis laudibus in præfato Titulo Sanctæ Cæciliæ die noctuque

** C. V. Sixti, seu Prætextati.*

** C. V. Quem pia deuotionis affectu Sanctus Papa Primus Gregorius doctor eximius dicauerat, & per oblita iam tempora defectu vetustatis, & pene ruinarũ confractione diu antiquitatis laceratũ existẽdo, Dei annuente clementia, in meliorem statum à nouis fecimus restaurari, et ad honorẽ omnipotentis Dei, eiusq; Virginis corpus cũ Sacratissimo spõso &c.*

** C. V. Lucio vtrisq; Pontificibus sub sacro Altare B. Andreæ Apostoli dedicantes &c.*

** C. V. In præfato Monasterio Beatorum Andreæ Apost. & Greg. confess. necnon in honore SS. Vir. &c.*

** C. V. Infra Ecclesiam in loco, qui dicitur colles iacentes sub Altare supradicti Apostoli corpus supradicta Virg. Cæciliæ cum prædictis Sanctis Martyribus, & Romanis Pontificibus almis constituentes condidimus. In quo Mo-*

Domino

Domino Deo nostro deprecandis statuimus; & pro subsidio, & luminariorum concinnatione, seu vtilitate, atque stipendio Monachorũ, necnon pro amore atque dilectione, quam erga Prædecessorem nostrum piæ recordationis Domnum Leonem Tertium Papam habere videmur, [13] Hospitale S. Peregrini positum ad B. Petrum in loco, qui vocatur [14] Naumachia, quod idem Prædecessor noster construxerat, & ob * neglectum, atque destitutionem Præpositorum paupertatis inopia * laborare monstratur † pio iuuamine consulentes cum fundis, & casalibus, atque massis, seu & colonis, siue domibus, necnon familijs, & vniuersis, quæ iustè, & rationabiliter secundum legũ statuta à Prædecessore nostro iam præfato Hospitali donata sunt, pia deuotione ad augmentum dicti Monasterij adiunximus, & nostræ auctoritatis pagina pro iam nominata Monachorum Congregatione in eodem Monasterio confirmauimus.

nachorum Deo seruientiũ congregationi iuuamine consulimus pro cotidianis laudibus, & pro subsidio, & luminariorũ continuatione, seu vtilitate atque stipendio Monachorũ die noctuque Domino Deo nostro deuotione debita persoluendis. Necnon pro amore &c.

** C. V. negligentiam.*

** C. V. laborabat iussimus resarciri. Quæ omnia in Episcopali libro plenius continentur. FINIS.*

† Hæc, quæ sequuntur desunt in Codice reuelationis, quę inde sumpta sic prosequitur Anastasius S. R. E. Bibliothecarius.

Explicit reuelatio de Inuentione Corporis S. Cæciliæ, & Sociorum.

ECCLE-

ECCLESIASTICÆ ANTIQVITATIS STVDIOSO LECTORI.

HABES, Christiane Lector, venerandæ antiquitatis picturæ exemplar, quam annis ab hinc ferè octingentis in porticu Ecclesiæ Sanctæ Cæciliæ Virginis, & Martyris, Romæ in Regione transtiberina extantis, Paschalis Primus Pontifex Maximus fieri iussit. Qua quidem exprimitur, vt Sanctæ Virginis pro Christo martyrio coronatæ corpus Vrbanus Primus religiosè collectum, atque in viam Appiam transportatum, in Cæmeterio Sancti Sixti, seu Prætextati proprijs manibus marmoreo condiderit monumento; vtque postquam illud longo tempore ignotum latuisset, quinimmo ab Aystulpho Langobardorum Rege ereptum, fama vulgante, crederetur; id ipsum Beata Martyr supradicto Paschali, apud Sanctum Petrum matutinas vigilias agenti, somnoque diuinitus correpto apparens reuelauerit. Quod ille in loco sibi demonstrato repertum, solennique pompa in Vrbem relatum, in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ, quæ quondam eius domus transtiberim fuerat, honorificè sub Altari maiore vnà cum Socijs recondidit; totiusque rei vt apud posteros memoria extaret, in ipsa Templi porticu seriem depingi curauit. Quæ pictura cum facile metuendum sit, ne non tam temporis iniuria, quam albi tectorij superinductione, vt in multis similibus factum est, aboleatur; hic tibi nostro studio, præclarique Artificis manu ad viuum expressa redditur, & conseruatur. Ea quisquis sacram veneraris antiquitatem fruere, ac bene vale.

Aſpice Cæciliã ſolenni Vrbanus honore
Appia ut elatam. sub ſacra cubilia bustis
Pontificum ſociat, niueaq includit in arca:
Felicem at tumulum tenebris ingrata uetustas
Obruerat; ſanctæ ſublataq Martyris oſsa
Hostili dextra, rerum inscia fama canebat

Ergo hinc Paſchalem, longo post tempore cerne
Clauigeri reſidet dum matutinus ad aram
Vt rapitur ſomno, ſeq. illi nobilis offert
Per placidam Virgo manifesta in luce quietem,
Hac cineres mõstrante, pios ediscit ut Vrbi
Inſerat, et Titulo condat prope Tybridis amne

AD HISTORIAM PASSIONIS SS. CÆCILIÆ VIRG. VALERIANI, TIBVRTII, ET MAXIMI MARTYRVM.

ANTONII BOSII I. V. D. Notæ.

1 PASS. SANCTÆ CÆCILIÆ VIRG. Historiam hanc passionis Beatæ Cæciliæ antiquissimam esse ex pluribus colligitur; primum quia in peruetustis manuscriptis codicibus Ecclesiarum Vrbis, eiusdemque Sanctæ Cæciliæ Monasterij, ac Vaticanæ Bibliothecæ habetur, & vt videre est per nouem Lectiones distincta, quæ in matutinali Officio antiquitus legi solebant. Ipsum quoque sacrum Officium, quo nunc Ecclesia in natali eiusdem Sanctæ Martyris vtitur, tam in antiphonis, quam responsorijs, & versiculis huius historiæ verbis contexitur, atque ex eadem tres lectiones de Sancta mutato stilo desumptas apparet. Hanc ipsam præterea passionem græco idiomate reddidit Metaphrastes, iterumque latinè verterunt Surius, & Lipomanus: Eadem citatur in literis Paschalis Primi super inuentione corporis Sanctæ Cæciliæ ijsdem planè verbis relatis, quæ in ipsa historia legimus, Sanctam Martyrem inter Confessores Episcopos sepultam fuisse. Denique D. Adhelmus, siue vt

Metaphrast. sub die 22. Nouembr. Suri. tom. 1. Lipom. to. 5. D. Adhelm. de lau. virg. cap. 23.

H ab alijs

ab alijs appellatur, Aldhelmus Occidentalium Saxonũ Epiſcopus, eo in libro, ſeu epiſtola, quàm de laudibus virginitatis ad ſacras Virgines ſcripſit, vbi Sanctã hanc Virginem ſolenni elogio celebrat, Petrus Natalis in Catalogo, Vincentius Bellouacenſis in ſpeculo hiſtoriali, Sanctus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus in ſua hiſtoria, & alij; Martyrologium quoque Adonis perantiquum, aliaque cum hac hiſtoria non ſolum re, ſed etiã verbis concordant. Ipſa quidem ſtylo, & dictionis genere redolet antiquitatem, atque in eam patet multa ex veteribus Actis, quæ iniuria temporum perierunt, fuiſſe illata; non ſunt enim Acta ipſa pura Notariorum S.R.E. vt ex proœmio, & vberiore contextu hiſtoriæ cognoſcitur, cuius tamen Auctor, quamlibet antiquus ignoratur.

Petrus Natal. in Cata. Vinc. in ſpe. to. 1. lib. 12. c. 22. S. Antonin. to. 1. tit. 7. c. 6. §. 16.

Contigit glorioſum hoc Chriſti Martyris Cæciliæ, & Sociorum certamen Alexandro Seuero imperante, cum ab Vrbano Pontifice, vt hæc teſtatur hiſtoria, baptizati fuerint, & ſub eius Epiſcopatu martyrij palmam acceperint; Sanctus autem Vrbanus, vt ex Euſebij Chronico, & aliorum colligitur, ſub Alexandro fuerit, & ad Epiſcopatum aſſumptus, & martyrio coronatus: Quare manifeſti erroris arguuntur, qui Commodo Imperante hos paſſos aſſerunt, vt in quibuſdam Martyrologijs, in Adone etiam, & Vſuardo ante Molani editionem, apud Natalem, & pleroſque alios legitur: Recte autem Marianus Scotus, Ado Viennenſis in Chronico, aliiq; eos ſequuti eorum martyrium ponunt ſub Alexandro; quamquam quoad tempus eius Imperii non omnes conſentiant, cũ Scotus annum Imperatoris duodecimum, Chriſti vero CCXXXV. deſignet; at Illuſtriſsimus Cardinalis Baronius, paſsionẽ hãc ponit ſub Anno Domini CCXXXII. Alexandri Imperatoris anno nono, Agricola, & Clementino Coſs. circa finem Põtificatus Vrbani Papæ. Id quidem vltimo Vrbani anno accidiſſe mihi ſatis ea ratione ſuadetur, quod Vrbanus Papa (vt ex ipſius actis, quæ ſu-

Euſeb. in Chronic.

Marian. Scotus, Ado Viẽnen. in Chronico.

Illuſtr. Car. Baron Annal. tom. 2.

pra

pra poſuimus cōſtat) eidem Iudici Almachio adhuc in Præfectura ſua durāti fuerit præſentatus, ſtatimq; de S. Cæciliæ theſauris interrogatus;ex quo recentē adhuc illius memoriā fuiſſe animaduertimus;qua in re etiā conuenit Scotus eodem Chriſti anno, Virginis, & Pontificis martyriū conſtituens: etiamſi vt infra à nobis in notis ad paſſionem S. Vrbani demonſtrabitur, non eodē anno Domini, ſed verè intra vnius anni circulum vtraque paſſio contigerit. Cęterum licet Alexander Imperator nō omnino abhorrentem ſe à Chriſtiana Religione oſtēderit, quippequi Chriſti imaginem (vt teſtatur Lampridius) in Larario ſuo habuerit;multi tamen Martyres, eo Imperante paſſi reperiuntur, vt SS. Martina, Tatiana Virgines Calepodius Presbyter, Hippolytus Portuenſis Epiſcopus, Calliſtus, & Vrbanus Pontifices, ac plerique alii; quod qua ratione factum ſit, infra à nobis oſtenditur. *Lamprid. in vita Alex.*

Quod autem ad Cæciliæ nomen attinet, Cæciliorum gentem Romæ nobiliſſimam fuiſſe, ex qua Sancta hæc Cæcilia, vt veriſimile eſt, genus duxerit inferius commodiore loco dicetur. Fuit verò, & altera Cęcilia Martyr, cuius mentionē faciunt Acta SS. Saturnini, Datiui, Felicis, & Sociorū Mart. quæ paſſa eſt ſub Diocletiano Imperat. *Acta SS. Saturnini &c. apud Sur. to. I. 11. Febr.*

2 NATALE CELEBRATVR DECIMO CAL. DECEMB. Dies obitus, & depoſitionis Sanctorū ex priſca noſtrorū traditione Natales appellantur; cum enim præſens hæc, atque mortalis vita tot ſit animi, & corporis miſeriis obnoxia, vt vitæ nomen vix mereatur, mors quæ veræ vitæ principium eſt, Natale merito dicitur; per mortem enim ad incorruptibilem, & æternā vitam Iuſti naſcuntur. Animaduertamus (inquit Origenes) ò Homines, quę immutatio facta eſt in hominibus. Nam priores diē natiuitatis celebrabant, vnam vitā diligētes, & aliam poſt hāc non ſperantes; nunc vero nos nō natiuitatis diē celebramus, cū ſit dolorū, atque tentationū introitus, ſed mortis diē, *Orige. lib. 3. in Iob in fine.*

vtpotè omnium dolorum depoſitionem, & omnium ten tationum effugationem. Diem mortis celebramus, quia non moriuntur ij, qui mori videntur. Propterea, & memorias Sanctorum facimus, & parentum noſtrorum, vel amicorum in fide morientium deuotè memoriā agimus, tam illorū refrigerio gaudentes, quā etiā nobis piā conſummationem in fide poſtulantes. Sic itaque non diem natiuitatis celebramus, quoniam perpetuo viuent ij, qui moriuntur.] Dicuntur quidem Sanctorum feſtiuitates (dicit Rabanus) Natalitia, & meritò; quomodo enim conſuetè naſci dicitur, cum quis de vtero matris procedēs in lucem egreditur; ita rectiſſime poteſt natus dici, qui à vinculis carnis ſolutus ad lucem ſublimatur æternā: & inde mos obtinuit Eccleſiaſticus, vt dies Beatorum Martyrum, ſiue Confeſſorum Chriſti, quibus de ſæculo tranſierunt, Natales vocitemus, eorumq; ſolennia non funebria, ſed natalitia dicantur.] Et Alcuinus in libro de diuinis Officijs: Notum enim habet (inquit) omnis, qui verè Chriſtianus eſt, Sanctos cum ab hac corruptibili vita decedunt, ad meliorem, ideſt incorruptibilem, & interminalem tranſmigrare, ſcilicet de tenebris ad lucem perpetuam, de mœrore ad gaudium ſempiternum, de labore ad requiem perennem, de carcere ad libertatem, de ſeruitute ad regnum. Vnde & mos Eccleſiaſticus obtinuit, dies illos non funebres, ſed natalitios appellare; Iure enim naſci dicuntur, qui de preſſuris huius mundi, tamquam de anguſtijs cuiuſdam arctiſſimi ventris ad illam ſpatioſiſſimam, & lucidiſsimam cæleſtis habitationis emittuntur latitūdinem.] Porrò quemadmodum in Sanctorum Martyrum actis colligendis, ita etiam in die, quo quis martyrium conſummaſſet perquirenda, ac diligenter annotāda antiqui Patres enixa operа laborarunt, vt ipſorum Martyrum paſsiones, ſeu natales anniuerſaria commemoratione celebrarētur; hinc Sanctus Cyprianus: Denique (inquit) & dies eorum, quibus

Raban. lib. 2. de Inſtit. Cleric. c. 43.

Alcuin. de Diuin. Offi. c. de 6. feria.

S. Cyprian. Epiſt. 37.

quibus excedunt annotate, vt commemorationes eorũ inter memorias Martyrum celebrare poſsimus; quamquam Tertullus fideliſsimus, & deuotiſsimus frater noſter pro cætera ſollicitudine,& cura ſua, quam fratribus in omni obſequio operationis impertit (qui nec illic circa curam corporum deeſt) ſcripſerit,& ſcribat,ac ſignificet mihi dies, quibus in carcere Beati Fratres noſtri ad immortalitatem,glorioſæ mortis exitu tranſeunt, & celebrentur hic à nobis oblationes, & ſacrificia ob commemorationes eorum,quæ cito vobiſcum Domino protegente celebrabimus.] De his autem natalitijs, quæ vt plurimum in Cœmeterijs ad ſepulcra Martyrum fiebant ita Prudent. Prudent. in hymno S. Hyppoliti.

Iam cum ſe renouat decurſis menſibus annus,
*Natalemq; diem paßio * feſta refert:* * facta
Quanta putas ſtudijs certantibus agmina cogi,
Quæue celebrando vota coire Deo? &c.

Sed de natali die, & natalitijs Martyrum, eorumque ſolennitatibus in libro noſtro de ſacris Cœmeterijs,qui cito fauẽte Deo prodibit in lucem,latius explicabimus. Verum quoad natale Sanctæ Cæciliæ ſpectat, cum illud decimo Calendas Decembris; Valeriani vero, & Tiburtij octauo Calendas Maij celebremus; glorioſum Sanctæ Cæciliæ martyrium menſibus ſeptem,& diebus octo poſt Mariti, & Cognati agonem eueniſſe colligitur.

3 POENAS INCENDII, QVAS PATITVR, INDICAT. Quantum immundi Spiritus Sanctorũ nomina,eorumq; ſacras reliquias reformident,& ex eorũ crucientur aſpectu innumeris Patrum teſtimonijs, & hiſtoriarum exemplis comprobatur. Non ſolum enim viui, Idolorum ſtatuis humo deiectis,ipſos Dæmones earum habitatores, ad ſuam fallaciam Cultoribus detegendam,ſeque à Sanctis torqueri,& laniari confitendum coegerunt; ſed mortui etiam ſacrarum ſuarum reliquiarum præſentia omnẽ

eorum vim repreſſerunt, & reprimunt; ſolo enim Sancti Martyris Babylæ reliquiarum conſpectu (vt ſcribit S. Ioannes Chryſoſtomus) perterrefactũ Apollinis oraculum in Daphne obmutuit, & reſponſa dare ceſſauit. Ea eſt enim (dicit idem Chryſoſtomus) Sanctorum poteſtas, vt illorum ſuperſtitum Dæmones ne vmbras quidem, aut veſtes ferre poſſint; vita autem functorum, & loculos quoque reformident.] Sanctus Hieronymus etiã aduerſus Vigilãtium ſacrarum reliquiarum cultum negantem ita inuehitur: Sentio, ſentio infeliciſſime mortalium quid doleas, quid timeas; Spiritus iſte immundus, qui hæc te cogit ſcribere, ſæpe hoc viliſſimo tortus eſt puluere, & qui in te plagas diſſimulat, in cæteris confitetur.] Et paulo infra: Ingredere Baſilicas Martyrum, & aliquando purgaberis: Inuenies ibi multos ſocios tuos, & nequaquam cereis Martyrum, qui tibi diſplicent, ſed flammis inuiſibilibus combureris.] Demũ ad præſentiam Sanctorum Martyrum vt fremant, & torqueantur Dæmones humana corpora obſidẽtes, ex eisq; effugentur elegantibus verſibus deſcribit Prudentius, in quibus nonnulla agnoſcas haud diſſimilia ijs, quæ in hoc procemio legũtur; ſic enim ait Chriſtianus is Poeta.

S. Io. Chryſoſto. contra Gent. ſiue in Babylã Martyrem. to. 5.

S. Hierony. aduerſus Vigilantium.

Prud. hymno 1. Periſtephan.

Cerne quàm palàm feroces hic domentur Dæmones,
Qui lupino capta ritu deuorant præcordia,
Stragulant mentes, & ipſas, ſeq; miſcent ſenſibus.
Tunc ſuo iam plenus hoſte ſiſtitur furens homo,
Spumeas efflans ſaliuas, cruda torquens lumina,
Expiandus quæſtione non ſuorum criminum.
Audias, nec tortor adſtat, eiulatus flebiles.
Scinditur per flagra corpus, nec flagellum cernitur.
Creſcit, & ſuſpenſus ipſe vinculis latentibus.
His modis ſpurcum latronem Martyrum virtus quatit.
Hæc coercet, torquet, vrit, hæc catenas incutit,
Prædo vexatus relictis ſe medullis exuit.
Linquit illæſam rapinam, faucibus ſiccis fugit,
Vngue ab imo vſque ad capillum ſalua reddit omnia,
Confitens ardere ſe ſe, nam gehennæ eſt incola.

S. Am-

S. Ambroſius denique hoc idem innuit inquiens: Cur enim non honorent fideles, quos reuerentur dæmones? *S. Ambroſ. ſer. 93.*

4 IPSE ENIM TRIVMPHALIS CRVCIS SVÆ LABARO. In Iuſtinianeo, & Theodoſiano Codicibus extant Tituli de Præpoſitis labarum, vbi clariſſimi inter electos nominantur, ita vt ex Conſularibus habeantur, quibus (vt notat Alciatus) ſuberant Mediaſtini omnes, aliique Imperatoriæ domus Opifices. Erat autem labarum militaris vexilli genus, aliis nobilius, ante Imperatorem geſtari, & à Militibus adorari ſolitum; In eo Chriſtianis temporibus viuificæ Crucis, & ſalutaris Chriſti nominis nota ☧ affigebatur, vt in quamplurimis antiquis nummis apud V.C. Fuluium Vrſinum, Horatium à Valle, & pleroſque alios inſignes viros cernitur. Quod quidem labarum (ita inſignitum) fuit à Conſtantino primũ, in memoriam ſigni, quod paulo ante deuictum Maxentium, futuræ victoriæ indicium, in cælo viderat, inſtitutum, vt tradit Euſebius, à quo id ita in Conſtãtini vita deſcribitur: Haſtile oblongum, erectumque auro vndique obductũ fuit, quod cornu habuit tranſuerſum ad formam Crucis conſtructum, ſupra in faſtigio ipſius operis corona affixa, lapidibus pretioſis, & auro politè circumtexta: In ea ſalutaris appellationis Seruatoris nota inſcripta, duobus ſolùm expreſſa elementis: ideſt duabus primis literis nominis Chriſti (erat enim litera P. in ipſo medio literæ X curioſè, & ſubtiliter inſerta) quæ totum Chriſti nomen perſpicuè ſignificarunt.] De labaro etiam ita in tripartita hiſtoria habetur: Iuſsit viros eruditos ex auro, & lapidibus pretioſis in vexillum ſanctæ Crucis trãſformare ſignum, quod labarum vocatur; hoc enim ſignũ bellicum inter alia pretioſius erat: eo quod Imperatorẽ præcedere, & adorari eum à militibus moris eſſet &c.] Huius quoque labari meminit Prudentius ita:

Cod. Iuſt. ti. 18. lib. 12. Cod. Theod. tit. 25. lib. 6

Alciat. in l. unica de Præpo. labor. lib. 12.

Euſeb. in vita Conſt. lib. 1. c. 25.

Hiſt. tripar. lib. 1. c. 5.

Prud. cõtra Symmach. lib. 2.

Chriſtus purpureum gemmanti textus in auro
Signabat labarum.

Meminit

Meminit item Sanctus Gregorius Nazianzenus, cum
Greg. Naz. in Iulianum Ora. prima. in Iulianum Apostatam, qui illud sustulerat, ita inuehitur: Quin eò quoque audaciæ prorupit, vt aduersus magnum illud vexillum præceps ferretur, quod simul cum Cruce magnificè, & cum insigni pompa Exercitum ducit, in sublime euectum, quod laborum soluendorum vim habet, ab eoque apud Latinos nomen trāhit; principatumque, vt ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet, &c.] Verum labarum ipsum, etiam ante Constantini tempora, adhuc Cruce nō insignitum, Crucis ipsius præ seferebat imaginem; Crucis enim cornua ex transuersa illa hastula, cui velamen appendi solebat, reddebantur, vt Iustinus Martyr, Tertullianus, Minutius Felix, & plerique alij animaduerterunt. Appositè igitur huius nostræ historiæ Auctor triumphalis Crucis vexillum labari nomine appellat, siquidem in ipso labaro non solum à Christianis, sed Ethnicis quoque Imperatoribus Crucis imago gestari solebat.

Iustin. Mar. in Apolo. ad Antonin. Tertullia. in Apolog. c. 16 Minu. Felix in Octauio.

5 ABSCONDITVM SEMPER EVANGELIVM CHRISTI GEREBAT IN PECTORE. Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus in vita huius B. Virginis Cæciliæ ad hæc verba: Hoc (inquit) intelligo de pectore mentis, & Euangelij verbis; hæc ille, fortasse ad illud Psalmi respiciens: In corde meo abscondi eloquia tua: Scrutabor legem tuam, & custodiam illam in toto corde; & illud Prouerb. Præcepta mea cor tuum custodiat: custodi sermones meos, & præcepta mea reconde tibi, & legem meam quasi pupillam oculi tui, liga eam in digitis tuis, scribe illam in tabula cordis tui.] Verum si locum hunc de corporeo pectore, & Euangelij volumine intelligere velimus, extant piæ, ac religiosæ huius consuetudinis gestandi Christi Euangelium in pectore in historia Apostolica, quæ nomine Abdiæ Babyloniæ Episcopi edita habetur, exempla; ex quibus, non solum verū

S. Antonin. 1o. 1 tit. 7 c. 6. §. 16. Psal. 118. Prouer. 3. & 7.

esse

esse intelligitur, quod ad Rusticum Hieronymus tradit: *S. Hieron. ad Rustic.*
Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia nō amabis; sed etiam diuina quædam Euangelici codicis virtus pro castimonia aduersus libidinem cognoscitur. Exemplū vnum est de Trophima muliere ad lupanar damnata, quæ (vt inquit Abdias) cum venissent, qui eam contingerent, ponebat Euangelium, quod secum habebat, ad pectus suum, & statim omnes vires perdebant. *Abd. Babil. hist. Apost. lib. 3.* Alterum exemplum est senis cuiusdam Nicolai, de quo dicitur, quod cum oblitus Euangelij, quod super se erat ad Meretricem adijsset, videns eum Mulier a se illum reiecit, dicens videre se in eo mysterium magnum; cumque ille obstupefactus cogitaret quid id esset, recoluit, quod Euangelium secum haberet. Nec solum internas libidinis flammas, sed externa quoque ignis incendia Euangeliū secum gestantes extinxerunt: Habes de hoc præcipuum (vt alia omittam) exemplum in collectaneis ex historia Ecclesiastica Theodori Lectoris. *Theo. Lect. lib. 1. coll. ect.* In actis quoque S. Barnabę Apost. ab Alexādro monacho cōscriptis, quę habētur apud Metaphrastem, eius corpus cū Euangelio S. Matthęi, manu sua scripto, supra pectus imposito, detecto eius monumento, repertum fuisse narratur; *Acta S. Barnabæ apud Metaphr. & Sur. to. 3. 11. Iunij.* nec mirum, quod supra defuncti Barnabæ pectus impositum Euangelium repertum sit, quippequì illud idem viuēs ex doctrina Apostolorum (inquit Sigibertus) secum ferre semper solebat, & vbicunque inueniebat infirmos, ponebat illud super eos, & tam fide Barnabæ, quam merito Matthæi omnes sanabantur. *Sigebert. in Chron. anno 489.* Huius demum consuetudinis Euangelium in pectore gestandi, vel ad collum suspendendi meminit Sanctus Ioannes Chrysostomus super illud Matthæi: Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias: *S. Io. Chrysost. hom. 73 in Matth.* Hæc (inquit) phylacteria, quasi custodientia latinè vocabant; sicuti multæ Mulierum modo faciunt, Euangelia collo appendentes.] Meminit quoque eodem in loco S. Hieronymus, qui hanc consue- *S. Hier. l. 4. in Matth.*

tudinem ex Apostolica traditione,& a sacris Virginibus acceptam, vt à sui temporis Mulierculis superstitiosè corruptam damnare videtur his verbis: Non intelligẽtibus Pharisæis, quod hæc in corde portanda sint,non in corpore;alioquin &armaria,& arcę habent libros,& notitiam Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosæ Mulierculæ in paruulis Euangelijs, & in Crucis ligno, & istiusmodi rebus,quæ habent quidem zelum Dei,sed nõ iuxta scientiam vsque hodie factitant.] Quod animaduertens S.Thomas non propterea damnari eos scribit,qui pietatis, & religionis causa, sed qui vana quadã superstitione adducti magis ad Scripturæ characteres, quam ad ipsius intelligentiam respicientes sacra Euangelia collo suspendunt, vel gestant in pectore. Ad cuius sententiæ corroborationem Frater Sixtus Senensis huius nostræ Beatissimæ Virginis Cæciliæ exemplum adducit,inquiens: Illi igitur,qui huiusmodi res, ac verba portant ex Dei fiducia, & Sanctorum reuerentia nullo modo accusandi sunt. Nam & B. Cæciliam legimus codicem Euangelicum semper in sinu gestasse, & Constantinum Augustum Christi clauum in diademate circumtulisse,& Apostolum Barnabam curasse ægros Euangelici scripti attactu.] Beatissima igitur Virgo Cæcilia religionis,& pietatis causa, vel tamquam virginitatis suæ munimentum,vel ad fidei testimonium, & magisterium Euangelium Christi gerebat in pectore. Ac propterea etiam inter cætera credi potest in antiquis sacris picturis, vt videre est, Sanctas Virgines cum Euangelij libro ad pectus depingi.

S.Tho. 2.2. quæst. 96. art.4.

Fr.Sixt.Senen. in Biblioth. sancta lib. 6. annot. 102.

6 SVBTVS AD CARNEM CILICIO INDVTA. Cilicij vsum antiquitus etiam fęminis familiarem sæpissime inuenies. Vt omittam veteris Testamenti exempla, vtebantur cilicio Sancta Theodora Alexandrina, Sancta Euphrosina item Alexandrina Virgo, Sancta Pelagia, Sancta

Harum SS. vitas habes apud Suriũ Lipoman.

ᵭa Melania Romana, & pleræq. aliæ religioſæ, & ſanᵭæ fęminæ, vt ex earum vitis colligitur: Adſeruatur adhuc in Lateranenſi Baſilica S. Mariæ Magdalenæ ciliciū.

7 ET CANTANTIBVS ORGANIS. Varia genera muſicorum inſtrumentorum nuptiali lætitiæ antiquitus adhibebantur, quæ vno nomine Organa Græcè appellantur. Auſon. de cœna nuptiali. *Auſon. de cœna nupt.*

Sacra canunt, plaudunt choreas, & carmina dicunt,
Nec non Threicius longa cum veſte Sacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum:
At parte ex alia biforem dat tibia cantum.

Et Claudianus in nuptijs Honorij, & Mariæ. *Claudian. i nupt. Hon. & Mar.*

Tibia pro lituis, & pro clangore tubarum
Molle lyræ, feſtumque canant.

Silius quoque Italicus in epithalamio Stellæ, & Violantillæ varia concentuum, & ſonorum genera inducit, qui mos etiam num durat. Talia igitur organa in B. Cęciliæ nuptiis hic deſcribuntur, quibus ſonantibus, illa ſoli Domino decantabat, ſicut ſæpius in ſacro eius Officio huius hiſtoriæ verbis repetitur: ex quo mos ille in Eccleſia profluxit, vt in eius manibus organa appingantur. *Silius Ital. in epith. Stella, & Violãt.*

8 BIDVANIS, AC TRIDVANIS IEIVNIIS. De biduanis & triduanis ieiunijs, atque eorum origine ita ſcribit Rabanus: Biduanum autem morem ieiunij reor indè ſumptum, quòd Apoſtoli ieiunauerunt illo biduo, quo Dominus paſſus, ac ſepultus eſt: Triduanis ergo ieiunare ab exemplo duᵭum eſt Niniuitarum, qui damnatis priſtinis vitijs, toto ſe tribus diebus ieiunio, ac pœnitentiæ contulerunt, & operti ſaccis Deum ad miſericordiam prouocauerunt; hæc Rabanus. De ijſdem ieiunijs meminit etiam Sanᵭus Io. Chryſoſtomus his verbis: Non ratione ieiunij, quo enim paᵭo cum panem, & aquam *Raban. de Inſtit. cler. lib. 2. c. 26.* *S. Io. Chryſoſtom. lib. 2. de prouident. Dei.*

tantum in cibum ſumas, idque poſt biduum, & triduum?] De triduano vero ieiunio baptizandis indicto habetur in actis S. Getulij. De ieiunijs denique, & varia eorum apud Antiquos obſeruantia extat libellus Reu. Patris Magiſtri Alfonſi Ciaconi Ordinis Prædicatorum, viri omni eruditione, variaq; & multiplici rerum cognitione inſignis, ac nuper magna iactura literarum, & Literatorum omnium deſiderio extincti, cuius familiaritate domeſticè vti ſolebamus. Porrò hic de ieiunijs libellus ab Alfonſo ipſius nepote typis excuſus eſt, & Illuſtriſſimo Principi Cynthio Aldobrandino Cardinali Sancti Georgij dicatus.

Acta S. Getulij apud Sur. tom. 3. 10. Iun.

9 IN TERTIVM MILLIARIVM AB VRBE. Milliaria à columna quadam in capite Fori poſita, quæ Milliarium aureum dicebatur, & non ab ipſis Vrbis mœnibus antiquitus numerari ſolita ex Plinio plerique colligunt; in qua columna, vt tradit Plutarchus in Galba viæ omnes Italiæ inciſæ terminabantur: Fuitque ab Auguſto (vt refert Dio) anno Vrbis DCCXXXII. cum Curator viarum eſſet, conſtituta; cuius etiam mentio eſt apud Suetonium, & Tacitum: Ex quibus etiam colligitur columnam hanc ſub Saturni æde in Foro extitiſſe. Plutarchus vero refert C. Gracchum dimenſo viarum ſpatio ſingulis interuallis columnas lapideas notam milliariorum præſeferentes erexiſſe. Vnde ſæpe apud veteres Scriptores legimus pro milliario, primum, aut ſecundum, & deinceps lapides dici, quod & in ſacris martyrologijs, & actis Martyrum frequenter animaduertas. Huiuſmodi columnarum ea, quæ primi milliarij in via Appia index erat, ab Imperatoribus Veſpaſiano, & Nerua reſtituta, in eiuſdem viæ ſuburbanis ætate noſtra effoſſa eſt, ac deinde repoſita in Capitolio, vbi hodieq; cernitur hoc numero .I. notata cum his inſcriptionibus.

Plin. lib. 3. c. 5. Plutarch. in Galba. Dio hiſt. lib. 54. Sueton. in Othon. c. 6. Tacit. lib. 1. & 17. hiſt. Plutarch. in Gracch.

IMP.

I

IMP. CAESAR
VESPASIANVS AVG.
PONTIF. MAXIM.
TRIB. POTEST. VII.
IMP. XVII. PP. CENSOR
COS. VII. DESIGN. VIII.

IMP. NERVA. CAESAR
AVGVSTVS. PONTIFEX
MAXIMVS. TRIBVNICIA
POTESTATE. COS. III. PATER
PATRIAE. REFECIT.

10 VIA, QVÆ APPIA NVNCVPATVR. Appiam viam ab Appio Claudio Cæco Cenſore, qui illam ſtrauit, appellatam Frontinus, Tullius, Tacitus, Liuius, & plerique alij teſtantur. *Frontin. de aqueduct.* Hæc autem via omnium ampliſſima, & celeberrima fuit, *Cic. in orat. pro Milon.* vnde a Statio nobilis Appia appellatur, de qua idem in Surrentino Pollij. *Tacit. lib. 2. Liuius 1. dec. lib. 9.*

quà limite noto
Appia longarum teritur regina viarum

Stat. lib. 4. Syl. ad Marcell. & lib. 2. in Sur. Pol.

In ea enim multa Deorum fana fuere, inter quæ Martis templum, Bonæ Deæ ſacrarium, Honoris, & Virtutis, ac Tempeſtatis, & Camœnarum Aedes ab antiquis Scriptoribus celebrantur. Fuerunt quoque via Appia præclara nobilium Romanorum monumenta, quorum veſtigia adhuc ſuperſunt; hinc Cicero: An tu (inquit) *Cic. 1. Tuſc.* egreſſus Porta Capena cum Calatini, Scipionum, Seruiliorum, Metellorum ſepulcra vides miſeros putas illos? In ea demum manalis petra, Mercurij aqua, lucus Egeriæ, & alia multa fuerunt. Porrò ſi Antiquis Ethnicis fuit Appia via, vel ob eius amplitudinem, vel ob Deo-

ob Deorum templa, ſplendidaq; Maiorum ſepulcra celebris; celebrior multò nobis Christianis eſt, cũ tot Sanctorum Martyrum cruore irrigata, eorum quoque corporibus ditetur, ſacris Cœmeterijs plena, quam glorioſi etiam Apoſtolorum Principes ſuis corporibus honorare iampridem voluerunt. In qua etiam Redẽptor noſter Chriſtus Beato Petro è Roma paulo ante martyrum egredienti ſeſe obuiam dedit, vt ab Egeſippo. B. Ambroſio, ab Auctore hiſtoriæ Apoſtolicæ, quæ nomine Abdiæ Babyloniæ Epiſcopi circumfertur, & alijs memoriæ pditũ eſt. Vbi & ſacellum hodie extat, loci in quo Chriſtus apparuit monumentum, quod vulgo dicitur DOMINE QVO VADIS. Et in Eccleſia S. Sebaſtiani Chriſti pedum in marmore tunc impreſſa veſtigia adhuc religioſè aſſeruantur.

Egeſipp. lib. 3. de excid. Hier. c. 2. S. Ambroſ. in Auxentium. Abdias Babyl. lib. 1. hiſt. Apoſt.

11 DABIS EIS BENEDICTIONEM MEAM. Per benedictionem hic, aut intelligitur benedictio, quæ voce dabatur inſtar ſalutationis ex vetere primorum Chriſtianorũ diſciplina, atque inſtituto, cuius meminiſſe videtur Tertullianus in libro de Teſtimon. Animæ, vbi ait: Omnis benedictio inter nos ſummum ſit diſciplinæ, & conuerſationis ſacramentũ, Benedicat te Deus, tam facilè pronuncias, quàm Chriſtiano neceſſe eſt.] Quò etiã ſpectat illud Euangeliſtę: Benedixit illis Simeon; ideſt bona illis precatus eſt a Domino. Aut poſſet fortè intelligi (quandoquidem hic de pauperibus agitur, de quibus ſibi curam eſſe dicit Beata Cæcilia) vt dari velit ſuo nomine pauperibus eiſdem aliquid piæ charitatis, & eleemoſynæ, quæ ſolet benedictio a Sanctis Patribus appellari, vt multis poſſet exemplis probari, ſat tamen ſit vnum B. Gregorij, qui Theodoro Medico de pecunia pauperibus trãſmiſſa gratias referens: Præterea (inquit) Excellentiæ veſtræ benedictionem ea qua tranſmiſſa eſt charitate ſuſcepi.] Eſt autem vox hæc benedictionis è

Tertull. de Teſtim. Anim. c. 1.

Luc. 2.

S. Gregor. lib. 4. Regiſtri 4. ep. 40.

græca

græca voce εὐλογία tranſlata, quæ in eodem ſenſu à Patribus vſurpatur.

12 SANCTVM SENEM VRBANVM. Is fuit Vrbanus Primus Romanus Patre Pontiano, qui mortuo Calliſto Papa, in eius locum eligitur, & poſtquã multos ad Chriſti fidem conuertiſſet, via Numentana abſciſſa ceruice martyrio demum coronatur, atque via Appia in Cœmeterio Prætextati ſepelitur, vt latius in eius paſſione, quam ſupra poſuimus narratur. Quod autem hic a B. Cæcilia Vrbanus ſenex appelletur, id idem in Vrbani vita, quam ex codibus Baſilicæ S. Petri deſcripſimus explicatur, cum dicitur: Sanctiſſimus Vrbanus iam ſenex Cathedrã Romanæ Vrbis ſuſcepit.] Et idcirco Almachius Pręfectus (vt in eiuſdem paſſione ex Vaticana Bibliotheca deprõpta habetur) ipſum Vrbanum ita affatur: Cum ſis ſenex mortem putas requiẽ.] Et Valerianus Tiburtio Fratri ad quem ſe illum ducturum interroganti (vt infra in hac hiſtoria legitur) reſpondit: Ad magnum virum Vrbanum nomine, in quo eſt aſpectus Angelicus, & veneranda canities.] Non eſt tamen prætereundum, quod alibi eadẽ B. Virgo Cæcilia Valeriano ſponſo dicit, de eodem Vrbano loquens: Eſt ſenior, qui nouit purificare homines.] Senioris enim appellatione (iuxta veterẽ loquendi morem) ipſum Epiſcopum, ſeu Præpoſitum, quaſi Maiorem intelligit. Ita quoque loquutus eſt Tertullianus in Apologetico: Pręſident (inquit) probati quique Seniores honorem iſtum non pretio, ſed teſtimonio adepti.] Hinc eſt quod ipſi Sacerdotes græco nomine Presbyteri, quod latinè vertitur Seniores, appellantur. Origenes ad illud Ioſue c.13. Ieſus erat Presbyter, hoc eſt ſenior: Etiã ante nos (inquit) quidam obſeruantes notarunt in ſcripturis, quia Presbyteri, vel Seniores non ex eo appellantur, ꝙ longęuã duxerint vitã, ſed pro maturitate ſenſus, & grauitate vitę veneranda hac appellatione decorẽtur.] Et S. Au-

Tertull. in Apologe. c. 39.

Origen. in Ioſue homil 16.

S. Auguſt. lib. 1. quæſt. ſupra Geneſ. tom. 4.

S. Auguſtinus hoc idem his verbis declarat: In latina autẽ lingua Presbyter, Senior appellatur, apud Græcos autem maximè ſicut ſcriptura loquitur πρεσβύτεροι, & νεώτεροι dicuntur etiamſi ætates iuuenum comparentur, quod dicimus nos maiorem, atque minorem.]

13 BIS CONFESSOR FACTVS. Confeſſoris nomen clarè conſtat hic alio, quam vt communiter hodie ſolet, ſenſu accipi; cum enim bis confeſſor appelletur Vrbanus, Confeſſoris titulum duplici actu illi iteratum declaratur, quod in his ipſis actis apertè infra demonſtratur, dum ſanctus Tiburtius de eodem Vrbano loquens dicit: Hunc ego audio iam ſecundò damnatum;] & in actis S. Vrbani, quæ ſupra habentur ex Bibliotheca Vaticana, cum Almachij Præfecti verba referuntur: Non nonnè iſte eſt Vrbanus ſeductor, qui iam ſemel, & iterum damnatus eſt?] De duplici autem, & multiplici S. Vrbani confeſſione ita etiam in eiſdem actis habetur: Patri enim noſtro, & in iuuentute Chriſtus viuere fuit, & mori lucrum, multotiens quippè pro eo confeſſor effectus animã ſuam pro ouibus eius poſuit.] Et in eiuſdem Vrbani paſſione, quæ eſt in Bibliotheca Baſilicæ S. Petri, & ſupra etiam ponitur, ita legitur: Hic ante Epiſcopatum probabilis fuit confeſſor, & poſt Epiſcopatum nihilominus ſemel, & iterum vſque ſepties pro nomine Saluatoris examinatus eſt, atque diiudicatus.] Damaſus quoque in eius vita dicit: Hic verus confeſſor extitit temporibus Maximini, & Aphricani Coſſ.] Confeſſor enim antiquitus is dicebatur, qui coram Iudice de fide ſua interpellatus liberè Chriſtum confeſſus eſſet; vel is, qui ob eam confeſſionem quacunque pœna fuiſſet affectus, non tamẽ in certamine deceſſiſſet: ſed & hunc quandoq; Martyrem dictum reperimus, vt patet ex Tertulliano, & S. Cypriano pluribus in locis, vbi etiã conſulendæ ſunt notæ Pamelij. Huc quoque refertur illud

Acta S. Vrbani ex Bibliotheca Vaticana.

Paſſ. S. Vrbani ex Bibliotheca S. Petri.

Damaſus ĩ vita S. Vrbani.

Pamel. in not. Tertull. ad Marty. n. 1. ad Ep. Cypr. 9. n. 2. & Epiſt. 30. n. 7.

lud eiuſdem Cypriani epiſt. 16. quam ad Moyſen, & Maximum Presbyteros, & cæteros Confeſſores Romanos de eorum cōfeſſione ita ſcribit: Beatū facit prima, & vna confeſſio; vos totiens confitemini, quotiens rogati, vt de carcere recedatis, carcerem fide, & virtute præeligitis.] Et epiſt. 33. Aurelius frater noſter, illuſtris adoleſcens à Domino iam probatus, & à Deo vocatus eſt in annis adhuc nouellus, ſed in virtutis, ac fidei laude prouectus, minor in ætatis ſuæ indole, ſed maior in honore, gemino hic agone certauit, bis confeſſus, & bis confeſſionis ſuæ victoria glorioſus.] Ergo quia bis Sanctus Vrbanus in Iudicium vocatus, Chriſtumque audacter confeſſus, & pœna etiam aliqua mulctatus fuerat, citra mortem tamen, ideò bis Confeſſor appellatur. Is quoque modus loquendi ſæpe aliàs in actis Martyrum reperitur, & vt cætera omittam, quid ſimile habetur in Paſſione Sancti Montani, & ſociorum, dum in ea dicitur: Confeſſor es, tertiò Martyr eris per gladium, & ſic impletum eſt; nam confeſſus Chriſtum primò in Secretario, ſecūdò publicè, reclamāte Populo iuſſus recludi à Collegio ſuo ſecundū oſtenſionem remanſit, & reductus poſt confeſſiones duas, tertiò paſſionem perfecit.]

S. Cyprian. epiſt. 16. & 33.

Acta S. Montani apud Sur. tom. 1. 24. Febr.

14 INTRA SEPVLCRA MARTYRVM LATITABAT. Hoc eſt in ſacris Cœmeterijs, & ſubterraneis cryptis: Habes ergo hic ſacra Cœmeteria nō ſolū olim mortuorum corporum ſepulcra, ſed viuentium quòque fuiſſe perfugia, ac domicilia; cum enim Tyrannorum perſecutione furente in ipſo Eccleſiæ ortu Chriſtiani tot agitarentur procellis, tot concuterentur tormentis, tot denique iniurijs, & cędibus afficerētur, vt nulla eis pax, aut requies daretur, abſcōdebāt ſe intra viſcera terræ, & in ſolitudinibus (vt S. Pauli verbis vtar) quibus dignus non erat mundus. In cryptis igitur habitabant, baptizabant, ſacraque myſteria celebrabant Sancti Martyres,

Ad Hebr. 11.

De Stephano habes in Martyrolog. die 2. Aug. & in eius Actis manuſcript. De Xyſto in actis S. Laurentij apud Sur. tom. 4. Cypr. ep. 82.

quibus ipſa Solis luce frui, brutis quoque animantibus conceſſa, denegabatur: Nec etiam in ipſis terræ penetralibus tuti erant, quandoquidem & in ipſis Cœmeterijs fuerint interdum necati, vt de SS. Stephano, & Xyſto Pontificibus legimus, qui in Cœmeterio Calliſti gladio animaduerſi ſunt.

Luc. 22. Act. 9. et 20. Bibliothecarius in vita Pauli I. PP. Egeſipp. lib. 5.

15 PONENS GENVA SVA IN TERRA. Genua in oratione flectere Dominum Redemptorem noſtrũ Ieſum Chriſtum conſueuiſſe tradit Sanctus Lucas: Ipſe enim (inquit) poſitis genibus orabat.] Quem imitati Apoſtoli, vt idem Lucas teſtatur, Petrus, & Paulus flexis genibus orabant; quorum genuum in duro ſilice impreſſa veſtigia remanſiſſe, quo tempore ad martyrium ducebantur Bibliothecarius teſtatur, quæ veſtigia adhuc Romæ in Eccleſia Sanctæ Mariç nouæ iuxta Templum Pacis viſuntur. Egeſippus quòque Apoſtolorum temporibus vicinus de Iacobo Apoſtolo Fratre Domini ait flexis genibus pro Populo deprecari ſolitũ, ita vt in camelorum duritiem tranſiſſe genua crederentur. Chriſtus igitur Apoſtolos, Apoſtoli autem priſcos ſanctos Pontifices, & primitiuæ Eccleſiæ Patres hanc orandi formam docuerunt; quapropter in actis Martyrum, & apud Patres innumera geniculationis reperies exempla, licet aliquando etiam ſtantes, vt in ſacris Cœmeterijs figurantur, orarent; vnde ſtationes dictæ. Ethnicos etiam genu flexos oraſſe teſtatur Prudentius.

Prudent. in Apoth.

Plantis
Herculis aduolui, genua incuruare Dianæ.

Ouid. lib. 4. Faſtor.

Et Ouidius Claudiam ſummiſſo genu precantem facit, dum inquit.

Summiſſoque genu vultus in imagine Diuæ.
Fixit, & hos edit crine iacente ſonos.

Curt. lib. 8. Plin. lib. 8. c. 1.

Vnde Curtius dicit: Tu Macedonas voluiſti genua tibi ponere, venerarique te, vt Deum.] Et Plinius: Regẽ

ado-

adorant, genua ſummittunt, coronas porrigunt.

16 EXPANDIT MANVS SVAS AD CAELVM. Manus attollere, & expādere in oratione ſępe in ſacra Scriptura dicitur, vt de ipſo Moyſe, qui eleuatis manibus orans Iſraelitico Populo pariebat victorias, paſſionis Redemptoris noſtri typus; ipſe enim manibus in Cruce expāſis de morte glorioſum nobis reportauit triumphum. Salomonem quòque flexis genibus, & manibus expanſis oraſſe habes in libro Regum. Dauid etiam exclamat alibi: Expandi manus meas ad te, ſicut terra ſine aqua tibi.] Hinc Sāctus Ioannes Chryſoſtomus: Quid enim (inquit) manuum in oratione extenſio? Hæ multis ſceleribus miniſterium exhibent, & propterea iubemus eas extollere, vt orationis miniſterium ſit eis vinculum nequitiæ, & à malitia ſeparatio, & cū rapturus, vel oppreſſurus, vel alterum ſis percuſſurus recorderis, quod has ad Deum pro patronis emiſſurus es, & per has illud ſpirituale ſacrificium offerre debeas, nec illas confundere, nec actionis prauæ miniſterio fiducia priuare, &c.] Ethnici etiam manibus ſublimius elatis ſupplicabant.

Exod. 17. *3. Reg. 8.* *Pſal. 142* *S. Io. Chryſ. hom. 79. de orat. tom. 5.*

Vnde Virg. *Virg. lib. 1. Æneid.*

Ingemit, & duplices tendens ad ſydera palmas
Talia voce refert. Et alibi.
At Pater Anchiſes oculos ad ſydera lætus
Extulit, & cælo palmas cum voce tetendit. *li. 2. Æneid.*

Et alibi. *li. 9. Æneid.*

Et duplices cum voce manus ad Sydera tendit
Omnipotens genitor, &c.

Et Ouidius *Ouid. lib. 8. Metam.*

ad ſydera ſuplex
Creſſa manus tollens.

Attollebant inſolenter palmas Ethnici; Chriſtiani verò modeſtè efferebant; Idcirco Tertullianus modeſtiam, & humilitatem Chriſtianorum his verbis celebrat: Cum modeſtia, & humilitate adorantes magis commenda- *Tertull. de orat. c. 13.*

mus Deo preces noſtras, ne ipſis quidem manibus ſublimius elatis, ſed temperatè, ac probè elatis, ne vultu quidem in audaciam erecto, &c.] Sed de his orandi ritibus fuſius agemus in libro noſtro de ſacris Cœmeterijs Romanis, dum Figuræ expanſis manibus ſtantes, & genuflexæ quoque explicabuntur.

17 PASTOR BONE. Paſtorem bonum ſe ipſum Dominus noſter Ieſus Chriſtus appellauit cũ dixit: Ego sũ Paſtor bonus, & cognoſco meas, & cognoſcũt me meę.] Ipſe enim ille eſt Paſtor, qui iuxta Euangelicam parabolam, deperditam, atque errantem ouem inuentam proprijs humeris reportauit ad ouile: Hinc frequentiſſima eſt pictura in ſacris Martyrum cryptis Paſtoris humeris geſtantis ouiculam, vel hircũ, tamquam peccatoris ſimbolum, quem Paſtorem etiam in ſacris vitreis calicibus depingi antiquitus conſueuiſſe tradit Tertullianus.

Io. 10. *Matt. 18.* *Luc. 15.* *Tertullian. de Pudic. c. 7. & 10.*

18 OVIS ARGVMENTOSA. Ita habẽt omnes Codices manuſcripti, quos vidi: Eccleſia tamẽ in ſacro Officio canit: *quaſi apis argumentoſa*, & ita quoque habetur in hymno quodam recẽtioribus characteribus apud Paſſionem hanc in Codice Monaſterij S. Cæciliæ in margine ſuperaddito: Eodem etiam modo habetur apud S. Antoninum Archiepiſcopum Florentinum, ac nonnullos alios recentiores. Noluimus tamen Codicem immutare, prę ſertim cum vox illa *ouis* videatur magis conuenire metaphorę Paſtoris, de quo hic. Quod autem hic ouis argumentoſa dicitur à Sancto Bernardo Paſtor argumẽtoſus appellatur his verbis: Et quãquã oẽs lupi, & oues nullæ, ſtetit in medio luporum Paſtor intrepidus, omnimodis argumentoſus, quomodo faceret oues de lupis.]

Hymnus in Codice S. Cæciliæ. *S. Bernard. in vita S. Malachiæ.*

19 RENVNTIET DIABOLO, ET POMPIS EIVS, ET IDOLIS EIVS. Antiquiſsima abrenũciationis formu-

mula, in baptiſmo uſurpari ſolita, quã ex Apoſtolica traditione fluxiſſe teſtatur S. Clemẽs, quæ ita ab eo deſcribitur: Abrenuncio Satanæ & operibus eius, & omnibus, quæ ſub ipſo ſunt.] Cuius etiam abrenunciationis meminit Tertullianus his verbis: Denique vt à baptiſmate ingrediar, aquam adituri, ibidem ſed et aliquantò prius in Eccleſia ſub Antiſtitis manu conteſtamur nos renunciare Diabolo, & pompæ, & Angelis eius.] Idem libro de ſpectaculis: Quum (inquit) renuntiaſſe nos Diabolo, & pompæ, & Angelis eius ore noſtro conteſtamur, quid erit ſummum, ac pręcipuũ, in quo Diabolus, & pompæ, & Angeli eius cẽſeantur, quam Idololatria? &c.] quod idem multis alijs in locis repetit. Origenes etiam: Recordetur (ait) vnuſquiſque fidelium, cum primum venit ad aquas baptiſmi, cum ſignacula fidei prima ſuſcepit, & ad fontem ſalutaris acceſsit, quibus ibi tunc vſus ſit verbis, & quid renunciauerit Diabolo, non ſe vſurum pompis eius, neque operibus eius.] Et S. Io: Chryſoſtomus: Vocis (inquit) illius recorderis, quam dum ſacris inſtitueris emiſiſti: Abrenuncio tibi Satana, & pompæ tuæ, & cultui tuo.] Interrogabat enim Sacerdos baptizandum, ſicuti & nũc etiam interrogat, ſi abrenunciaret Satanę, & operibus eius, & ab eodem reſpondebatur, Abrenuncio. Quando te interrogauit Sacerdos (dicit Sãctus Ambroſius) Abrenũcias Diabolo, & operibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio. Abrenuncias ſæculo, & voluptatibus eius? quid reſpondiſti? Abrenuncio; memor eſto ſermonis tui, & nũquam tibi excidat tuæ ſeries cautionis.] Meminit quoque huius abrenunciationis Dionyſ. Areopagita de Eccleſ. hierarch. c. 1. Cyprian. Epiſt. 7. & in libro de Orat. dominica. B. Seuerus Alexãdrin. in baptiſmi ritibus. Arnob. ſuper Pſalm. 54. & 75. S. Hierony. lib. 1. comment. in Matth. c. 6. Et ad Pſal. 128. S. Cyrill. Hieroſol. 1. Cathec. myſtagog. S. Auguſtinus de

S. Clemens, lib. 7. Conſt. Apoſt. c. 41.

Tertull. de coron. Milit. c. 3.

Tertull. de Spectac. c. 4.

Origen. homil. 12. in Numer.

S. Io. Chryſoſtom. homil. 21. ad Pop. Antioc.

S. Ambroſ. lib. 1. de Sacram. c. 2.

Rex ſacer ecce tui radiat pars magni trophæi,
Cum puras animas ſacra lauacra beant.
Candidus egreditur nitidis exercitus vndis,
Atque vetus vitium purgat in amne nouo.

Alcuinus cum de baptizatis loquitur: Deinde (inquit) albis induitur veſtimentis propter gratiam regenerationis, & caſtitatis vitæ, & angelici ſplendoris decorem.] Amalarius Fortunatus albarum veſtium myſterium Caroli magni hortatu ſuæ ætatis Archiepiſcopos diligenter explanaſſe tradit; de quibus albis veſtibus loquens: Ipſa (ait) veſtimenta ſunt ſtolæ albæ de quibus ſcribitur in Apocalypſi: Et datæ ſunt illis ſingulæ ſtolæ albæ; ſingulas modò habent ſtolas animæ Sanctorum, de ſua beata immortalitate gaudentes; & iterum in eodem: Amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum; ſtolis baptiſmum, palmis triũphum Crucis inſinuat, &c.] Rabanus Maurus: Poſt baptiſmum autem (inquit) traditur Chriſtiano veſtis candida, deſignans innocentiã, & puritatem chriſtianam, quam poſt ablutas veteres maculas, ſtudio ſanctæ conuerſationis immaculatam ſeruare debet, ad præſentandum ante tribunal Chriſti. Cuncti vero renati albis induuntur veſtibus, ad myſterium reſurgentis Eccleſiæ, ſicut ipſe Dominus coram Diſcipulis transfiguratus eſt, vt diceretur: Reſplenduit facies eius ſicut ſol, veſtimenta eius facta ſunt candida ſicut nix; quo facto ſplendorem, vt dictum eſt, reſurgentis in futurum figurauit Eccleſiæ. Vtuntur ergo albis veſtibus, vt quorum primæ natiuitatis infantiam vetuſti erroris pannus fuſcauerat, habitus ſecundę generationis gloriæ præferat indumentum.] Iiſdem quòque verbis vtitur B. Iuo Carnotenſis Epiſcopus: Exinde (ait) traditur Chriſtiano veſtis candida, vt qui primæ natiuitatis decorem vetuſtatis pannis obfuſcauerat, habitu regenerationis gloriæ præferat indumentum.] S. Ambroſius demum huius conſuetudinis ſic meminit:

Alcuin. de diuin. offic. in ſabb. ſancti Paſchæ.
Amalar. Fortunat. de Eccleſ. offic. lib. 1. c. 19.
Apo. 6. & 7.
Raban. lib. 1. de inſtit. cler. c. 29.
Matt. 17.
B. Iuo ſer. de ſacram. Neophyt.
S. Ambroſ. lib. de ijs qui initiantur myſter.

Acce-

Accepiſti poſt hæc veſtimenta candida, vt eſſet indicium, quod exueris inuolucrum peccatorum, & indueris innocentiæ caſta velamina, de quibus dixit Propheta: Aſperges me Domine hyſſopo, & mundabor lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.] Hæc ſufficiant de albis baptizatorum veſtibus, quæ (vt ex ſuperius poſitis Patrum auctoritatibus conſtat) baptizatorum maculas, & peccatorum ſordes baptiſmatis aqua ablutas fuiſſe, &
Rom. 14. abiectis operibus tenebrarum induiſſe eos arma lucis ſignificabant.

22 ISTAS CORONAS IMMACVLATO CORDE, ET MVNDO CORPORE CVSTODITE, QVIA DE PARADISO DEI EAS AD VOS ATTVLI. Hæc ea sūt verba, quæ (vt ſupra diximus) ex hac ipſa hiſtoria deſum-
S. Adhelm. de Laud. Virg. c. 23. pta refert S. Aldhelmus, ſiue Adhelmus Occidentaliū Saxonū Epiſcopus in libello, ſeu epiſtola, quā de Virginitatis laudibus ad ſacras Virgines ſcripſit, ibi enim Beatā hāc Virginem Cæciliam his verbis celebrat: Quomodo Cæcilia Virgo Sacratiſſima indulta iugalitatis conſortia, ac pacta Proci ſponſalia obtentu caſtitatis refutans, velut purgamenta laudabilis ſpiritus feruore contempſerit, deſpexerit, reſpuerit; quæ licet organicis, quinquagenis, & terquinis ſonorū vocibus concreparet harmonia, ac ſi letæiferos Syrenarum concentus, cum inexpertos quoſque ad vitæ pericula pellexerint, ſub prætextu integritatis ſurdis auribus auſcultabat. Quamobrem Procum proprium, & futurum (ſi Virginitatis fortuna pateretur) Leuirum à ſuperſtitioſa delubrorum cultura conuertens, baptiſmatis fonte renatos viſibiliter Angelicis perfrui conſpectibus fecit, quibus Cœlicola ab aſtris deſtinatus candidis, ac purpureis contexta ſerta floribus obtulit: Iſtas (inquiens) coronas immaculato, & mundo corpore cuſtodite, quia de Paradiſo Dei eas ad vos attuli.] Hæc Adhelmus, cuius vitæ epitomē

habes

habes apud Surium, eiuſdemq; meminit etiam Beda, de quo item ſacra Martyrologia ſub octauo calendas Iunij. Floruit enim circa tempora Sergij Primi Papæ, a quo Romam accitum, & honorificè ſuſceptum in eius vita narratur. Hæc ideo diximus, vt huius noſtræ hiſtoriæ antiquitatem cognoſcas, cum ſanctum hunc virum ipſius verbis ſuum, quod ſupra poſuimus de Sancta Cæcilia elogium contexiſſe appareat. Sed ſi antiquiora tempora expetas longè ante Adhelmi æuum de his quoque Angelicis coronis ita habes in Ambroſiana miſſa: Deus cui Beata Cæcilia ita deuotione placuit caſtitatis, vt coniugem ſuum Valerianum, affinemq; Tiburtium tibi fecerit conſecrari. Nam & Angelo deferente micantium odoriferas florum coronas, palmam martyrij perceperunt: Tribue queſumus, vt ea intercedente pro nobis beneficia tui muneris percipere mereamur.] Et paulo infra in præfatione: Teſtis eſt Valeriani coniugis, & Tiburtij prouocata confeſſio, quos Angelica manu odoriferis floribus coronaſti.] Quod autem infra Valerianus Tiburtio fratri ſuo de his loquens coronis dicit: CVIVS IN ROSIS SANGVIS FLORESCIT, ET IN LILIIS CVIVS CORPVS ALBESCIT:] Simile quid habes apud S. Cyprianum, qui dum de Martyrij corona agit hæc verba ſubiungit: O Beatam Eccleſiam noſtram, quam ſic honor diuinæ dignationis illuminat, quam temporibus noſtris glorioſus Martyrum ſanguis illuſtrat; erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta eſt in Martyrum cruore purpurea: Floribus eius nec lilia, nec roſæ deſunt. Certent nunc ſinguli ad vtriuſque honoris ampliſſimam dignitatem, vt accipiant coronas, vel de opere candidas, vel de paſſione purpureas; In cæleſtibus caſtris, & pax, & acies habent flores ſuos, quibus Miles Chriſti ob gloriam coronetur.]

Sur. tom. 3. 25. Maij

Beda hiſt. Angl. lib. 5. c. 19.

Ambroſiana miſſa apud Pamel. Liturg. to. 1.

S. Cyprianus. ep. 9.

23 QVAS ARANEAE TEXVNT, ET AVES

STERCORANT, IN QVORVM CAPITIBVS SOLENT SIBI CICONIAE NIDOS INSTRVERE.
Tertull. in Apolog. c.12. Ita quoque loquutus est Tertullianus in Apologetico: Igitur si Statuas, & Imagines frigidas mortuorum suorū simillimas non adoramus, quas milui, & mures, & araneæ intelligunt nonnè laudem magis, quam pœnam merebatur repudium agniti erroris?] *Minutius Felix in Octauio.* Minutius etiam Felix in Octauio: Quanta (inquit) de Dijs vestris animalia muta naturaliter iudicant; mures, hirundines, milui non sentire eos sciunt, norunt; inculcant, insident, ac nisi abigatis in ipso Dei vestri ore indificant: araneæ vero faciem eius intexunt, & de ipso capite sua fila suspendunt.]

24 QVOS DAMNATICII FACIVNT. Hæc & quæ infra dicuntur de Idolorum vanitate alludunt ad illud Psalm: *Ps. 113.* Simulacra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum, os habent, & non loquentur, oculos habent, & nō videbunt, aures habent, & non audient, neque est spiritus in ore ipsorum &c.] Quod autem ad materiæ, ex qua conficiebantur, vilipendium dicitur esse opera damnatorum, id etiam innuere videtur Sanctus *S.Io.Chrysost. homil. 2. in epist. ad Timot.* Ioannes Chrysostomus, cum dicit: Nempe illud aurum non metallum est, cuiusmodi damnatorum effoderunt manus.] Huc etiam referri possunt, quæ in hanc sententiam habentur sap. c.13. & Isa. c. 44.

25 NAM AD OMNE METALLVM PRO CRIMINIBVS DAMNATI MITTVNTVR. Hinc Tertullianus dixit: *Tert. Apolog. c. 12.* Ad bestias impellimur, certè quas Libero, & Cybele, & Cereri applicatis. Ignibus vrimur: hoc & illi a prima quidem massa. In metalla damnamur, inde censentur Dij vestri.] Præterea multos honesti ordinis viros deformatos prius stigmatum notis ad metalla *Sueton. in Calig. c.27.* damnatos a Caligula refert Suetonius. De hac pœna mentio frequens est apud Vlpianum, Marcerium, Mar-

tianum,

tianum, Calliſtratum, Hermogenianum, Paulum, Modeſtinum, & alios Iuriſconſultos in titulo de pœnis: Vlpianus autem de iure damnandi in metallum, & de differentia inter damnatos in metallum, & damnatos in opus metalli ita loquitur; Præfecto planè Vrbi ſpecialiter competere ius in metallum damnandi ex Epiſtola Diui Seueri ad Fabium Cilonem exprimitur. Inter eos autem, qui in metallum, & eos qui in opus metalli damnantur differentia in vinculis tantum eſt, quod qui in metallum damnantur grauioribus vinculis premuntur, qui in opus metalli leuioribus: hæc Vlpianus. Demum hæc metalli pœna a Iuſtiniano Imperatore inter capitalia iudicia connumeratur.

l. 9. 10. 17. 23. 28. 36. 38 ff. de pœnis. *Vlpian l. 8. ff. de pœni.* *Iuſtin. §. 1. verſ. capitalia. Inſtit. de public. Iudic.*

26 ET DETERIORA MAGIS, QVAM HOMINES MORTVI. Hæc ex illo Sap. deſumpta videntur: Melior eſt enim ipſe his, quos colit, quia ipſe quidem vixit; illi autem numquam: de quo vide S. Cyprianum de exhort. Martyr. c. 1. *Sap. 15.*

27 LATEBRAM SVI PRAECAVERE FOVENDO. In cryptis videlicet ſe abſcondendo; hunc etiam loquendi modum inuenies in actis S. Sebaſtiani, cum in eis dicitur: Sed quia tutus nullus inueniri poterat locus ad latebram confouendam, morabantur omnes apud Caſtulum quendam Chriſtianum Zetarium Palatij.]

Acta S. Sebaſtiani apud Sur. to. 1. die. 20. Ianuarij.

28 EX SE IPSO ANTEQVAM ISTA OMNIA FACERET GENVIT FILIVM. Altiſsimum Trinitatis myſterium ex ore virginali egregiè panditur, & quidem cum re, tum verbis congruè ad theologicam doctrinam; Filius enim Deus ex Deo propriè ex Patre generari dicitur vnde in Pſal. Filius meus es tu: ego hodie genui te] & alibi. Ex utero ante Luciferũ genui te;] & plura ſimilia habes apud Tertullianũ aduerſus Prax. c. 7. Quod autem

Pſa. 2. & 109.

ſequitur. ET PROTVLIT EX VIRTVTE SVA SPIRITVM SANCTVM. Etiamſi producere communius nunc, quam proferre dicatur, non abhorret tamen proferendi vox à more loquendi veteris Eccleſiæ; Tertullia-
Tertull. in Apolo.c.21. nus in Apologetico: Hunc ex Deo prolatum, & prolatione generatum; libro quoq; aduerſus Praxean Filium pro-
Tertull aduerſ. Prax. cap.8. latum dicit a Patre, & prolationem προβολὴν à Græcis appellari. Id vero quod dicitur Patrem ex virtute ſua protuliſſe Spiritum Sanctum, non intelligas, ideo non procedere à Filio, qui eſt error Græcorum; ſed quod Catholici Patres conſentiunt Spiritum Sanctum procedere à Patre mediante Filio, id enim eſt EX VIRTVTE SVA,
Hebr. 1. ex illa quippe virtute de qua ſcriptura: Portans omnia verbo virtutis ſuæ. FILIVM VT FACERET OMNIA:
Ioan. c.1. Hoc eſt quod Ioannes dicit: Omnia per ipſum facta ſunt,
Pſal. 32. & Pſalm. Verbo Domini cæli firmati ſunt. SPIRITVM VT VIVIFICARET VNIVERSA. Hoc eſt quod proximè citatus Pſalm. & ſpiritu oris eius omnis virtus eo-
Ioan. 6. rum. Vnde Chriſtus in Euangelio: Spiritus eſt, qui viuificat.

29 EX PATRE PROCEDENS SPIRITVS SANCTVS. Ne mireris Filium reticeri; ſimiliter enim loqu-
Ioan. 15. tus videtur Chriſtus Dominus: Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.] Etſi in voce veritatis Filium ſubintelligi Doctores quidam acutè interpretentur; Notandum autem eſt non conſequi vbi ſubticetur vna perſona, vt alia intelligatur excluſa, alioquin multoties errandi daretur
Ioan. 10. occaſio, vt cum Dominus ait: Ego, ac Pater vnum ſumus.
Matt. 24. De die illo nemo ſcit, niſi Pater. Miſit Deus Spiritum Filij
Galat. 4. ſui.] In his, & ſimilibus modis loquendi conſiderandum eſt, an quod de vna perſona dicitur poſſit alij conuenire ſeruata diſtinctione, & proprietatibus earundem perſonarum; tunc enim non eſt neceſſe, quòd vna tacita alia intelligatur excluſa; ita igitur hoc in loco etiamſi dica-

tur

tur SPIRITVS EX PATRE PROCEDENS, non ideo non ex Filio etiam procedere intelligendum eſt. Hoc Græci non conſiderantes, cum viderent apud Sanctos plerumq; & in Concilijs dici Spiritum ex Patre procedentem, in eum errorem lapſi ſunt, vt non procedere etiam ex Filio aſſererent; vbi animaduertendum antequam hæreſes contra hanc veritatem ſuborirentur Sanctos Patres propter rationem, quam diximus, ſolitos plerumq; ita ſimpliciter loqui, quod ipſum etiam à Sacris Concilijs obſeruatum, quæ non ante in ſymbolo addiderunt, Filioque procedit, quam falſa contra hanc veritatem opinio exoriretur negantium Spiritum Sāctum etiam a Filio procedere, quo tempore & id in ſymbolo additum eſt, & præceptum per Eccleſias decantari. Qua propter cum hic dicatur EX PATRE PROCEDENS, nec ſubiuncta ſit particula FILIOQVE, licet vel hinc conijcias huius noſtræ hiſtoriæ antiquitatem.

30 TYROCINII TEMPVS. Quia videlicet Valerianus adhuc in albis, & neofitus erat; quemadmodum enim Martyres, Chriſti milites appellantur, ita qui candidati, & noui in fide erant tyrones, quaſi nouitij in caſtris dicebantur, donec per confirmationis Sacramentum veri Chriſti milites efficerentur, vt infra de Sancto Tiburtio. Itaquoquè in ſæpe allegatis actis S. Sebaſtiani Sancti Martyres Marcus, & Marcellianus Nicoſtrato nouiter conuerſo loquuntur: O quam incomparabalis præconij facinus, ò quam imitabile virtutis exemplum; Non dum vos ad Chriſtum ſacri baptiſmatis vnda perduxit, non dū per tyrocinij rudimenta militaria ſaltem ſigna ſumpſiſtis; & iam pro vero Rege arma corripitis? & eius milites a vinculis ferreis ſoluentes vos ipſos intrepidos optatis pro occidendis morti offerri?] Tertullianus etiam in libro de Pœnitentia, de ſacro baptiſmate, & nouiter ad fidem conuerſis, & catechumenis loquens, quos Auditores, & Audi-

Acta S. Sebaſtiani apud Sur. to. primo die 20. Ianuar.

Tertull. de Pœnit. c. 6.

S. Cyprian. epiſt. 13. & 24. Audientes vocat, ſicuti etiam a B. Cypriano appellantur, hæc ſubdit verba: Nemo ergo ſibi aduletur, quia inter Auditorum tyrocinia deputatur &c.

31 AD SEPVLCRA PERGEBAT, ET TRIDVANIS, ET QVATRIDVANIS, ATQVE FOETENTIBVS MORTVIS. Tres tantum mortuos Dominum Redemptorem noſtrum ſuſcitaſſe legimus in Euangelio, videlicet filium Archiſynagogi, filium Viduæ, & Lazarum quatriduanum; Plures tamen alios a Chriſto ſuſcitatos tradunt Patres, ſed de tribus tantum fieri mentionem ab Euangeliſtis ob certum myſterium. Tres autem mortuos (dicit S. Auguſtinus) inuenimus ſuſcitatos viſibiliter, quot autem mortuos ſuſcitauit inuiſibiliter quis nouit? non enim omnia, quæ fecit ſcripta ſunt, Ioãnes hoc dicit: Multa alia fecit Ieſus, quæ ſi ſcripta eſſent, arbitror tamen totum mundum non poſſe libros capere,] Multi ergo (concludit S. Auguſtinus) alibi ſine dubio ſuſcitati, ſed non tres fruſtra commemorati.] Quare autẽ de tribus tantum mortuis a Chriſto ſuſcitatis fiat mentio in Sacra Scriptura declarat idem Auguſtin. vbi ſupra, & de ſermone Domini in monte lib. 1. tom. 4.

Marc. 5. Luc. 7. Ioan. 11. S. Auguſt. ſerm. 44 in Euang. Io. tom. 10. Io. 20. 21.

32 QVOADVSQVE ALBAS DEPONERET. Iubet Sanctus Vrbanus Tiburtium ſecum manere donec deponeret albas, & retinet eum apud ſe per ſeptem dies, quo tyrocinij tempore expleto in militem Chriſti conſecrauit. Poſt ſeptimum quoque diem in ſolenni paſchali baptiſmate baptizati albis antiquitus exuebantur, de qua re ita Rabanus: Deinde ſeptem dies in memoriam eiuſdem Dominicæ Reſurrectionis congrua feſtiuitate ſubiungens, quos ſeptem dies albas vocitamus, propter eos, qui in ſancta nocte baptizati albis per totam hebdomadam vtuntur veſtibus: & tunc maxime dum alba tolluntur a baptizatis veſtimenta, per manus impoſitionem a Pon-

Rabanus Maur. de Inſtit. cler. lib. 2. c. 39.

a Pontifice Spiritum sanctum accipere conueniens est, qui in baptismo omnium receperunt remissionem peccatorũ, & per septem dies in angelico castitatis habitu, & luminibus cælestis claritatis, sanctis assistere sacrificijs solent.] De his etiam consule Amalar. Fortunat. lib. 1. de Ecclesiastic. Offic. c. 29. B. Iuonem. in serm. in die Paschatis.

33 CHRISTO MILITEM CONSECRAVIT. Post septem dies à baptismo S. Vrbanus Papa Tiburtium vestimentis albis exuit, & Christo militem consecrauit; idest confirmationis Sacramento roborauit. Post enim septimum diem, vt refert Rabanus loco supracitato, & tradit etiam Alcuinus, depositis albis vestimentis nouiter baptizati per manuum impositionem confirmabantur. Tunc etenim Sanctus Tiburtius, tyrocinij vestibus dimissis, est verus Christi miles effectus, & ad pugnam roboratus: Quia (inquit S. Melchiades Papa) in hoc mundo victuris inter inuisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam.] Hinc Tertullianus libro de Præscript. aduersus Hæretic. vbi Dæmonem christiana Sacramenta in multis æmulari ostendit, comparat sacramento confirmationis ritum, quem verbis illius exprimit: signat illic in frontibus milites suos.] Idcirco in Confirmatione adhibentur Patrini, & Susceptores: Nam si qui gladiatoriam (vt dicitur in Catechismo Concilij Tridentini ad Parochos) dimicationem subeant alicuius indigent, cuius arte, & consilio doceantur, qui ictibus, ac petitionibus, saluis ipsis, conficere Aduersarium possint; quanto magis fideles cum Sacramento confirmationis, quasi firmissimis armis tecti, ac muniti in spiritale certamen, cui æterna salus proposita est descendunt, Ducis, ac Monitoris indigebunt?] Ex his igitur clarè constat per confirmationis Sacramentum, Christianum verum Christi militem effici, vt hic de Sancto Tiburtio.

Alcuinus de Eccles. offic. c. de septuag.

S. Melchiades, PP in Epist. ad Episc. Hispã. & dist. 5. c. Spiritus Sanctus.

Tertull. de præscript. aduers. hæretic. c. 40.

Catechism. Conc. Trid. ad Parochos

TVR-

34 TVRCIVS ALMACHIVS. De hoc eodem Præfecto mentio habetur in passione Sancti Vrbani, vbi dicitur quod cum Alexander Imperator clemens esset in Christianos, ipse Almachius Vrbis Præfectus in eos tyrannidem exercebat. Erat hic ex Turciorum familia, cuius non semel mentio est in antiquis monumentis: extat antiquum Edictum in lapide incisum in viridario Columnensium ad SS. Apostolos cuius tale est initium

EX. AVCTORITATE
TVRCI. APRONIANI. V. C.
PRAEFECTI. VRBIS.

Item alia basis in ædibus Porcariorum, in qua tres Turcij Pater, Filius, & Nepos varijs honoribus illustres ita memorantur.

ASTERII
L. TVRCIO. APRONIANO. V. C
FILIO. L. TVRCI. APRONIANI. V. C
PRAEFECTI. VRBI. NEPOTI.
L. TVRCI. SECVNDI. C. V. CONSVLIS
QVAESTORI. PRAETORI. QVINDECEM
VIRO. SACRIS. FACIVNDIS. CORREC
TORI. TVSCIAE. ET. VMBRIAE. OMNI
VIRTVTE. PRAESTANTI. STATVAM
EX AERE. ORDO. SPOLETINORVM
AD MEMORIAM. PERPETVI. NOMINIS
CONLOCAVIT

CVRANTIBVS. FLAVIO SPE. V. P. ET GONDONIO. TAVRO. IVN.
POST. AMANTI. ET ALBINI. COS.

Horum igitur Turciorũ, de quibus in hac inscriptione, linea per ætates singulorum retroacta ab anno post consulatum Amanti, & Albini, qui fuit sub Constantio Imperatore

ratore (quo tempore hæc baſis, vt in ea legitur conſtru-ⓒta eſt) facilè connecti poteſt cum Alexandri temporibus, quo imperante fuit hic Turcius Almachius. Fani etiam Fortunæ in antiqua porta, quam ab Auguſto primum erectam, in honorem Conſtantini Poſteri in arcum triumphalem verterunt, nomen inciſum eſt L. Turcij ſecundi Aſterij, quem propterea ſub Conſtantino vixiſſe colligitur; inſcriptio autem talis eſt.. CVRANTE. L. TVRCIO SECVNDO. APRONIANI. PRAEF. VRB. FIL. ASTERIO. CORR. FLAM. ET PICENI. Martyrologium Romanũm nono Kal. Iulij meminit Turci Præfecti, cuius iuſſu Sancto Felici Presbytero os contuſum eſt, qui ſub Valeriano videtur floruiſſe, vt ex eius actis apparet. Intra hæc etiam tempora a nobis deſignata intrat Præfectura Turci Apollonij Valeriani, ad quem in actis S. Laurentij extant literæ Decij Imperatoris. Habes ergo Turciam hanc familiam non longè a temporibus Alexandri, & Beatæ noſtræ Virginis Cæciliæ pluribus Præfecturis inſignem.

Apud Smetium fol. 7.

Martyr. Ro. 9. Cal. Iulij.

Acta S. Felicis apud Sur. tom. 4. die 3 Iulij.

35 VRBIS PRAEFECTVS. Quæ, & quanta fuerit Præfecti Vrbi dignitas, auctoritas, & poteſtas ſub Imperatoribus, Valentiniani, Valentis, & Gratiani Imperatorum ad Rufinũ reſcripta declarant: Præfectura (inquiunt) Vrbis cunctis, quæ intra Vrbem ſunt antecellat dignitatibus, & poteſtatibus.] De officio autem Præfecti Vrbi habemus rubricas in Codice, & in Digeſtis; Ad eum enim inter cætera cauſarum ciuilium, & criminalium, vt ſcribit Dio, ſpectabat cognitio: Hinc Vlpianus omnia (inquit) crimina Præfectura Vrbi ſibi vindicauit.] Nil mirum igitur ſi Chriſtiani, qui tamquam criminoſi habebantur coram Præfectis Vrbi ſiſti conſueuerint, ab eiſque iudicari.

l. 3. C. de off. Præfect. Vrbi.

Dio lib. 52.

Vlpian. l. 1. ff. de off. Præfect. Vrbi.

M INHV-

36 INHVMATA IVBEBAT EORVM CORPORA DERELINQVI. Apud diuinam etiam Scripturam Mortuorum corpora ſepultura carere in malis numeratur, hinc Hierem. In gladio, & fame conſumentur Prophetæ illi, & Populi, quibus prophetant erunt proiecti in vijs præ fame, & gladio, & non erit, qui ſepeliat eos.] & alibi: Et dabo cadauera eorum eſcam volatilibus cæli, & beſtijs Terræ.] & in libro Regum: Iezabel quòque comedent canes in agro Iezrael, nec erit, qui ſepeliat eā.] Apud Ethnicos verò infelices exiſtimabantur ij, quorum corpora poſt mortem inhumata relinquerentur: Creditum eſt (inquit Tertullianus) inſepultos non ante ad Inferos redigi, quam iuſta perceperint, ſecundum Homericum Patroclum funus in ſomnis de Achille flagitantem, quod nō aliàs adire portas Inferum poſſet arcentibus eum longè animabus ſepultorum.] Quod idem apud Virg. ille innuit filio dicens.

Hier. 14. *Hier. 19.* *4. Reg. 9.* *Tertull. de Anima. c. 56.* *Virg. lib. 6. aneid.*

Hæc omnis, quam cernis, inops, inhumataq; turba eſt:
Portitor ille, Charon. Hi, quos vehit vnda, ſepulti:
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluenta
Tranſportare prius, quam ſedibus oſſa quierunt.

Et propterea inhumata corpora Chriſtianorum relinqui iubebant ſuperſtitioſi Gentiles.

37 VT PRETIOSAS FACERENT SEPVLTVRAS. Cum ergo Martyrum corpora inhumata a Gentilibus relinquerentur, maxima contra erat priſcis Chriſtianis cura in illis conquirendis, & honeſtæ ſepulturæ tradendis; ita vt etiam corpora, quæ in mare, vel flumen fuiſſent iactata piſcari ſolerent, vt cōſtat ex actis SS. Martyrum Hermili, & Stratonici; immo illa etiam emere conſueuerunt, quemadmodum S. Bonifatij Martyris corpus quingentis aureis redemptum eius acta teſtantur; Ita etiā SS. Ionæ, Barachiſij, & quamplurium aliorum Martyrū corpora mercatus eſt vir prius Abdiſſitas. Et demum habemus

Acta SS. Hermili &c. Sur. to. 1. die 13. Ianuarij. *Acta S. Bonifatij Sur. tom. 3. 5. Iunij.* *Acta SS. Iona &c. Sur. tom. 2. 29. Mart.*

bemus in actis s. Laurentij B. Iustinum Presbyterum præmia Militibus pro SS. Martyrum corporibus conquirendis promisisse. Hinc est quod Sanctus Cyprianus, corpora (inquit) Martyrum si non sepeliantur grande periculum miminet eis, quibus incumbit hoc opus.] & alibi dicit: Corporibus etiam omnium, qui etsi torti non sunt, in carcere tamen glorioso exitu mortis excedunt, impertiatur, & vigilantia, & cura propensior.] Nimis quidem longum esset illorum Sanctorum, nec nõ religiosarum Fœminarum nomina, quorum sedula fuit in Martyrum sepulturis cura, in eisq; præcipue laborarunt, enarrare; ea tamen omnia, vt ex purissimis Sanctorum actis, & Patrum testimonijs accepimus, vnà cum cæremonijs ab ipsis Ecclesiæ cunabulis in sepulturis mortuorum vsitatis in libro nostro de Sacris Cœmeterijs, fauente Deo, explicabimus.

Acta S. Laurentij Sur. tom. 4. 10. Aug.
S. Cyprian. epist. 3. & 37.

38 QVI AVTEM NVNC SEMINANT LACHRYMAS TEMPORALES, IN ILLA VITA GAVDIA SVNT SEMPITERNA MESSVRI. Hæc desumpta videntur ex illo Psalm. Qui seminant in lachrymis in exultatione metent: euntes ibant, & flebãt mittentes semina sua; venientes autem venient cũ exultatione portantes manipulos suos.] Et quidem cum superius Martyres, & Sancti omnes ijs qui hyberno tempore seminant, & terram colunt, & laborant, vt futurum percipiant fructum fuerint collati; pulchra hæc est, & elegans prioris comparationis ex Sacra Scriptura conclusio. Haud dissimile hoc est ab eo, quod ad Moysen, & Maximum, & cæteros Confessores Romanos scribit Sanctus Cyprianus; & tradit etiam in libro de exhortatione Martyrum; quibus in locis simili ferè vtitur similitudine; & eundem Scripturæ locum adducit ad Sanctorum Martyrum tristitiam conflictationis, & retributionis lætitiam declarandam.

Ps. 125.
S. Cyprian. epist. 16. & in libro de exhort. Martyr. cap. vlt.

39 INVICTISSIMI PRINCIPES. Inuicti, & Inuictissimi epitheta Cæsarum titulis addi gliscens Veterũ adulatio excogitauit Sueton. in Tiberio censuisse quendam dicit inter cætera, vt inuictus cognominaretur. Commodum id sibi cognomen adscripsisse in literis ad Senatum Dio testatur; Constantinum quòque hoc titulo Prudentius exornat.

Suet. in Tiberio c. 17. *Dio. in Commodo.* *Prudent. li. 1. contra Symmach.*

Hoc signo inuictus transmissis alpibus vltor.
Seruitium soluit miserabile Constantinus.

At à Claudio Iuliano Cos. apud Iulium Capitolinum, in epistola, quam Pubieno, & Balbino Augustis scribit, Domini Sanctissimi, & Inuictissimi Augusti appellantur, quod, & alibi reperies. In antiquis denique lapidibus Inuictos, Victores, Victoriosissimos sæpe legimus, vt in libro antiquarum inscriptionum Europæ videre licet.

Iul. Capit. in Maximo & Balbino.

40 IVSSIT EVM FVSTIBVS CAEDI. Græca exemplaria Metaphrast. habent: Virgis cædi. Frequentissima porrò est in actis Martyrum fustium, & virgarum supplicij mentio; per hoc enim ferè semper gloriosi Martyres confessionis eorum (vt S. Cypriani verbis vtar) religiosa primordia initiabant. Fustes, & virgæ a Sancto Martyre Philea apud Eusebium inter innumeros, & diuersos Martyrum cruciatus connumerantur: Cum libera (inquit) potestas omnibus permissa esset contumelias, & pœnas Martyribus pro arbitratu inferendi; hi fustibus, illi virgis, alij flagellis, nonnulli loris, multi funibus eos perculerunt.] Quod ad fustes attinet, de hoc supplicij genere extant Imp. Seueri, & Antonini, & Gordiani, Vlpiani, Macerij, Callistrati, aliorumque veterum Iurisconsultorum leges; extat Seueri, & Antonini rescriptum, quo Decuriones, eorumq; filij fustibus castigari prohibentur; Plurimi igitur Martyres fustibus vsque ad ipsam necem cæsi sunt, inter quos S. Sebastianus, qui tandiu fustibus cæsus est, quoad spiritum exhalauit. Fustibus etiam

S. Cyprian. epist. 77. *Euseb. hist. Eccl. lib. 8. cap. 11.* *Tit. C. ex quib. caus. infam. irro.* *Tit. de Pœnis in ff. l. Decuriones C. ex quib. causis infam. irrog.*

cæsus

cæſus fuit S. Iulianus, & quamplurimi alij Martyres. Virgarum vero meminit Prudentius, dum inquit. *Prudēt. in hymno SS. Hermyterij, & Chelidonij.*

Liberam ſuccincta ferro peſtis vrgebat fidem
Illa virgas, & ſecures, & biſulcas vngulas
Vltro fortis expetebat Chriſti amore interrita,

Vulgare ſatis apud Romanos erat virgarum ſupplicium, ſed tanta tamen ignominia habitum, vt legè Portia ne Romanum Hominem virgis cædi liceret ſancitum fuerit. Portia lex (inquit Cicero) virgas ab omnium Romanorum corpore amouit.] Hinc Caius Sempronius Gracchus in oratione, quam de legibus promulgatis habuit apud Agellium, M. Marium, & quoſdam ex Municipijs Italicis honeſtos viros à Magiſtratibus Romanis per iniuriam cæſos conqueritur; & Cicero dum contra Verrem inuehitur in ipſius odium, atque deteſtationem apud Ciues Romanos maxima cum emphaſi ita deplorat: Cædebatur virgis in foro Meſſanæ Ciuis Romanus, cum interea nullus gemitus, nulla vox illius miſeri inter dolorem, crepitumque plagarum audiebatur, niſi hæc, Ciuis Romanus ſum,] & paulo infra legis Portiæ, & Semproniæ mentionem faciens exclamat: O nomen dulce libertatis, ò ius eximium noſtræ Ciuitatis, ò lex Portia, legeſque Semproniæ.] Porrò ne dum Romæ natos Ciues ſed & aſcriptos quòq; in Ciuitatem virgis cædi nefas erat, quapropter M. Marcellus Conſul Nouocomenſem quendā huiuſmodi ſupplicio plecti curauit in Cæſaris cõtumeliam, a quo erant Nouocomenſes, vt refert Suetonius, Ciuitati donati; & ideo iuſtè conqueritur Sanctus Paulus cum iuſſu Philippenſium Magiſtratuum virgis cæſus fuiſſet, cum inquit: Cæſos nos publice indemnatos homines Romanos &c.] Diuerſa autem fuerunt virgarum genera, quibus Rei cædebantur; Virgæ enim ſanguineæ, qua Parricidæ mulctabantur meminit Modeſtinus Iureconſultus; Milites præterea Romani vitibus, extranei verò virgis in caſtris cædebantur; ſic enim diſtinguit Lucius

Cic. Orat. pro Raſirio. *Agell. lib. 10. c. 3.* *Cic. act. in Verr. 7.* *Sueton. in Iulio.* *Act. 16.* *Modeſtin. l. 9. ff. ad L. Pomp. de Parricid.*

Lucius Florus in epitom. lib. 57. Tacit. li. 1. Plin. li. 14. cap. 1. Iuuenal. Satyr. 8. Plaut. in Aſin. act. 2. & 3. & in milite glorioſ.

cius Florus de Scipione inferiore loquens; Quem militem (inquit) extra ordinem deprehendit; ſi Romanus eſſet, vitibus; ſi extraneus virgis cæcidit.] Ac propterea Plinius vitem dixit in delictis pœnam honorare; hinc Romani Centuriones vitem geſtabant ad Milites in officio continendos, vt ex Tacito, Plinio, Iuuenali, & alijs conſtat. De virgis vlmeis quibus Serui cædebantur frequens eſt mentio apud Plautum; de virgis è malo punica habes in actis SS. Ionæ, & Barachiſij; de virgis fraxineis in actis S. Alexandri Martyris; de virgis querneis in actis S. Acatij Centurionis, & tandem de ſaliceis virgis meminit Prudentius in hymno S. Romani Martyr.

Acta SS. Ionæ &c. Sur. tom. 2. 29. Martij. Acta S. Alexandi. Sur. tom. 3. 13. Maij. Acta S. Acatij Sur. tom. 3. die 8. Maij.

41 VOX PRAECONIA SVPER EVM CLAMABAT DICENS, DEOS, DEASQVE BLASPHEMARE NOLI. De ijs præconijs vocibus in Reorum, & Peierantium animaduerſionibus extant Gordiani Imperatoris, & Vlpiani leges. Solebant enim Præcones in ipſis Reorum tormentis ſupplicij cauſam elogio aliquo pronunciare, vnde Spartianus Seuerum refert in proconſulari Africæ legatione plebeium quendam ſuũ olim contubernalem, qui eum amplexus fuerat fuſtibus cædi iuſſiſſe ſub hoc Præconis elogio: LEGATVM POPVLI ROMANI HOMO PLEBEIVS TEMERE AMPLECTI NOLI; Alexandrum quòque Seuerum Imperatorem quendam fumi venditorem ſub Præconia voce: FVMO PVNITVR, QVI VENDIDIT FVMVM: necari iuſſiſſe tradit Lampridius; ſimiles ergo præconias voces in Martyrum actis ſæpe reperies, vt de Sancta Agnete ſcribit Sanctus Ambroſius; iuſſit (inquit) ad Lupanar duci ſub voce Præconis dicente: AGNEM SACRILEGAM VIRGINEM DIIS BLASPHEMIAM INFERENTEM SCORTVM LVPANARIBVS DATAM. Et in actis S. Laurentij SS. Abdon, & Sennen plumbatis cædi iubentur ſub Præconis voce: DEOS BLASPHEMARE NO-

Gordian. Imp. in l. fuſtibus cæſum C. ex quib. cauſ. infam. irrog. Vlpian. in l. ſi duo ff. de iure iur. Spartianus in Seuero. Lãpridius in Alexandro. S. Ambroſ. ſerm. 90. Acta S. Laurentij Sur. tom. 4. 10. Aug.

NOLITE. In Passione quòque Sancti Ananiæ vnius ex septuaginta Domini discipulis eum in nudo dorso verberatum legimus Præconibus acclamantibus: PARE PRAESIDI, ET DIIS SACRIFICA PRAEPOTENTIBVS. Quod autem ad Præconis munus attinet; ipsius erat citare Reos Sueton. in Tiberio: Citatumque pro tribunali voce Præconis.] Varium etenim, & multiplex erat Præconis officium, quod ab Apuleio ita describitur: Præco cum Proconsule, & ipse tribunal ascendit, & togatus illic videtur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut plerumque attentissimè clamitat; enimuero ipse Proconsul moderata voce rarenter, & sedens loquitur, & plerumque de tabella legit, quippequi Præconis vox garrula ministerium est Proconsulis &c.] Erat & Præconis officium damnatorum bona, quę hastæ subiecta erant proclamare; hinc Cicero: Hastam in foro ponere, & bona Ciuium voci subijcere Præconis.] & alibi: Hasta posita pro æde Iouis Statoris bona Cn. Pompeij voci acerbissimæ subiecta Præconis.] Et Tertullian. in Apologet: Sub eadem voce Præconis, sub eadem hasta, sub eadem annotatione Quæstoris diuinitas addicta conducitur.] Præconis denique munus erat in comitijs Tribus citare, qui Magistratus essent creati renunciare, in concionibus, & theatris audientiam indicere, in auctionibus delata pretia declarare, & similia agere.

Paß. S. Ananiæ Sur. to. 5. die 1. Octobr.

Suetonius in Tiberio.

Apul. in Florid. lib. 1. in fine.

Cic. lib. 2. Offic. & 2. Philip.

Tertull. Apol. c. 13.

42 ASSESSOR PRAEFECTI. Iureconsulti illi, qui maioribus Magistratibus iudicantibus assidebant, & consulebant Assessores dicebantur. Extat in Digestis titu lus de officio Assessor. multæq; sunt leges eorum officium explicantes. Hi enim ciuiles causas cognoscebant, & decidebant, criminales vero audiebant tantum, easque Præfectis decidendas remittebant, sententias tamen à Præfecto ferendas dictabant; de quibus etiam est Constitutio Iustiniani Imperatoris in Auth. de Iudicibus.

AD

43 AD AGRVM PAGVM, VBI ERAT STATVA IOVIS. Pagus quid sit in genere notum est ex Festo nempè vicus, aut villa extra Vrbem, in quo multitudo aliqua rusticorum conuiueret, communesq; Deos coleret. Hic autem Pagus de quo nostra agit historia, vt ex ipsa infra colligitur, erat milliario quarto ab Vrbe, vbi templum quoddam Iouis erat, ad quod id temporis duci Christiani solebant ad immolandum, vt ex hoc loco, & ex actis S. Vrbani apparet. Deos autem in Pagis coli solitos ex eo quidam è nostris conijciunt, quod Infideles Pagani appellentur; etiam si alij alias huius nominis rationes tradãt. Verũ in Pagis Deos cultos Cicero. 2. de legib. Dionysius Halicarnasseus lib. 4. & Varro lib. 5. de lingua latina testantur, apud quos paganalia, siue paganicæ feriæ commemorantur, de quibus etiam Ouidius.

Isidor. lib. 8. Orig.

Ouid. lib. 1. Fast.

Pagus agat festum, Pagum lustrate coloni,
Et date paganis annua liba focis.

Ex huiusmodi igitur cultu Iupiter ille forsan dictus Paganicus, de quo anti qua hæc inscriptio Asisij in Vmbria extare dicitur in foro.

Habes hãc inscriptionem apud Smetium fol. 6. nu. 5.

IOVI. PAGANICO. SACR

EX INDVLGENTIA. DOMINORVM
SVCCESSVS. PVBLICVS. MVNICIPVM
ASISINATIVM. SER. AMOENIANVS
AEDEM. CVM. PORTICIBVS A SOLO

SVA. PEC. FECIT. ITEM. ET MENSAM. ET. ARAM

D D

44 CORNICVLARIO PRAEFECTI. Ita habent omnes codices manuscripti, quos vidimus, ita

etiam

etiã apud Natalẽ; licet apud Suriũ,& in Romano martyrologio recentioris editionis legatur CVBICVLARIO. At Cornicularius Præfecti inter alios Apparitores connumeratur;quilibet enim maior Magiſtratus, & Præfecti potiſſimum ſuum habebant Cornicularium: Cornicularij Præfecti Prætorio meminit l. 1. & 2. C. de Apparitoribus Præfecti Prætorio lib. 12. Habemus etiam de Cornicularijs Præfecturæ Valentiniani,& Valentis conſtitutiones. Ii enim, vt ſcribit Maternus, ſententijs damnatorum exequendis præerant. Erunt (inquit) Iulius Firmicus Cornicularij,aut Commentarienſes, quibus damnatorum cura committitur, ſeu Clauicularij, vel carcerum Cuſtodes, & quibus publicarum catenarum cura mandatur.] Cornicularius præterea,vt ex Martyrum actis colligitur, cum Martyres torquebantur præſens erat, eoſque alloqui ſolebat, vt in actis manuſcriptis SS. Tharaci, Probi, & Andronici;atque in actis quòque S. Dulæ Martyris,& S. Iuliani apud Surium. Erant & Cornicularij militares in exercitu de quibus ſæpe apud veteres Scriptores, & in antiquis lapidibus.

Petrus Natalis in Catalogo.

Valentin. Conſt. l. 8. & 9. de diuerſ. offic. C.Theodoſ.

Matern. lib.2.

Iul. Firmic. lib. 1. Matheſ. c. 6.

Acta mar. SS.Tharaci & cet in veteri Cod. Bibliothec. Presb. Congr. Orat.

Acta S.Dulæ Sur. to. 3. 5.Iunij.

S. Iuliani tom. 1. 9. Ianuar.

45 DEPONERE. loquendi proprius Chriſtianorum vſus, ſupra etiam dicitur; *Dum depoſuerit corpus a morte non tangitur*. Quemadmodum enim dormire mortui ob certam futuræ reſurrectionis ſpem dicuntur (vt infra, cum de Cœmeterijs agemus,oſtendemus) eadem etiam ratione in ſepulcro, non tamquam in æterna domo, vt Gentiles loqui ſolebant, de quo loquendi more non paucæ extant antiquæ inſcriptiones, collocari, ſed deponi a Chriſtianis dicebantur, vt in ueteribus Chriſtianorum monumentis, & in ipſis quòque Cœmeterijs videre eſt; corpora enim defunctorum terra tamquam depoſita fouet; eadem cum Iudicij dies aduenerit ſuo reddituram Creatori, quod eleganter verſibus illis à Prudentio concinitur.

Prudent. in hymno in exequijs defunctorũ.

N *Hunc*

Hunc suscipe terra fouendum,
Gremioq; hunc concipe molli;
Hominis tibi membra sequestro,
Generosa, & fragmina credo.

Animæ fuit hæc domus olim
Factoris ab ore creatæ,
Feruens habitauit in istis
Sapientia Principe Christo.

Tu depositum tege corpus
Non immemor ille requiret
Sua munera Fictor, & Auctor
Propriique ænigmata vultus.

Veniant modò tempora iusta,
Cum spem Deus impleat omnem,
Reddas patefacta necesse est,
Qualem tibi trado figuram.

46 SI IOVI TVRA NON PONERET PVNIRETVR: Varijs,& diuersis modis solebant Gentiles ad Idololatriã Christianos impellere,aliquãdo vt nomen suũ darent,& libellos offerrent,qui Libellatici,seu Libellati à S. Cypriano sæpe vocantur;aliquando vt sacrificarent,quos idẽ Cyprianus Sacrificatos,siue Sacrificiatos appellat: frequentissimè autem ad tura imponenda eos impellabant, quos Mittentes, & Turificantes, quandoque verò Turificatos dictos reperimus; Mittens, & Turificans appellatur B.Marcellinus Papa in actis suæ causæ, & cõdemnationis ibi: Euntes autem multi Christiani propter veritatem ad templum abierunt, & viderunt eum mittentem, & turificantem, & factum amicum Principum.] Turificatorum meminit S. Cyprianus his verbis: Desiderasti in his literis, vt rescriberem tibi, quam hæresim Nouatianus introduxisset, vel Cornelius qua ratione Trophimo,& Turificatis communicet.] Sæpe autem in actis Martyrum de huius-

S. Cyprian. Epist. 52.

Acta Marcellini Papæ, Concil. tom. 1.

S. Cyprianus dicta Epist. 52.

huiusmodi turificatione mentio habetur, quæ quemadmodum fieret opere pretium est cognoscere. Ara stabat, cui Idoli simulacrum imminebat, in ea ignis accensus; qui ergo Idolum colere vellet tus in eum ignem si pauper erat exiguum pressa manu, aut summis digitis inijciebat; si ditior magna copia, plenaque manu, lance, vel acerra profundebat; eum cultũ vetera monumenta è marmore indicant, & numismata, in quibus huiusmodi ara repræsentatur, propè quam Vir supplicantis habitu lancem porrecta manu tenens aspicitur; id vero maximè propriè tura dare, sed & ponere etiam, vt in nostra historia, dicebatur. Ouidius. *Ouid. lib. 3. Fastor.*

Gratare Iliacis, turaq; pone focis

& Iuuenalis. *Iuuenal. satyr. 8.*

In carbone tuo charta pia tura soluta
Ponimus.

Et hęc quidem quoad ipsum loquendi modum. Cæterum quod ad rem attinet illud in actis Martyrum legitur edicta quandoque proposita fuisse, vt omnes Christiani vbicumque inuenti Dijs tura dare, seu ponere cogerentur, vt in actis SS. Abundij, & Abundantij, & alias sæpe; ad quod etiam vi persecutionis adductus est B. Marcellinus Pontifex, qui deinde eam maculam salutari pœnitentia, ipsoque tandem martyrio deleuit. Verum illud maximè atrox, & horrendum fuit, quod sub Diocletiano propositum est, ne quis quidquam Christianis venderet, nec alia vsui humano necessaria subministraret, nisi Dijs prius tura posuissent, cuius rei ita meminit Venerabilis Beda. *Acta SS. Abundij, & Abundãtij eruditissimis notis aucta edita habentur a Collegio Patrum Societatis Iesu. Beda in Hymno S. Iustini Martyr.*

Non illis emendi quidquam,
Aut vendendi copia,
Nec ipsam haurire aquam.
Dabatur licentia
Antequam turificarent
Detestandis Idolis.

Tus quòque Christianorum manibus imponere solebãt

Gentiles, eaſque per vim foco in ara accenſo admouere, vt illud flammarum ardore compulſi in ſuppoſitum ignẽ cadere ſinerent; Ita de Origene tradit Epiphanius: Itẽ quamuis (inquit) ſpontanea voluntate id non perfecerit, vt fama increbuit, poſteaquam tamen planè ſe iſtud facturum fuiſſet profeſſus immiſſum in eius manum tus in altaris rogum immiſerunt.] Quandoque etiam tus ardens Martyrum manibus imponebant, vt illud ante Idoli ſtatuam excutiendo id Idolo obtuliſſe viderentur. Celebratur maximè S. Cyrilla Martyr, quæ in eadem Diocletiani perſecutione ardentes carbones cum ture ſupra manum poſito diu tenuit. Commemorat quòque præclaro encomio S. Baſilius eximium Barlaam Martyris facinus, qui potius cõburi manum paſſus eſt, quam tus inijceret.

Epiphan. in Panar. hæreſ. 64.

De S. Cyrilla martyrologium Roman. tertio nonas Iulij.

S. Baſilius in Orat. in Barlaam.

47 PLVMBATIS CAEDI, Plumbatarum forma viſitur adhuc in antiqua pictura Eccleſiæ S. Laurentij extra Vrbis męnia; Erant enim glandes, ſeu globuli plumbei funiculis, vel, vt in antiquo etiam marmore inſculptum vidimus, catenulis impacti, quibus Martyres cædebantur; quod etiam declaratur ex actis S. Theodori, cum eũ globis plumbeis immiſericorditer verberari iuſſum dicitur. Hoc autem tormenti genus inter alia connumeratur a S. Ioanne Chryſoſtomo his verbis: Sunt lictoribus multa tormentorum genera, ligna, lora, vngues, plumbum, quibus torquent corpora, & membra dilacerant, & diſtrahunt.] Et S. Ambroſius: Quid reſpondebo poſtea (inquit) ſi compertum fuerit, data hinc auctoritate, aliquos Chriſtianorum, aut gladio, aut fuſtibus, aut plumbis necatos?] Huius etiam cruciatus meminit Tertullianus in Apologetico, cum dicit: Ceruices ponimus ante plumbum;] & Ammianus Marcellinus his verbis: Sericum, & Asbolium ſupradictos, quoniam cum hortaretur paſſim nominare quos vellent, adiecta religione firmarat, nullum igne, vel ferro ſe puniri iuſſurum, plumbi

Acta S. Theodori apud Sur. tom. 1. 7. Februar.

S. Io. Chryſoſt. in demonſt. aduerſus Gẽt. quod Chriſtus ſit De° tom. 5.

S. Ambroſ. Epiſt. 17. tom. 2 edit. Rom.

Tertull. in Apologetic. c. 12.

Ammianus Marcellin. lib. 28. & 30.

va-

validis ictibus interemit.] & alibi : Cumque diſceret (inquit) periſſe aliquem laqueo, abiſſe alium trans mare, conſciuiſſe ſibi alium mortem, aut plumbo vita erepta extinctum, in immenſum excanduit.] Et Prudentius in hymno S. Romani. *Prudent. hymno 10. Periſteph.*

> *Tundantur, inquit, terga crebris ictibus,*
> *Plumboque ceruix verberata extuberet.*

De hoc denique ſuplicio extant quamplures leges in Codice Theodoſiano vt l. 80. de Decur. l. 4. & 7. de exact. l. 54. de Hæretic. & l. 2. de quæſt. ex quibus colligitur ingenuos homines ſupplicio hoc mulctare nefas, ab eoque omnem Curialem Ordinem exemptum fuiſſe: Chriſtiani autem, cum plebei, viles, & ſeruilis conditionis homines reputarentur virgis, fuſtibus, plumbatis, alijſque infamibus, & ſeruilibus pœnis afficiebantur. Multos verò Sanctos Martyres plumbatis cæſos ſpiritum emiſiſſe, vt Maximus hic noſter, legimus, & præcipue SS. Geruaſium, Ianuarium, Papiam, Maurum, Seuerum, Seuerianum, Carpophorum, Victorinum, Nicomedem Preſbyterum, vt in actis SS. Nerei, & Achillei, Lucianum quòque S. Vrbani Papæ Diaconum, & pleroſque alios. Plumbatis etiam, ſed non ad ipſam necem, cæſi fuerunt S. Vrbanus Papa cum ſocijs, SS. Martyres Abdon, & Sennen, Arthemius, Procopius, Gordianus, alijque innumeri. *Acta SS. Nerei & Achillei apud Sur. to. 3. 12. Maij.*

48 IN SARCOPHAGO EIVS SCVLPERETVR PHOENIX. Extant adhuc quãplures Chriſtianorũ ſarcophagi ſacris, & ſymbolicis figuris inſculpti, quos omnes iam à nobis ſumma diligentia, & in diuerſis ſuburbijs, & priuatis domibus conquiſitos, cum Cœmeteriorum picturis, Deo fauente, edemus; In quorum pleriſque Phœnix inſculpta cernitur, quam reſurrectionis ſymbolum (vt hic dicitur) fuiſſe colliges ex Sancto Clemente, qui de Græcis loquens hæc habet: Quamquam aiunt in vnica ſpecie ſe reſurrectionem oſtendere, non credentes *S. Clement. Conſt. Apoſt. lib. 5. cap. 8.*

ijs,

ijs, quæ ipſimet narrant: Aiunt enim auem quandam eſſe ſoligenam, vberem præbentem reſurrectionis demonſtrationem, quam dicunt comparem non habere, ſolamque in mundo reperiri, Phœnicem appellant: narrantque eam poſt quingenteſimum annum in Aegyptum aduolantem, ſecumque copiam cinnamomi, caſiæ, xylobalſami adducentem in loco, qui dicitur Solis ara conſiſtere, ibique conuerſam ad aſpectum Solis, ei (vt aiunt) ſupplicem ſponte conflagare, redigique in puluerem: Ex cineribus autem vermem exiſtere, eumque concalefactum in nouam Phœnicem formari, alitemque factum in Arabiã, quæ eſt vltra Aegyptiacum ſaltum aduolare. Cum ergo vt ipſi aiunt per auem rationis expertem probetur reſurrectio, cur temerè noſtratia calumniantur?] Hęc S. Clemens. Phoenicem quòque ſymbolum eſſe reſurrectionis tradiderunt Tertullianus, S. Cyrillus, S. Ambroſius, & plerique alij Patres, de quibus fuſius in libro noſtro de picturis Cœmeteriorum.

Tertull. de reſurrect. c. 14. S. Cyril. Catech. 18. de reſurrect. S. Ambroſ. lib. 5. Hexamer. & lib. de fide reſurrec.

49 QVAERERE FACVLTATES AMBORVM. Bona enim Damnatorum lata ſententia publicabantur: Supplicij damnatione (inquit Calliſtratus) bona publicantur, cum aut vita adimitur, aut Ciuitas; aut ſeruilis conditio irrogatur.] Et Vlpianus pariter Iureconſultus: Si cui (inquit) aqua, & igni interdictum ſit, eius nec illud teſtamentum valet, quod ante fecit, nec id quod poſtea fecerit; bona quòque, quę tunc habuit cum damnaretur publicabuntur; aut ſi non videantur lucroſa Creditoribus concedentur: In Inſulam deportati in eadem cauſa ſunt; ſed relegati in Inſulam, & quibus Terra Italica, & ſua Prouincia interdicitur teſtamenti faciendi ius retinent: Hi verò, qui ad ferrum, aut ad beſtias, aut in metallum damnantur libertatem perdunt, bonaque eorum publicantur.] Inde eſt quod in actis Martyrum bona eorum publicata frequenter reperies; & idcirco Al-

Calliſtrat. l. 1. ff. de bon. damnat. Vlpian. in l. eius §. ſi cui ff. de teſtam. & qui teſtam. fac. poſſ.

ma-

machius poſt SS. Valeriani, & Tiburtij glorioſum exitum eorum facultates quęrere cœpit. Erant verò antiquitus Procuratores ad damnatorum bona conſtituti, vt ex hac antiqua inſcriptione colligitur, quæ in area domus Cæſiæ in Vaticano inſpicitur.

D . M
Q. VAL. Q. F. POSTIMIO
ROMVLO. PATRI. DVL
CISSIMO. EQVO. PVBLI
CO. PROC. AD BONA
DAMNATORVM
PROC. AD. ALIMENTA
CONSILIARIO. AVGG
Q. POSTIMIVS ROMVLVS
FILIVS. ET NEPOTES.

Hic eſt fortaſſe Procurator ille Cæſaris, cuius meminit L. ſi vt proponis C. de bonis proſcriptorum, ibi: Si (vt proponis) bona eius, qui tutelam tuam adminiſtrauit, ſententiam paſſi ad Fiſcum ſunt deuoluta: Procuratorem noſtrum adire cura, qui ſi quid iure poſci animaduerterit, nõ negabit.] Erat enim hic procurator, vt notat Bart. in l. ſi minori C. de iure fiſci iudex inter priuatũ, & Fiſcum, de quo ſæpe in Titulo de Iure fiſci, & de bonis damnatorum.

50 APPARITORIBVS. Miniſtri omnes, qui Magiſtratuum præceptis præſtò erãt, vt potè Lictores, Viatores, Cornicularij, Scribæ, Accenſi, Interpretes, Præcones, alijque ſimiles, apparitores ab apparendo dicebantur, vt notat Seruius in illud Virg. *Virg. lib. 12 Aeneid.*

Sæuique in limine Regis
Apparent.

De Apparitoribus quòque habes apud Prudentium. *Prudent. in hymno S. Romani.*

Incenſus his Aſclepiades, iuſſerat

Eui-

Euiscerandum corpus eculeo eminus
Pendere, & vncis, * *vinculisque crescere.*
Apparitores sed furenti suggerunt,
Illum vetusta nobilem prosapia,
Meritisque multis esse primum Ciuium.

*Vngulisque.

Quamplures præterea extant leges, quæ de Apparitoribus mentionem faciunt, vt l. nullus Apparitor, & l. quicunq; C. de diuers. offic. l. Diuus ff. de seruis fugit. l. si pignora ff. de euict. l. ne diu Apparitorum C. de pœnis. Multiplices etiam titulos de Apparitoribus habemus in Iustinianeo Codice, vt de Apparitoribus Prefecti annonæ, de Apparitoribus Magistrorum militum, Comitis Orientis, Proconsulis, & Legati; de Apparitoribus Præfecti Pretorio, & demum de Apparitoribus Præfecti Vrbi, de quibus hic.

51 OFFERRET SOLIDOS, ITA VT PAREM SVMMAM NVMMORVM. Solidum hic pro aurea moneta, nummum vero pro ærea accipi clarè liquet ex illis quæ sequuntur verbis: EXVLTANTES, QVOD DARETIS AD COMMVTATIONEM AVRI PRETIOSI AERAMENTVM VILE &c. Solidus (inquit Isidorus) nuncupatur, quod illi nihil deesse videtur; solidum enim Antiqui integrũ dicebãt & totũ.] & paulo infra: Solidus apud Latinos alio nomine sextula dicitur ideo, quod de his sex vncia compleatur, hunc vt diximus vulgus aureum solidum vocat.] Erant ergo solidi, vt ex his Isidori verbis colligitur, aurea moneta; quorum sex vnciam, ac duo, & septuaginta libram perficiebant, quod ita ipsius Alexandri Imperatoris tempore, quo huius nostræ Sacræ Virginis martyrium contigit obseruatum constat ex eiusdem Rescripto, cuius hæc sunt verba: Quotiescunque certa summa solidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri massa transmittitur in septuaginta duos solidos libra feratur accepta.] Huius quòque solidi aureæ monetæ meminit

Isidor. lib. 16. Aetymol. c. 24.

Alexandri Imper. in l. quotiescumque C. de susceptor. lib. 10.

minit Lampridius in vita eiuſdem Alexandri; & demum ſolidum ex auro confici ſolitum patet ex l. prima C. de ponder. lib. 10. Solidos etiam pro aureis nummis in Sacris literis accipi ex eo colligit Budeus, quod qui ſolidi in vulgata editione dicuntur, à Ioſepho ſtateres nominentur; ſtater verò apud Græcos aureum nummum ſignificet. & hæc de ſolidis. *Budeus de aſſe lib. 4.*

Nummus verò hic pro ærea moneta accipitur, vt diximus; idem enim erat ſimpliciter nummus, quod ſeſtertius æris, quorum centum antiquum aureum, & quorum mille ſeſtertium neutro genere conſtituebant, vt auctoritate Ciceronis comprobatur, qui quinque ſeſtertia, quinque millia ſeſtertium, & quinque millia nummum pro eodem vſurpat. Et quod Suetonius aureum vnum dediſſe Othonem ſcribit, Tacitus centenos ſeſtertios dixit. Sed de his latè per Budeum, Alciatum, & alios recentiores quoſdam, qui de aſſe, ponderibus, & menſuris ſcripſerũt. *Cic. act. 4. in Verrem.* *Sueton. in Othone.* *Tacit. l. 17*

52. QVOD AVTEM ILLVSTRIVS EST CHRISTIANA SVM. Tam ardenti deſiderio ob fidei confeſſionem martyrij coronam promerendj flagrabant glorioſi Chriſti Milites, vt ab Imperatoribus, & Iudicibus de nomine tantum proprio interrogati ſimul cũ eo Chriſtianæ profeſſionis nomen ederent, vt noſtra hæc Beatiſſima Virgo Cæcilia. Ita quòque de nomine a Fabiano Iudice interrogatus S. Pontianus Martyr, reſpondit: A *parentibus quidem meis nomen mihi Pontiani impoſitum eſt, ſed Ego aliud maius, & præclarius habeo nempe Chriſtiani*. De nomine pariter interrogatus Sanctus Euentius (vt habetur in actis S. Alexandri Papæ) reſpondit: *Nomine carnali Euentius dicor, Spirituali autem Chriſtianus ſum*. Interrogatus S. Acatius Centurio Martyr a Bibiano Duce quodnam nomen haberet, reſpondit: *Optabile mihi, & toti generi meo nomen à Chriſto deriuatum, illud vero quo humano vſu appellor Acatius eſt*. Ita quòque S. Bonifatius Martyr de nomine tantum interrogatus *Pontiani Mart. act. Sur. tom. 1. 14. Ian.* *Acta S. Alexandri Sur. to. 3. 3. Maij.* *Acta S. Acatij Sur. to. 3. 8 Maij.* *Acta S. Bonifatij Sur. tom. 3. 5. Iun.*

gatus reſpondit: *Primum quidem mihi nomen, & quo maximè vocari gaudeo Chriſtianus ſum, quod ſi vis ſcire nomen mihi impoſitum à parentibus Boniſatius.* Hac ipſa denique Chriſti confeſſione adeo gloriabantur S. Martyres, vt de nomine interrogati nihil aliud quandoque reſponderent, quã Chriſtianus ſum, vel Chriſtianus appellor, de quo multa exẽpla reperies in Epiſtola Gallicana ad Eccleſias Aſiæ, & Phrygiæ miſſa apud Euſebium, ſed inter cętera præclarũ illud eſt, quod in ea de Diacono quodam traditur, cuius hæc ſunt verba; Ipſe tanta animi celſitate, & conſtantia illis ex aduerſo reſtitit, vt ne nomen quidem, vel ſuum, vel Gentis, vel Ciuitatis vnde fuit, neque vtrum ſeruus, an liber illis vellet dicere; ſed ad omnia rogata latino ſermone reſponderet, Chriſtianns ſum, iſtudque pro nomine, pro Ciuitate, pro genere, & denique pro re quaque iterum, ac ſæpius eloqueretur; aliam autem vocem Gentiles ab eo elicere, audireque non poterant.] Ita etiam de Sancto Concordio Martyre legitur, qui de nomine à Torquato Tuſciæ Comite interrogatus reſpondit: CHRISTIANVS SVM, Et iterum interrogatus, IAM TIBI DIXI, reſpondit, CHRISTIANVS SVM, ET CHRISTVM CONFITEOR. Huius demum liberrimæ Chriſti confeſſionis à Sanctis Martyribus emitti ſolitæ meminit Tertullianus in Apologetico his verbis: Vociferatur homo, Chriſtianus ſum, quod eſt dicit, tu vis audire quod non eſt, veritatis extorquendæ Præſides de nobis ſolis mendacium elaboratis audire.]

Euſeb. lib. 5. Hiſt. Eccleſiaſt. c. 1.

Acta S. Cõcordij Sur. tom. 1. 1. Ianuar.

Tertullian. Apolog. c. 2.

53 CAECILIA RESPONDIT: CIVIS ROMANA, ILLVSTRIS, AC NOBILIS. In alijs Codicibus legitur INGENVA, NOBILIS, CLARISSIMA. Haud temerè credas Sanctam hanc Virginẽ à veteribus illis Romanis CAECILIIS genus duxiſſe; quippè CAECILIA Gens Romæ plebeia quidem, ſed nobiliſſima fuit, ex qua Metellorum Familia multis Conſulatibus, Cenſuris,

Dicta-

Dictaturis, Triumphis, Pontificatibus maximis claruit. Illuſtrarunt id nomen apud Ethnicos ex mulieribus plures aliæ, inter quas antiquiſſima CAIA CAECILIA TANAQVIL prudentiſſima mulier Tarquinij Priſci Regis vxor; Florente vero Republica CAECILIA L. METELLI DALMATICI F. que M. Aemilio Scauro Principi Senatus, deinde L. Sullæ Dictatori nupſit. Memoratur etiam à Cicerone altera CAECILIA METELLA cuius ab eo ſomnium refertur. Eſt & tertia Q. Metelli filia, eius qui à Creta deuicta cognomẽtum tulit, Craſſiq; diuitis, qui à Parthis cæſus eſt, vt pleriq; conijciunt vxor, cuius eſt monumentum id egregium è tiburtino marmore ſphærica forma, quod Appia via adhuc extat, vulgò caput bouis dictum, in quo hæc legitur inſcriptio. *Cic lib. 1. de diuinat.*

C A E C I L A E

Q. METTELLI CRETICI. F

M E T E L L A E. C R A S S I.

Memorabile etiam Cæciliorum nomen reddit, quamuis non ex Metellis orta, CAECILIA ATTICA Attici eius ad quem Ciceronis extant epiſtolæ filia, & M. Agrippæ ter conſulis vxor, ex qua Agrippina nata eſt vxor Ti. Claudij Neronis Cæſ. Sed omnium glorias omnes hæc noſtra CAECILIA ſuperauit, maximumque Familiæ ſuæ decus triumphali martyrio, & chriſtianæ fidei virtute addidit, vt illis quidem verbis ſignificauit: *Quod autem illuſtrius eſt Chriſtiana ſum.* Ipſa quidem ſe, & Romanam Ciuem, & illuſtrem, & nobilem, ac clariſſimam profitetur, nec id Præfectus abnuit inquiens: *Natiuitate ſcimus te nobilem;* Cui nobilitati fidem etiam aſtruit, quod diues admodum, & opulenta erat, Sponſoque & ipſi illuſtriſſimo deſponſata. Neque verò longè ab ijs tẽporibus alij CAECILII

absunt sub Cæsarum Imperio, quorum nomina inter Fastos, & Magistratus leguntur: Ante annos centum sexaginta circiter sub Vitellio CN. CAECILIVS SIMPLEX Consul cum C. Quinctio Attico suffectus; propius sub Traiano ante annos plus minus centum C. CAECILIVS CLASSICVS suffectus cū Acilio Rufo; omitto C. CAECILIVM PLINIVM sub eodē Traiano Cornuti Tertulli Collegam, cuius extant epistolæ elegantissimæ, quoniam hic Patria Nouocomensis in Familiam est insitus. Cœterum proximè omnium ad nostræ Martyris tempora accessit ex his, quos hactenus notarim Viris insignibus CAECILIVS CAPELLA, qui sub Septimio Seuero Præses Byzantij fuit tempore quo ea Ciuitas exitio data est, cuius meminit Tertullianus. Sunt & frequentia in vetustis lapidibus variorum Cæciliorum nomina, quorum etiam plurima inuenies impressa in libro Inscriptionum Europæ à Smetio collectarum.

Tertull. lib. 4 ad Scapul.
l. 12. & vlt. de annon. Ciuic.
l. vlt. de oper public.
Nou. 1. & 2. de Inuastor. Nou. de corpor. vrb. Ro.
Nou. de Honorat.
Nou. de Nauicul. amnic.
l. 6. de Suar.
l. 5. C. de pœnis.
Nou. de Inuasor.

54 NOBILITAS VESTRA. Præfectum Vrbi, vt primarium Magistratum honorificis quòque verbis Imperatores ipsi affari consueuerunt; ad illum enim rescribentes his eum titulis decorabant: *Illustris magnificentia tua. Illustris, & præcelsa magnificentia tua. Illustris magnitudo tua. Illustris auctoritas tua. Amplitudo tua. Sublimis eminentia tua. Sinceritas tua. Grauitas tua. Culmen tuum. Sublimitas tua.* Et alijs similibus: Idcirco Beatissima Virgo nostra Cæcilia cum Almachio loquens inquit *Nobilitas vestra.* Ita etiam in actis S. Sebastiani Fabianus Vrbi Præfectus *Illustrissimus* à Sancto Tiburtio Martyre appellatur.

l. 25. de oper. public.
l. 49. de appellat. in C. Theodos.
l. 18. de appellat. eod. Cod.
l. 1. de frument. vrb. Const.
l. 37. de Epis.
l. 2. de gladiat. l. 29. de Nauic.
Acta S. Sebast. Sur. ß tom. primo. 20. Ianu.

55 O IVDICEM NECESSITATE CONFVSVM. Videntur hæc verba, & quædam ex sequentibus translata esse ex Apologetico Tertulliani, sed aliquatenus immutata; Tertullianus enim loquens de Traiani Rescripto ad Pliniū in causa Christianorū, quo respondet eos inquirēdos

Tertull. in Apologetic. cap. 2.

dos

dos nō eſſe, oblatos verò puniēdos, ſtatim exclamat: O ſententiā neceſſitate cōfuſam; negat inquirendos, vt innocentes; & mādat puniendos, vt nocentes. Parcit, & ſæuit, diſſimulat, & animaduertit. Quid te met ipſum cenſura circumuenis? ſi damnas, cur non inquiris? ſi non inquiris, cur non & abſoluis?] Idem Tertullianus paulò infrà Iudicis contra Chriſtianos iniquitatem oſtendens ſic ait: Præuaricaris in leges, vis ergo neget ſe nocentem, vt eum facias innocentem?] Quæ verba planè hic præpoſterè habentur, nocens enim apud Tertullianum, & innocens accipitur reſpectu humani iudicij, hoc autem loco reſpectu iudicij diuini; quod ne longiores ſimus legenti expendendum relinquimus.

56 ET IN SVA IBI DOMO FLAMMIS BALNEARIBVS CONCREMARI. Balnea apud Antiquos ne dum publica erant, ſed etiam priuata, quæ ditiores præcipuè domi, vel in villis habebant. Priuatum enim balneum domi ſuæ Sergium Oratam primum feciſſe ſcribit Macrobius; cuius exemplo cæteri quòque proprijs ędibus priuata balnea, quibus lauarentur habuere; de quibus habes apud Varronem. Meminit ſæpe Cicero balnei ſui, nam ad Terentiam ſcribens: Labrum ſi in balneo (inquit) non eſt, fac vt ſit.] & ad Atticum: Cum è balneo exiſſem accepi literas tuas.] & alibi: Balneum calefieri iubebo.] & lib. 2. de Oratore de priuatis M. Bruti balneis mentionem facit. Plinius quòque ad Gallum ſcribēns: In hoc (inquit) balinea meritoria tria: magna commoditas; ſi fortè balineum domi, vel Domini ſubitus aduentus, vel breuior mora calefacere diſſuadeat] hæc Plinius, qui ſæpe alibi de priuato balneo agit. In proprio ergo balneo, quod domi ſuæ habebat Præfecti iuſſu B. Virginē Cæciliam clauſam fuiſſe hæc narrat hiſtoria; verum quā in balnei parte ea paſſa fuerit non declaratur, quod operæ pretium erit explicare. Erant etenim in balneis plures cellæ,

Macrob. lib. 3. c. 15.

Varro. lib. 8. de lingua latina

Cicero ad Ter li. 15. Ad Atticū lib. 1. & li. 2. de Orat.

Plin. lib. 2. epiſt. 17. ad Gallum.

læ, quarum tres communiter numerantur, quæ à diuerſo earum vſu, diuerſis quòque nominibus appellabantur; cella enim, quæ frigidi aeris eſſet frigidarium; quæ vero tepidi tepidarium, ſiue caldarium; ea autem, quæ calidi calidariū dicebatur, de quibus agunt Plinius lib. 2. epiſt. ad Gallum, & lib. 5. ad Apol. & Cornelius Celſus lib. 1. cap. 4. Frigidarij quòque meminit Vopiſcus in Carino, cum ait: Balneis ita frigidis vſus eſt, vt ſolent eſſe cellæ ſuppoſitoriæ frigidarijs ſemper niualibus.] Tepidarij verò, ſeu caldarij Lampridius, qui Alexandrum Seuerum caldarij numquam, vel rarò vſum fuiſſe teſtatur. Verum nec in frigidario, nec in caldario, ſeu tepidario, ſed in calidario potius noſtram hanc Sanctā Martyrem paſſam putarē; qui locus, vt eximius vir Fuluius Vrſinus, & plerique alij, qui de Thermis ſcripſerunt animaduertunt à Græcis πυριατήριον, a Latinis vero ſudatorium, & laconicum quandoque nuncupatur, quod ita à Vitruuio deſcribitur: Laconicum, ſudationeſquè ſunt coniungendæ tepidario, eæquè quam latæ fuerint tantam altitudinem habeant ad imam curuaturam hemiſphærij, mediumq; lumen in hemiſphærio relinquatur, ex eoque clypeum æneum catenis pendeat, per cuius reductiones, & demiſſiones perficietur ſudationis temperatura, ipſumquè ad circinum fieri opportere videtur, vt æqualiter à medio flammæ, vaporiſq; vis per curuaturæ rotundationes peruagetur.] Hæc de laconici forma Vitruuius, cuius etiam meminit Cicero ad Atticum: Noſtras (inquit) ambulationes, & laconicū cum poteris inuiſas.] Dio quòq; laconicum, Græcè verò πυριατήριον ab Agrippa Romæ extructum fuiſſe ſcribit, idq; laconicum ſignificat appellatum exemplo Lacedemoniorum, apud quos in gymnaſijs nudare corpora, & inungi oleo mos erat, quod ipſum in his ſudationibus fiebat. Laconico ergo ad ſudandum potiſſimum vtebantur veteres, & propterea ſudatorium etiam dicebatur: Quid cum ſudatorijs? (inquit Seneca) in quæ ſiccus vapor corpora

Vopiſcus in Carino.

Lāpidius in Alexandro.

Vitruuius lib. 5. c. 10

Cicero ad Atticum lib. 4.

Dio lib. 53.

Seneca Epiſt. 51.

ex

ex hauſturus includitur? omnis ſudor per laborẽ exeat.] Erat etenim laconici aer aridus, ſiccus, & igneus, & idcirco dixit Celſus aſſas in eo fieri ſudationes, & exiccari corpora; & Columnella: Quotidianam (ait) cruditatem laconicis excoquimus,& exucto ſudore ſitim quærimus.] In Laconico igitur ſupra modum calefacto incluſa fuit Sãcta Cæcilia, vt ibidem immodico calore, & igneis vaporibus ſuffocata extingueretur, quod nobis magis ſuadetur ex illis verbis, quæ in hac ipſa hiſtoria habentur ibi: *Cumque fuiſſet in calore balnei incluſa, & ſubter incendia nimia lignorum pabula*, ſeu vt in alijs codicibus legitur, *Pabulo miniſtrarent, die integra, & nocte tota, quaſi in frigido loco*, vel vt in alijs exemplaribus habetur *Frigidario illibata perſtitit ſanitate, ita vt nec vna pars membrorum eius ſaltem ſudoris ſigno laſſaretur*. Quæ verba innuunt B. Virginem in feruenti ſudatorio poſitam; balnea enim à ſubiecti ignis, & lignorum quantitate modo calida, & quandoque calidiſſima fieri oſtendit Martialis inquiens.

Celſus lib. 3. cap. 27. Columnella in prooemio lib. 1.

Temperat hæc thermas, nimios prior horá vapores
Halat, & immodico ſexta Nerone calet.

Martial. lib. 10.

Erat autem ſub Laconici pauimento locus concameratus fornacis inſtar, in quo ligna, & ignis ad illud calefaciendum apponebantur; quam fornacem intelligit noſtra hiſtoria cum ait: *Et ſubter incendia nimia lignorum pabulo miniſtrarent*; cuius loci etiam meminit Lampridius in Cõmodo, qui ab eo Balneatorẽ in fornacem conijci iuſſum fuiſſe tradit. Quod autem ad huius ſupplicij genus pertinet, hoc eodem Fauſtam Auguſtam Conſtantini Magni iuſſu interemptam legimus, de quo ita Zoſimus. *Nam cum balineum accendi ſupra modum iuſſiſſet, eique Fauſtam incluſiſſet mortuam inde extraxit.*] Et Sextus Aurelius Victor. *At Conſtantinus obtento totius Romani Imperij mira bellorum felicitate regimine (Fauſta coniuge, vt putant ſuggerente) Criſpum filium necari iubet; dehinc vxorem ſuam Fauſtam in balneas ardentes coniectam interemit.*] Sidonius quòque Apollinaris:

Lãpridius in Cõmodo

Zoſim hiſt. lib. 2.

Aurelius Victor in vita Conſtantini.

Sidonius lib. 5 epiſt. 8.

ris: *Prædictus* (inquit) *Augustus iisdem fermè temporibus extinxerat coniugem Faustam calore balnei.*] In historia quòque Apostolica Abdiæ Babylonici, si tamen Abdiæ est liber ille, qui eius nomine circumfertur, B. Thomam Apostolum in thermis inclusum legimus, quæ vt eadem Abdiæ verba referam) vltrà calefieri non potuerunt, sed nec paruum quidem teporem habebant, ipseque Apostolus altero die egressus est incolumis. Sed & in feruentes balneas coniectus fuit S. Concordius Episcopus vnà cum Socijs, vt habent eius acta, quorum hæc sunt verba: *Iubet hominem abduci, & vnà cum Crescentio, cæterisque Christianis in thermas multò quam mos esset calefactas includi; at illi signo Crucis cum se munißent, nulla sunt pœnitus molestia caloris affecti; sed læti gaudentesque Deum glorificabant.*] Eodem etiã modo ab igneis vaporibus, & balnearibus flammis seruata fuit S. Cæcilia, vt illud Sapientiæ auctore Christo adimpleretur in Sanctis eius: Ignis ardens, & coruscans vim naturę suæ oblitus est.

Abdias Babyl. lib. 9. hist. Apost.

Acta S. Cõcordij Epi. Sur. tom. 1. 29. Ianua.

Sap. 16.

57 SANGVINEM OMNES BIBVLIS LINTEAMINIBVS POPVLI, QVI PER EAM CREDIDERANT EXTERGEBANT. Martyrum sanguinem vsq; ad guttam vnam linteaminibus, & spongijs colligere consueuisse priscos Christianos, qui Martyrum acta prætercurrerit facilè cognoscet. Celebres in hoc præcipuè fuere Virgines duæ Sorores Praxedes, & Pudentiana, cuius rei in earum Ecclesijs Romæ præclara adhuc extant monumenta; legimus quòque in manuscriptis actis S. Blasij Martyris septem pias mulieres eo quod ex eius vulneribus profluentem sanguinem abstergissent in candentes sedes impositas. Eundem pium morem Prudentius commemorat inquiens.

Acta mſ. S. Blasij habentur in Bibliothecis Vatic. Basilicæ S. Petri, & Presbyterorum Cõgr. Oratorij.

Prudent. in pass. S. Hippolyti.

Mœrore attoniti, atque oculis rimantibus ibant,
Implebantq. sinus visceribus laceris,
Ille caput niueum complectitur, ac reuerendam

Cani-

Caniciem molli confouet in gremio.
Hic humeros, truncasq; manus, & brachia, & vlnas,
Et genua, & crurum fragmina nuda legit,
*Palliolis etiam * bibulis ficcantur arenæ* — * bibulæ.
*Ne quis in * intacto puluere ros maneat.* — * infecto.
Si quis & in sudibus recalenti aspergine sanguis
Insidet, hunc omnem spongia pressa rapit.

Idem Prudent. alibi.

Pleriq; vestem lineam — *Prudent. in hymn. S. Vincentij.*
Stillante tingunt sanguine;
Tutamen vt sacrum suis
Domi referuent posteris.

58 TVAE BEATITVDINI. In actis autem S. Vrbani Fauianus, Callistus & Ammonius eidem Vrbano dicunt: Ora pro nobis SANCTISSIME PATER. Romanum enim Pontificem affantes, & ad eum rescribentes antiqui Christiani, etiam ab ipsis Ecclesiæ cunabulis, vt ita dicam, & Beatissimum, & Sanctissimum Patrem, & Beatitudinem tuam (vt hic B. Cæcilia Vrbanum Papam) appellarunt; cuius rei in antiquis Patrum, & Conciliorum Epistolis innumera extant testimonia; In epistola Orientalium ad Iulium Papam Primum: Domino BEATISSIMO, & honorabili Patri Iulio Apostolicæ Sedis venerabili Episcopo.] In Epistola Athanasij, & Aegyptiorum Episcoporum ad Liberium Papam: Domino BEATISSIMO, & honorabili Sancto Patri Liberio Papæ.] Et ita etiam in alia eorundem ad Felicem Papam: Domino BEATISSIMO, & honorabili Sancto Patri Felici Sanctæ Sedis Apostolicæ Vrbis Romæ Papæ.] Et infrà in literis: Quia Apostolicis vestra BEATITVDO visceribus commota &c.] Et in Epistola S. Hieronymi ad Damasum Papam BEATISSIMO Papæ Damaso Sedis Apostolicę Vrbis Romæ.] Et in Epistola Stephani Archiepiscopi, & trium Conciliorum Aphricę ad eundem Damasum: BEATISSIMO DOMI-

Has omnes epist. habes impressas lib. 1. epist. sum. Pont.

MINO, & Apostolico culmine sublimato Sancto Patri Patrum Damaso Papę, & summo omnium Præsulum Pontifici.] Et infra in literis: Notum vestræ facimus BEATITVDINI &c.] Et paulo post: Sin minus illicita sunt hęc, pateat vobis talis omnibus licentia BEATISSIME PATER &c.] Et demum in Epistola Aurelij Carthaginensis Episcopi ad eundem Damasum Papam: BEATISSIMO Papæ Damaso.] Et infra in literis: Gloriam Apostolicæ Sedis, & vestræ SVBLIMITATIS gratiam &c.] Et paulo post: Quam cognouimus per vestræ sapientiæ SANCTITATEM gubernari.] Et in fine eiusdem Epistolæ: Bene uale SANCTISSIME Papa, & ora pro nobis AMANTISSIME PATER.

59 DOMVM MEAM IN AETERNVM ECCLESIAE NOMINE CONSECRARES. Ita etiam S. Lucina Marcellum Papam, vt domum eius Ecclesiam consecraret rogauit, vt in actis S. Marcelli habetur, quorum hæc sunt verba. Eodem tempore B. Lucina fecit donationem de facultate sua, & ex omnibus, quæ habuit, Ecclesiæ Catholicæ; hoc audiens Maximianus Augustus indignatus proscriptione eam damnauit; illa autem rogauit S. Marcellum Episcopum, vt domum eius Ecclesiam consecraret, quod cum omni deuotione fecit Marcellus Episcopus. At vbi frequenter in eadem domo celebrasset in media Ciuitate via * lata, & audiret hoc Maximianus Augustus iratus præcepit, vt in eadem Ecclesia plancæ sternerentur ad animalia stabulanda, & eundem Marcellum ad seruitium animalium deputauit.] Vtraque autem Ecclesia in ueteri, & Cæciliæ, & Lucinæ domo, exædificata etiam nunc remanet, & Presbyteri Cardinalis titulo decoratur.

Acta S. Marcelli Sur. tom. 1. 16 Ianua.

* Irrepsit eror in quibus codicib⁹, vt nō via lata, sed latina perperam legatur.

VR-

60 VRBANVS PAPA CORPVS EIVS AVFERENS CVM DIACONIBVS NOCTE SEPELIVIT EAM. Non dedignabantur Sancti illi prisci Pontifices, quibus nulla alia, quam cultus, & gloriæ Dei cura imminebat, Martyrum, & Confessorum corpora proprijs manibus sepelire; legimus enim Euthychianum Pontificem trecentos, & quadraginta duos Martyres, & Callistum in Cœmeterio suo multa Sanctorum corpora sepelisse, sed de his fusius in libro de Cœmeterijs agemus.

61 INTER COLLEGAS SVOS EPISCOPOS, ET MARTYRES. In Cœmeterio nimirum Callisti, quod & Prætextati, & S. Sixti dicebatur via Appia, quod postea etiam Cœmeterium ad Sanctam Cæciliam dictum fuit, in quo perseuerat adhuc loci B. Cæciliæ memoria: qua de re infra in notis ad literas Paschalis Papæ de reuelatione, & inuentione corporis S. Cæciliæ dicemus. Quia verò in dicto Cœmeterio plerique Pontifices Confessores, & Martyres iam depositi fuerant: idcirco hic Vrbanum Papam B. Cæciliæ corpus inter collegas suos Episcopos, & Martyres deposuisse dicitur.

62 SANCTAM ECCLESIAM SVO NOMINE CONSECRAVIT. Ecclesias consecrandi consuetudinem ab ipsis Apostolis fluxisse ex S. Clementis ad Iacobū Fratrem Domini, aliorumque Patrum testimonijs pluribus probat Io. Stephanus Durantes de Ecclesiasticis ritibus, vbi etiam de priscis cæremonijs in Ecclesiarum dedicationibus. Porrò dedicandi ritus viguit etiam apud Hæbreos, vt Genes. 28. Exod. 40. 3. Reg. 8. Sed et Ethnici templa, & aras Dijs suis dedicabant; & propterea fana dicta ait Varro, quod Pontifices in sa- *S. Clemens Epist. 2. ad Iacob Fratrem Domini.* *Io. Steph. Durant. li. 1. cap. 24.* *Varro lib. 5. de ling. latina.*

 cran-

crando fati sunt finem, verbis enim solemnibus præibant Pontifices alijsque vtebantur ritibus in dedicatione, vt ex Cic. in orat. pro domo sua, & lib. 2. de leg. Valerio Maximo lib. 5. cap. 10. & ex Liuio lib. 1. dum de Romulo, & lib. 9. dum de Cn. Flauio agit. Seneca lib. de consolat. ad Martiam. Plutarcho in Publicola, Tibullo, lib. 4. elegiar. Ouid. lib. primo fastorum, & quamplurimis alijs veteribus Auctoribus constat.

Expliciunt notæ ad Paßionem Sanctæ Cæciliæ, & Sociorum.

AD PASSIONEM

SS. VRBANI PAPAE, ET SOCIORVM MARTYRVM.

ANTONII BOSII I.V.D. Notæ.

1 PASSIO S. VRBANI. B. Vrbani martyrium, itemquè S. Cæcilię, vt suprà adnotauimus à Mariano Scoto Anno Domini CCXXXV. designatur; in quo non longè ab Eusebio recedit, qui Pontiani successoris ingressum sequenti anno CCXXXVI. constituit Vincentius Bellouacensis in specul. & post eum S. Antoninus Vrbanum anno Domini CCXXX. passum scribunt. Illustrissimus autem Cardinalis Baronius hanc S. Vrbani passionem collocat sub Anno Domini CCXXXIII. Alexandri Imperatoris anno decimo, Pompeiano, & Feliciano Coss. cum quidem anno proximè superiore passam S. Cæciliam tradidisset. Etenim cum S. Cæciliam circa finē Vrbani Pontificatus martyrio coronatam superius in notis ad eius passionem ostenderimus, eiusque natalis x. Calendas Decembris, Vrbani vero octauo Calendas Iunij celebretur, manifestè apparet non eodem Dominicæ Natiuitatis anno, vt in Scoti, & aliorum quorundā Chronicis legitur; sed intra quidem anni circulum sex dumtaxat

Marianus Scotus in Chron.

Euseb. in Chron. Vincent. 5 spec. lib. 12. c. 25

S Antoni. tom 1. tit. 7. c. 6 §. 1 9.

Illust Car. Baron. Annal. Eccl. tom. 2.

taxat mensium, & duorum dierum interuallo vtramque passionem accidisse.

2 MAMMEA MATER. Mammea Alexandri Seueri Imperatoris Mater, vt testis est Eusebius, virtute, & pietate spectatissima, vita, & moribus cùm primis religiosa, & vt ab Herodiano appellatur, laudatissima fœmina fuit; quæ Origenis fama audita eum ad se accersit, qui apud eam, vt idem tradit Eusebius, multa, quæ ad gloriam Domini, & diuinæ eius disciplinæ amplitudinem spectant exposuit: Ideoquè Mammea Christianorum fautricem se semper ostendit, sicut & Alexander ipse filius, qui vt Aurelius Victor, Cassiadorus, Eutropius, & plerique alij testantur, Matris cultu vnicè plusquam pius fuit; ita vt eo imperante (teste Lampridio) Christianos liberè versari passus fuerit, & Christi Imaginem, vt alibi diximus, in larario suo habuerit; immo templũ ei sicut cæteris Dijs erigi, eumque inter Deos recipi iussisset, nisi ab ijs fuisset prohibitus, qui (vt idem Lampridius refert) sacra consulentes, repererant omnes Christianos futuros, si id optatò eueniret, & templa reliqua deserenda; quod postea euenit vaticinium.

Euseb. hist. Eccl. lib. 6. c. 16. Herodian. lib. 5. Euseb. vbi supra

Victor in Alex. Cassiad. in Chron. Eutrop. lib. 8. Lamprid. in Alex.

3 ALMACHIVS VRBIS PRAEFECTVS IN EOS TYRANNIDEM EXERCEBAT. Hic solutam habes difficultatem illam, quare cum Alexander, vt superius ostendimus, Christianæ Religionis fautor esset, multi tamen eo imperante Martyres passi legantur, vt in notis ad S. Cæciliæ passionẽ animaduertimus; licet enim ab Alexandro nulla noua, vt à Prædecessoribus suis actũ est, in Christianos fuerit excitata persecutio; leges tamen contra eos iam editæ à Præfectis Vrbi, quibus circa hæc omnimoda potestas, vt iam ostensum fuit, erat tradita, exequutioni demandabantur, eo maximè tempore, quo Alexander bellicis occupationibus distinebatur; Ideoque

cum

cum multos Martyres ſub Alexandro paſſos legimus, id Præfectorum, & aliorum Miniſtrorum opera, & eorum potiſsimum, qui Chriſtianorum hoſtes, vt Almachius hic, erant, factum eſſe dicendum eſt, vt doctiſsimè etiam animaduertit Illuſtriſsimus Cardinalis Baronius in ſuis ad Romanum Martyrologium notis. *Baron. ſub die 1 Ian. & Annal. Eccl. to. 2.*

4 CVM TRIBVS DIACONIBVS, ET DVOBVS PRESBYTERIS. Horum nomina licet hic non exprimantur; attamen, vt ex huius paſsionis ſerie colligi poteſt, hæc ſunt, Marcialis, Lucianus & . . . . Diaconi, Ioannes, & Mamilianus Presbyteri. Non me latet in actis S. Vrbani, quæ in hiſtoriali ſpeculo Vincentij Bellouacenſis, & in hiſtoria S. Antonini Archiepiſcopi habentur, Vrbanum Papam cum tribus Diaconibus, & tribus quòque Presbyteris, & non duobus tantum, vt hic, à Carpaſio captum narrari. *Vincent. Bellouacē. tom 2. lib. 12. c. 25. S. Antoni. to. 1. tit. 7. c. 6. §. 19.*

5 PALATIVM VESPASIANI. Domus Ti. Veſpaſiani intelligitur, quæ à Publio Victore collocatur in Regione Iſidis, & Serapidis, iuxta eiuſdem Titi Thermas. Vetus autem Flauiæ Gentis, & Veſpaſianorum domus ab eodem Victore collocatur in Regione altæ ſemitæ, quam, vt ſcribit Suetonius, Domitianus vertit in Templum, ſæpe à Martiale celebratum, qui inter cætera. *Sueton. in Domit. c. 1. Martial. lib. 9. Epigram. 21.*

Hic ſteterat veneranda Domus, quæ præſtit Orbi
Quod Rodos aſtriſero, quod pia Creta polo.

Fuit & alia domus propè Septizonium vetus, in qua natum eſſe Titum Veſpaſianum, quamq; adhuc ſuo tempore oſtendi ſolitam ſcribit Suetonius. *Suet. in Tito c. 2.*

6 DANTES MVNERA CARCERARIO NOMINE ANOLINO INTRAVERVNT AD SANCTOS. Sedula quidem Maiorum noſtrorum erga ipſos Martyres, & Confeſſores in carcere detentos cura fuit, illos ne dum

ſæpe

ſæpe in carceribus viſendo, ſed omnia eis quòq; neceſſaria ſuppeditando; extat inſignis B. Cypriani epiſtola Presbyteris, & Diaconibus ſcripta de diligentia erga Sanctos Martyres carcere cõcluſos prçſtanda, in qua inter cętera: Quamquam (inquit) ſciam vos fratres chariſsimi literis meis frequenter admonitos eſſe, vt glorioſa voce Dominum confeſsis, & in carcere conſtitutis, omnis diligentia prębeatur, tamen identidem vobis incumbo, ne quid ad curam deſit ijs, quibus ad gloriam nihil deeſt.] Tertullianus quòque: Ipſam interim (inquit) conuerſationem ſæculi, & carceris comparemus, ſi non plus in carcere ſpiritus acquirit, quam caro amittit; immo, & quæ iuſta ſunt caro non amittit, per curam Eccleſiæ, & agapen Fratrum.] Huius etiam conſuetudinis meminit Origenes in Leuitico, de qua ſæpe in actis Martyrum; In quibus præterea legitur ipſa Martyrum vincula oſculari moris fuiſſe, de qua re etiam Tertullianus meminit his verbis: Quis in carcerem ad oſculandá vincula Martyris reptare patietur? iam vero alicui fratrum ad oſculum conuenire, aquam Sanctorum pedibus offerre.] & quæ ſequuntur.

S. Cyprian. epiſt. 37. *Tertull. li. ad Martyr. c. 2.* *Origen. homil. 1 in Leuitic.* *Tertull. li. 2. ad Vxor.*

7 BENEDICTIONEM A SVMMO PRAESVLE DEPOSCEBANT. Inſignis locus de antiquiſsimo vſu benedictionis, quæ datur à ſummo Romano Pontifice; de benedictione autem, & eius ritu etiam in veteri teſtaméto à Sacerdote, & in nouo ab ipſo Chriſto obſeruato plura teſtimonia refert Ioan. Stephanus Durantes de ritibus Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 57. vbi & de Epiſcopali benedictione.

8 DANTES INVICEM PACIS OSCVLVM. Oſculi pacis, quod carcere concluſis dabatur, meminit Tertullianus illis verbis, quæ ſupra adduximus; Pacis autem oſculum (quod & in miſſa datur) ſibi inuicem dare obſerua-

Tertull. lib. 2. ad Vxor.

ſeruabāt Chriſtiani,teſte Alcuino,ex Apoſtolorum traditione, cum frequenter ab eis dicatur:Salutate vos in oſculo ſancto.] Sæpiſſime in actis Martyrum legimus poſt orationem,vt hic, ſe inuicem oſculatos, vt præcipuè in actis S. Suſannæ, in quibus habes Sanctos poſt orationem à Gabinio datam inuicem ſe amplexos, & oſculatos; cuius quòq; conſuetudinis meminit S. Iuſtinus Martyr his verbis: Poſt precationem nos ſalutamus oſculo mutuo], & Tertull. alia (inquit) conſuetudo inualuit ieiunantes habita oratione cum fratribus ſubtrahũt oſculũ pacis, quod eſt ſignaculum orationis.] De hoc demum pacis oſculo S. Paulinus Nolanus ita. *Alcuin. de diuin. offic. Ad Rom. 16. 2. ad Corinth. 16. 1. ad Theſal. vlt. Acta S. Suſannæ. Sur. tom 4. 11. Aug. S. Iuſtin. Apolog. 2. Tertull. de orat. . . .*

Tunc ambo nexi ad inuicem dextras damus
in oſculo pacis ſacræ. *S. Paulin. in carm. ad cyther.*

Quando autem, & à quo pacis oſculum in Miſſa fuerit inſtitutum, & quo ordine antiquitus daretur, & quibus, & quando dari prohibitum ſit,latè tradũt Alcuinus de diuinis officijs, Amalarius Fortunatus de Eccleſ. offic. lib. 3. cap. 32. & 34. Vualfridus Strabo de reb. Eccleſiaſt. c. 12. & nouiſsimè Ioannes Stephanus Durantes de ritibus Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 54.

9 AD CARPASIVM VICARIVM. De alio Carpaſio Vicario habetur in actis S. Marcelli Papæ, & de Cereali Vicario in actis S. Getulij, & Sociorum, qui ab Hadriano Imperatore ad B. Getulium comprehendendum miſſus, & Chriſtianus poſtea, & martyr effectus eſt; De Flauiano quòq; Vicariam Præfecturam agente mentio fit in dictis actis S. Marcelli,& de Artemio Vicario Præfecti meminit Ammianus Marcellinus in initio lib. 28. & lib. 17. Dum hæc aguntur (inquit) Romæ Artemius curans Vicariam Præfecturam pro Baſſo quòq; agebat, qui recens promotus Vrbi Præfectus fatali deceſſerat ſorte.]De Vicario demum hæc habet Caſſiodor. Vices (inquit) agentium mos eſt ſic Iudicum voluntatibus obedire, vt *Acta S. Marcell. Sur. tom. 1. 16. Ianua. Act. S. Getulij apud eundẽ tom. 3. 10. Iunij. Ammian. Marcell. li. 28. & lib. 17. Caſſiod. lib. 6. de formul. Vic. Vrb.*

ſæpe in carceribus viſendo, ſed omnia eis quòq; neceſſaria ſuppeditando; extat inſignis B. Cypriani epiſtola Presbyteris, & Diaconibus ſcripta de diligentia erga Sanctos Martyres carcere cócluſos prǽſtanda, in qua inter cętera: Quamquam (inquit) ſciam vos fratres chariſsimi literis meis frequenter admonitos eſſe, vt glorioſa voce Dominum confeſsis, & in carcere conſtitutis, omnis diligentia prębeatur, tamen identidem vobis incumbo, ne quid ad curam deſit ijs, quibus ad gloriam nihil deeſt.] Tertullianus quòque: Ipſam interim (inquit) conuerſationem ſæculi, & carceris comparemus, ſi non plus in carcere ſpiritus acquirit, quam caro amittit; immo, & quæ iuſta ſunt caro non amittit, per curam Eccleſiæ, & agapen Fratrum.] Huius etiam conſuetudinis meminit Origenes in Leuitico, de qua ſæpe in actis Martyrum; In quibus præterea legitur ipſa Martyrum vincula oſculari moris fuiſſe, de qua re etiam Tertullianus meminit his verbis: Quis in carcerem ad oſculanda vincula Martyris reptare patietur? iam vero alicui fratrum ad oſculum conuenire, aquam Sanctorum pedibus offerre.] & quæ ſequuntur.

S. Cyprian. epiſt. 31.

Tertull. li. ad Matyr. c. 2.

Origen. homil. 1 in Leuitic.

Tertull. li. 2. ad Vxor.

7 BENEDICTIONEM A SVMMO PRAESVLE DEPOSCEBANT. Inſignis locus de antiquiſsimo vſu benedictionis, quæ datur à ſummo Romano Pontifice; de benedictione autem, & eius ritu etiam in veteri teſtaméto à Sacerdote, & in nouo ab ipſo Chriſto obſeruato plura teſtimonia refert Ioan. Stephanus Durantes de ritibus Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 57. vbi & de Epiſcopali benedictione.

8 DANTES INVICEM PACIS OSCVLVM. Oſculi pacis, quod carcere concluſis dabatur, meminit Tertullianus illis verbis, quæ ſupra adduximus; Pacis autem oſculum (quod & in miſſa datur) ſibi inuicem dare obſerua-

Tertull. lib. 2. ad Vxor.

ſeruabãt Chriſtiani, teſte Alcuino, ex Apoſtolorum traditione, cum frequenter ab eis dicatur: Salutate vos in oſculo ſancto.] Sæpiſſime in actis Martyrum legimus poſt orationem, vt hic, ſe inuicem oſculatos, vt præcipuè in actis S. Suſannæ, in quibus habes Sanctos poſt orationem à Gabinio datam inuicem ſe amplexos, & oſculatos; cuius quòq; conſuetudinis meminit S. Iuſtinus Martyr his verbis: Poſt precationem nos ſalutamus oſculo mutuo], & Tertull. alia (inquit) conſuetudo inualuit ieiunantes habita oratione cum fratribus ſubtrahũt oſculũ pacis, quod eſt ſignaculum orationis.] De hoc demum pacis oſculo S. Paulinus Nolanus ita.

Alcuin. de diuin. offic. *Ad Rom. 16. 2. ad Corinth. 16. 1. ad Theſal. vlt.* *Acta S. Suſannæ. Sur. tom. 4. 11. Aug.* *S. Iuſtin. Apolog. 2.* *Tertull. de orat.*

Tunc ambo nexi ad inuicem dextras damus
in oſculo pacis ſacræ.

S. Paulin. in carm. ad Cyther.

Quando autem, & à quo pacis oſculum in Miſſa fuerit inſtitutum, & quo ordine antiquitus daretur, & quibus, & quando dari prohibitum ſit, latè tradũt Alcuinus de diuinis officijs, Amalarius Fortunatus de Eccleſ. offic. lib. 3. cap. 32. & 34. Vualfridus Strabo de reb. Eccleſiaſt. c. 12. & nouiſsimè Ioannes Stephanus Durantes de ritibus Eccleſiaſticis lib. 2. cap. 54.

9 AD CARPASIVM VICARIVM. De alio Carpaſio Vicario habetur in actis S. Marcelli Papæ, & de Cereali Vicario in actis S. Getulij, & Sociorum, qui ab Hadriano Imperatore ad B. Getulium comprehendendum miſſus, & Chriſtianus poſtea, & martyr effectus eſt; De Flauiano quòq; Vicariam Præfecturam agente mentio fit in dictis actis S. Marcelli, & de Artemio Vicario Præfecti meminit Ammianus Marcellinus in initio lib. 28. & lib. 17. Dum hæc aguntur (inquit) Romæ Artemius curans Vicariam Præfecturam pro Baſſo quòq; agebat, qui recens promotus Vrbi Præfectus fatali deceſſerat ſorte.] De Vicario demum hæc habet Caſſiodor. Vices (inquit) agentium mos eſt ſic Iudicum voluntatibus obedire, vt

Acta S. Marcell. Sur. tom. 1. 16. Ianua. *Act. S. Getulij apud eundẽ tom. 3. 10. Iunij.* *Ammian. Marcell. li. 28. & lib. 17.* *Caſſiod. lib. 6. de formul. Vic. Vrb.*

ſuas non habeant dignitates, ſplendent mutuo lumine, nituntur viribus alienis, & quædam imago in illis videtur eſſe veritatis, qui proprij non habent iura fulgoris; Tu autem Vicarius diceris, & tua priuilegia non relinquis, quando propria eſt iuriſdictio, quæ datur à Principe, habes enim cum Præfectis aliquam portionem :] & quæ ſequuntur; vbi de Vicarij officio, dignitate, & iuriſdictione, qui Vicarius propterea eſt appellatus, quod Præfecti vices gereret. Habes apud Alciatum multa de iuriſdictione Vicarij Iudicis ordinarij in rubr. de off. Ordin. de Vicarijs Præf. Prætor. habes in l. à proconſulibus C. de appellat. in l. 1. C. de offic. Vicar.

10 TRES TRIBVNI. Cum varia genera fuerint Tribunorum; temporibus autem Cæſarum Tribunatus militaris frequentior eſſet, veriſimile eſt hos tres Tribunos militares fuiſſe; ijs autem cuſtodia interdum carcerum, & animaduerſio in damnatos mandabantur, vt iam inde à temporibus Neronis teſtatur Tacitus Plautium Lateranum manu Statij Tribuni trucidatum; Subrij Flauij pœnam Veianio Nigro Tribuno mandatam; Meſſalinam quòque ictu Tribuni tranſactam. Forte autem hi tres Tribuni, de quibus hic agitur, inter ipſas cuſtodias, & ſupplicia Chriſtianorum; eorum innocentia, & virtutibus cognitis, ad Chriſti fidem amplectendam conuerſi ſunt.

Tacit. lib. 15.

11 CORRVENTES AD PEDES S. VRBANI Vetuſtiſſimus mos Romani Pontificis pedibus prouoluendi; ita etiam Cornelius Centurio ad B. Petri pedes procidens adorauit eum, vt habetur Act. c. 10. ad B. Petri quòq; pedes procidens Sanctus Clemens ſe excuſabat Cathedræ honorem declinans: Ad S. Stephani Papæ pedes etiam eius Clericos, & cæteros Chriſtianos corruentes ſæpe legimus in eius actis. Ad ipſius enim Chriſti pedes prouolui ſolebant Apoſtoli; vt habetur Matth. c. 28.

S. Clem. Epiſt. 1. ad Iacob Fratr. Domini.

c.28. Ac propterea non immeritò, & ad ipsius Vicarij pedes procidendi, illosque osculandi emanauit consuetudo, vt declarat Innocentius Tertius Papa his verbis: Cæterum Subdiaconus, vel Diaconus non manus, sed pedes Romani Pontificis osculatur, vt summo Pontifici summã exhibeat reuerentiam, & eum illius ostendat esse Vicarium, cuius pedes osculabatur mulier illa, quæ erat in Ciuitate peccatrix; adorandum est enim scabellum pedum eius, quoniam sanctum est; cuius pedes tenentes mulieres Resurgentem à mortuis adorauerunt.] Ethnici etiam Imperatorum pedibus aduolui, illosque osculari consueuerunt, vt ex Seneca, & pluribus alijs colligitur; Hinc Leo Papa Nonus: Sic æquum (inquit) profectò, vt ibi oscula Romani Pontificis pedibus iaciant, vbi & olim Imperatoribus imprimebant] Romani autem Pontificis pedum adorationem, vt declarant Doctores, diuinitus est vaticinatus Isaias Propheta, cum dixit: Et venient ad te curui filij, qui humiliauerunt te, & adorabunt vestigia pedum tuorum.] Qui autem plura de osculo, & adoratione pedum desiderat, legat libellum de adoratione pedum Iosephi Steuani Valentini.

Innoc. III. lib. 2. myster. Miss. c. 17.

Senec. lib. 2. de benef. c. 12.

Leo 9. in Epist. contra præsum pt Michael c. 13.

Isa. 60.

12 MISIT SE AD PEDES B. VRBANI. Multos carcerum custodes admiranda, quæ a Christianis agebantur videntes ad Christi fidem conuersos legimus; Ad Apostolorum pedes corruit Stephanus custos carcerum, cum terremotu concuti omnia sentiret Act. 16. Beatissimi Martyres Processus, & Martinianus, cum ad Apostolorum Petri, & Pauli custodiam Romæ essent deputati, vidẽtes mirabilia, quæ per Apostolos fiebant, ad eorum pedes procubuerunt, & ab eis baptizati martyrio demum coronati sunt; Milites etiam, qui vnà cum Cereali S. Cornelium Papam custodiebant se ad ipsius pedes posuerunt baptismũ petẽtes, vt in antiquis actis manuscriptis S. Cornelij Papæ. & his similia in actis Martyrũ innumera leges.

Acta SS. Processi. & Martin. Sur. tom. 4. 2. Iul.

Acta S. Cornelij Papæ in ueteribus ms. Codic.

13 CHRISMATE CONSIGNAVIT, ET CVM DIES FACTVS ESSET, MISSARVM SOLENNIA CELEBRANTES, PANE COELESTI REFECTI SVNT. Sacro chriſmate baptizatos linire, & poſt babtiſmum Miſſas celebrare, atque baptizatis viuificam cõmunionem tradere eſt antiquiſſimus Eccleſiæ ritus; quod etiam factum legitur in actis S. Suſannæ à S. Caio Papa, & Gabinio Presbytero, cum Claudius, & eius vxor, atque filij baptizati fuere; eorum autem verba hæc ſunt: Eadẽ hora B. Caius Epiſcopus liniuit eum (ſcilicet Claudium) chriſmate, baptizauitq; eius vxorem Præpedignam, & filios Alexandrum, & Cuthiam, quos Gabinius Presbyter è baptiſmo ſuſcepit, obtulit verò pro illis ſacrificium in eadem domo, & conſecrauit corpus, & ſanguinem Domini noſtri Ieſu Chriſti, & lac & mel, & fontem, participauitq; cum omnibus myſterium Dei.] In actis SS. Hippolyti, Euſebij & Sociorum, vbi Euſebius Presbyter Pontianum baptizat, poſtquam eum baptizauit, ſic dicitur: Tunc Euſebius obtulit ſacrificium, & participati ſunt omnes corpore, & ſanguine Chriſti.] Ibidem de B. Stephano Papa, cum Neonẽ puerum, & Mariam puellam baptizaſſet additur: Et obtulit pro eis ſacrificium, & participati ſunt omnes.] & in actis eiuſdem S. Stephani ita legimus: Facto ſequenti die conuentu in eadem crypta (ſcilicet Nepotiana) inuenti sũt promiſcui ſexus viri, & mulieres numero centum, & octo: quos omnes idem Stephanus in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti baptizauit, & ſigno ſacri myſterij conſecrauit; obtulitque pro eis ſacrificium, quo participati ſunt omnes.] B. Sixtus Papa etiam Cerealẽ Vicarium baptizauit, & deinde pro ſingulis (vt dicitur in actis S. Getulij) obtulit ſancta libamina, & participes eos fecit Sacroſancti corporis, & ſanguinis Chriſti:] Similiter quòque Maximus Epiſcopus, quando Baſilium magnum in Iordane baptizauit, eũ chriſmate vnxit, ipſiq; viuificam tradidit communionem, vt in eius actis ab Amphilo-

Acta S. Suſannæ Sur. tom. 4. 11 Aug.

Acta S. Hyppolyt. & Soc. in ms. cod. & apud Sur. tom. 4. 25. Augusti.

Acta S. Stephani in ms. Codic.

Acta S. Getulij Sur. tom. 3. 10. Iunij.

philochio cõscriptis. De sacro chrismate, quo baptizatus perungitur meminit Tertullian. de baptism. c.7. Gregor. Nazianz. in orat. in sanctum baptisma. S. Basilius lib. de Spiritu sancto c. 27. S. Augustinus lib. 15. de Trinit. c. 26. & lib. 4. de Symbol. cap. 1. Iustinus martyr quęst. 137. & multi alij Patres, quos habes à Pamelio citatos super dicto c.7. Tertull. de baptismo. *Acta S. Basilij Sur. to. 1. 1 Ian.*

14. ANOLINVM COMMENTARIENSEM NOSTRVM. Commentariensis hic pro custode Carceris accipi satis liquet ex superioribus verbis, cum idem Anolinus carcerarius appellatur; quod autem Commentariensi carcerum custodia esset commissa, Valentiniani, Valentis, & Gratiani Imperatorum ad Probum Præfectum Prætorio rescripto declaratur his verbis: Ad Commẽtariensem receptarum personarũ custodia, obseruatioq; pertineat.] quo rescripto Commentariensem eadem consumi pœna, qua obnoxius erat reus, qui de carcere aufugerit præcipitur; Commentariensis enim carceris rationem accuratissimè conficiebat, hinc Cicero: Cedo (inquit) rationem carceris, quæ diligentissimè conficitur, quo quisque die datus in custodiam, quo mortuus, quo necatus sit.] Sed de hoc extat quòq; Gratiani, Valentiniani, & Theodosij constitutio hæc: Iubemus autem, vt intra tricesimum diem semper Commentariensis ingerat numerum personarum, varietatemq; delictorum, clausorum ordines, ætatemq; vinctorum.] Accursius autem Commentariensem ideo Principem carceris appellatum putat, quia comitari debebat eum, quem custodiebat; Budeus verò Commentariensem, eo quia in commentarium custodias referebat, dictum rectius animaduertit; de Commentariensi quòq; meminit Vlpianus Iurisconsultus, cum de vestibus, & pecunijs ad mortem damnatorum loquitur; hanc rationem (inquit) non compendio suo debent Præsides vertere, sed nec pati optiones, siue Commentarienses pecunia abuti.]

Valentin. rescript. in l. ad Commentariensem C. de custodia reorum.

Cic. lib. 7. in Verr.

Gratiani rescript. in l. de his C. de custod. reorum.

Accurs. in l. ad Commentariensem C. de de. custod. reor.

Vlpianus in l. diuus ff. de bon. damnator.

abuti.] Commentarienſis vnà cum cornicularijs, clauicularijs, & alijs, quibus damnatorum cura committebatur connumeratur à Iul. Firmico. Habebant autem Commentarienſes Adiutores, vt ex dicto Valentiniani reſcripto colligitur; quo Adiutor quòq; Commentarienſis, ſi reus aufugerit, eadem, qua ſupra ipſe Commentarienſis pœna damnatur his verbis: Si vero Commentarienſis neceſſitate aliqua procul ab officio egerit, Adiutorẽ eius pari iubemus inuigilare cura, & eadem ſtatuimus legis ſeueritate conſtringi.] De Commentarienſi ſæpiſſime fit mentio in actis Martyrum, ex quibus varia Commentarienſium munera colliguntur; aliquando enim ad comprehendendos reos mittebantur, vt in actis S. Porphyrij; aliquando autem in carcere incluſos ad Tribunal Præfecti ducebant, vt in actis S. Guriæ, & multis alijs in locis, ex quibus Commentarienſem criminis reos aliquando torquere; quandoq; vt damnati punirentur, & Iudicis ſententiæ exequutioni demandarentur curaſſe apparet. Non eſt etiam prætermittendum Tabularios, ſiue Actuarios, qui publicas literas perſcribebant, atq; aſſeruabant commentarienſes eſſe appellatos, de quibus Paulus Iuriſconſultus in l. in fraudẽ §. à debitore ff. de Iure fiſci. Actuarij etiã, qui Militibus annonam diſtribuebant commẽtarienſes dicebãtur, de quibus toto tit. C. de erog. milit. annon.

Iul. Firmic. lib. 1. Mathes. c. 6.

Acta S. Porphyrij Sur. tom. 1. 26 Febr.

Acta S. Guria Sur. tom. 6. & Lipom. to. 5. ſub die 15. Nou.

15 IVXTA PAGVM, VBI DICEBATVR LOCVS TRVCIDATORVM. Ad hunc eundem Pagum Beatos Martyres Tiburtium, & Valerianum ductos, & Ioui ſacrificare renuẽtes capite plexos in ſuperioribus S. Cęciliæ actis legimus. Ob magnam autem Chriſtianorum, qui eo in Pago trucidabantur multitudinem, locum illum Trucidatorum appellatum cenſeo, cum enim ibidem Iouis Templum eſſet, & quicunq; ei tura non poneret puniretur, vt in dictis S. Cæciliæ actis narratur, innumeros propterea Chriſtianos ibidem necatos veriſimillimum eſt.

Ob

Ob ſimilem autem Martyrum carnificinam pluribus etiã alijs locis certa nomina indita legimus, vt ei, qui macellũ Martyrum adhuc nuncupatur in Foro Neruæ: vt ad ſeptẽ Biothanatos, de quo in actis S. Symphoroſæ & ad petram ſceleratam, cuius loci mentio fit in actis manuſcriptis SS. Euſebij, Põtiani, Peregrini &c., & in manuſcriptis etiam, & antiquiſſimis actis alterius Euſebij, qui ſimul cum Hippolyto paſſus eſt ſub Valeriano.

16 EXTENSOS IN TERRA FVSTIBVS DIVTISSIME CAEDI. De fuſtibus, & virgis ſatis ſupra in notis ad Paſſionem S. Cæciliæ. Quod autem hic dicitur Sanctos in terra extenſos cæſos fuiſſe; ſciendum eſt Martyres in terra extenſos ſupinos in ventrem aliquando cæſos, vt colligitur ex actis S. Anaſtaſij; quandoq; autem deorſum in humeros diu cæſi, in alteram verſi partem cædebantur, vt de S. Dula Martyre eius acta teſtantur. Interdum verò ſupra ſolum teſtis fractis, & acutiſsimis conſtratum Martyres extenſi verberabantur, vt legitur in actis S. Anthimij Epiſcopi, & Martyris. Quandoque tamen Martyres non in terra extenſi, ſed in aerem ſuſpenſi, & præcipites aliquando, cædebantur, vt habetur in actis S. Bonifatij Martyris. Sæpe etiam ſtipiti, vel columnæ alligabantur ad ſimilitudinem Seruatoris noſtri Ieſu Chriſti; de quibus varijs, & diuerſis cædendi ritibus vide in libello de Martyrum cruciatibus authore R. P. Antonio Gallonio Congregationis Oratorij Presbytero.

Acta S. Anaſtaſij Sur. to. 1. 22. Ianu.

Acta S. Dula Sur. tom 3. 15. Iunij

Acta S. Anthimij Epiſcop. Sur. to. 2. 27 April.

Acta S. Bonifatij Martyr. Sur tom. 3. 5. Iunij.

17 VNVS DE DIACONIBVS ERECTIS AD CAELVM OCVLIS EMISIT SPIRITVM. Hic huius Diaconi nomen non exprimitur, fuit tamen S. Lucianus Diaconus, vt colligitur ex illis verbis, quæ ſubduntur: Miniſtri Diaboli iactauerunt corpus S. Luciani de tribunali &c.] Et clarius in ea S. Vrbani vita, quę apud Vincentium Bellouacenſem, & S. Antoninum habetur his verbis: Tunc Almachius timore, & anxietate confectus iubet San-

Vincentius Bellou. in ſpecul. hiſt. li. 12 c 25. S. Antonini tom. 2. tit. 7 c 6. §. 19.

Sanctos cum iniurijs induci,& plagis grauissimis laniari, vbi dum bestialiter carperentur, Lucianus Diaconus inter manus credentium migrauit ad Dominum, cuius corpus toto die iussu Præfecti inhumatum stetit, donec Fortunatus Presbyter noctu sepeliuit.]

18 SCORPIONIBVS EVM CAEDITE. Virgæ illę,quæ nodosæ,vel spinosæ,& aculeatæ essent scorpiones dicebantur. Virgæ (inquit Isidorus) sunt summitates frondium, arborumq; si lenis fiat,virga est; si autem nodosa,vel aculeata,scorpio rectissimo nomine vocatur, qui acuato vulnere in corpus infligitur] ita etiam interlinearis Glosa in illud lib.Reg. Pater meus cæcidit vos flagellis,ego autem cædam vos scorpionibus: Sunt(inquit) scorpiones etiam flagella, sed quibus additi sunt aculei, & spinarum punctiones.]Plinius autem:Et intormentis(ait) scorpionem Cretas inuenisse ferunt.] Etenim scorpio erat quoq; bellicum tormentum,seu militare telum,cuius forma describitur ab Ammiano Marcellino lib.23. cuius etiam meminit lib. 31. in fine, qui & lib. 19. scorpionum ferreas fundas appellauit. Cæsar etiam de bello gallico: Scorpione (inquit) ab latere dextro traiectus concidit.] Et Oppius de bello ciuili:Scorpione accuratius misso,atq; eorum Decurione percusso, & ad terram defixo.] Sed quod ad rem nostram spectat scorpionibus, idest nodosis, & aculeatis flagellis SS. Claudium,Nicostratum,Simphorianum,Castorium, & Simplicium Martyres cæsos fuisse scribit Ado; de quo etiam sæpissime in actis Martyrum.

Isidor. lib. 6. etimol. c. vlt.

3. Reg. 12.

Plin. lib. 7. c. 56.

Ammian. Marcell. lib. 23. & 31.

Cæs. lib. 7. bell. Gallic.

Oppius lib. 1. belli ciuil.

Ado in Martyrol. sub die 8. Nouemb.

19 SEPELIVIT IN CRYPTA IN COEMETERIO PRAETEXTATI: Ea loca, in quibus SS. Martyrũ, aliorumq; fidelium mortuorum corpora sepulturæ mandabãtur primarij Religionis nostrę Patres Cœmeteria appellare consueuerunt,cuius rei & in actis Martyrum, & in sacris Martyrologijs innumera reperiuntur testimonia;

sicuti

ſicut etiam apud Tertullianum, Athanaſium, Clementem, Cyprianum, cæteroſq; Patres Cœmeterium vox eſt frequentiſſima. Dicuntur autem Cœmeteria, à verbo græco κοιμάω, quod eſt dormio, dormire enim mortui in ſacris literis dicuntur: Ecce (dixit Deus Moyſi) dormies cum Patribus tuis.] & apud Iſaiam: Omnes Reges gentium vniuerſi dormierunt in gloria.] & in Machab. mors ipſa dormitio appellatur, & apud S. Io. D. N. Ieſus Chriſtus de Lazaro mortuo dicit: Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, vt à ſomno exuſcitem eum.] Porrò a fidelibus dormire mortui dicuntur ob ſpem futuræ reſurrectionis, vt S. Hieronymus, S. Auguſtinus, Apollinarius, cæteriq; teſtantur: mortui enim tamquam dormientes è ſomno ad cæleſtis tubæ ſonitum ſunt euigilaturi.

Tertull. lib de Anima c. 51. Athanas in Apolog. ſua S Clemens. Cōſt. Ap. li. 6 c 30. S Cyprian epiſt 82 Deuter. c. 31. Iſaias 14. 2. Macb. 12. Ioan. 11. S Hier. in epiſt. Paul. ad Theſſal. 4.

Cœmeteria autem qualia ſint optimè deſcribuntur à S. Hieronymo, qui ea ſæpe viſere, dum eſſet puer, ſolebat, & à Prudentio in paſſ. S. Hippolyti. Sunt enim cœmeteria loca ſubterranea, ſiue ſpeluncas, ſiue cryptas ea propriè appelles, innumeris vijs, & angiportis, ac frequentibus reflexibus, & cuniculis, laberinthi cuiuſdam inſtar, diſtincta, ita vt per ea ambulantes, ſi redeundi viam inuenire velint, Theſei exemplo, filo duce vti cogātur; in quorum parietes excauata ſunt hinc inde loca veluti armaria defunctorum cadaueribus excipiendis, quæ plerumq; teſtaceis tegulis, plerumq; marmoreis tabulis occludebantur, in quibus aliquando titulus in ipſa circumambiente loculum calce ferreo ſtylo impreſſus, aliquādo epitaphiū, vel epigramma in ipſis marmoribus, vel tegulis inciſum, & quandoq; rubeis, ſeu aureis literis inſcriptum ponebatur; licet plurima ſine aliquò titulo, & epitaphio muta monumenta relicta appareant, quæ omnia à Prudentio in dicta paſſione S. Hippolyti eleganter deſcribuntur.

S Auguſtinus ep 122. Apollin. ad c. 3. Iob. S. Hie tom. 4 ſuper Eze ch c 4. Prudent in hymno S. Hippolyti.

Multa autem fuere Romæ eiuſmodi Cœmeteria; Eorū pleraq; quorum iam prorſus notitia interierat, via Salaria & noua, & vetere, Nomentana, Tiburtina, Latina, La-

bicana, Appia, Ardeatina, Ostiense, Aurelia, diuersisque alijs vijs, proprijs oculis sæpius, atq; sæpius lustrauimus, licet fossorum impietate, & Dominorum loci auaritia, quæ vsque ad ipsa terrę viscera penetrauit ita diruta, vt priscis ornamentis denudata sint. Inter quæ valde præcipuum, & amplum à nobis detectum cœmeterium SS. Martyrum Marcellini, & Petri, quod sæpe cœmeteriũ inter duas lauros, sæpe Cœmeterium Tiburtij, sæpe etiam Cœmeterium Hęlenæ in tabulis vaticanis, & actis Martyrum inuenies appellatum: Hoc ergo nos post plurium annorum curricula primi, & detegere, & inuisere meruimus; Extat enim tertio ab Vrbe milliario via Labicana in fundo iuris Basilicæ Lateranensis, in quo Ecclesiæ SS. Petri, & Marcellini, à Costantino ædificatæ, & Mausolei S. Helenæ Augustæ, forma rotũdi templi, vt à Nicephoro, & Damaso traditur, vestigia non mediocria adhuc remanẽt. Alia quòq; quamplurima Cœmeteria deteximus, de quibus in libro nostro de sacris Cœmeterijs; quem dum paramus, hæc tibi modo de eis in genere attigisse sufficiat.

Nicephor. lib. 8. c. 31. Damaſ. in Sylueſtro.

Quod autem attinet ad Cœmeterium Prætextati, de quo hic fit mentio; id, vt infra dicemus, erat via Appia, à quo antiquitus erat cõmunis aditus in Cœmeteriũ Callisti, vel potius erat pars ipsius; de hoc Prætextati Cœmeterio habetur etiã in actis S. Alexãdri Papæ in eo enim depositus fuit S. Quirinus Tribunus, & Balbina eius filia; dormierũt etiã in ipso SS. Felicissimus, & Agapetus Diaconi, Ianuarius, Magnus, Innocẽtius, & Stephanus Subdiaconi Sixti secũdi Papæ; in eodẽ etiã sepulta fuit S. Cæcilia, Tiburtius, & Valerianus, noster hic Vrbanus, cũ socijs, & pleriq; alijs Martires; demũ Cœmeteriũ hoc nedũ Prætextati, sed pluribus alijs nominibus appellabatur, de quo infra.

Acta S. Alexãdri Papæ apud Sur. tom 3. die 3 Maij.

20 AD TEMPLVM DIANAE DVCERENT. Huius Templi supra etiam meminit hæc passio, ad illud enim ductus Anolinus Commentariensis, vt sacrificaret, idque

idque recuſans propè eum eſt decollatus: Plura autem Dianæ Templa Romæ fuiſſe, ex Veterum monumentis colligitur: præcipuum Dianæ templum in Auētino fuit à Seruio Tullio, vt ſcribit Dionyſius, collatis oppidatim pecunijs conſtructum, in quo fęderis leges conſcripſit Ciuitatibus, ritusq; celebrandi feſti, atq; fori conſtituit; cuius Tēpli meminit Plutarchus, qui & rationem reddit cur in hoc Auentini Dianæ Templo, boum cornua affigerentur, cum in reliquis Dianę Templis Ceruorum cornua ſuſpendi ſolerent à Romanis. Erat etiam Templum Dianæ in vico patritio, de quo ita Plutarchus: De multis, quæ Romæ ſunt Dianæ templis id ſolum non intrant Viri, quod eſt in vico Patritio;] cuius rei rationem reddens: Narrant enim (inquit) Mulierem ibi Deæ cultum exhibentem à quodā vi fuiſſe compreſſam, eumq; à canibus diſcerptum, inde ſuperſtitionem natam, ne Viri eo intrarent] Erat quòq; Dianæ fanum in Cæliolo, de quo ita Cicero: L. Piſonem quis neſcit his temporibus maximum, & ſacratiſſimū Dianæ ſacellū in Cæliculo ſuſtuliſſe?] quod templū vbi nunc eſt Eccleſia S. Io: ante portam Latinā fuiſſe, pleriq; exiſtimāt. Tēplum vero Dianæ, ad quod, vt hic dicitur, ducti fuerūt ad ſacrificandū S. Vrbanus, & Socij via Nomētana extra Vrbem fuiſſe ex eo exiſtimamus, quia infra in his ipſis actis dicitur eos decollatos fuiſſe extra dictum Templum, & in ſacris Martyrologijs habeatur Vrbanum Papam via Nomētana martyrium conſummaſſe, ex quibus neceſſariò ſequitur dictum Templum via Nomentana extitiſſe.

Dion. lib. 4.

Plutarc. Roman. quæſt. 4.

Plutarch. vbi ſupra quæſt 3.

Cic. in orat. de Aruſpicum reſponſis.

21 FLEVERVNT FLETV MAGNO. De fletu ſuper mortuos ſæpe in ſacra Scriptura, vt de Abraham Geneſ. c. 23. Venitq; Abraham, vt plangeret, & fleret eā.] & lib. 2. Reg. c. primo. Apprehendens autem Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omneſq; viri, qui erant cum eo, & plāxerunt, & fleuerunt, & ieiunauerunt vſq; ad veſperam ſuper Saul, & ſuper Ionatham filium eius,] & c. 3. Scindite

vestimenta, & accingimini saccis, & plangite ante exequias] & Act. c. 8. Curauerunt Stephanum, & fecerunt planctum super eum.] & Numer. c. 20. & Deutor. c. 34. Aaron, & Moysis mors triginta diebus fletur; & apud Origenem priscos Christianos septem diebus mortuos luxisse habetur, cum dicit: Luctus mortui fit septem diebus, & septẽ noctibus.] sed de his alibi à nobis fusius dicetur.

Orig. lib. 3. in Iob.

22 VIRGAM, QVAM MANV TENEBAT AGITANS. De Virgis superius latè disseruimus; Virgæ autem Magistratuum, quæ ex betulla erat, meminit Plinius nat. hist. lib. 16. c. 18.

23 INVICEM SE OSCVLANTES OSCVLO PACIS, ET MVNIENTES FRONTES SVAS VEXILLO CRVCIS CHRISTI. In historia Apostolica, quæ nomine Abdiæ Babylonici circũfertur, hæc de S. Apostolo Iacobo Zebedei filio habentur: Et perfudit (inquit) eum Iacobus, & dixit, da mihi pacis osculum, cumq; osculatus esset eum posuit manum super caput eius, & benedixit eum, & fecit signaculum Crucis Christi in frõte eius, & haud mora ceruicem spiculatori porrexit.] Sed de pacis osculo plura à nobis supra dicta sunt; Viuificæ vero crucis signo frontes suas munire Sanctis martyrium subituris familiarissimum fuit; ita à Tortoribus S. Martinæ ab ipsa ad fidem conuersis actum legimus: Illi enim (dicitur in passione S. Martinæ) nihil territi, sed Deum orantes, & crucis signum pingentes digitis in frontibus suis læti ictum Carnificis exceperunt.] S. Pontianus quòque Martyr super prunas nudis plantis ingredi iussus signum Christi in frõte sibi fecit, & super ardentes carbones nudis pedibus ambulauit; quod idem a S. Tiburtio actum esse referunt acta S. Sebastiani. Nedum autem martyrium subituri, sed etiã Iudicibus sistendi frontem cruce muniebant Martyres, vt habetur in actis SS. Theoduli, & Agathopodes. In templa

Abdias Babylon. lib. 4. hist. Apost.

Acta S. Martinæ Sur. tom. 1. die prima Ianuarij, et in manuscriptis. Acta S. Pontiani Sur. tom. 1. die 14. Ianuar. Acta S. Sebastiani Sur tom. 1. die 20 Ianuarij. Acta S Theoduli, & Sur to. 2. die 4 Aprilis.

pla Idolorum quòq; ingreſſuri,ad ſacrificandum ducti frõ tẽ cruce ſignabant,ita ſæpiſſime in ſupradictis actis S. Martinæ,& in actis S.Iuliani; legimus etiam in actis SS.Terentij,& Africani, quod Martyribus cruce frontem ſignantibus Idola,in quæ inſufflabant corruebant. Verum non ſolum frontem,ſed etiam pectus,& cor crucis ſignaculo muniebant aliquando,vt habetur in actis S. Demetrij Martyris,& S.Corbiniani Epiſcopi. S.Hieronymus quòq; in vita S.Paulæ,dum eam morituram ſcribit:Digitum(inquit) ad os tenens crucis ſignum pingebat in labijs.] Totum etiam corpus cruce ſignare ſępiſſime conſueuerunt Sãcti, vt in actis S.Iſidori,SS.Fauſtæ, Euelaſij, & Maximini, S. Theodori,& S.Georgij Martyrum. Qui religioſus,& pius Chriſtianorum ritus multis Patrum teſtimonijs comprobatur,de quo ita S.Cyprian. aduerſus Iudæos c. 22. Quod in hoc ſigno crucis,ſalus ſit omnibus, qui in frontibus notentur apud Ezechielem dicit Deus; Tranſi mediam Hieruſalem,& notabis ſignum ſuper frontes virorum,&c.] & epiſt. 56. Muniatur (inquit)frons,vt ſignum Dei incolume ſeruetur.] Tertullianus quòq; de Corona milit. Ad omnem (inquit) progreſſum, atque promotum,ad omnẽ aditum,atq; exitum, ad veſtitum,ad calceatum, ad menſas, ad lauacra,ad lumina,ad cubilia,ad ſedilia, quandocunq; nos conuerſatio exercet, frontem crucis ſignaculo terimus.] Prudentius etiam in hymno ante ſomnum.

Acta S. Iuliani Sur. to. 1. die 9. Ianuarij. Acta S.Terentij, &c. Sur tom. 2. die 10. Aprilis. Acta S Demetrij, &c. Sur tom 5. die 8. Octobris. S. Hierony. in vita S. Paulæ. S Cyprian. aduerſus Iudæos cap. 22 Ezech. 9. Tertull. de Corona milit. Prudent. in hymno ante ſomnum.

Fac cum vocante ſomno,
Caſtum petis cubile,
Frontem, locumq; cordis,
Crucis figura ſignet.

Et hæc inter innumera de hoc Patrũ teſtimonia ſufficiant

24 CORPVS S. VRBANI IN SVPERIORI COENACVLO CONDIDERVNT. Quemadmodum ſuperiores domus partes ex eo, quia in eis cœnare Antiqui conſueuerunt cœnacula ſunt appellata teſte Varrone lib. 4.

lib.4. de lingua latina,& Vitruuio lib.2.c.8.Ita,& in Cœmeterijs superiores eorum ordines, & viæ cœnacula dicta sunt; Verum quia in eis erant aliquando duo, aliquando tres,& plerumq; quatuor ordines cryptarum, quorum alij alijs imminebant, vt in ipsis hactenus videmus; ideo hic in superiori cœnaculo dicitur, ideſt in ipsa prima crypta, quæ iuxta Cœmeterij aditū erat collocata, & supra se nullā aliam habebat.Hic locus poſtea à Chriſtianis religiose cultus eſt, vbi vltra Cœmeteriū, & Ecclesia cōsecrata eſt, cuius mentio habetur in antiquis manuscriptis indicibus ſtationum, & feſtorum per annum,qui in die natalis S. Vrbani Feſtum ad Ecclesiam eius via Appia designant.

25 CANTANTES,ET FVNERI EXEQVIAS PSALLENTES DOMINO PERSOLVEBANT. De hymnis, & canticis in funere defunctorum meminit S.Clemens Papa, cum dicit: Proq; fratribus noſtris, qui in Domino obierunt, & ante typum regalis Corporis Chriſti, acceptabilemq; Euchariſtiam offerte in Ecclesijs,& Cœmeterijs veſtris; atq; in exitu Mortuorum psallentes eos deducite ſi fideles fuerint in Domino.] De hymnis,& exequijs defunctorum ſæpe apud S.Io. Chryſoſtomū,& præcipuè homil. 70. ad Populū Antiochen.hæc habētur:Quid autē hymni,nonnè glorificamus Deū,& illi gratias agimus,quia iā Defūctū coronauit, absoluit à laboribus, & ab incertitudine sublatū penes se retinet?nonnè hymni proterea? nōnè psalmodiæ?]Verū de hymnis,cāticis,& alijs cærimonijs in funerib⁹ à priſcis Chriſtianis adhibitis latè agemus in libro noſtro de sacris Cœmeterijs.

Clem.lib.6. Cōſt.Apoſt. c 29.

S.Io.Chryſ. homil.70. ad Pop.Antioch.

26 ABIIT CARPASIVS VICARIVS, VT TVRA DIIS IMPONERET, QVI STATIM A DIABOLO ARREPTVS EST. Hoc idē legitur in actis eiusdem S.Vrbani apud Vincentiū Bellouacensem, & S.Antonin. vbi etiā miseranda ipsius Carpaſij mors, quæ hic desideratur his verbis narratur: Sed ſtatim Carpaſiū vltio diuina subsequitur.

Vincēt. Bellou.in Spec. vol.2.li.12. c.25. S.Antonin. hiſt.lib.1.

tur. Nã dum à cæde Sanctorum rediens Idolo quasi victor sacrificat à Dæmone corripitur, Deos suos blasphemãs, & Christianos inuitus prædicans, & post paululũ suffocatur. Quod videns Marmenia vxor eius cũ filia sua Lucina accedẽs ad Fortunatũ, & Iustinũ Presbyteros baptizatæ sunt.] Diuina quòq; vltione mulctatus est alius Carpasius Vicarius, cuius supra meminimus, (nã vt in eisdẽ S. Marcelli Papæ actis legitur) cũ post Sanctorũ necem in domo B. Cyriaci, quã ab Imperatore impetrauerat, fontem Baptismi à S. Marcello Papa consecratũ in balneum vertisset, exiens de balneo cũ socijs subitò mortuus cecidit, Carpasio huic vt sceleribus, immanitate, nomine, atq; officio, ita quòq; infelici exitu omnino persimilis. Sed, & plures Prçsides, quod vexassent Christianos Deum vindicẽ sensisse testatur Tertullianus ad Scapulam, vbi de Saturnino, qui lumina amisit, de Claudio Herminiano, qui viuus vermibus ebullijt, ac de Cæcilio Capella, & ipso Scapula.

Acta S. Marcelli Surius to. 1. 16 Ianuar.

Tertull. ad Scapul. c. 3.

27 SEDIT ANNOS VIII. MENSES XI. DIES XII. Ita etiã habetur in superiori vita Bibliothecæ Vaticanæ, quod cum Eusebio conuenire videtur, qui Vrbanũ annos nouẽ sedisse scribit in Chronico; Illustrissimus tamen Cardinalis Baronius ex indicibus Vaticanis, & ijs, qui à Cresconio collecti sunt, Vrbanũ annos sex, mẽses septẽ, & dies quatuor sedisse in Annalibus Ecclesiasticis notauit.

28 HIC FECIT MINISTERIA SACRATA OMNIA ARGENTEA, ET PATENAS ARGENTEAS VIGINTIQVINQVE APPOSVIT. In ipsis enim surgẽtis Ecclesię primordijs vasa sacra ad vsum diuinorũ Officiorũ vel lignea, vel vitrea erãt, quod etiã in paupertate Ecclesiæ diutius durauit, hinc est quod faciliter frangebãtur, vt de calice à Paganis fracto, & precibus à S. Donato restaurato meminit S. Gregorius; calices etiam frangi faciles commemorat Tertullianus, quo in loco Pamelius calices vitreos fuisse doctissimè animaduertit: de calice autẽ vitreo

S. Greg. li. 1. Dialog. c. 7. Tertull. de Pudicitia c. 7. Pamel. ibidem.

treo clarius S.Hieronymus epiſt.4.ad Ruſticũ, & de patenis vitreis ita Damaſus in vita Zepherini Papæ: Hic fecit conſtitutũ in Eccleſia, vt patenas vitreas ante Sacerdotẽ in Eccleſia Miniſtri ſupportarent,&c.] Primus igitur Vrbanus Papa vaſa ſacrata,quę prius lignea,& vitrea erãt argẽtea fecit,de quo ita Conc.Tribur.c.18. Vaſa quibus ſacroſancta cõficiuntur myſteria calices ſunt,& patenæ, de quibus Bonifacius Martyr,& Epiſcopus interrogatus ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramẽta cõficere,reſpõdit,quõdã Sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebãtur,nũc è contra lignei ſacerdotes aureis vtuntur calicibus; Zepherinus xvi. Romanus Epiſcopus, patenis vitreis Miſſas celebrari conſtituit; Tũ deinde Vrbanus 18. Papa omnia miniſteria ſacrata fecit argentea.] hoc idẽ habetur in c.vaſa de conſecrat.diſt.1. & refert Vualfridus Strabo de rebus Eccleſiaſt. c.24. Concilium autem Remenſe c.6. vt habetur in c.vt calix diſt.1.de cõſecrat.ligneos,vitreos,æreos,vel ex auricalco fieri calices prohibet. Vrbanus igitur primus ſacrata vaſa,vt diximus,argentea fecit,quæ poſtea, & aurea fuiſſe cõſtat ex actis S.Laurẽtij per S.Ambroſium,& Prudentiũ ſacro hymno conſcriptis,& pluribus alijs.

Damaſus in Zepher. *Concil. Tribur.c.18.* *S. Ambroſ. offic. lib. 2. cap.48. Prudent.in hymno S. Laurentij.*

29 TEMPORIBVS MAXIMINI, ET AFRICANI COSS. Horum Conſulũ chronologia cum tẽporibus Vrbani non conuenit, cũ eorum poſt ipſius Vrbani martyrium,finitoq; Alexandri Imperio,vt ex Caſſiadoro cõſtat, fuerit conſulatus. Aut ergo librarij vitio pro veris Cõſulibus,qui ante extiterant horũ poſteriorũ nomina irrepſiſſe dicẽdũ eſt;aut ingenuè cõfitendũ,ſicut ſæpe aliàs, ita hoc loco librũ hunc à vera faſtorum, & temporum ratione aberrare;fortè quia,vt viri docti ſuſpicantur, huic Damaſi libro res à Romanis Põtificibus geſta fideliter narrare ſtudẽti,chronologia ab alio quouis parũ diligenti tẽporum ratiocinatore adiecta fuerit.

Expliciunt notæ ad Paſsio. S.Vrbani.

AD
LVCII PP. ET MART.
VITAM

ANTONII BOSII V. I. D.
Notæ.

1 LVCIVS. Lucius Papa post martyriũ S. Cornelij in locum eius eligitur; cuius meminit S. Hieronymus in libro de Scriptoribus Ecclesiast. in Cornelio; extat S. Cypriani epist. ad Luciũ de qua infra; de Lucio etiam mentionem facit idem Cyprianus in epistola, quam Stephano eius successori scribit his verbis: Seruandus est enim Antecessorum nostrorum Beatorum Martyrum Cornelij, & Lucij honor gloriosus, quorum memoriam cũ nos honoremus, multò magis tu Frater charissime honorificare, & seruare grauitate, & auctoritate tua debes, qui vicarius, & successor eorum factus es.]

S. Hier. lib. de Script. Eccles.

S. Cypr. epist. 58. & ep. 67

2 SEDIT ANNOS III. MENSES III. DIES III. Eusebius in Chronic. & hist. Eccles. lib. 7. c. 3. Lucium Papam octo tantum mensibus sedisse tradit. Verum ab Illustrissimo Cardinale Baronio sedis suæ tempus vsque annum Christi 257. Galli, & Volusiani Impp. quartum, claris rationibus extenditur.

Illustriss. Card. Bar. Annal. Eccles. tom. 2.

3 VALERIANVM TERTIVM, ET GALLIENVM COSS. Meminit horum consulatus Cassiod. in Chron. contigit autem anno Christi 257.

4 HIC IN EXILIO FVIT RELEGATVS, POSTEA NVTV DEI INCOLVMIS AD ECCLESIAM REVERSVS. Lucio ab exilio reuerso S. Cyprianus congratulatoriam scripsit epistolam, in qua inter alia hæc: Sed & nunc non minus tibi, & comitibus tuis, atque vniuersæ fraternitati gratulamur, quod cum eadem gloria, & laudibus vestris reduces vos denuò ad suos fecerit benigna Domini, & larga protectio, vt pascendo Gregi Pastor, & gubernandæ naui Gubernator, & Plebi regendæ Rector redderetur; & appareret relegationem vestram sic diuinitus esse dispositam, non vt Episcopus relegatus, & pulsus Ecclesiæ deesset; sed vt ad Ecclesiam maior rediret, &c.] & paulo infra: Regredientibus vobis abbreuiata non est Episcopo confessionis suæ dignitas, sed magis creuit sacerdotalis auctoritas, vt altari Dei assistat Antistes, qui ad confessionis arma sumenda, & facienda martyria non verbis Plebem, sed factis cohortetur.]

S. Cypr. ep. 58.

5 ARCHIDIACONO SVO STEPHANO. Hoc idem à Cornelio Papa factum in hoc eodem libro de Romanis Pontificibus in vita ipsius traditur his verbis: Post hoc, idest tertio nonas Martij iam ante passionem suam omnia bona Ecclesiæ tradidit Stephano Archidiacono suo.] Cum enim Romani Pontifices carceribus mancipabantur, vel ducebantur ad mortem, solebant Ecclesiæ facultates Archidiacono commendare, ita etiam a Stephano Papa actum legimus, qui omnia vasa Ecclesiæ, & pecuniæ arcam Archidiacono suo

Damas. in Cornelio.

Damas. in Stephano.

Xysto

Xy ſto dedit in poteſtatem; Beatus Xyſtus quòque Sancto Laurentio Archidiacono ſuo, cum ad paſsionem duceretur, Eccleſiæ facultates commendauit, vt in actis Sancti Laurentij habetur, quod innuit etiam Prudentius, qui & Archidiaconi officium his verſibus, dum de S. Laurentio loquitur, deſcribit.

Damaſ. in Xyſto. Acta S. Laurentij, Sur. tom. 4. 10. Aug. Prudent. in hymno S. Laurentij.

Hic primus è ſeptem viris,
Qui ſtant ad aram proximi
Leuita ſublimis gradu,
Et cæteris præſtantior,
Clauſtris Sacrorum præerat
Cæleſtis arcanum domus
Fidis gubernans clauibus,
Votaſque diſpenſans opes.

Expliciunt notæ ad Paſsionem S. Lucij Papæ.

AD LITERAS PASCHALIS I. PAPAE

DE REVELATIONE, ET INVENTIONE corporis B. Cæciliæ, & Sociorum eius, & eorundem intra Vrbem translatione.

ANTONII BOSII I. V. D. Notæ.

Ioan. de Columna in Biblioth. Vat. & Asc Car. Columna. S. Antoninus

1 REVELATIO. Reuelationem hanc ex his Paschalis literis ad verbum ferè desumptam ponit Anastasius Bibliothecarius in vita Paschalis Primi, quæ etiam reperitur in antiquo codice Ecclesiæ S. Cæciliæ trans Tiberim. Ipsam quòque eisdem ferè verbis refert Ioannes de Columna in sua historia manuscripta; a quo Sanctus Antoninus Archiepiscopus Florentinus eandem accepit, vt ipsemet testatur. Sed quod ad has Paschalis literas spectat, eædem in antiquo lectionario Basilicæ Sancti Petri nonnihil immutatæ repe riuntur post Sanctæ Cæciliæ passionem: extat etiam earundem literarum non quidem autographum, sed exem plar non valde antiquum, & in aliquibus à quopiam for san suo marte variatum in manuscripto exemplari Bibliothecæ Apostolicæ, à quo eas primū descripseramus typis tradendas; Verum cum deinde V.C. Pompeio Vgo nio

nio Reuerendissimus Sacri Palatij Magister hæc ipsa sacræ antiquitatis monumenta recognoscenda, & cum veteribus exemplaribus conferenda demandasset; is nobis easdem Paschalis literas multò castigatiores, & antiquioribus characteribus exaratas, in nobilissima Bibliotheca (cui ipse præfectus est) Illustrissimi Principis Ascanij Cardinalis Columnæ ostendit, ipsisq. codicem Basilicę Sancti Petri, Bibliothecarium, Ioannem de Columna maximè adhærere comperimus: Ex quo moti sumus, vt secundum id exemplar, eodem Vgonio approbante, ederemus, quas in fine mutilas ex vetustissimo Bibliothecarij codice suppleuimus: Et ne vaticanam quis lectionem requireret, quę postrema hac Sanctorum corporum detectione per manus multorum vagata est, eius varietates C.V. literis indicatas ascripsimus; si quid autem in his rudiori stylo dictum reperies, id æui illius simplicitati condonato.

Hanc horum Sanctorum corporum inuentionem, & reuelationem sub Anno Domini DCCCXXI. & Ludouici Pij Caroli Magni filij Imperatoris anno septimo his verbis collocat Sigebertus in Chronico.

Paschalis Papa corpus Sanctæ Cæciliæ Virginis, ipsa reuelante, inuenit, aureis velatum indumentis, sanguine ipsius adhuc infusis, & ipsam, & corpora Sanctorum Valeriani sponsi eius, & Tiburtij, & Maximi, Vrbani quòq; Papæ in Ecclesiā a se eis ædificatā transposuit.

Hæc Sigebertus, quem etiam refert Vincentius Bellouacensis in Speculo historiali. Ita quòque Petrus Natalis in Catalogo post passionem Sanctæ Cæciliæ. *Anno septimo Ludouici Imperatoris Paschalis Papa corpus Sanctæ Cæciliæ, ipsa reuelante*

Vinc. in spec. tom. 4. li. 25 cap. 26.
Petrus Nat. in Catalogo.

dudum

dum occultatum inuenit, aureis velatum vestibus sanguine eius adhuc infusis, & ipsum inter corpora Sanctorum Tiburtij, & Valeriani, & Maximi, atque Vrbani PP. in Ecclesiam nomine Virginis Sanctæ dedicatam collocauit. Martinus Polonus in vita Paschalis: *Hic corpus Beatæ Cæciliæ, ipsa reuelante, & corpora Beati Tiburtij, & Valeriani, necnon Sancti Vrbani PP. de Cœmeterio vbi erant reconditi manu propria eleuans, intra Vrbem in Ecclesia Beatæ Cæciliæ honorificè collocauit.*

Martinus Polonus.

Richardus Monachus Cluniacensis in sua Romanorum Pontificum serie in Paschali. *Hic corpus Sanctæ Cæciliæ, ipsa reuelante, & sponsi sui Valeriani, & linteamina sanguine Martyris infusa inuenit, ac corpora Tiburtij, Maximi, & Vrbani, quæ omnia manu colligens in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ de Vrbe sepeliens collocauit.*

Richardus Cluniac. in Biblioth. Vatic. n. 735.

Richardus Guido in suo Chronico Pontificio in eodem Paschali. *Hic Beatus Pontifex corpus Sanctæ Cæciliæ, ipsa reuelante, in Cœmeterio Prætextati cum corpore sponsi sui Valeriani, & linteamina ipsius Martyris infusa sanguine inuenit, qui cuncta manibus pertractans collegit, corporaq; Sanctorum Tiburtij, Maximi, necnon & Papæ Vrbani, à quo fuerant tumulati, quæ omnia*

Richar Guido in Biblio. Vatic. n. 712

nia infra Vrbem, in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ cum magna honorificentia collocauit. Ptolomæus Lucensis in Ecclesiastica Historia. *Hic corpus B. Cæciliæ, ipsa eadem reuelante, & corpora Beatorum Tiburtij, & Valeriani, nec non & S. Vrbani PP. de Cœmeterio, vbi fuerant reconditi manu propria eleuans, intra Vrbẽ in Ecclesia B. Cæciliæ honorificè collocauit.* Ptol. Luc. li. 15. c. 22. hist. Eccl. in Vatic. Biblioth. n. 228.

Demum in manuscripto quòque antiquo anonymi Auctoris Chronico, cum de Paschalis Pontificatu agitur. *Nullum memorabile ponitur, nisi quod ille manu propria corpus Beatæ Cæciliæ, Sancti Tiburtij, & Valeriani de Cœmeterio, vbi fuerant reconditi eleuans, intra Vrbem in Ecclesia Sanctæ Cæciliæ honorificè collocauit.* Chronica hæc incerti Auctoris habetur in Bibliotb. Vat. n. 220.

Horum tot Auctorum testimonia (ne quis miretur) idcirco collegimus, tum quia in singulis ferè aliquid obseruare licet, tum quod plerique eorum impreſsi non habentur; sed in Bibliothecæ Vaticanæ thesauris asseruantur, faciuntq. plurimum ad confirmandam huius sacræ reuelationis historiam: Quibus omnibus subscribit vetus pictura, quam ex porticu Sanctæ eiusdem Virginis Ecclesiæ expressam supra reddidimus.

2 PASCHALIS PAPAE. Is fuit Paschalis Primus Romanus, qui cum esset Monachus, & Abbas Monasterij Sancti Stephani maioris, propè Sanctum Petrum à Leone III. Presbyter Cardinalis tituli Sanctæ Praxedis est creatus, & demum mortuo Stephano Quinto, vel vt ab alijs appellatur IV. Anno Domini DCCCXVII.

Ro-

Romanus Pontifex renunciatur, qui postquam Romanum Pontificatum annis septem, mensibus tribus, diebus 17. gubernasset, obijt pridie Idus Maij anno Christi DCCCXXIV. & in Basilica S. Petri sepelitur, in sacello, vt existimamus, Sanctorum Procesi, & Martiniani martyrum, quod ab illo consecratum durauit, vsque ad veteris fabricæ demolitionem.

3 DIVERSA CORPORA SANCTORVM. Cum Cœmeteria ob diuersas Barbarorum deuastationes iam essent derelicta, & mortui intra Vrbem in Ecclesijs sepelirentur, summa fuit Romanis Pontificibus cura, Sanctorum corpora, quæ in dictis iam dirutis, & neglectis Cœmeterijs iacebant, in Vrbem transferendi, vt in libro nostro de sacris Cœmeterijs ostendemus, in quo singulas, quas reperire potuimus translationes, & qua eæ fierent solennitate sigillatim explicabimus. Verùm inter cæteros in hoc enixius laborauit Paschalis Primus, qui Martyrum corpora diligenter per Cœmeteria requirēs, vt refert Anastasius Bibliothecarius, & ipsemet hisce in literis testatur, eorum innumera in Vrbem, summa cum pompa, & celebritate introduxit, & in diuersis Ecclesijs collocauit; maximè autem in Ecclesia S. Praxedis, quę eius cum Cardinalis esset titulus fuerat, vbi adhuc perseuerat inscriptio, in qua à Paschali Papa duo millia, & trecenta Sanctorum Martyrum corpora ex dirutis Cœmeterijs in eam translata asseruntur, cuius translationis ordo in maiori arcu eiusdem Ecclesiæ, qui triumphalis ab antiquis appellabatur, depictus adhuc cernitur.

Anast. Biblioth. in vita Pasch. I.

4 ASTVLPHO LANGOBARDORVM REGE. Huic Astulpho, seu Aystulpho Rachis Langobardorum Rex monachus factus, Regnum reliquit. Hic propagandi Regni cupidus Rauenna capta, magnaq. Flaminiæ parte occupata, Romam ipsam obsedit, multisq. in agro Roma-

Romano incursionibus factis à Pipino Gallorum Rege, qui propterea iam secundò in Italiam venerat, Ticini obsessus, coactus fuit omnia per eum capta restituere: Et demum ex apoplexia moritur; quamquam alij fulminis ictu, alij in venatione ab apro confossum; nonnulli ex equo delapsum interijsse dicant. Is autem, dum Romam obsideret, multa Sanctorum corpora effodiens, & secum transferens, Cœmeteria subuertit, vt scribit Bibliothecarius; ex quo opinio nata est, quòd Corpus quòque sãctæ Cæciliæ ab eo fuisset asportatum. *Biblioth. in vita Stepha ni 2.*

5 ANTE CONFESSIONEM BEATI PETRI APOSTOLI. Locus ille subterraneus sub maiori Altare circa Presbyterij ambitum collocatus, vbi sanctorum Martyrum corpora, seu eorum sacræ reliquiæ reconderētur, Maiores nostri Confessionem appellarunt, quam vocem in sacris Martyrologijs, in actis Martyrum, in Libro de Romanis Pontificibus frequentissimam inuenies; quælibet enim Ecclesia antiquitus suam habebat Confessionem. Verum Apostolorum Petri, & Pauli Confessiones inter alias celebriores existunt, quæ à Caio antiquo Theologo apud Eusebium trophæa appellantur. Porrò quod ad Confessionē Sãcti Petri, de qua hic, spectat; locus ille est in quo sãcti Petri corpus post gloriosum eius martyrium depositū est Via Triumphali iuxta Apollinis templū, & Caij, ac Neronis Circum, vbi Anaclet. PP. I. eiusdē Apostoli memoriã, auctore Damaso, composuit, atque construxit, quod instar cœmeterij cæteris deinde Pontificibus fuit, in quo Lini, Cleti, Anacleti, Euaristi, Xysti, Thelesphori, Higinij, Pij, Eleutherij, Victoris, aliorumq; sanctorum Pontificum corpora recondita fuerūt. Erat hæc Confessio priscis Christianis, ipsis persecutionis tēporibus, vt Oratoriū, seu Sacrariū quoddã, ad quod orãs S. Zoe, B. Nicostrati Martyris vxor sub Diocletiano Imperat. à persecutoribus arctata, martyrio *Euseb. l. 3. hist. Eccles. cap. 4.* *Damas. in Ana leto.*

coronata est, quo in loco demum pace Ecclesiæ tradita à Constantino Magno amplissima est Ecclesia cõstructa. Solebant olim ante Confessionẽ Sancti Petri iuramenta præstari; legitur enim in Libro de Romanis Pontificibus Bonifatium secundum ante Confessionem Sancti Petri suum quoddam constitutum, quod liceret sibi successorem eligere à Clero iureiurãdo confirmari fecisse, illudq; postea ante eandem Confessionem toto Clero, & Populo spectante incendio consumpsisse, & in vita Adriani Primi, Charolum Francorum Regem donationem à se Romanæ Ecclesiæ factam in sacra sancti Petri Confessione iuramenti sacramento confirmasse. Cæterum antiquitus hæc sancti Petri Confessio & argento, & auro mirum in modum ornabatur; Habemus enim in eodem Libro de Romanis Pontificibus eam argento ex auro purissimo deaurato à Gregorio III. inuestitam, & ab Adriano Primo totam ex aureis laminis, diuersis historijs insculptis, decoratam, & à Leone III. illius pauimentum auro stratum, illique Saluatoris, & Principum Apostolorum imagines oblatas. Hunc ipsum locum temporum iniuria priscis ornamentis nudatum nuper Clemens Octauus Pontifex Max. magnificè marmoreis tabulis discoloribus, aureoq; gypso vestiuit, & decorauit. Confessioni sancti Petri multa dona à Charolo Magno Imperatore oblata in eiusdem Leonis III. vita enumerãtur, & demum eam innumeris ornamentis, & muneribus à Romanis Põtificibus, Imperatoribus, alijsq; Christianis Principibus ditatam sæpe legimus. Ad eam enim ipsi Imperatores, & Reges statim atque Vrbem ingrediebantur orationis causa accedebant; sed hæc de Confessione sancti Petri sufficiant. Quod autem hic dicitur Paschalem ante Confessionem sancti Petri resedisse, cum ei hæc facta fuit reuelatio, intelligas scilicet ante Altare maius S. Petri, vt rectè in porticu Ecclesiæ S. Cæciliæ depictum est, quemadmodum ex ipsius picturæ

exem-

exemplari, quod supra posuimus facilè cognoscere poteris, ita enim sæpe in gestis Pontificum legimus: Fecit coronas, vel vela pendentia ante Confessionem, & similia.

6 QVI TANTO PENES ME FVISTI. Ita etiam habetur in manuscripto Codice Basilicæ sancti Petri, & apud Anastasium, Bibliothecarium, Ioannem de Columna, & S. Antoninum; solus Codex Vaticanus habet *Quæ tantò penes me appropinquauit*. Et quidem ex hac duplici lectione, duplex quòque varius prouenit sensus, nam iuxta Vaticani Codicis lectionem Paschalis refert in reuelatione B. Virginem Cæciliam tantò penes se appropinquasse, vt proprio loqui ore simul possent; & iuxta aliam magis communem Sancta Virgo Cęcilia dicit Paschali, eũ suo corpori, cum illud in Cœmeterio quæreret, appropinquasse, vt loqui simul valerent. Quam profectò veriorem lectionẽ puto, idque ex pręcedẽtibus illis verbis: *Certamen, quod in me diu apposueras sine causa reliquisti?* Et ex sequentibus ijs: *Sed sicut cœpisti perage, & sicut operaris indesinenter operare.* Ex his enim verbis patet Paschalem Papam in Cœmeterio sacrę huius Virginis corpus perquisiuisse verum cum illud inuenire nõ potuisset, & ab Aystulpho Langobardorum Rege sublatum diceretur, à perquisitione retardatum.

7 IN COEMETERIO SANCTI XYSTI. In Codice Vaticano habetur: *In cœmeterio Xysti, seu Prætextati*. In manuscripto Codice Basilicæ sancti Petri, apud Anastasium Bibliothecarium, Ioãnem de Columna, Richardum Guidonem, sanctum Antoninum legitur

In Cœmeterio Prætextati. Nec mirum videatur; Vnum enim, & idem Cœmeterium à pluribus, & diuersis Martyribus in eo sepultis varia desumebat nomina, licet quandoque constructoris, vel instauratoris nomine nuncuparentur Cœmeteria. Scias ergo Cœmeteriũ hoc S. Xysti, seu Prætextati Cœmeterij Callisti partẽ fuisse, verum quia in eo sanctus Xystus Papa secundus gladio animaduersus est, & cum Felicissimo, & Agapito Diaconis, Ianuario, Magno, Innocentio, & Stephano subdiaconis suis sepultus, vnà cum sancta Cæcilia, Tiburtio, Valeriano, Maximo, & Vrbano Papa, propterea & Cœmeterium Xysti, & Cœmeterium Felicissimi, Agapiti, atque Ianuarij, & Cœmeterium ad sanctam Cæciliam, & Cœmeterium Tiburtij, Valeriani, & Maximi, & Cœmeterium Vrbani dictum reperimus. Anastasius Bibliothecarius Cœmeterium S. Xysti Papæ à Leone III. renouatum tradit in eius vita, vbi & dona eidem ab ipso oblata enumerat. De Cœmeterio Beatorum Martyrum Ianuarij, Vrbani, Tiburtij, Valeriani, & Maximi à Gregorio III. instaurato habes apud eundẽ, qui & in Adriano Primo meminit Ecclesiæ S. Tiburtij, Valeriani, & Maximi, & Cœmeterij SS. Vrbani Pontificis, Felicissimi, Agapiti, atque Ianuarij Martyrum. De Cœmeterio demum ad sanctam Cæciliam habes in Romano Martyrologio sub die 4. Martij. Romæ Via Appia SS. Martyrum nongentorum, qui positi sunt in Cœmeterio ad sanctam Cæciliam] Extat adhuc in Cœmeterio Callisti non longè ab ore cryptæ sub Ecclesia S. Sebastiani Titulus sancti Maximi ita inscriptus.

Biblioth. in vita Leon. 3

Biblioth. in vita Gre. 3. & Adria. 1.

SANCTO
MARTYRI
MAXIMO

Et

Et perseuerat adhuc ibidem memoria loci illius, in quo primùm S. Cæciliæ corpus ab Vrbano Papa depositum, à Paschali Primo inuentum fuit, marmorea hac inscriptione renouata.

✠ HIC QVONDAM RECONDITVM FVIT CORPVS
BEATAE CAECILIAE VIRGINIS, ET MARTYRIS.
HOC OPVS FECIT FIERI REVERENDISSIMVS
PATER DOMINVS GVLIELMVS ARCHIEPS.
BITVRICENSIS. ANNO DOMINI MCCCC NONO.

Ne putes Gulielmum hunc Archiepiscopum Bituricēsem eum esse, de quo in sacris Martyrologijs sub quarto Kal. Augusti, cuius acta habemus, apud Surium, is enim, vt notat Illustriss. Cardinalis Baronius in suis ad *Sur. tom. 4.*
Romanum Martyrologium notis, obijt Anno Domini MCCXLI. & ab Innocentio IIII. fuit in Sanctorum numerum relatus, cuius literæ adhuc in Vaticana Bibliotheca seruantur; tempus enim in dicta inscriptione designatum non conuenit cum ijs temporibus: Nisi sculptoris errore perperam tempus designatum diceremus. Extat præterea in Confessione Ecclesiæ Sanctæ Cæciliæ marmorea tabula, quam existimamus antiquam esse Sāctorum Valeriani, & Tiburtij sepulcralem inscriptionem, à Cœmeterio illuc translatam, quando & ipsa quòque corpora ibidem reposita fuerunt; Inscriptio autem est huiusmodi.

SANCTIS MARTYRIBVS TIBVRTIO,
BALERIANO, ET MAXIMO, QVORVM
NATALE EST XVIII. KALEND. MAIAS.

8 LINTEAMINA, CVM QVIBVS SACRATISSIMVS SANGVIS EIVS ABSTERSVS EST. Hæc illa sunt linteamina, de quibus ita in eius passione habetur: *Cuius sanguinem omnes bibulis linteaminibus populi, qui per eam crediderant, abstergebant.*

9 TITVLVS, QVEM SVO SANCTO NOMINE CHRISTIANA DEVOTIONE DICAVERAT. Hæc est communior lectio, & ita etiam habetur apud Anastasium Bibliothecarium, & alios, quos supra retulimus, idq; cum eo, quod in ipsa S. Cæciliæ passione dicitur, cũ de eius domus dedicatione agitur, conuenit. Solus Codex Vaticanus habet: *Titulum, quem piæ deuotionis affectu S. Papa Primus Gregorius Doctor eximius dicauerat.* Quod & potuit esse, idque videtur etiam comprobari ex eo, quod Paschalis, vt infra in his literis dicitur, Monasterium in honorem S. Gregorij ædificauerit, quasi id fecerit, ea re motus, quia ipsa Ecclesia ab eodẽ sancto Pontifice dedicata fuerit. Licet enim S. Vrbanus Papa à S. Cæcilia rogatus eius domum Ecclesiam consecrasset, potuit tamen dicta Ecclesia ob antiquitatem collapsa, vel aliqua alia ex causa profanata à S. Gregorio iterum consecrari, sicut multas Ecclesias pluries dedicatas fuisse ex antiquis inscriptionibus constat. Cæterum Ecclesia sanctæ Cæciliæ antiquissimus est Præsbyteri Cardinalis titulus, cum illius mentio fiat in Concilio secundo Romano sub Symmacho, ibi enim se subscribũt Bonifatius, & Martianus Præsbyteri S. Cæciliæ; fuit enim Concilium illud, vt in eo dicitur, post Cõsulatũ Paulini Christi scilicet Anno 499. celebratum. In antiquo etiam epitaphio, quod est in Confessione eiusdem Ecclesiæ, sepulcri illius locus ab

Ar-

Archipresbytero Tituli sãctæ Cæciliæ ſolidos ſex comparatus dicitur Imp. DD. Aug. Heraclio Anno nono P.C. eiuſdem Anno octauo, atque Heraclio Constantino nouo filio ipſius Anno ſeptimo, indictione ſeptima; Quod accidit Anno Christi DCXIX. vt ſcribit Honuphrius in fastis. Stephanus Tertius quòque ex Presbytero Tituli S. Cæciliæ à Zaccharia Papa creatò, fuit Anno Domini DCCLII. Romanus Pontifex renunciatus. Solebant antiquitus Romani Pontifices in natali Sanctæ Cæciliæ ad ſacrum miſſæ myſterium celebrandum cum Clero ad hanc Eccleſiam conuenire; ibique rogam Populo dare; legimus enim apud Anastaſium Bibliothecarium Vigilium Papam decimo Kalendas Decembris Theodoræ Augustæ iuſſu, dum in hac Eccleſia munera Populo traderet, captum, & Constantinopolim trãſmiſſum. Hæc de hoc Titulo attigiſſe ſufficiat, fuit olim, & Oratorium S. Cæciliæ via Tiburtina, quinto ab Vrbe milliario, cuius meminit idem Bibliothecarius in Zaccharia, ſed huiuſmodi antiquitatum ſtudioſum Lectorem remittimus ad Librum, quem à præſtantiſſimo viro Pompeio Vgonio quamprimum edendum in lucẽ ſperamus, in quo omnia, quę ad Eccleſiarum Vrbis antiquitatem ſpectant, adamuſſim diſcutientur.

10 A FVNDAMENTIS EST RESTAVRATVS. Ex hoc loco, & ijs quæ ſupra diximus constat quantum errent ij, qui primam huius Eccleſiæ fundationem Paſchali tribuunt, cum ipſe eam tantum instaurauerit, de qua instauratione ita Anastaſius Bibliothecarius in eius vita: Christi namque omnipotentis Dei famulus, & prænominatus Pontifex maximam erga Dei Eccleſiam curam, & ſollicitudinem præuidendo indeſinenter gerens; cum quodam die orationis ſtudio ad Sanctæ Dei Virginis, Christiq; Martyris Cæciliæ Eccleſiam adueniret, nimio iam quaſſata ſenio Eccleſiæ eiuſdẽ mœnia etiam

à fun-

à fundamentis ruitura videns, quæ per olitana tempora defectu vetustatis marcuerant, & pene ruinis confracta diu antiquitatis lacerata manebant, dato studio operis eodem in loco magnifico opere nouam construere Ecclesiam cæpit, & perficere satis meliorem, quam fuerat studuit] hæc Bibliothecarius. Seruatur adhuc illæsū musiuum absydis à Paschale factum, in cuius medio Seruatoris nostri, & hinc inde Principum Apostolorum Petri, & Pauli, S. Cæciliæ aliorumq; Sanctorum extāt imagines, & ipsius Paschalis effigies Ecclesiam S. Cæciliæ manu gestans; & subtus hæc aureis literis inscripta carmina.

HAEC DOMVS AMPLA MICAT VARIIS FABRICATA METALLIS,
OLIM QVAE FVERAT CONFRACTA SVB TEMPORE PRISCO.
CONDIDIT IN MELIVS PASCHALIS PRAESVL OPIMVS.
HANC AVLAM DOMINI FIRMANS FVNDAMINE CLARO.
AVREA GEMMATIS RESONANT HAEC DINDIMA TEMPLI.
LAETVS AMORE DEI HIC CONIVNXIT CORPORA SANCTA
CAECILIAE, ET SOCIIS RVTILAT HIC FLORE IVVENTVS.
QVAE PRIDEM IN CRYPTIS PAVSABANT MEMBRA BEATA.
ROMA RESVLTAT OVANS SEMPER ORNATA PER AEVVM.

Huius absydis, & ornamentorū, ac munerū, quæ à Paschali huic Eccl. fuerūt oblata, ita meminit idē Bibliothecar. *Qui Sanctißimus Præsul amore venerandorū Sanctorum fecit in ornamentis ipsius Ecclesiæ absydam musiuo opere decoratam, & ciburiū miræ magnitudinis ex argento pens. lib. D. & semis, & vnc. viij. Propitiatorium denique sacri Altaris, seu Confeßionem interius, exteriusq; cum rugulis suis ex laminis argenteis mirum in modum perficiens compsit, qui simul pens. lib. LXIV. & vnc. xv. Ad sacrum verò eius-*

eiusdem Virginis corpus optulit imaginem ex argenteis laminis pens. lib. XCV. Fecit etiam ante vestibulum Altaris regularem inuestitũ ex laminis argenteis cũ columpnis duabus, vbi & posuit arcum vnum, & gammadias pens. lib. C. & semis. Optulit ibi ipsum imagines ex argento deauratas tres pens. insimul lib. xlviij. semis. Sæpesatus quòque Præsul fecit per arcus eiusdem Ecclesiæ Calices maiores ex argẽto xxvi. pens. insimul lib. cviiij. & semis. Item vbi supra optulit canistra ex argento II. pens. lib. II. & vnc. IX. Gabatham ex auro purissimo pens. lib. III. Fecit iam prædictus Pontifex canistra enasoti ex argento II. pens. lib. x. Gabathas ex argento iij. pens. lib. v. Turabulũ ex argento deauratum pens. lib. I. Hic benignissimus Præsul optulit in sacro Altare vestem de blattin byzantea habentem in medio tabulam de chrisoclauo, cum historia, qualiter Angelus B. Cæciliam, seu Valerianum, & Tiburtiũ coronauit, cum periclisin de chrisoclauo miræ pulchritudinis. Item ibi ipsum fecit vestem de fundato alythino habentem in circuitu periclisin de olouero. Ob amorem eiusdem Virginis fecit aliam vestem de fundato porphiretico habẽ

*tem in medio Crucem ex auro texto comptè decoratam. Enimuero in iam dicto Altare optulit vestem albam sigillatam cum rosulis habentem in medio Crucem de blattin cum psillis, & periclisin de blattin byzantea pulcherrimè exornatam. Optulit in prænominato Altare vestem de quadrapulo. Venerabilis Pontifex fecit vela alythina pendentia in circuitu Altaris iv. habentia Cruces, & gammadias de fundato, & quadrapulo. In arcellam verò vbi venerabile * caput eiusdem Virginis condidit, fecit vestem paruam de tyreo cũ periclisin de blattin. Optulit vbi supra vestem de fundato prasino; immo & aliam vestem de staurace cum periclisin de olouero. Ibi ipsum vestem de blattin cum periclisin de fundato. Fecit etiam in arcella ad corpus iam dictæ Virginis vestem de quadrapulo cum periclisin. Porrò aliam vestem de staurace cum periclisin de olouero. In iam dicta Ecclesia fecit vela tyrea cum periclisin de blattin byzantea num. xxv. Item vela prasina cum periclisin de olouero numero iv. Optulit vbi supra vela alythina cum periclisin de blattin numero iij. Simulque vela de fundato parua cum periclisin de blattin numero ij. Pariter vela tyrea cum periclisin de fundato ij.*

* fortasse corpus, vt dicitur infra.

Hic

Hic venerabilis, & præclarus Pontifex fecit per arcus iam præfatæ Ecclesiæ, vela de fundato num. xij. & de quadrapulo xiv. Fecit enim in arcus Presbyterij vela parua cum periclisin de blattin byzantea num. xij. Hic à Deo protectus venerabilis Præsul, fecit in ingressu eiusdem Ecclesiæ cortinam maiorem de quadrapulo, & staurace pulcherrimè exornatam. Hęc habet Anastasius de restauratione, & donis oblatis à Paschali Ecclesiæ S. Cæciliæ.

Nouissimè autem perquam feliciter eidem Ecclesiæ contigit, quod eius Titulum à Gregorio Quartodecimo Pontifice Maximo, cum Pontifex factus est, dimissum; Nepos eius ex Fratre, Illustrissimus Cardinalis Paulus Sfondratus excepit, vir cùm insignis religionis, & Christianæ pietatis, tum cæterarum virtutum merito Cardinalatu, omniq́ue honore dignissimus. Hic ruinam minãtem Ecclesiam pluribus locis fulsit: Sacellis, atque Altaribus auxit, totamq́ue in primis vetustate deformatam mirè excoluit, & illustrauit; Picturas enim medianæ nauis, veteris, nouiq́ue testamenti historias continentes, senio iam exolescentes, ac caligine obtectas, vt est venerandæ antiquitatis obseruantissimus, ita restituit, vt nec vetera lineamenta deleri sit passus, & recentium superinductione colorum speciem eis, venustatemq́ue reddiderit; nitent, vt nouæ, auctoritatẽ obtinent, vt antiquæ. Sed, & dum ad dexteram ingressus Ecclesiæ incultè habitum Sacellum, quod Oratorium fama est fuisse B. Cęciliæ, reparare molitur, iuxta effodiendo, subterraneam cellam reperit, quæ non leuibus coniecturis pars quædam Balnei eiusdem Sanctæ Virginis fuisse iudicatur;

Est enim locus concameratus canales ad aquæ fluxum, ac tubulos circum habēs, ad igneum calorem euaporandum; æneum ibi vas rotundum videtur, vti verisimile est ad vsum aliquem balnearem; Patefieri hæc cœpta hoc ipso tempore, quo scripta hæc nostra sub prælo erant: Quare vt modicè scrutari licuit, ita satis sit breuiter attigisse; Alios hæc cura tanget copiosius exequendi, præsertim vbi totum locum (quemadmodum in animo habet) repurgauerit, atque exornauerit idem Illustrissimus Cardinalis Sfondratus, qui profectò non solùm in dictæ Ecclesiæ instauratione, & muneribus eidem oblatis; sed & in Beatæ Cæciliæ Virginis, & Sociorum Sanctorum corporum detectione, atque inuentione (vt infra dicemus) ipsius Paschalis Primi gloriam feliciter adæquauit.

11 LVCIO PONTIFICE. Ne mireris apud Sigebertum, Martinum Polonum, Petrum Natalem, Richardum Cluniacensem, Ptolomæum de Luca, & alios quos supra retulimus, cum de hac Sanctorum corporum ex Cœmeterio in Vrbem translatione agunt, nullam fieri de Sancto Lucio Papa mentionem; corpus enim eius ab Hadriano Primo in Ecclesiam a se constructam in agro Veientano, milliario ab Vrbe xv. translatum, & cum alijs Sanctis corporibus repositum, iampridem testatur Bibliothecarius in eius vita, his verbis: Hic isdem Sanctissimus Præsul in domo culta Capracorum, quam ex proprio suo optulit pro alimoniis Pauperum Beato Petro Apostolorum Principi nutritori suo, à solo fundauit, atque ædificauit Ecclesiam, simulque speciosè ornauit, & nomine eidem Dei Apostolo fautori suo dedicauit, recondens in ea reliquias Saluatoris D.N. Iesu Christi, & eiusdem Dei Genitricis, semperq.

Vir-

Virginis Mariæ, atque duodecim Apoſtolorum,& aliorum venerabilium Martyrum. In qua ſacratiſsima Eccleſia cum cunćto Clero ſuo, Senatuq. Romano pergens cũ nimia gloria, ſeu exultatione pariter ouantes,& in Pauperes Chriſti ibidẽ magna cõſueta eleemoſyna faciẽte tranſlatauit, atque introduxit in ea corpora SS. Martyrum, ſimulque Pontificum, videlicet corpus S. Cornelij Martyris, atque Pontificis, ſucceſſorisq. eius Sãcti Lucij Martyris,& Pontificis, & corpus S. Felicis ſimili modo Mart. ſeu Pont.&c.] Cum ab hac igitur Eccleſia,& non à Cœmeterio, S.Lucij Papæ corpus à Paſchali in Titulũ S. Cæciliæ reportatum fuerit, mirum non eſt, ſi cum de corporibus ex Cœmeterio ſumptis agitur, nulla de eo fiat mentio.

12 SVB SACRO ALTARE DEDICANTES COLLOCAVIMVS. Antiquiſſimam hanc Sanćtorum corpora ſub Altaribus collocandi conſuetudinem ex Apoſtolica traditione Maioribus noſtris profluxiſſe colligunt aliqui ex illo Apocalypſis: Vidi ſubtus Altare *Apoc. c. 6.* Animas interfećtorum propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod habebant,&c.] Verum cum à Felice Primo, vt teſtatur Damaſus, ſuper memorias Martyrum *Damaſ. in* Miſſas celebrari conſtitutum fuiſſet, vt de hoc etiam *vita Fel. 1.* extat eiuſdem Felicis decretalis Epiſtola ad Epiſco- *Conc. to. 1.* pos per Galliam conſtitutos; & idcirco perſecutio- *Epiſt. 1. Fel.* nis temporibus Miſſæ ſuper ipſa Martyrum ſepulcra in Cœmeterijs, & Cryptis celebrarentur; Pace deinde Eccleſiæ parta, templis ampliſſimis vndique extrućtis, in eaque Sanćtorum Martyrum corporibus tranſlatis, vt Felicis decretum commodius obſeruaretur, ipſa corpora ſub Altaribus, idque potiſſimum ſub maioribus

col-

collocandi morem inualuisse existimamus; vnde & Cófessiones appellatas superius diximus.

13. HOSPITALE S. PEREGRINI. De Hospitale hoc apud S. Petrum, in loco, qui Naumachia dicebatur, à Leone Tertio ædificato, hęc habet Anastasius Bibliothecarius in vita eiusdem Leonis: Hic autem præclarus Antistes diuinitus inspiratus Hospitale B. Petro Apostolo, in loco, qui Naumachia dicitur, à fundamentis nouiter construens, diuersa illic domorum ædificia decorauit, atque Ecclesiam in honorem Beati Petri Principis Apostolorum à nouo construxit; in qua etiam Sanctorum Christi Martyrum corpora deferens recondidit, & omnia, quæ in prædicto Hospitale erant necessaria construxit; prædia illic vrbana, vel rustica pro alimoniis Christi pauperum, seu aduenis, vel peregrinis, qui ex longinquis Regionibus veniunt, obtulit ad exaltationem Sanctæ Dei Ecclesię, & pro salute Populi Romani] Idem Anastasius in eiusdē Leonis 3. vita, cum varia munera, quæ ipse Leo obtulit diuersis Ecclesiis, enumerat: Verum etiam (inquit) in Oratorio Sācti Peregrini, quod ponitur in Hospitale Dominico ad Naumachiam, fecit canistrum ex argento pens. lib. v. & vnciam vnam.] Extat adhuc Ecclesia Sancti Peregrini extra Portam Viridariam apud Sanctum Petrum, quæ est vnita, & annexa Basilicæ Sancti Petri, in cuius Archiuio vidimus quamplures Bullas Pontificum, qui Hospitale Sancti Peregrini Canonicis dictæ Ecclesiæ confirmant: extat inter cæteras Leonis Noni Bulla, sub Dat. nono Cal. Aprilis anno 5. Indictione 6. in qua Ecclesiam Sancti Peregrini, & Hospitale à Paschale Primo, Leone Quarto, & Ioanne Decimo Ecclesiæ Sancti Petri concessum, denuo confirmat; quod idem etiam in Bulla Innocentii Tertii, sub Datum Laterani anno Domini

1205.

1205. Indictione 8. continetur, in qua Sergii Secundi, Leonis Quarti, Leonis Noni, Innocentii Secundi, Hadriani Quarti, Vrbani, & Clementis Tertii confirmationes enunciantur. Ex quibus vnionem hanc Ecclesiæ Sanctæ Cæciliæ à Paschali Primo factam (quoad ipsum Sancti Peregrini Hospitale, quicquid de eius bonis fuerit) effectum non habuisse colligitur, cum ab ipso Paschali Primo, & aliis successoribus Pontificibus Basilicæ Sancti Petri (vt hodie etiam est) annexum constet. Hinc est, quod in Codice Vaticano, vt videre est, & in veteri exemplari Basilicæ Sancti Petri nulla fit huius vnionis mentio: in eis enim solum habetur dictũ Hospitale à Paschali fuisse instauratũ; his tamẽ verbis additis, *vt plenius in Episcopali libro continetur*: in quo Episcopali, seu Pontificali libro (ita enim Pontificia Bibliothecarij historia solet appellari) hæc vnio subiungitur. Certum enim est ipsum Bibitothecarium ex ipsis originalibus Paschalis literis ad verbum suam contexisse historiam.

14. NAVMACHIA. Naumachia locum hic significat, in quo naualis pugnæ spectacula edebantur. Hæ plures temporibus Cæsarum Romæ fuerunt, nec vna dumtaxat trans Tyberim. Hic verò ea intelligitur, quæ sub ipsis radicibus Vaticani collis extabat, vt hic dicitur propè Sanctum Petrum, de qua sæpe mentio in historijs Ecclesiasticis. In historia martyrii Beati Petri, quæ Lini nomine circumfertur, scribitur peruenisse vnà cum Apostolo, & Apparitoribus, Populum infinitum ad locum, qui appellatur Naumachia, iuxta obeliscum Neronis in monte.] Græcus liber, qui in Bibliotheca Vaticana asseruatur de eiusdem Beati Petri passione sic habet: Deducitur Petrus ad eam partem montis Vatica-

tica-

ticani, quæ arborem ſupra terebinthum habet, & inſra in ſubiecta planicie Naumachiam.] Et vbi de ſepultura eiuſdem Apoſtoli agitur: Suſtulerunt (inquit) corpus Sancti Petri clam, & poſuerunt illud ſub terebintho propè Naumachiam, in loco, qui dicitur Vaticanus.] In actis quòque Sancti Sebaſtiani, quibus inſerta eſt paſſio Sanctæ Zoæ Martyris dicitur: Itaque Beatiſſima Zoe, cum in Apoſtolorum natali ad Confeſſionem Sancti Petri oraret, ab inſidiantibus Gentilibus arctata, ducitur ad Patronum Regionis Naumachiæ.] Hunc ipſum locum Naumachiæ, præter has Paſchalis literas, deſignat quòque Bibliothecarius in vita Leonis Tertij, & Paſchalis Primi, vbi de Hoſpitale Sancti Peregrini agit.

Expliciunt Notæ.

SANCTORVM CORPORVM B. CAECILIAE VIRG. ET MART. SOCIORVMQVE EIVS VALERIANI, TIBVRTII, ET MAXIMI NECNON VRBANI, ET LVCII PONT. DETECTIO VLTIMA, AC SOLEMNIS. REPOSITIO

Sub Clemente VIII. Pontifice Maximo Anno Domini M. D. IC.

Paulo Sfondrato Tit. S. Cæciliæ Presbytero Cardinale.

ANTONIO BOSIO AVTHORE.

CVM BEATAE CAECILIAE Virginis, Sanctorumque Martyrum Valeriani, Tiburtij, & Maximi sociorum eius; Vrbani, & Lucij Pontificum sacra corpora multis sæculis, hoceſt annorum ſpatio ferè octingentorum, prout à Paſchali Papa Primo in Aede Sanctæ Cæciliæ recondita fuerant, immota, & Mortalium oculis inuiſa latuiſſent: Tandem Chriſtianæ ſalutis M. D. IC. Clementis Octaui Pontificatus anno VIII. decimo tertio calendas Nouembris iterum Vrbi Romæ reuelata patuerunt.

Vltimæ detectionia SS. corporum B. Cæciliæ, & Sociorũ annus, & dies deſignatur.

Huiuſmodi autem reuelationis hæc fuit occaſio. Cum veterem Sanctæ Cæciliæ Eccleſiam, cuius Titulum obtinet, Illuſtriſſimus Cardinalis Paulus Sfondratus pro ſua in Deum, Sanctamque Martyrẽ pietate reparare, atque exornare cæpiſſet; inter cætera meditabatur ſub Ara maiore,

Occaſio reuelationis SS. corporum.

 iore,

iore,qua ad Orientem antiquo more conuertitur custodiam sacris Reliquijs continendis extruere,quas partim in eadem Ecclesia adseruatas repererat,partim ipse Summi Pontificis concessu aliunde inuexerat, vasisque ex auro, & argento eleganter elaboratis incluserat; Is enim locus, quo more, institutoq; Maiorum non nisi Sanctorũ corpora humari consueuerunt, meritò pretiosis eorumdem Reliquijs recipiendis idoneus est iudicatus. Ad id igitur opus conficiendum cum effodi illic necesse esset, quo soli depressio plus spatij sacræ custodiæ relinqueret, idem Illustrissimus Cardinalis nihil se absente moueri voluit; idque ob eam causam,quòd eiusmodi effossione inuenturum sperabat se corpora Sanctorum Cæciliæ,Valeriani,Tiburtij,& Maximi sociorum Martyrum,nec non Vrbani,& Lucij Pontificum, quæ quòd in eo loco essent pluribus coniecturis ad credendum adducebatur. Nam preter multorum veterum Scriptorum testimonia,ipsasq; Paschalis Papæ litteras, quas supra retulimus, quarum exemplar ex Vaticana Bibliotheca depromptum inter scripturas felicis memoriæ Sanctissimi Patrui sui Gregorij Quartidecimi repererat, qui & ipse in Cardinalatu huius Ecclesiæ Titulum obtinuerat; sæpius idem Cardinalis antiquam in marmore inscriptionem legerat in subterranea Confessione directè sub Ara maiore positá, quo in loco effodiendum erat;quæ inscriptio disertè commemorat Paschalem Pontificem illic supradicta Corpora condidisse. Accedebat etiam, & alterum non leue argumentum; quod intra eam fenestellam, quæ sub Altari maiore antiquo ritu excisa erat ab ea parte, quæ Populum respicit, cuius exemplum adhuc in plerisque veteribus durat Ecclesijs, vbi & lampades ad honorem Sanctorum accendi solent, aduerterat rotundum foramẽ in profundum descendens; quo viso recordatio quædã veteris consuetudinis Cardinalis animum tetigit,nempè suetum antiquitus supra tumulos, Sanctorumq; Martyrum

Cardinalis Sfondrati plures coniecturæ, qđ sacra corpora SS. essent sub Ara maiore collocata.

rum

rum memorias per foramen huiuſcemodi, ſeu, vt Sanctus Germanus appellat, cataractam brandea, ſiue vela demitti, quæ propius ſacris admota Reliquijs diuinam quandam virtutem miraculis plerumq; teſtatam traherent; ideoq; non parua apud priſcos illos Chriſtianos veneratione haberentur; qualia etiam Romanos Pontifices Regibus, & Principibus exteris dono mittere ſolitos Beati Gregorij Magni exemplo cognoſcimus. Hac ergo animo præcepta de eiuſmodi foramine opinione, & ex alijs etiam, quæ ſupra retulimus indicijs, & argumentis Cardinalis intra ſubiectum vacuum, quo foramen reſpiciebat Sanctę Virginis Cæciliæ, ſociorumq; Martyrum corpora adſeruari diuino inſtinctu cogitauit; Nec eum ſpes, & opinio ſefellit; nam cum, ex quo eius Eccleſiæ regimen ipſi diuinitus obtigit, incredibili ſemper deſiderio flagraſſet proprijs oculis ſi Deo placitum eſſet Sancta illa Corpora videndi, coramq; venerandi, atque identidem videre cuperet quomodò poſt tot annorum curricula ſe ſe haberent, & num ob temporis longinquitatem detrimenti aliquid paſſa eſſent, vt eorũ venerationi, ac dignitati quantum in ipſo eſſet conſuleret; placuit omnipotenti Deo tam pio ipſius Cardinalis voto benignè obſecundare, pretioſumq; Sanctæ Cæcilię corpus, vnàq; Sociorum, quæ longa temporum ſeries celauerat, eius regiminis tempore reuelare.

S. Germanus in ep. ad Hormiſdã Papam lib. 1. epiſt Pont. fol. 524.

S. Greg. lib. 3. Regeſt. ep. 30. & alibi ſæpe.

Igitur cum ad prædictam ſacræ Reliquiarum cuſtodiæ extructionem inchoandam, de qua initio dicebamus idem Cardinalis ad hanc ſe ſe Tituli ſui Eccleſiam peculiari incenſus religione contuliſſet eo quo diximus anno, & die, quæ dies Mercurij fuit, cum coram adeſſet, præeſſetque, dirui pauimentum iuſſit, quo excuſſo, & ſubiecta humo egeſta, ſuperiorique pariete demolito duæ marmoreæ arcæ ternos circiter infra pedes apparuerũt, quæ quidem ſe ſe inuicem ferè contingebant; erant autẽ ſecundum Aræ longitudinem collocatæ, ita vt ipſa Ara

Arcæ duæ marmoreæ ſub Ara maiore detegũtur.

eis superposita immineret. Hæc omnia præsente ipso Illustrissimo Cardinale acta, detectaque sunt, qui antequam vlterius quidquam progrederetur, aut attentaret, idonei fidei Testes accersiri iussit; fuerunt hi Reuerendissimus Paulus Isernieñ. Episcopus Summi Pontificis Vicarij Vicesgerens, Iacobus Butius Canonicus Lateranensis, & Congregationis eiusdem Illustrissimi Vicarij Secretarius, Reuerendi item Patres Petrus Alagona, & Petrus Morra è Societate Iesu, quibus aduenientibus, ac nonnullis alijs ex familia eiusdem Cardinalis aspectantibus diligenter omnia deinceps sunt explorata.

Testes inuentionis corporum S. Cæciliæ & sociorũ.

Ac primum de marmorea priore area, hoc est ea, quæ limina spectabat Ecclesiæ, vbi tegumen item è marmore remotum est, animaduersum capsam intus è cupresso inclusam coerceri, senos palmos longam, vnum & semis latam, ac binos altam: Erat illa haud quidem claue obserata, clauisque confixa, sed ligneo ductili operculo ad oras inserto, compactoque clausa, quod scilicet ab extremo tantum admota manu dimoueri, ac reduci, & retrahi posset; Quæ via aperiendi vbi post breuem inquisitionis moram tandem fauente Deo innotuit ad id ipso Cardinale proprijs manibus operã deuotè præstante, operculum qua decebat reuerentia extractum, remotumque est. Aperta capsa circumornata vndique apparuit intus textili quodam sericæ quam vulgò appellant saiæ similitudinem referente coloris ex viridi, & ruso permisti, cuius tamen nitorem temporis longinquitate obfuscatũ agnosceres; hoc illud est textile, de quo sic Bibliothecarius in Paschali, dum dona, quæ is Pontifex huic Ecclesiæ cõtulit, recenset: *Fecit in arcella ad corpus iam dictæ Virginis vestem de quadruplo cum periclisin.* Intra hanc capsam B. Cæciliæ Virginis corpus extabat serico, atque fusco coopertum velo, subterque velum vestes aureæ virginei sanguinis notis respersæ fugaci, tenuique fulgore translucebãt, cum quibus aureis indumentis (quibus etiam ipsa viuens

Corpus S. Cæciliæ in cupressina capsa inclusum inuenitur.

Cupressina capsa in qua erat corpus S. Cæciliæ qualis.

Biblioth. in vita Paschal. relatus supra fol. 146.

Corpus S. Cæciliæ quomodo inuentum eius mensura, & situs describitur.

vtebatur

vtebatur) idem ſacrum Corpus à B. Paſchale repertum fuiſſe cùm eiuſdem litteræ, tum Bibliothecarius, alijque, quorum ſupra meminimus, referunt. Sed & quemadmodũ ipſe Cardinalis ſe animaduertiſſe teſtatur, ſub aureis veſtibus rigidum cilicij tegmen propius ſacris oſſibus hæreſcens latebat, de quo ita Acta paſſionis eiuſdem commemorant: *Cæcilia verò ſubtus ad carnem cilicio induta deſuper auro textis veſtibus tegebatur*. Inſuper ad pedes ſacrati Corporis linteaminum glomus iacebat conuolutorum, illa nimirum, quæ ipſe Paſchalis in litteris inuentionis ſuæ commemorat ſic ſcribens: *Vbi etiam linteamina, cum quibus ſacratiſsimus ſanguis eius abſterſus eſt de plagis, quas ſpiculator trina percuſſione crudeliter ingeſſerat in vnum reuoluta, plenaque cruore inuenimus*. De quibus etiam linteaminibus ſic ipſius paſſionis narrat hiſtoria: *Cuius ſanguinem omnes bibulis linteaminibus Populi, qui per eam crediderant extergebant*. Virgineum Corpus palmos quinque cum ferè dimidio longũ apparebat, haud dubiè vetuſtate exſuccis oſſibus, atque contractis; nam viuentem Virginem excelſiore ſtatura fuiſſe quis ambigat? Iacebat id corpus in dexterum incumbens latus, paulùlum contractis cruribus, brachijſque ante proiectis, ceruice autem valde reflexa, facieque ad humum procumbente dormientis inſtar, eam vt credi poteſt formam retinens, in qua poſt trinam percuſſionem, cui triduum ſuperuixit, animam Deo reddens conciderat, fueratque pariter in Cœmeterio ab Vrbano Pontifice collocatum: quod ita Paſchalis ſub Altari maiore repoſuerat, vt ſumma pars eius ad meridionalem, extrema ad ſeptentrionalem Eccleſiæ partem ſpectaret: Hunc iacentis Corporis ſtatum marmoreo ſimulachro, de quo infra dicetur, Illuſtriſſimus Cardinalis Sfondratus exprimi curauit.

Supra fol. 3.

Supra fol. 44.

Supra fol. 26.

Corpora SS. Valer. Tiburtij, & Maximi inueniuntur, & eorum ſitus, & forma ponitur.

In altera autẽ proxima, & maiori arca marmorea, quæ in interiori parte, nimirum vlterius verſus Cõfeſsionem, & Altare locata erat, trina inuenta ſunt corpora Sanctorum,

rum, qui in eadem fuerant socij passione, nempè Tiburtij, Valeriani, & Maximi, quæ & sub hoc sacro Altare à Paschale fuisse reposita consentiens testatur historia: Quodlibet autem corpus peculiari linteo, seu velamine proprio iuxta veterem consuetudinem erat inuolutum; erant autem ita collocata, vt ad eam partem in qua primi caput recubabat, quæ erat sinistra Altaris, secundi pedes extenderentur; tertium autem corpus ex opposito secundi eo statu, quo primum similiter iacebat. Et quamquam nulla adesset litterarum nota, quæ illa inter se nominatim secerneret, aut designaret, perspicuè tamen dignosci, & distingui potuerunt: nempè quod primũ erat S. Tiburtij, secundum in medio positum S. Valeriani, tertium verò Sancti Maximi; nam prçterquam quòd hoc ordine in epitaphio superius indicato, & quod infra refertur à Beato Paschali Pontifice numerantur, corpus S. Tiburtij ab illo S. Valeriani eo argumento recognitum est, quoniam Sancti Tiburtij corpus capite carebat, cum foris in Ecclesia proprio in tabernaculo conseruaretur, vt creditur ab ipso Paschali Papa sublatum; Corpus deinde S. Valeriani distinctum est à Sancti Maximi, ex eo quod inuentum est illius caput à trunco corporis diuulsum, quod ei gladio recisum fuerat, magnitudine quòque, & formę proportione capiti S. Tiburtij ita simile, vt duorum pari ferè ætate fratrum esse viderentur; Contra verò Sancti Maximi, qui non capite plexus, sed ad necem plumbatis cęsus fuerat, repertum est caput ita cum corpore coniunctum, vt cum ipse Cardinalis tollere illud vellet, vt extra simul cum alijs S. Valeriani, & Tiburtij publicè in altari coleretur, magno id conatu, & labore perfecerit; ostendebat etiam idem caput percussionum, quas ex plumbatis acceperat notas, & fractionis signa, licet formam integram retineret, in quo subflaua quòque cæsaries quasi viuentis, & omne capillamentum repersa sanguine ita incorrupta cernebantur, vt ad literam in eo comple-

Corpora SS. Valer. Tiburtij, & Maximi quomodo inter se fuerint distincta.

Caput S. Maximi cum plumbatarũ percussionib. inuentum.

completum dici poſſet illud euangelicum: Capillus de capite veſtro non peribit. Quod autem multò cæteris grandius erat ratione proportionis habita conijcere licuit B. Maximum Valeriano, & Tiburtio magnitudine, & proceritate corporis præſtitiſſe; Ante hanc arcam lapidea Paſchalis tabula extabat Sanctorum Martyrum nomina verſibus expreſſa continens, quam infra reddemus. His verò corporibus nihil motis, ſed in ſuo priſtino, ac proprio loco relictis, ad B. Cæciliæ corpus ſpeciali deuotione honorandum conuerſus Illuſtriſſimus Cardinalis Sfondratus ex marmorea priore arca cupreſſinam capſam, in qua collocatum erat, extrahi iuſſit, facibusque circumlucentibus, & pio comitatu in Cellam Monaſterio cohærentem intulit, quæ Cella eſt in capite nauis minoris ad dexteram maioris Aræ, in qua audiri confeſſiones Sanctimonialium ſolent; Ipſe autem Cardinalis aliam ligneam capſam iam fieri curauerat, eamque ſerico totam intus contexerat, in qua veterem cupreſſinam repoſuit, diligenterque clauſit, & obſignauit (hanc nouam deinde ligneam capſam à ſe factam, poſteaquam ſacrum Corpus priſtino loco redditum eſt, dono miſit Mediolanum Monaſterio Virginum B. Pauli, in quo & Sorores, & aliæ ex ſua familia Virgines, & Affines Deo ſe dedicarunt). In ea igitur Cella quo modo diximus clauſa, & ſigillis obſignata capſa deponitur, erigiturque altiore ſuggeſto decenter ornato, vt ad feneſtrā pertingeret ferrea crate cancellatam, vnde ab ijs, qui intra Eccleſiam eſſent conſpici commodè, & venerari poſſet; Quod ſtatim vt per Ciuitatem fama vulgauit concurſus fieri cæptus, qui vt infra dicetur poſtmodum magis magiſque increbuit. At Cardinalis Cellæ oſtio firmiter obſerato, ſigilliſque munito claues penes ſe met ipſum ſemper retinuit, cæteriſque etiam, quæ ad tanti theſauri cuſtodiam neceſſaria videbantur ordinatis, confeſtim, vt de eius inuentione ſummum Pontificem certiorem

Luc. 21.

S. Maxim. magnitudinis, & corporis proceritatis inſignis.

Corpus S. Cæciliæ ad Populi conſpectū collocatur & vbi.

Capſa lignea recēter facta, in qua recondita fuit cupreſsina capſa Mediolanum dono tranſmiſſa.

Cardinalis Sfondratus Tusculum ad summum Pontificē de noua SS. corporum inuētione certiorādum proficiscitur.

rem faceret Tusculum, vbi ille per autumnales eos dies morabatur, profectus est. Qui re audita incredibili se desiderio flagrare ostendit, liceret vt sibi confestim ad Vrbem reuerti, coramque sacra Pignora venerari, quod cum illi grauis podagræ morbus, quo distinebatur, denegaret; vt primum eo leuaretur adfuturum promittens (sicut & præstitit) interim Cæsarem Cardinalem Baronium peritissimum antiquitatis, & nobilem Ecclesiasticæ historiæ Authorē sacris Reliquijs lustrandis, recognoscendisque delegauit, qui cum Collega Sfondrato Romam reuertens, vti iussus fuerat omnia diligenter, religioseque contemplatus est, debitaque veneratione Sacrum celebrans prosequutus, vt rem totam Pontifici testimonio suo comprobaret diem vnum Romæ moratus Tusculum est regressus.

Cæsar Card. Baronius à Pontifice sacris Reliquijs recognoscendis delegatur.

Post autem non multò ex his, quæ supra premissa sunt, monumentis recolens Illustrissimus Cardinalis Sfondratus Paschalem preter Supradicta, corpora etiam Beatorū Vrbani, & Lucij Pontificum in eadem Ecclesia collocasse, ad ea perquirenda iuxta locum Superiorum Fabros altius fodere iussit, statimque subter arcam marmoream, vnde extractum fuerat S. Cæciliæ corpus, similis alia arca detecta est, in qua duorum Pontificum Vrbani, & Lucij corpora condita erant proprio separatim velo circumuoluta; præpostere tamen iacebant, ita vt primi caput ad dexteram, vt illud B. Cæciliæ; alterius ad sinistram vergeret Aræ maioris. Denique, quæ in tribus his, quas retulimus, arcis erant corpora, illorum esse Sanctorum, quos supra diximus, declarat epitaphium, cuius aliàs supra meminimus, eis ab eodem Paschale positum.

Corpora SS. Vrbani, & Lucij Papæ deteguntur, & quomodo.

Id enim epitaphium in inferiore, ac subterranea Confessione sub ipso maiore Altare adhuc legitur; Nam cum Paschalis ternas à nobis memoratas arcas quadrato muro validè sepsisset, ante eum in dicta Confessione Arulam erexit; supraque, quæ totum sepulchrum clau-

Epitaphiū a Paschale positum in confessione Sanctorū Martyrū a se

claudcret, lapideam tabulam parieti inseruit supradicto- rum sex Sanctorum Martyrum his exametris versibus incisa nomina continentem. recondito rum nomi na conti- nens.

HANC FIDEI ZELO PASCHALIS PRIMVS AB IMO. ECCLESIAM RENOVANS DVM CORPORA SACRA REQVIRIT. ELEVAT INVENTVM VENERANDÆ MARTYRIS ALMÆ. CÆCILIÆ CORPVS HOC ILLVD MARMORE CŌDENS. LVCIVS VRBANVS HVIC PONTIFICES SOCIANTVR. VOSQ. DEI TESTES TIBVRTI VALERIANE. MAXIME CVM DICTIS CON SORTIA DIGNA TENETIS. HOS COLIT EGREGIOS DE- VOTE ROMA PATRONOS.

Clara vel in primis huius tempore inuentionis erga egregios hos Patronos, ac Martyres Populi Romani pie tas, ac deuotio extitit, præcipuèque in ipsam B. Cæciliã, quæ ex ipso tumulo extracta in ea, quam diximus, Cella ad caput dexteræ nauis super sublime suggestum intra præfatam arcam collocata ipsius Populi oculis è fenestra se se ostendebat. Erat id suggestum serico, aureoque stragulo coopertum, arcaque similiter; flores vndique ex auro, argentoque texti enitebant; nec non candelabra, & argenteæ lampades, cereique ex omni parte collucebant; nec thymiamata, aut thura adoleri necesse fuit, cum ex ipsius Virginis sanctissimo corpore admirabilis, ac diuinus, qualis rosarum est, & liliorum odor suauissimus exspiraret. Ad id spectaculum incredibile dictu est quantus Populi concursus factus sit; nam quibus aditus in Transtyberinam Regionem Pontes, ac Viæ confertissima euntium, ac redeuntium turba constrepebant, quæ quidem quò propius ad ipsius Sanctæ Martyris Aedem appropinquabat eo magis, magisque stipabatur; multorum sæpius pedestre iter rhedis, quæ vltrò,

Maxima Populi Romani erga hos Sanctos Martyres deuotio.

Odor suauissimus e corpore S. Cæciliæ effluebat.

Maximus Populi cōcursus ad visendum, & venerandũ corpus s. Cæciliæ.

 citròquè

citròque voluebant, morantibus; Vbi verò ad limina, & atrium Ecclesiæ ventum erat, nullo modo ingentē multitudinem spatium loci capiebat, quam vndantem foribus,& repulsam retroferri videbamus: Quin ægrè admissa Populi parte ianuas Ecclesiæ claudi non semel necessitas coegit, adhibitaque ad arcenda pericula Heluetiorum Militum è Pontificia cohorte custodia, qui etsi muneri suo non deessent, vix tamen retinere impetum Populi poterant; qui ne tum quidem, cum Cardinalis ipse in Ecclesia erat (erat aut penè assiduus) aut dignitatis, aut salutis ipsius respectu summoueri poterat. Matronæ præcipuè,Puellæque Romanæ ex primaria nobilitate Cō ciuis suæ Virginis amore perculsæ properare,adesse,supplices,ac venerabundæ procumbere, nec ante cōsurgere, quā exacto die Sol occidens domum, impatienti reditus desiderio,reuocaret. Has excubias quandiu Virgineum corpus in publico fuit deuotus fœmineus sexus per dies singulos frequentauit. Sed quibus verbis satis explicari possit quantò ipsæ sacræ Virgines felici Cæciliæ nomini dedicatæ pietatis sensu Patronam suam diu, noctuq; custodirent, quam alacri corona cingerent, quibus choris concelebrarent, quam ardentibus implorarent precibus, vt se beatas, ac felices ducerent, quod suo tempore ipsa se castissima Martyr earum oculis spectādam obtulisset. Adijt & ex Sacro Senatu purpuratorum Patrū pars maxima, ipseque summus Pontifex ad Vrbem reuersus, non semel ad visendum, venerandumque accessit. Enimuerò ipse in primis Paulus Sfondratus, cuius in Titulo pretiosus thesaurus fuerat reuelatus, erat in Ecclesia assiduus, sacrumque Pignus intuendo expleri nequibat, nec diuelli vllo vnquam tempore poterat: Ac meritò sanè spirituali exultabat gaudio, quod dum nouum ornatum, instaurationemque molitur Ecclesię ad suæ pietatis opera contēplanda caput è tumulo tollere,atque egredi visa sit Virgo nobilissima: Quæ eundem quòque Car-

Mira Matronarum erga B. Virginē Cæciliam deuotio,& religio.

Excubiæ assiduæ ad corpus S. Cæciliæ.

Sacrarum Virginum erga S. Cæciliā summa pietas.

S. Pontifex,& Cardinales pluries corpus S. Cæciliæ viserunt.

Pauli Sfondrati Cardinalis mira religio, & assiduū obsequiū erga corpus S. Cæciliæ.

Cardinalem ſingulari gratia proſequi dignata eſt; cui vehementer optanti, precantique ſæpius aliquid ſibi Reliquiarum eius concedi, cum ex ſacro Corpore nemo, ac ne ſummus quidem Pontifex ob maximam reuerentiam tollere auſus eſſet, vltrò de eodem illi particulam benigna Virgo obtuliſſe, ac donaſſe viſa eſt. Nam cum ex linteaminibus tinctis ſanguine, quæ ad pedes iacebant (ſacra etenim oſſa nec ipſe quòque tangere audebat) non nihil idem Cardinalis recidere vellet, quorū pleriſque alijs purpuratis Patribus particulæ diuiſæ fuerant, ad eam quam ſibi recidebat partem ſorte adhæreſcens Virginei cranij fragmentum acceſsit, de quo conijci poteſt, quòd ceruici proximum eſſet, ad triplicem ictum Carnificis penè reciſum fuiſſe; ita vt facilè cum eiuſdem vulnera linteaminibus illis, quemadmodum in hiſtoria traditur, à Fidelibus abſtergerentur, ipſa abſterſione in eis attrahi, atque auferri contigerit; quod deinde Cardinali ob ſingularem in ſe pietatem gratificans Sancta Martyr voluit ſpontè, & liberaliter elargiri; idemque ipſe pretioſiſsimæ inſtar gemmæ maximò apud ſe cum honore conſeruat.

Beatiſſ. Virgo Cæcilia ſponte de ſuis Reliquijs Cardinali Sfondrato benignè elargitur.

Menſem verò integrum in eo, quē diximus, proſpectu Populi honorabile Sanctuarium manſit, hoc eſt vſque ad diem vigeſimum ſecundum Nouembris, qui dies anno vertente eiuſdē B. Cæciliæ feſtus eſt, atque natalis. Quo toto tempore plurima Populus beneficia, per interceſſionem ipſius Sanctæ Martyris, à Deo optimo, maximo accepit: plurima ſunt patrata miracula, cum multi è varijs, grauiſſimiſque morbis, atque ægritudinibus liberati fuerint; quod illi palam gratias agentes profeſsi ſunt, & ſolutorum votorum monumenta teſtantur. Cum igitur vigeſima ſecunda Nouembris illuxiſſet dies; diem hanc ipſam glorioſo quondam Virginei martyrij triumpho celebrem, noua ſacri Corporis repoſitione, ſolennique ſacrificio celebriorem reddere pius Pontifex Clemens

Incipit relatio repoſitionis SS. corporum S. Cæciliæ & Socior.

Miracula plurima interceſſione S. Cæciliæ facta.

instituit. Cumque promulgatum de ea re per Vrbem esset edictum, amplissimaque adeuntibus concessa Indulgentia, ad tumultum, periculaque vitanda, & quò ipsi Pontifici, frequentique Populo quietior pateret accessus, de ambitu cautum, quo minus per habitata Transtyberinæ Regionis rhedæ bijuges circumirent: Hora erat ferè quartadecima, cum ad limina S. Cæciliæ optimus Pontifex Clemens viij. sacro Senatu, palatinaque Curia comitante, & magna Populi stipante caterua peruenit. Solutis ad Aram maiorem votis, cælestique Hostia adorata, statim sacrarium ingressus est; Erat illic capsa ex argento eiusdem Pontificis sumptu ad S. Martyris corpus honorificentius excipiendum parata ponderis, mensuræ, formæ, ac pretij, vt infra dicetur; hanc ille consueta, quæ in ritualibus libris habetur, precatione benedixit: Post hæc Pontificio pluuiali, ac pretiosa thiara, quam regnum vocant, ornatus, septem candelabris, Cruce, ac Episcopis, & Cardinalibus solenni more indutis præcedentibus, sub vmbella auro, argentoque coruscante ab Oratoribus Senatus Veneti, Ducisque Sabaudiæ, Proceribusque Romanis delata; Christianissimi Regis Oratore pluuialis fimbriam attollente è sacrario ad Tribunal sub absyde præparatum processit. Cardinales, qui numero quadraginta duo aderant, hi fuerunt.

Clemens viij. ad Ecclesiam S. Cæciliæ accedit ad solemne sacrum celebrandum.

Capsa argentea, in qua alia cupressina includenda erat a Pontifice benedicitur.

Cardinaliũ numerus, & eorum nomina, qui solemni huic repositioni interfuerunt.

Alphonsus Gesualdus Episcopus Ostiensis sacri Collegij Decanus.

Petrus Deza Tit. S. Laurentij in Lucina Presb. Card.

Alexander Medices Tit. S. Mariæ Transtyberim Presbyter Cardinalis Florentinus.

Antonius Maria Saluiatus Tit. S. Mariæ de Pace Presb. Card.

Augustinus Valerius Tit. S. Marci Presby. Cardinalis Veronensis.

Simeon Talliauia de Aragona Tit. S. Praxedis Presbyter Card. de Terranoua.

Do-

Dominicus Pinellus Tit. S. Chrysogoni Presb. Card.
Fr. Hieronymus Bernerius Tit. S. Mariæ supra Mineruam Presb. Card. Asculanus.
Antonius Maria Gallus Tit. S. Agnetis Presby. Card.
Marianus Perbenedictus Tit. S. Marcelli Presbyter Cardinalis de Camerino.
Fr. Gregorius Petrochinus Tit. S. Augustini Presby. Card. de Montelparo.
Paulus Sfondratus. Tit. S. Cæciliæ Presb. Card.
Benedictus Iustinianus Tit. S. Priscæ Presb. Card.
Franciscus Maria Tit. S. Mariæ in Aracæli Presbyter Card. de Monte.
Octauius Parrauicinus Tit. S. Alexij Presb. Card.
Hieronymus Matthæius Tit. S. Pancratij Presb. Card.
Octauius Aquauiua Tit. S. Mariæ de Populo Presby. Card.
Flaminius Platus Tit. S. Honuphrij Presb. Card.
Franciscus Maria Taurusius Tit. S. Bartholomæi in Insula Presb. Card.
Camillus Burghesius Tit. SS. Ioannis, & Pauli Presb. Card.
Cæsar Baronius Tit. SS. Nerei, & Achillei Presbyter Card.
Laurentius Blanchettus Tit. S. Laurentij in pane, & perna Presb. Card.
Franciscus de Auila Tit. S. Crucis in Hierusalem Presby. Card.
Franciscus Mantica Tit. S. Thomæ in Parione Presby. Card.
Pompeius Arrigonius Tit. S. Balbinæ Presb. Card.
Bonifacius Beuilaqua Tit. S. Anastasiæ Presb. Card.
Alphonsus Vicecomes Tit. S. Xysti Presb. Card.
Dominicus Tuscus Tit. S. Petri in Monte aureo Presbyter Card.
Arnaldus Dossat Tit. S. Eusebij Presby. Card.

Paulus

Paulus Aemilius Zacchias Tit. S. Marcelli Presby. Card.

Syluius Antonianus Tit. S. Saluatoris in Lauro Presby. Card.

Robertus Bellarminius Tit. S. Mariæ in Via Presbyter Card.

Bonuifus Bonuifius Tit. S. Blafij de Anulo Presbyter Card.

Francifcus Sfortia S. Mariæ in Via lata Diac. Card.

Alexander Perettus S. Laurentij in Damafo Diac. Card. de Monte alto.

Odoardus Farnefius S. Euftachij Diac. Card.

Antonius Fachinettus SS. Quatuor Coronatorum Diac. Card.

Petrus Aldobrandinus S. Nicolai in Carcere Diac. Card.

Cynthius Aldobrandinus S. Georgij Diac. Card.

Bartholomæus Cæfius S. Mariæ in Porticu Diac. Car.

Andreas Perettus S. Mariæ in Dominica Diac. Card.

Io. Baptifta Detus S. Mariæ in Cofmedin Diac. Card.

Pontifice confidente, cum Cardinales circum fe, & cæteri ad fua quique loca retuliffent, quibus capiendis veteris Presbyterij fpatium contabulato fuggefto amplificatum erat, cùm folitæ adorationis cęremonię à Cardinalibus peractæ funt, tum pfalmi horæ tertiæ à fchola Cantorum decantati. His peractis facerdotalibus veftibus Pontifex indutus è tribunali ad Aram defcendit, cui Populum verfus acceffio facta erat ligneæ tabulę magnificè apparatæ, in eaque cupreffina capfa cum facro Virginis corpore aureo cooperta ftragulo collocata erat, vbi adfiftentibus Diaconis Cardinalibus Sfortia, & Montisalti Sacrofanctum Miffæ facrificium orfus eft, primam orationem dixit de Sancta Cęcilia, alteram de SS. Valeriano, Tiburtio, & Maximo; Illuftrifsimo autem Cardinale Sancti Georgij Cynthio Aldobrandino Euangelium canente, reliquum Miffæ maxima cum religione vfque

Cardinales fummo Pôtifici celebranti af fiftentes.

vſque ad finem communionis Pontifex eſt proſecutus. Hoc lectum tempus iuxta veterem in ſimilibus Eccleſię ritum Sanctæ Virginis, ac Martyris corpori in priſtina Confeſſionis ſede reponendo; Eum ad locum Tituli Præſes Paulus Sfondratus ante deſcendit, quo & argentea capſa, poſtquam benedicta eſt à Pontifice, deportata fuerat, vt ea quæ repoſitioni neceſſaria eſſent parata haberetur. At Pontifex ad Aram ter ſacro Corpori thura dedit; quatuor inde Diaconi Cardinales Farneſius, SS. Quatuor Coronatorum, Aldobrandinus, & Cæſius ad totidem capſæ latera diſpartiti, eam ſumma cum reuerentia ſubleuarunt, præcedente Cruce, aureiſque facibus verſus Confeſſionem ijdem capſam detulerunt, ſubſequente ſummo Pontifice, atque admotis piè manibus adiuuante; cæteris verò Cardinalibus vndique adſiſtentibus: Interea Cantorum ſchola concinebat antiphonã *O Beata Cæcilia, quæ Almachium ſuperaſti, Tiburtium, & Valerianum ad martyrij coronam vocaſti*. Et iam à quatuor Cardinalibus ad Confeſſionem peruentum erat, cum accedens Pontifex ijſdem Diaconis adiuuantibus intra argenteam, quam ipſe fieri curauit cupreſſinam capſam ſacro cum Corpore incluſit, acceptaque à Sfondrato Cardinale argentea tabella, in qua inciſa erat inſcriptio, quæ infra ponitur, eandem ad latus corporis eiuſdem Virginis collocauit, trina deinde thurificatione veneratus in genua pronus accidit, ac aliquo temporis ſpatio, pijs ora lachrymis rigans orauit, demiſſoque tandem operculo, & capſa clauſa, ſurrexit; Hinc ad Altare regrediens ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium ad finem perduxit; Populoque, qui tanto concurſu conuenerat, vt eum ne dum Templum, ſed ne exteriora quidem atria caperent, pontificia benedictione impartita, læta illius ſacræ repoſitionis ſolemnitas feliciter eſt abſoluta: Et Pontifex idem pio egregiè functus munere in Vaticanum redijt. At Populi frequentia deinceps ad noctem vſque affluere non deſti-

Arca cupreſſina in qua corpus S. Cæciliæ collocatum erat à quatuor Cardinalibus ſubleuatur, & ad Confeſſionem deportatur ſubſequente Pontifice, & Cardinalibus.

Cupreſſina capſa, in qua erat corpus S. Cæciliæ à Pontifice intra argẽteam aliã collocatur.

Populi maximus concurſus ad Eccleſiã S. Cæciliæ.

Mira cœli serenitas in festo S. Cæciliæ.

destitit, cælo ipso obsecundante, quod cum fœdis imbribus per dies proximos exundasset, eo die ita placidum, ac serenum affulsit, vt hybernus rigor in vernam temperiem versus esse videretur.

Capsa argentea à Clemente viij. ad B. Cæciliæ corpus cõtinendum facta cuius mensuræ, ponderis, & formæ fuerit.

Capsa argentea, quam Clementis Pontificis liberalitas obtulit ponderis est librarum CCLI. pretij aureorum quatuor millium trecentorum nonaginta duorum; mensuræ, longitudinis palmorum sex; latitudinis duorum circiter; altitudinis duorum, & vltra. Intus tota est purpureo serico circum ornata, foris ipsum argentum pluribus locis auro illitum, præsertim in ijs quibus elaboratum est ornamentis; sunt hæc præcipuè sparsæ vndique, & eminentes stellulę, Seraphim ad octonos angulos exculpti totidem, & Pontificia ab vtroque longitudinis latere insignia in medio simili celatura; posita est supra operculum inscriptio grandibus litteris, prominentibusque, & ipsis auro fulgentibus. Quæ omnia, ne penitus in tumuli tenebris condita delitescant, hic tuis delineata oculis subijcienda existimauimus.

Argenteam hanc capsam, cum veteris marmoreæ arcæ angustiæ non caperent, Illustrissimus Cardinalis Sfondratus

intra

intra aliam maiorem ſimiliter è marmore arcam incluſit, repoſuitque in eodem antiqui loci veſtigio, vbi Paſchalis poſuerat propè alia quinque ſupradictorum SS. Corpora, quæ immota vti primitus fuerant remanſerunt; vt ex inſcriptione apparet, quam argenteæ tabellæ inciſam, & ad latus corporis Sanctæ Virginis ſupra diximus collocatam, quæ ita habet.

Argentea capſa in alia marmorea includitur.

Hic requieſcit corpus S. Cæciliæ Virginis, & Martyris, quod à Paſchali primo Pontifice Maximo ipſa reuelante repertum, & in hanc Eccleſiam tranſlatum, et ſub hoc Altari vnà cum corporibus SS. Martyrum Lucij, & Vrbani Pontificum, necnon Valeriani, Tiburtij, & Maximi reconditum.

Inſcriptio in argẽtea tabella inciſa, & intra B. Cæciliæ capsã collocata.

Iterum poſt annos ferè DCCC. Clemente VIII Pont. Max. cum ijſdem Sanctis Martyribus lucem aſpexit die XX. Octobris anno Dominicæ Incarnationis M.D.IC. Cuius S. Virginis corpus prædictus D. N. Papa Clemens veteri lignea capſa, in qua iacebat, argenteæ incluſa intactum, immutatumque hoc eodem loco, in quo fuerat collocatum poſt peracta Miſſarum ſolemnia maxima cum deuotione, & lachrymis toto ſpectante Populo repoſuit XXII. Nouembris ipſo feſto Virginis die M.D.IC.

Ad cuius latus in alia ſeorſum capſa prædicti

tres Martyres, Valerianus, Tiburtius, & Maximus requiescunt; nec non sub ipso Virginis corpore in alia similiter arca prædicti duo Martyres, ac Pontifices Lucius, & Vrbanus prout à Paschali Pontifice omnes in ijs conditi sunt.

Ego Paulus Tituli S. Cæciliæ S.R.E. Presbyter Cardinalis Sfondratus, cui licet miserrimo peccatori prædicta corpora, quæ diuturnitate temporis ferè in tenebris iacebant, & inuenire, & videre, & venerari à Deo Optimo Max. datum est, memoriam hanc hisce litteris consignaui. Anno Dominicæ Incarnationis M. D. IC. Die XXII. Nouembris, sedente Clemente VIII. Summo Pontifice, eiusdem Pontificatus Anno VIII.

Author omnia quæ scripsit partim oculis proprijs vidit partim Cardinalis Sfondrati fideli relatione cognouit.

Hæc sunt, quæ in postrema Corporis B. Cæciliæ Virginis, Sociorumque Martyrum detectione, ac solemni repositione acta sunt, prout cùm oculis nostris nos ipsi conspeximus, tùm ex ipsius Cardinalis Sfondrati, qui his omnibus diligenter astitit, ac præfuit, fideli relatione cognouimus. Quibus non ab re me facturum putaui, si ornamenta, donaque adijciam, quæ idem Illustrissimus Cardinalis partim antequam sacra corpora detegerētur, partim post eorum detectionem, collocationemq; & quidem maiori quodam studio, & religionis ardore, in hanc sui Tituli Aedem contulit; sunt enim digna omnia,

nia, quæ vel ad piarum mentium ſolatium, vel ad notitiam Exterorum, quibus hæc intueri non eſt conceſſum, memoriæ litterarum tradantur. Igitur præter communem totius Eccleſiæ inſtaurationem, quam ob temporis diuturnitatem pluribus locis ruinam minantem iam inde ab eo tempore, quo eius primùm regimini admotus eſt, fulſit, ac reparauit; hæc peculiaria pietatis illius in eam præcipuè ſunt monumenta.

Illuſtriſſ. Card. Sfondratus ſuũ Titulũ inſtaurauit, & mirificè ornauit.

Ciborium antiquum Altaris maioris è marmore diuerſis Sanctorum figuris, quod annorum longinquitate ſitum, illuuiemque contraxerat perpoliri, & in priſtinum candorem reſtitui, fulgentique pluribus locis auro illuminari curauit: In eius quidem culmine vas affabrè factum ex ære inauratum collocauit, ex quo aurei vndique flores emergunt; ſimiliterq; ad quaternos angulos eiuſdem Ciborij ſupra veteres paruulos obeliſcos vaſa cum floſculis totidem eadem celatura, & ſi paulò minora, conſtituit; Quatuor verò laterum faſtigia in medio viuificæ Crucis ſigno inter duas palmas erecto ex eodem inaurato metallo decorauit. Denique columnas quibus ciborium innixum eſt è lapide nigris, cãdidiſque venis interfuſo, diligenter leuigatas, atque ab omni ſorde vetuſtatis expurgatas illuſtrauit, baſibuſque aurum, & capitulis earum illeuit. His ornamentis auctum in ſublimi, & in conſpicuo poſitum Ciborium admirabilem intuentibus, & iucundam ſpeciem præbet.

Ciborium maioris aræ inſtauratur, & varijs ornamentis ditatur.

Exinde verò ſpatium illud ab Ara maiore ad circuitum abſydis, quod antiquitus Presbyterium vocabatur clauſit, remotis anterioribus circa Aram gradibus, quibus eo prius è naui mediana patebat aſcenſus, muroque inibi ad planitiem pauimenti ſuperioris exæquato: cuius muri faciem peregrinorum lapidum è varijs coloribus in diuerſas formas ſectorum artificioſa, & nitida coagmentatione veſtiuit. Ad maiorem autem operis ornatũ terna vtraque ex Aræ parte in eiuſdem muri medio ſi-

Presbyterium remotis veteribus gradibus pretioſiſsimis lapidibus clauditur.

gna inseruit ex ære inaurata, à dextera quidem B. Cæciliæ, Sanctorumque Valeriani, & Tiburtij; à leua Sanctorum Vrbani, & Lucij Pontificum, Maximique Martyris. Supra murum quam latè ad Aram pertinet, & à lateribus ordinem vtrinque statuit columellarum, quas vulgò balaustros appellant, quæ cùm sculpturæ artificio, tum maculosi fulgore lapidis spectabiles desuper candidi marmoris peristylio continentur; huic peristylio malagranata sexdecim eximiæ magnitudinis ærea, atque inaurata certis interuallis, & æqua proportione imposita conspiciuntur. Aditum porrò ad Presbyterium ex nauibus minoribus per circumeuntes gradus geminum aperuit, quorum pars exterior ferreis virgis compacto adminiculo munitur.

Confessio, ac monumétum B. Cæciliæ, & Sociorum mirum in modum à Cardinale Sfondrato ornatur.

Iam inter vtramque partem muri sub ipsa Ara maiore, qui locus ante Confessionem à Veteribus nuncupabatur, vbi & fenestella cum lampade olim fuerat, & reperta subter Sancta Corpora, ac reposita nouissimè fuisse ostendimus; B. Cæciliæ Virginis, ac Sociorum Martyrum sepulchrum idem religiosissimus Cardinalis magnificentissimè exornauit. Murum enim Aræ directè subiacentem, conditisque sacris imminentem Corporibus, veteri quam diximus fenestella sublata, in augustam Tabernaculi speciem conformauit, multisque circum ornamentis pulcherrimis insigniuit. Est in eius muri medio loculus in longitudine excauatus ad cubantis corporis mensuram, qui totus vndique nigro lapide circumuestitur.

Statua S. Cæciliæ, & eius in monumento status explicatur.

Intra hunc loculum statua B. Cæciliæ Virginis è Pario marmore candidissimo collocata uisitur, ea omnino forma, qua sacrum eius Corpus intra Arcam veterem compositum, inuentum est: Iacet enim tenuissima veste ad talos fluente præcincta, humum dextero premens latere, vultu ad Confessionem obuerso, ita vt astantium conspectum refugiat; caput linteo circumuolutum, manus in anteriorem partem proiectæ, genuaque paululum

erecta

erecta cernuntur. Sub loculo deforis in lydio lapide, qui oram eius inferiorem attingit, eiusmodi inscriptio legitur aureis litteris incisa.

PAVLVS TT. S. CÆCILIÆ

EN TIBI SANCTISSIMÆ VIRGINIS CÆCILIÆ IMAGINEM
QVAM IPSE INTEGRAM IN SEPVLCHRO IACENTEM VIDI
EANDEM TIBI PRORSVS EODEM CORPORIS SITV
HOC MARMORE EXPRESSI.

Reliqua denique exterior facies huius Tabernaculi tota selectorum lapidum discolori incrustatione magis, magisque explendescit, in quibus plærique qualitate, & pretio proximè ad gemmas accedunt, vt onychinus, & qui vulgò lapis lazuli dicitur cærulei coloris, quorum non exigua inibi segmenta mireris. Quin & inter pretiosos hos lapides Angelorum, & Seraphinorum complures effigies ex ære inaurato aptissimè collocatæ prefulgent; præcipuè verò ad loculi superiores angulos nigri marmoris artificiosè facto, diremptoque peristylio duo ex ære inaurata simulachra non modicæ magnitudinis insident Angelorum, quorum manus supra Tabernaculum protensæ coronam ex eodem metallo illito auro, elucentem in medio extollunt; ijdem verò manu altera palmæ ramum ex ære pariter inaurato preferunt gloriosa Martyris victoriæ insignia. Eminent demum ad extrema vtrinque latera totius huius ornamenti vasa duo ex eodem ære inaurato flosculos ex se le circumquaque aurei nitoris emittentia. Atque hæc muri in Tabernaculi formam elaborati sunt ornamenta; Iam muro ipsi proximè adiacens pauimentum Ecclesię ad pedes circiter in quadrum vigintiquinque, columellis earum, quas supra diximus, similibus seclusum, ac septum est; ijs peristyliū incum-

Lapides pretiosissimi ad ornatum sepulchri S. Cæciliæ positi.

incumbit è candido marmore, cuius perištylij angulis quatuor, malagranata totidem infixa sunt ex ære inaurata, cuiusmodi & supra retulimus. Intra hoc septum quæ inclusa est areola strata est tota opere vermiculato ex alabastro, alijsque perlucidis, pretiosisque lapidibus multiplicium colorum, qui ita aptè conserti, coagmentatique sunt, vt elegantissimæ picturæ speciem æmulari videantur; circa columellas in nigro lapide aureis notis eiusmodi inscriptio in ipsa areola exculpta est.

Epitaphiũ à Cardinale Sfondrato positum in pauimẽto supra loculos Sanctorum.

SVB HOC ALTARI REQVIESCVNT CORPORA SS. MARTYRVM

CÆCILIÆ VIRGINIS, VALERIANI, TIBVRTII, MAXIMI SOCIOR. LVCII ET VRBANI PP.

EISDEM SANCTIS MARTYRIBVS CONSECRATO.

Idem insuper Illustrissimus Cardinalis Paulus Sfondratus medianæ nauis picturas antiquas veteris, ac noui testamenti, vnàque Sanctorum effigies, quarum senio decor exoleuerat, recentibus coloribus renouauit, ita tamẽ, vt ad venerandam antiquitatem conseruandam, prisca forma non sit obliterata. Ex vtraque parte eiusdem nauis veteres fenestras, quæ pridem obstructę fuerant in sublimi aperuit, lumenque specularibus admisit, quo longè lętior, & clarior Templi iàm facies redditur. Huius quòque mediæ nauis spatium remotis veterum Ambonum, seu pulpitorum è marmore impedimentis, cum nulli iam vsui sint, in ampliorem speciem dilatauit, ita vt sub vno aspectu ingredientibus noua omnia ad Aram maiorem, & circa sacrum tumulum ornamenta compareant.

Picturæ antiquæ medianæ nauis renouãtur.

Veteres Ecclesiæ ãbones, & pulpita remouentur.

Tectum Ecclesiæ, quod ruinam minabatur, fulsit, atque instaurauit, cogitabatque auratum laquear pulcherrimum extruere, nisi ab hoc eum consilio Architecti dimouissent: Hi parietes Ecclesiæ ei oneri sustinendo impares fore dixerunt; addito etiam laqueari Ecclesiam, quæ per se humilis sit, humiliorem adhuc visum iri, quã eius

Tectũ Ecclesiæ instauratur, picturis decoratur.

eius dignitati, & proportioni conueniret: His de causis tecti trabes, totamque contignationem varijs coloribus in diuersas species ornatus integi, ac decorari mandauit. Columnas itē lapideas, quibus naues inter se dirimūtur, quòd vetustate corrosæ, ac labefactatę essent, ad viridicati marmoris similitudinē colorari, ac depingi curauit; basibus, atq; capitulis nouis è tyburtino marmore adiectis.

Columnæ marmoreæ instaurantur, & colorantur.

Iam minorum nauium parietes varijs Sanctorum imaginibus exornauit; eorum præsertim, quorum corpora in Ecclesia reperit, aut erga quos peculiaris extat Sanctimonialium eius loci pietas; At ne angulum quidem vacuum decoræ picturæ ornamento reliquit. Ad earumdem nauium parietes complura extruxit sacella, atquè altaria, quæ columnis, marmoribusquè elegantissimis ex multicolore lapide decorantur: in singulis verò nobilium Artificum manu pictas erexit tabulas partim Romæ, partim alibi elaboratas, quibus effigies, & gesta Sanctorum, quorum nomine sunt dedicata, representantur; ea sunt hęc: Altare in capite nauis, quæ est ad dexteram Aræ maioris, consecratum est in honorem Principum Apostolorum Petri, & Pauli. Alterum, quod ex eadem parte proximè sequitur, in honorem Sanctæ Agathæ Virginis, & Martyris. Tertium est B. Mariæ Magdalenæ. Quartum B. Stephani Protomartyris. In aduersa naui ad sinistram Arę maioris, Altare, quod est in capite, dedicatum est ad honorem Deiparæ Virginis Mariæ. Alterum B. Laurentij Martyris. Tertium Sancti Andreæ Apostoli: Ad latus autem cuiusquè Altaris infixū parieti est ligneum candelabrum deauratum, quibus immissæ faces inter sacra solemnia ardeant.

Naues minores, & Ecclesia tota picturis ornatur.

Sacella, & Altaria extructa, & quibus Sā-ctis dedicata numerātur.

Eiusdem optimi Cardinalis in Sanctam Virginem Cæciliam, Sociosquè Martyres pietas tria ingentia candelabra lignea mirifici operis, & auro vndique perfusa fieri curauit, quæ vulgò lampadaria nominantur. Hęc è sublimi tecto ante B. Cæcilię, Sociorumque commu-

Candelabra, & lampades argēteæ à Cardinale Sfōdrato constitutæ.

ne

ne ſepulchrum pendent,nouem ſingula argenteis lampadibus pulcherrimis circumquaquè lucentia, quarum quælibet è ligno deaurato expreſſi manu Angeli ſuſtinetur. Tum verò ante quodlibet ſupradictorum Altarium ſimiliter ex argento lampadem appendit; ſunt itaque hactenus argẽteæ in hac Eccleſia lampades XXXV. quæ diu, noctuque ardent aſſiduè, cui curæ proprius Miniſter redditu attributo eſt deputatus.

Lampades argenteæ XXXV. à Card Sfondrato ſuo titulo oblatæ.

Oratorium præterea B. Cæciliæ Virginis, ac Martyris,quod ad dexteram ſe ſe Eccleſiam introeuntibus offert mirum in modum ornauit; Aditum enim, ſeu veſtibulum eius vtrinque picturis egregijs excoluit, quibus vtriuſque ſexus inſignes Eremicolæ cum ſuis ſolitudinibus exprimuntur, varietate Regionum, viriditate nemòrum, ſpeluncarum opacitate, labentium aquarum decurſu, proſpectum ſummæ voluptatis præbentibus. E regione verò denuò inſtaurati ſacelli tabulam pulcherrimam cum imaginibus S. Cæciliæ, & Valeriani, quibus ab Angelo duæ ex hybernis roſis, & lilijs coronæ de cęlo afferuntur,collocauit. Id Oratorium dum inſtauratur detectum eſt Balneum, in quo, vt in ſuperioribus notis à nobis eſt indicatum, Sancta Virgo Cæcilia paſſa eſt. Sub ipſo namquè Oratorio Cella reperta eſt concamerato opere facta, in qua cineres inuenti ſunt; in ea enim ignis ad calefaciendum Balneum, ſeu Cubiculum ſuperius accendebatur, vt ex deſcriptione partium Balnei à nobis ſupra poſita melius intelligi poteſt. Apparent vti detecti ſunt ex quadratis lateribus compacti circa ipſos vndique Cubiculi parietes tubuli, ſeu canales antiqui, per quos ex inferiori in ſuperiorem Cellam igneus calor tranſmeabat: Detectum eſt quòque vas æneum rotundum ad dexteram ingreſſus ipſius Oratorij paulò infra pauimentum, ſub eodemq; plumbeæ fiſtulæ, quę omnia haud dubiè vſui balneari deſeruiebant. Hoc igitur Oratarium omni iam pridem cultu nudatum in elegantiſſimi

Oratoriũ S. Cæciliæ à Cardinale Sfondrato inſtauratur, & mirificè decoratur.

Balneum S. Cæciliæ detegitur, & eius forma deſcribitur. Supra fol. 101. 102. 103. 104.

Vas æneũ detectũ in balneo S. Cæciliæ.

ſacelli

ſacelli formam Cardinalis ipſe redegit, quod quidem gypſo vndiquè deaurato, & picturis vitam B. Cæciliæ, ac Sociorum repreſentantibus exornauit; Ara in honorem eiuſdem Virginis erecta, ac dedicata. Ibidem circumcirca Balnei canales, quò magis ſpectabiles ſint, & illæſi ſeruentur æreis laminis inauratis conueſtiuit. Supra vas autem illud æneum balneare, quod inuentum diximus, pauimenti locum apertum reliquit, ex quo illud conſpici poſſit, crate tamen ferrea obtectum. Nec minus ex aduerſa parte in eodem pauimento paruum alterum foramen inſtar feneſtræ aperuit, ex quo in ſubiectam fornacem, ſiue hypocauſtum obtutus demitti poteſt. Ad ingreſſum denique ſacelli ordinem columellarum non abſimilem earum, quas ſupra ad Altare maius Eccleſiæ deſcripſimus, fecit, quatuor eiuſdem materiæ, ac formæ malis granatis æreis, ac deauratis ſuper impoſitis. Ornamẽta Oratorij S. Cæciliæ à Cardinale Sfõdrato facta deſcribuntur.

Longa autem oratione opus eſſet ſi ſigillatim referre vellemus quos ad vſum Sacrorum Eccleſiæ quotidianũ, quantique pretij paratus, quæ vaſa, & miniſteria, quæque omnis generis dona pulcherrima idem Illuſtriſſimus Cardinalis ſuo huic Titulo nobiliſſimo ſit elargitus. Cõſtituit enim ad illi miniſtrandum quatuor Sacerdotes, ſeu vt vocant Capellanos integræ, religioſæque vitæ, quibus binos adiunxit Clericos, victu omnibus, & conuenienti redditu aſſignato. Capellani, & Clerici à Cardinale Sfondrato pro miniſterio ſui Tituli deputati.

Sacras quòque Reliquias complures eidem ſuo Titulo intulit, quas maximo ſtudio, atque pietate ex varijs locis ſanctis obtinere curauit, eaſquè argenteis vaſibus auro exornatis incluſit, eiuſmodi autem opere artificioſè elaboratis, vt vix ſpecioſius quidquam cerni poſſit: Reliquiæ igitur huius Sacroſanctę Eccleſiæ, quarum pars maxima ab ipſo Cardinale donata eſt, ſunt infraſcripta. De ligno Sanctiſſimæ Crucis Domini Noſtri Ieſu Chri- Reliquiæ quam plures argenteis vaſib' incluſæ à Cardinale Sfondrato ſuo Titulo donantur.

ſti Cruces duæ, quarum vna maior eſt altera, cum alijs
eiuſdem Sacroſancti ligni particulis.

Reliquiarum nomina.

De veſte inconſutili eiuſdem D. N. Ieſu Chriſti.
Spinæ duæ coronæ Saluatoris.
Pars de veſtimento eiuſdem Redemptoris noſtri.
De velo Beatiſſimæ Virginis Deiparæ Mariæ.
De lacte ipſius.
De ſubucula eiuſdem.
De oſſibus S. Ioannis Baptiſtæ Præcurſoris Domini.
Duo dentes, & de oſſibus B. Petri Apoſt. Principis.
Dens vnus, & de oſsibus S. Pauli Apoſtoli.
Particula tibiæ S. Andreæ Apoſtoli.
De mento S. Iacobi maioris Apoſtoli.
De veſtimentis S. Ioannis Euangeliſtę.
Digitus maior pedis S. Thomæ Apoſtoli.
Digitus alius eiuſdem.
De capite, & alijs oſſibus eiuſdem.
De oſsibus S. Iacobi minoris Apoſtoli.
De brachio S. Philippi Apoſtoli.
De oſsibus S. Bartholomæi Apoſtoli.
De oſsibus S. Matthęi Apoſtoli.
De oſſibus S. Thadei Apoſtoli.
De oſſibus S. Barnabæ Apoſtoli.
De brachio S. Lucæ Euangeliſtę.
Digitus maior pedis vnius ex Innocentibus.
De oſſibus S. Stephani Protomartyris.
Os magnum ambuſtum S. Laurentij Martyris.
Os vnum S. Fabiani Papæ.
Dens vnus, & de oſſibus S. Sebaſtiani Martyris.
De brachio S. Coſmæ Martyris.
De brachio S. Damiani Martyris.
De oſsibus S. Clementis Papæ.
Dens vnus, & de capite S. Ignatij Epiſcopi, & Marty.
De oſsibus S. Xyſti Papæ.

De

De ofsibus S. Callifti Papæ.
De ofsibus S. Blafij Epifcopi.
De ofsibus S. Euftachij Martyris.
De ofsibus S. Cypriani Martyris.
De ofsibus SS. Lucij, & Vrbani Pontificum, & Martyrum; nec non SS. Valeriani, Tiburtij, & Maximi Martyrũ, quorum integra corpora in eadẽ requiefcunt Ecclefia.
De ofsibus S. Pancratij Martyris.
De ofsibus S. Abundij Diaconi Martyris.
De ofsibus S. Alexandri Papę, & Martyris.
De ofsibus S. Chriftophori Martyris.
Os vnum magnum S. Stephani Papę, & Martyris.
De vexillo S. Georgij Martyris.
De ofsibus S. Pantaleonis Martyris.
De ofsibus S. Adriani Martyris.
De ofsibus S. Placidi Martyris.
De ofsibus SS. Laurentini, & Pergentini Martyrum.
De ofsibus S. Getulij Martyris.
De ofsibus S. Bonifatij Martyris.
De ofsibus S. Donati Epifcopi, & Martyris.
De ofsibus SS. Proti, & Iacinti Martyrum.
De ofsibus S. Nemefij Martyris.
De veftimento, & cufpis baculi S. Iofephi.
De brachio, & offibus S. Silueftri Papæ.
De brachio dextero S. Gregorij Papæ.
De brachio S. Io. Chryfoftomi.
De ofsibus S. Martini Epifcopi.
De ofsibus S. Benedicti Abbatis.
Dens vnus S. Dominici Confefsoris.
De capillis, & fanguine ftigmatis lateris, & de vefte S. Francifci Confefsoris.
Particula tibiæ S. Hieronymi Presbyteri.
De offibus S. Nicolai Barenfis.
De capite S. Sabbæ Abbatis.

De ossibus S. Gregorij Nysseni.
Den s vnus, & de ossibus S. Alexij Confessoris.
De vestimento S. Francisci de Paula.
Sandalia, & pileolus S. Bernardini Senensis.
De capillis S. Galgani.
De ossibus S. Richardi Angliæ Regis.
De ossibus S. Alberti.
De ossibus S. Sabini.
De ossibus S. Gullielmi.
De ossibus S. Ioannis Terrestri.
De ossibus S. Nicodemi de Mammola.
De ossibus S. Nicolai Tolentinatis.
De ossibus S. Bernardi Abbatis.
De ossibus S. Gaudentij Episcopi.
Pauxillum cranij S. Cæciliæ Virginis eius sanguine tincti ex ea parte, in qua percussa est à Carnifice.
De linteis eiusdē sanguine conspersis, ac de aurea veste.
Caput S. Valeriani Sponsi S. Cæciliæ Virginis, quod in vltima hac inuentione à corpore auulsum in proprio argenteo capite inclusum est.
Caput S. Tiburtij Fratris eiusdem S. Valeriani, quod prius segregatum inter Reliquias Ecclesię colebatur.
Caput S. Maximi Martyris, quod nuper item à suo corpore abstractum, & argento conuestitum est, in quo tota cæsaries cruore respersa vsque hodie videtur.

Capita ss. Valeriani Tiburtij, & Maximi argento cōuestita foris in Ecclesia asseruantur.

De brachio S. Agnetis Virginis, & Martyris.
Digitus maior pedis S. Mariæ Magdalenæ.
De ossibus S. Marthæ.
De ossibus S. Paulinæ Virginis & Martyris.
Dens vnus S. Apolloniæ Virginis, & Martyris.
De ossibus S. Agathæ Virginis, & Martyris.
De capite S. Christinæ Virginis, & Martyris.
De ossibus S. Luciæ Virginis, & Martyris.
De ossibus S. Catherinæ Virginis, & Martyris.

De

De brachio S. Lucinę.
De brachio S. Praxedis.
De capillis S. Clarę.
De capite S. Margaretæ.
De ossibus S. Simphorosæ.
Quatuor ossa laterum S. Iulianæ Virginis, & Martyris.
De ossibus S. Verinæ.
De ossibus S. Mariæ Aegyptiacæ.
De vno latere, & de digito anulari, in quo desponsata fuit B. Catherina Senensis à Domino Nostro Iesu Christo.
De eiusdem cilicio, disciplina, & catena ferrea.
De Reliquijs S. Felicitatis; ac septem Filiorum.
De capite S. Antonij Abbatis.

Multæ aliæ quòque pretiosissimæ Reliquię Sanctorum in proprijs vasis conseruantur, atque intra Altaria, quarũ nomina etiamsi in locis, in quibus extant, descripta habeantur, hic tamen quòd simul plura permixta sint silentio prætereuntur. Vnum tamen non omittam, quòd cum in Ecclesia B. Petri de Clauate propè lacum Larium ditionis Mediolanensis sita, à Desiderio Langobardorũ Rege ob filium ab oculorum cœcitate, in quam Deum blasphemans diuina vltione inciderat, eiusdem Apostoli intercessione liberatum, ante octingentos annos ex voto ædificata; septem anuli catenarum, & claues carceris, quibus ipse Apostolus Romæ astrictus est, asseruarentur. (fuerant enim illa ab Adriano Primo Pontifice eidem Desiderio Regi dono transmissa) Ipse Cardinalis Sfondratus, cui dicta Ecclesia est commendata summi Pontificis auctoritate Romam sacra hæc pignora deferri curauit; & huic Titulo suo, in quo præcipuam (vt diximus) aram in honorem eiusdem Apostolorum Principis erexit, dictis catenis oblatis, claues ad præfatam, à qua illas acceperat, Ecclesiam remisit; ne Populus ille singularis

Ecclesia B. Petri de Clauate propè lacũ Larium.

Septem anuli catenarum, & claues carcerum S. Petri Romam iussu Cardinalis Sfondrati delatæ, & earum virtus.

Catenæ S. Petri dono oblatæ à Cardinali Sfondrato suo Titulo.

ris beneficij, quod ex ijs Reliquijs quotidie accipiebat, expers omnino redderetur: Etenim à rabidorum Canum morsibus icti ad solum earum contactum pristinam illico recuperant sanitatem. Nec cessat idem Cardinalis alias atque alias in dies ex varijs partibus sacras Reliquias inquirere, quibus Sponsam hanc suam magis magisque locupletet, atque exornet.

Cardinalis Sfondratus apud Sacræ Virginis Cæciliæ locum suam elegit sepulturam.

Denique incredibilem deuotionem, religionemque suam erga gloriosam Christi Martyrem, Virginemque Cæciliam Illustrissimus Cardinalis Sfondratus vel eo maximè perspicuè ostendit, quòd iuxta eiusdem venerabile monumentum ad pedes illius locum suæ sepulturæ delegit, vbi in porphyretico marmore, quo se contegi post mortem statuit, maximum suæ humilitatis argumentum eiusmodi epitaphium viuens incidit.

Epitaphiũ incisum super sepulchro Cardinalis Sfõdrati.

PAVLVS TT. S. CÆCILIÆ
S. R. E. PRESB. CAR. SFONDRATVS
MISERRIMVS PECCATOR ATQ.
EIVSDEM VIRGINIS HVMILIS
SERVVS HIC AD EIVS PEDES
HVMILITER REQVIESCIT
VIXIT ANNOS... MENSES..
DIES... OBIIT ANNO..
MENSE.. DIE.. ORATE
DEVM PRO EO.

Factum igitur singulari Dei optimi maximi prouidentia, vt nobilissimæ Martyris Cæciliæ, Sociorumque

que

que Sanctorum corpora nouissimis his temporibus, ac tam pio Cardinale huius Ecclesiæ Titulum obtinente, in lucem iterum euocarentur; quò hac occasione fortissimis fidei suæ Athletis eorum tumulo, ac templo magnificentius exornatis amplior honor accresceret. Quod quidem ita euenit feliciter, vt cum eis, quæ recensuimus, tot, tantisque ornamentis semestris spatij celeritas finem attulisset; vt primùm anno voluente dies B. Cæciliæ festus, atque solemnis redijt, maximum Transtyberim ad eius Sacratissimam Aedem recentibus ornamentis illustratam Populorum concursum præter morem fieri viderimus. Cuius quidem festi primo ferè diluculo eodem Sanctissimus Pontifex Clemens VIII. magno deuotionis affectu maturare contendit, primusque supra renouati sepulchri memoriam, atque Altare cælestem offerens Hostiam diuinum Numen pro sibi commissi Gregis salute per illic conditorum Sanctorum merita suppliciter exorauit: Solo deinde ipso memorabili exemplo humilitatis piè exosculato sacerdotales vestes, quibus indutus rem diuinam fecerat, eidem Ecclesiæ liberaliter est elargitus. Senatus quòque, Populique Romani Magistratus ad eandem Ecclesiam accedentes aureum Calicem Altari religiosè obtulerunt; Idemq; donum quotannis in natali eiusdem Virginis offerri ob amorem gloriosæ Conciuis suæ, quæ se Vrbi Romæ nouissimè ostendere dignata est, publico decreto sancitum. Nec assiduè desinit Populi multitudo magis, magisque confluere. Ipseque in primis parens Tituli, Instauratorque Sfondratus Cardinalis vix diem vllam intermittit, quo à se dilectam non inuisat Ecclesiam, genuque ante sacram accidens Confessionem pias illic, atque ardentes preces effundat. Sperandum certè cùm ipsius Deo gratissimæ Virginis Cæciliæ

Clemens VIII. primus super renouatū Martyris sepulchrū sacrū celebrat.

Pontifex uestes suas sacerdotales Ecclesiæ obtulit.

S. P. Q. aureum calicem Ecclesiæ offert, idque quot annis faciendum statuit.

Cardinalis Sfondrati ad tumulum S. Cæciliæ assiduæ preces.

ciliæ, tum Sociorum, qui ſub eadem Ara quieſcunt Sanctorum Martyrum, atque Pontificum frequentius implorata præſidia plurimùm Eccleſiæ Chriſtianæ profutura, eorundemque patrocinium vrbi Romæ in primis, quæ illos à ſtirpe terris genuit, ſanguine cœlo peperit, Sacrorum oſſium complexu fouet, atque cuſtodit, præſens in perpetuum futurum, ac ſalutare.

Amen.

F I N I S.

INDEX LOCVPLETISSIMVS RERVM OMNIVM QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

Car-

Columna

Damo-

Familia

Laba-

L

M

N

O

INDEX

SS. Ti-

V

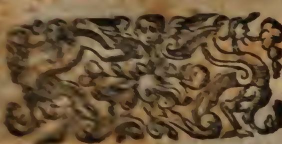
S. Vr-

F I N I S.

Regestum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc.

Omnia sunt folia.

Dæmo-

D

E

Familia

INDEX

Laba-

Cc Marti-

N

O

SS. Ti-

S. Vr-

FINIS.

Regestum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z Aa Bb Cc.

Omnia sunt folia.